МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ МДУ

ДЕБЮТ

Збірник тез доповідей студентів

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ФАКУЛЬТЕТУ

МАРІУПОЛЬ

2019

ББК 94 я 43

УДК 08 (063)

Дебют: Збірник тез доповідей студентів економіко-правового факультету за результатами участі у Декаді студентської науки – 2019 / За заг. ред. д.політ.н., проф. К. В. Балабанова, д.е.н., проф. О. В. Булатової. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2019. 282 с.

Редакційна колегія: д.е.н., професор кафедри раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища Толпежніков Р.О.
к.ю.н., доцент кафедри права та публічного адміністрування Барегамян С.Х.

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів Маріупольського державного університету, які присвячені питанням державотворення та правотворення в Україні, розвитку міжнародних економічних та політичних відносин, сучасного менеджменту організацій тощо.

Рекомендовано до друку Радою молодих вчених Маріупольського державного університету.

Протокол № 5 від 27 лютого 2019 р.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний

університет, 2019

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАНННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

УДК 340.11
Дресвяннікова В. Д.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АКСІОЛОГІЇ ПРАВА В УКРАЇНІ

Розділ філософського вчення, головним предметом якого є цінність в усіх своїх ракурсах і аспектах, отримав назву аксіологія та поряд із онтонологією, гносеологією та філософською, антропологією становить серцевину філософського знання взагалі. Поняття «цінності» – філософське, а тому й високого рівня абстрактності.

Допитання про цінність права зверталося багато видатних учених правознавців, філософів та соціологів, серед яких необхідно назвати С. С. Алексєєва, О. О. Бандуру, Г. Кельзенатаін, Д. А. Керімова, Д. О. Леонтьєва, М. І. Матузова, В. С. Нерсесянца, П. М. Рабіновіча, О. Ф. Скакуна, Р. Циппеліуса.

Право природно виникає в суспільстві як ефективний засіб цивілізованого регулювання процесу самоорганізації, саморозвитку суспільства, самозбереження життя на рівні людини, самовиживання людства [1, с. 15], а отже вже сприймається як самоочевидна цінність.

На більш ранніх етапах правового становлення аксіологічне значення права пізнавалося на поверхневому рівні, перш за все через його практичну корисність [1, с. 15]. Проте разом із розширенням юридичних знань змінювалося й поняття цінності самого права.

Актуальність обраної тематики пояснюється безперервним поступом юридичної науки у пізнанні свого предмета, а разом із ним і його ціннісного розуміння.

Проблематика даного питання полягає у дещо спрощеному розумінні самого філософського поняття цінності, а також у певній обмеженості у підходах розв’язання зазначеної проблеми.

Аналіз філософської літератури дозволяє зробити висновок проте, що саме розуміння цінності є складною теоретичною проблемою, онтонологічні питання якої залишаються відкритими. Зовні цінності проявляються через властивості об’єкта, явища [1, с. 16]. Проте, на наш погляд, ці властивості не є цілком об’єктивними від природи, але мають й суб’єктивне відношення, тобто певне емоційне забарвлення.

Повертаючись до філософського визначення поняття цінності зазначимо, що одним із перших системних обґрунтувань поняттю цінності дав Кант. Він розробив філософську категорію, де виявилося можливим розкрити зміст цінності у взаємозв’язку з іншими, спорідненими категоріями. Надалі проблема аксіології права розглядалася в працях представників різноманітних шкіл, проте жодна з них так і не дала відповіді на одвічне

запитання: чи може людина керуватися лише власним розумом, чи ми маємо визнати існування вищих цінностей, які потрібно сприймати як закон [2, с. 76].

Важко заперечити тому, що цінності в житті суспільства виступають певними значущими орієнтирами діяльності. Сама по собі цінність не є явищем безвідносним до людини. Зазвичай це речі пов'язані з індивідом, які є чимось значущим для нього і, які виникають тільки завдяки людині та не існують поза нею. Тобто цінності є продуктом людської свідомості, найважливішими елементами внутрішньої структури особистості [3, с. 171-172].У філософському сенсі під цінністю розуміють термін, що позначає належне та бажане, на відміну від реального, дійсного [4, с. 708].

Характерною рисою цінності права є нормативність, сутність якої проявляється в тому, що право непросто описує дійсність, але й дає оцінку: схвалює або засуджує. Зауважимо, що визначення аксіології права залежить від праворозуміння, способу тлумачення права. Цінність позитивного права, у рамках якого право та закон ототожнюються, полягає у його офіційній загальнообов'язковості, владній імперативності, а не його загального значення на правовій основі. Для природно-правового підходу визначення цінності критерієм виступає те, що природне право є одночасно і певним ідеалом, і реальним, тобто чинним правом.

Цінність явища або ж предмету завжди є співвідношенням об'єкта до суб'єкта, що має свідомість. Жодна цінність, окрім абсолютної, не є самодостатньою. Цінність розкривається опосередковано. Об'єкт набуває своєї значущості та обґрунтування через іншу цінність, що в свою чергу і служить критерієм оцінки [1, с. 16].

У вітчизняному підході до визначення цінності права яскраво виражений утилітарний сенс корисності або іншими словами потребовий метод, що наполегливо розвивається П. М. Рабіновичем, який вважає такий підхід «неперевершеним, незамінним, можна сказати єдино можливим дослідницьким інструментом»[5, с. 52]. Згідно з потребовим методом аксіологія права пояснюється через потреби та інтереси, які воно може задовольнити. На наш погляд, такий підхід є дещо обмеженим і спрощує питання аксіології лише до значення засобу. У філософії поняття цінності і корисності пов'язують, але не ототожнюють. Поняття аксіології, як було наголошено раніше, містить у собі певне значення ідеалу, на відміну від простого засобу. Іншими словами корисність чого-небудь не може зробити з нього зразка; особливо це стосується тих благ, корисність яких постає як засіб [7, с. 104].

Наразі, більшість учених схильна визначати цінність права до його функцій, зводити його тільки до можливості нормативного регулювання. В радянському союзі керівним методом був юридичний позитивізм. При такому обмеженому підході виокремлювали інструментальну та особистісну цінність права.

Відомий радянський правознавець С. С. Алексєєв описував інструментальну цінність

як високу нормативність, формальну визначеність, правовий примус та динамізм [6 с. 145]. Така думка активно підтримується науковою спільнотою, оскільки показує очевидну корисність права як діючого соціального регулятора, хоча й, на наш погляд, розкриває лише поверхневий рівень аксіології права. Власна ж цінність права носить досить умовний характер і стверджує, що предмет, який втілює ціннісний ідеал не є цінністю сам по собі. Його ціннісна предметність є системною якістю, що виявляється в процесі функціонування в системі суспільних відносин [1, с. 16].

Не поглиблюючись в опис, зазначимо, що цінність права обумовлена також моральними й релігійними засадами.

Отже, наслідуючи радянську доктрину, в Україні утвердилося дещо спрощене значення цінності права. На наш погляд, аксіологія права виявляється в його комплексності, багатоскладовості, де й містяться різнорівневі ціннісні визначеності [1, с. 16]. Тому слід розглядати проблеми цінності глибше та детальніше, що дозволить наблизитися до більш-менш повного визначення поняття аксіології права.

Література

1. Черних Є. М. Об'єктивне і суб'єктивне право: теоретико-правові аспекти співвідношення: автореф. дис. …канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2008. 21 с.
2. Поліщук П. В. Поняття правових цінностей та методологічні підходи до розуміння їх сутності: Філософія та методологічні проблеми права. № 1-2. 2013. С. 75-81.
3. Неновски Н. Право и ценности: Москва: Прогрес. 1987. 247 с.
4. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник: Київ: Абрис, 2002. 742 с.
5. Рабінович П. М. Потребовий підхід про сутність права і держави: Наукові праці Одеської національної академії. 2009. С. 43-52. URL:http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua.
6. Алексеев С. С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования: Москва: Издательская группа норма инфра-м, 1998. 217 с.
7. Циппеліус Р. Філософія права. Пер. з нім. Є. М. Причепій [та ін.]; ред. пер. Є. М. Причепій. Київ. Тандем, 2000. 300 с.

УДК 342.41(477)

Комісарук Я. О.

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день питання щодо конституційного ладу є важливими для суспільного життя та держави. Саме конституційний лад є тим інститутом конституційного права, який бере свій початок не лише в конституційному праві, а й системі національного

права. Гарантії конституційного ладу закріплюються в законодавстві, де він розвивається, функціонує, зберігає повну стабільність.

Конституційний лад втілює суспільний і політичний лад, але з юридичної точки зору конституційним ладом є його порядок, який встановлюється і гарантується Конституцією України. Проте, вважається, що поняття конституційного ладу є більш значущим та ширшим за поняття конституційного порядку. За дослідженням Г. В. Задорожньої конституційний лад розуміється, як цілісна система соціально правових відносин та інститутів, вони підпорядковуються основним конституційним вимогам, які в подальшому закріплюють стабільних, справедливих юридичних відносин пов’язані з державою та людиною [1].

Слід нагадати, що докорінні зміни конституційного ладу України відбулися після 1991 року у зв’язку з підписанням Декларації про Державний суверенітет України, яка закріпила основні принципи та діяльність держави та прийняттям Акту проголошення незалежності України, який закріпив загальні засади державного та суспільного ладу. Наступним етапом становлення конституційного ладу було прийняття Конституції України у 1996 році.

В. Ф. Погорілко пропонує не лише визначити систему конституційних гарантій, а й здійснити класифікацію останніх за механізмом забезпечення конституційного ладу. Конституційні гарантії, на думку вченого, поділяються на нормативні і організаційні:

– нормативні гарантії включають матеріальні і процесуальні норми;

– організаційні гарантії охоплюють суб'єкти конституційно-правових відносин, тобто український народ, Українську державу, органи державної влади, політичні партії, громадські організації, засоби масової інформації.

Вкрай важливу роль гарантій конституційного ладу належить конституційному праву, яке стоїть поряд з Конституцією України, а також іншим галузям права, зокрема, адміністративному, кримінальному, інформаційному.

Важливим гарантом конституційного ладу є держава, повинна захищати суверенітет і територіальну цілісність України. Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності (ст. 17 Конституції України).

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина (ст. 102 Конституції України). Значення Президента має вирішальне значення, щодо гарантій конституційного ладу.

Український народ – це суб’єкт права, який наділений правом забезпечувати режим гарантованості суспільного і державного ладу. Саме він є особливим носієм суверенітету, а також має безпосереднє право вносити зміни та доповнення до Конституції України окрім 1,3,8 розділів (ст. 5 Конституції України). Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України. Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання [2].

Відповідно до ст. 116 Конституції України, закріплено обов'язок Кабінету Міністрів України забезпечувати державний суверенітет і економічну самостійність України, виконувати Конституцію і закони України, акти Президента України.

Значну роль в гарантуванні конституційного ладу складають органи правосуддя при розгляданні кримінальних справ про злочини проти конституційного ладу.

Отже, суб’єктами забезпечення гарантій конституційного ладу України є майже всі суб’єкти конституційно-правових відносин, які повинні здійснювати зазначену функцію як шляхом виконання наданих їм законодавством повноважень, так і через утримання від виконання певних дій. Важливою гарантією конституційного ладу є Конституція України, яка передбачає права і свободи людини і громадянина. Але, щоб гарантії реально діяли, вони мають бути впроваджені всіма органами державної влади.

Література

1. Задорожня Г. В., Задорожний Ю. А., Сопілко І. М. Конституційне право України: підручник. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 448 с.

2. Конституційний лад України: ознаки, принципи, гарантії. URL: www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_4/visnik_st_14.pdf

3. Конституційне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; за заг. ред. В. Л. Федоренка. 4-е вид., перероб. і доопр. Київ: Ліра-К, 2012. 576 с.

4. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

5. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 192 с.

УДК 342.7.037
Леонов О.О.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Один зі спеціалізованих органів парламентського контролю – це інститут омбудсмана. Він з’явився вперше в 1809 р. у Швеції. З плином часу його призначення змінилося. Він став не тільки контрольним інститутом, а й отримав статус правозахисної інстанції. На сьогодні, цей інститут заснований і функціонує більш ніж у 90 країнах світу, але, навіть беручи це до уваги, у кожній з країн використовують різну назву цього органу (медіатор, парламентський комісар, адвокат народу).

Згідно ст. 101 Конституції України, парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина виконує Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [1].

В Україні інститут омбудсмана було засновано з прийняттям Конституції у 1996 р.

Правовий статус, функції і повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, порядок здійснення цих прав і функцій регламентуються Конституцією України (ст. 85, 101) та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – класичний приклад парламентського омбудсмана, оскільки він обирається на посаду Верховною Радою України (ст. 5) шляхом таємного голосування, що забезпечує йому високий статус, легітимність, а також гарантію незалежності від інших гілок державної влади, включаючи законодавчу [2].

Тільки громадянин України, віком від сорока років (станом на день обрання), що має високі моральні якості, володіє державною мовою, має досвід правозахисної діяльності та проживає в Україні останні п'ять років, має змогу бути призначеним на посаду Уповноваженого. Свої повноваження омбудсман виконує постійно. Омбудсман не може мати представницького мандата, або обіймати будь-які інші посади в органах державної влади, чи виконувати іншу оплачувану чи неоплачувану роботу в органах публічної влади, об’єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності. Але дозволена викладацька, наукова або інша творча діяльність. Він також не має права бути членом жодної політичної партії.

Строк дії повноважень омбудсмана – п’ять років,починається з дня складення Уповноваженим присяги на пленарному засіданні Верховної Ради України.

Першим, кого обрано на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини була Н. І. Карпачова. З 15 березня 2018 року посаду Уповноваженого обіймає Л. Л. Денісова [3].

Діяльність Уповноваженого доповнює вже існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не скасовує їх і не тягне за собою перегляд компетенції державних органів, що забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод. Щорічно уповноважений повинен доповідати про поточний стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Повноваження омбудсмана не припиняються, та не обмежуються у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України або її розпуску, введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях.

Крім того, за необхідності омбудсман може представляти Верховній Раді доповідь з окремих питань дотримання в Україні прав і свобод людини і громадянина. Наприклад, 3 квітня 2003 р. у Верховній Раді було репрезентовано спеціальну доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном». За результатами розгляду доповіді було прийнято Постанова парламенту та відповідне Розпорядження Кабінету Міністрів України, спрямовані на усунення виявлених проблем у вказаній сфері.

На Уповноваженого покладають функції національного превентивного механізму відповідно Факультативного протоколу до Конвенції жорстоких, негуманних або таких, що принижують людську гідність, видів поводження та покарання.

Для виконання функцій національного превентивного механізму омбудсман:

1. Здійснює регулярне відвідування місць, зазначених у пункті 8 статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їх кількості.

2. Проводить опитування осіб, що перебувають у місцях, зазначених у пункті 8 статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», з метою отримання інформації щодо відношення стосовно цих осіб і умов їх утримання, або опитування інших осіб, які мають змогу надати необхідну інформацію.

3. Вносить органам державної влади, державним органам, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності, у тому числі зазначеним у пункті 8 статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», пропозиції стосовно запобігання катувань та інших жорстоких, негуманних або таких, що принижують гідність людини, видів поводження та покарання.

4. Залучає на договірних засадах (на безоплатній або платній основі) до регулярного відвідування місць, зазначених у пункті 8 статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», представників громадських організацій, експертів, учених та фахівців, у тому числі іноземних.

5. Реалізує інші повноваження, що передбачаються Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

За результатами перевірки фактів порушення прав людини Уповноважений може винести один із таких актів реагування:

1. Конституційне подання Уповноваженого – акт реагування до Конституційного Суду України щодо вирішення питання стосовно відповідності Конституції України, закону України чи будь-якого іншого правового акту Верховної Ради України, акту Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акту Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

2. Подання Уповноваженого – акт, який вносить омбудсман до органів публічної влади, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вживання необхідних заходів протягом місяця щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

Таким чином, можна зробити висновок, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – універсальний правозахисний інститут з точки зору того, що кожен без обмежень і перешкод має змогу звернутися до нього в порядку, передбаченому чинним законодавством. Особа, позбавлена волі, може звернутись у формі письмового звернення до Уповноваженого, чи його представників. У цьому разі до такої особи не застосовують обмеження які стосуються листування. Її звернення розглядається протягом двадцяти чотирьох годин направляються Уповноваженому.

Досить актуальне питання для майбутнього вдосконалення інституту омбудсмана в Україні, яке час від часу підіймає як сам омбудсман, так і вчені-конституціоналісти, це створення інституту заступників Уповноваженого або спеціалізованих омбудсманів у різних сферах (з прав військовослужбовців; захисту прав дитини; забезпечення доступу до інформації тощо). Потреба в започаткуванні цих інституцій викликана високим навантаженням та обсягом роботи Уповноваженого, а також пов'язана зі специфікою напрямків, що перелічені вище.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 02.10.2018 № 2581-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Уповноважений_Верховної_Ради_України_з_прав_людини
4. Майданник О. О. Конституційне право України: навч. посіб. Київ: Алерта. 2011. 380 с.
5. Конституційне право України: підручник / За ред. В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. Харків: Право. 2008. 416 с.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. Вид. 3-тє, виправл. та доповн. Київ: Атіка, 2004. 512 с.

УДК 342.84 (477) Михайленко І. Ю.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

З огляду на політичну ситуацію нашої держави, майбутні вибори Президента у березні 2019 року та вибори народних депутатів України в жовтні 2019 року, актуальним питанням на сьогодні є дослідження явищ передвиборної агітації та політичної реклами, їх нормативно-правового регулювання законодавством України.

Питання правового регулювання політичної реклами як засобу передвиборчої агітації фрагментарно були розглянуті вченими в різних сферах,зокрема, такими як:С. Барматова, В. Бебик, Ю. Ганжуров, Г. Гранадзер, А. Джабасов, Т. Джига, О. Заярна, Т. Ляпіна, Г. Почепцов, Є. Ромата, М. Слюсаревський, І. Терлецька, О. Шпортько, І. Шкурат та ін. При цьому, комплексних наукових досліджень проблем політичної реклами та передвиборної агітації є небагато.

Регулювання політичної реклами та передвиборної агітації здійснюється такими нормативно-правовими актами: Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР, Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р. № 4061-VI, Закон України «Про місцеві вибори» від 14.07.2015 р. № 595-VIII, Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р. № 474-XIV, існує проект Закону «Про політичну рекламу» від 21.01.2004 р. № 3143.

Передвиборною агітацією є здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата у депутати або партію – суб’єкта виборчого процесу [1, ч. 1 ст. 68]. За визначенням законодавства агітація може бути розпочата лише після початку виборчого процесу. Під час дослідження явищ виникає питання щодо відношення політичної реклами партій (до початку виборчого процесу) до

перевиборчої агітації. Відповісти на це питання можна проаналізувавши визначення передвиборної агітації та правові норми, що регулюють порядок і строки її проведення.

Частина 2 ст. 16 Закону України «Про вибори народних депутатів України» зазначає, що виборчий процес виборів депутатів розпочинається за 90 днів до дня голосування. Відповідно до ч. 1 ст. 70 названого Закону, партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, та кандидати у депутати мають право розпочати свою передвиборну агітацію з наступного дня після прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати.

Таким чином, передвиборна агітація може здійснюватись лише в межах виборчого процесу і щодо кандидатів у депутати, які офіційно зареєстровані або партій – суб'єктів виборчого процесу. Тому реклама партій до офіційного старту виборчої кампанії з формальної точки зору не є передвиборною агітацією. Така реклама не регулюється Законом «Про вибори народних депутатів», а підпадає під дію Закону України «Про рекламу». Отже, факт розміщення реклами партії до початку виборчої кампанії не є порушенням законодавства.

Аналізуючи Закон України «Про рекламу» ми можемо побачити відсутність окремих норм, що регулюють явище політичної реклами, Закон не дає і визначення поняття, але зазначає певну інформацію щодо друкованої площі на політичну рекламу впродовж виборчого процесу в друкованих засобах масової інформації, яка не може перевищувати двадцяти відсотків обсягу друкованої площі кожного номера видання чи додатка до нього. Також він інформує, що обмеження не поширюється на друковані засоби масової інформації, засновниками яких є політичні партії [2, ч. 2 ст. 14]. Цей Закон регламентує загальні положення щодо реклами в Україні, її принципи, вимоги, сферу застосування законодавства для регулювання відносин, пов`язаних з виробництвом, розповсюдженням та споживанням реклами на території України.

Законом України «Про вибори народних депутатів України» визначаються форми передвиборної агітації [1, ч. 2 ст. 68], зазначений перелік не є вичерпним. У статті неодноразово наголошується, що передвиборна агітація може здійснюватись у будь-яких інших формах та будь-якими засобами, які не суперечать Конституції України та законам України. У наступній частині статті 68 зазначається, що політична реклама – це розміщення або поширення матеріалів передвиборної агітації за допомогою рекламних засобів. Схоже визначення нам надає Закон України «Про місцеві вибори», визначаючи політичну рекламу як агітаційних матеріалів з використанням носіїв зовнішньої реклами.[3, ч. 6 ст. 55].

Визначення політичної реклами, яке міститься у Законі України «Про вибори народних депутатів України», відрізняється від аналогічного визначення, яке містилось у попередніх

виборчих законах. Раніше політичною рекламою вважалась одна із форм передвиборної агітації, внаслідок чого робили висновки про те, що до політичної реклами не можна застосовувати Закон України «Про рекламу» та її поширення регулюється виключно виборчим законодавством. Слід також звернути увагу, що проект Закону України № 3143 від 21.01.2004 р. «Про політичну рекламу», дає визначення понять «політичної реклами», «політичної антиреклами», «прихованої політичної реклами», «замовників (виробників, носіїв, розповсюджувачів,споживачів) політичної реклами» та визначає загальні засади правового регулювання політичної реклами [4].

На сьогодні існують проблеми у регулюванні саме політичної реклами як самостійного виду реклами через відсутність законодавства цієї сфери. Прихована реклама, здійснення антиреклами, порушення порядку ведення передвиборної агітації та інше – всі ці аспекти не можуть регулюватися належним чином, тому це є підставою використання прогалин законодавства для певних суб`єктів, які можуть вплинути на ситуацію у власних цілях. Немає окремого нормативно-правового акту, який би регламентував явище політичної реклами та чітко визначав її обмеження. Є лише закони, які мають певну фрагментарну інформацію про це.

Політична реклама, на думку автора, є досить складним явищем, складнішим ніж просто форма здійснення передвиборної агітації, це зумовлено її інтенсивним характером, адже метою такої реклами є досягнення конкретних результатів у стислий термін.

Отже, на думку автора, найбільш прийнятним для України на сьогодні є ухвалення окремого Закону Україну «Про політичну рекламу», у якому будуть чітко регламентовані поняття політичної реклами не лише як форм передвиборної агітації, але і як окремого виду реклами, врегульовані межі здійснення політичної реклами для забезпечення кожного громадянина на право вираження політичної волі належним чином.

Література

1. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 р. № 4061-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 10-11. Ст. 416. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17
2. Про рекламу: Закон України від від 03.07.1996 № 270/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. №39. Ст. 181. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96
3. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №37-38. Ст. 1786. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19
4. Про політичну рекламу: законопроект від 21.01.2004 р. № 3143. http://www.rada.gov.ua/

УДК 502.34 (477) Мозалевська В. В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Актуальність даної теми пояснюється тим, що право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля є малодослідженою групою конституційних прав. У законодавстві недостатньо врегульовані реалізація і захист цього права. Також зараз наша країна проходить складний шлях інтеграції та адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, а це сприяє більш детальному вивченню конституційних прав, серед яких особливе місце займають екологічні права.

Дослідженням інституту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля присвячено увагу багатьох українських та світових науковців, зокрема, таких як, В. І. Андрійцев, Г. В. Анісімова, С. А. Боголюбов, А. П. Гетьман, В. Т. Гурська, В. В. Іванющенко, Н. В. Ільченко, Л. А. Калищук, Н. Р. Кобецька, В. В. Костицький, С. В. Куліцька, П. М. Рабінович, Н. В. Романюк, С. Р. Тагієв, Т. Л. Чумакова, Ю. С. Шемшученко та ін.

Метою роботи є висвітлення необхідності приділяти більшу увагу вивченню та розвитку права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, дослідити існуюче законодавство з цього питання, визначити зміст цього права.

Перш за все екологічні права закріплені в Основному Законі. Так, ст. 50 Конституції України проголошує, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля… Така інформація ніким не може бути засекречена [1]. Так конституція встановлює це право, але не пояснює, що означає термін «довкілля» та яке довкілля є безпечним для життя і здоров'я людини.

Термін «довкілля» є синонімом терміну «навколишнє природне середовище» [2]. У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII визначено навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів [3].

Критерій безпечності в законодавстві розроблений не достатньо. Вбачається, що з саме слово «безпека» означає відсутність небезпеки. Критеріями якості навколишнього природного середовища є екологічні стандарти і норми (ст. 32-33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища») [4]. Цей Закон встановлює, що нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього є єдиними для всій території України. Але допускається встановлення більш суворих нормативів для курортних,

лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів. Усі екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію центральними органами виконавчої влади [3].

На думку професора А. П. Гетьмана, за якісними показниками стан довкілля можна представити трьома рівнями:

– чисте природне середовище, коли забруднення природного середовища є мінімальним, та не спричиняє змін нормального екологічного стану в певному регіоні;

– сприятливе природне середовище, коли забруднення природного середовища можливе в межах, які не впливають на стан здоров'я людини і коли відсутні будь-які неприємні фактори, викликані специфікою окремих виробництв;

– безпечне природне середовище, коли допускається можливість наявності в природному середовищі певного регіону незагрозливих для людей негативних факторів [4].

У законодавстві ця класифікація скоротилася до двох критеріїв. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» виокремлює такі категорії умов життєдіяльності людини:

– безпечні умови – стан середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину;

– сприятливі умови – стан середовища життєдіяльності, при якому відсутній будь-який шкідливий вплив його факторів на здоров'я людини і є можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму [5].

Виходячи з вищевикладеного стає зрозуміло, що «безпечні» і «сприятливі» умови відрізняються за показниками. Забезпечення сприятливого для життя і здоров'я людини довкілля є більш складним завданням. А на законодавчому рівні закріплено мінімальні завдання в екологічній сфері. І це не дивно, бо зараз екологічна ситуація в країні є дуже складною. Це обумовлено багатьма факторами, зокрема, негативними екологічними наслідками Чорнобильської катастрофи, неефективним використанням природних ресурсів, техногенною перевантаженістю території України, застосуванням екологічно шкідливих технологій, негативними екологічними наслідками оборонної і військової діяльності, ввезенням в Україну екологічно небезпечних речовин і матеріалів та інше [6].

Змістом права на безпечне життя і здоров'я довкілля згідно з Конституцією є:

- право на безпечне для життя і здоров'я довкілля;
- право на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди;
- право вільного доступу до інформації про стан довкілля;
- право на поширення інформації про стан довкілля.

Цивільний кодекс України теж містить перелік цих прав у ст. 293, але ще називає наступні положення:

- право вимагати припинення діяльності фізичної та юридичної особи, що призводить до нищення, псування та забруднення довкілля;
- право на безпечні для фізичної особи продукти споживання(харчові продукти та продукти побуту);
- право на належні, безпечні і здорові умови праці, проживання, навчання тощо [7].

Підбиваючи підсумки, можемо сказати, що в Україні не приділяється достатньо уваги праву людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля, це питання потребує більшої розробки на законодавчому рівні. Значення цього права важко переоцінити, бо від стану довкілля великою мірою залежить стан здоров'я людини, реалізація цього права необхідна для здійснення усіх інших прав людини.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Конституція України. Науково-практичний коментар / [В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.]. Харків: Право, 2011.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

4. Екологічне право України / А. П. Гетьман, М. В. Шульга. Харків: Право, 2005. 382 с.

5. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02,2004 р. №4004-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст. 218. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

6. Іванющенко В. В. Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля: поняття та зміст. Правничий вісник Університету «КРОК». 2010. № 6. С. 17–23.

7. Цивільний Кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

УДК 342.565.2.086(477)

Мордвінов В. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНО–ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах стрімкого розвитку нових політико-правових умов, актуалізується питання вивчення проблематики конституційно-правової відповідальності, яка є важливою гарантією

охорони Конституції України, правопорядку, прав і свобод людини і громадянина. Інститут конституційно-правової відповідальності має найважливіше практичне значення, будучи однією з гарантій зміцнення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, і тим самим виступаючи необхідною передумовою формування справді демократичного режиму, умовою становлення і розвитку демократії в Україні.

Проблема існування конституційно-правової відповідальності порівняно нещодавно стала предметом вивчення в науці конституційного права. Перші спеціальні дослідження про правову природу та особливості відповідальності за конституційним правом відносяться до середини 70-х років XX століття у працях С. А. Авак'яна, Н. А. Боброві, Ю. Н. Єременко, М. І. Піскотіна, Ф. М. Рудинського. Подальше вивчення конституційно-правової відповідальності як самостійного виду відповідальності і виявлення її специфіки проводилося в 80-х роках Г. В. Барабашево, Т. Д. Зражевський, Б. М. Лазарєвим. Більш детально дана тема розглядається в працях Г. А. Василевича, В. А. Виноградова, А. А. Кондрашева і багатьох інших.

Слід зазначити, що існує багато підходів стосовно визначення поняття і змісту конституційно-правової відповідальності. Прихильники однієї з концепцій визначають під конституційно-правовою відповідальністю міру державного примусу, яка ґрунтується на юридичному і суспільному осуді правопорушення і виражаються у встановленні для правопорушника визначених негативних наслідків [1, с. 387]. Стосовно прихильників іншого підходу, конституційну відповідальність слід розглядати як примусове застосування законодавчо-закріплених конституційних санкцій до суб'єктів конституційно-правових відносин у разі невиконання (неналежного виконання) ними своїх конституційних обов'язків (повноважень) або за зловживання конституційними правами (повноваженнями) [2, с. 11].

Найбільш дискусійним питанням як теорії держави і права, так і галузевих наук, в тому числі конституційного права, є існування двох аспектів юридичної відповідальності: позитивного (проспективного) та негативного (ретроспективного). Позитивна (проспективного) конституційна відповідальність настає в рамках не загальнорегулятивних, а конкретних конституційних правовідносин, тобто для її настання необхідний юридичний факт, який і є її основою. Підстави позитивної відповідальності специфічні, в залежності від того, чи застосовується вона до органів (посадових осіб) публічної влади, або до громадян, іншим фізичним та юридичним особам. Стосовно негативної, то вона, в свою чергу, наступає за дії, які суперечать закону. Цей вид конституційної відповідальності виражається в наборі санкцій або заходів. Оскільки така відповідальність настає за вже вчинені дії і спрямована на те, щоб виправити ситуацію. Її також називають ретроспективною відповідальністю.

Також деякі вчені називають однією зі специфічних рис конституційної відповідальності – перенесення центра ваги з ретроспективного аспекту на позитивний [3, с. 24]. На думку В. В. Невінського, сьогодні потребує подальшого розвитку ідея конституційної відповідальності як позитивної відповідальності, що передбачає формування в громадян, посадових осіб, виборних представників, колегіальних органів публічної влади почуття громадянського обов'язку по дотриманню і захисту Конституції, неухильному виконанню рішень Конституційного Суду як вищого судового органу конституційного контролю [4, с. 102].

Щодо примусового характеру конституційно-правової відповідальності, він виражається не тільки в державному, але й в прирівняному до нього суспільному примусі. Звичайно, суспільний примус, так само як і державний, здійснюється на основі конституційно-правових норм (або при їх санкціонуванні) і, як правило, під державним контролем. Шляхом впливу на політичну, моральну, організаційну і майнову сферу конкретного суб'єкта конституційно-правових відносин досягається мета примусової діяльності. Прикладом цього може бути відкликання виборцями обраного ними депутата місцевої ради (Розділ V Закону України «Про 42 статус депутатів місцевих рад») або ж дострокове припинення за рішенням місцевого референдуму повноважень сільського, селищного, міського голови (ч. 2 ст. 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Імунітет, яким володіє Президент, не повинен трактуватися як практично повне звільнення від відповідальності. Звертаючись до Конституції, ми виявляємо, що в статті 111 встановлюються наступні підстави відповідальності: вчинення державної зради або іншого злочину [5].

Варто зауважити, що у Президента України об'єктивно немає спонукальних причин здійснювати державну зраду, яка в своїй об'єктивній стороні складається з таких дій, як шпигунство, видача державної таємниці або інше надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представникам у проведенні ворожої діяльності на шкоду зовнішньої безпеки України.

Підводячи підсумки слід зазначити, що проблемні питання конституційної відповідальності й досі потребують комплексного редагування. Їх вирішення полягає в розробленні основних положень теорії застосування конституційної відповідальності в Україні, складовими частинами якої є:

– категоріальний (понятійний) апарат, зокрема, неоднозначне застосування термінів і понять в рамках теорії конституційно-правової відповідальності (визначення конституційно-правової відповідальності в негативному сенсі, позитивна конституційно-правова

відповідальність, конституційні санкції, трактування поняття провини в конституційному праві);

– виявлення та визначення підстав застосування заходів конституційно-правової відповідальності;

– розмежування заходів конституційно-правової відповідальності та інших правових засобів забезпечення конституційної законності (заходів захисту і контролю, нагляду) в публічно-правових відносинах;

– класифікація конституційно-правових санкцій та механізм їх реалізації;

– систематизовані результати у вигляді наукових висновків і рекомендацій по реалізації та вдосконалення застосування законодавства щодо конституційно-правової відповідальності;

– роль Конституційного Суду України та інших судових інстанцій у формуванні принципів, що застосовуються в рамках інституту конституційно-правової відповідальності.

Література

1. Кутафин О.Е. Предмет конституционного права: монографія. Москва: Юристъ, 2001. 444 с.

2. Колосова Н. М. Теория конституционной ответственности: природа, особенности, структура: дис... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Колосова Нина Михайловна. – М., 2006. С.11.

3. Зражевская Т. Д. Ответственность по советскому государственному праву. Воронеж: Изд-во *Воронежского* ун-та, 1980. 159 с.

4. Невинский В.В. Конституционная ответственность и решения Конституционного Суда Российской Федерации. Проблемы исполнения федеральными органами государственной власти и органами государственной власти субъектов Российской Федерации решений Конституционного Суда РФ и конституционных (уставных) судов субъектов РФ: Материалы Всероссийского совещания (Москва, 22 марта 2001 г.). М., 2001. С.102.

5. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

УДК 340.1(477)

Надежденко В. С.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОСНОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Однією з актуальних проблем сучасної юридичної науки є визначення принципу верховенства права як основної умови формування та діяльності правової держави.

У статті 8 Конституції України закріплено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1]. Цей принцип встановлений також у низці кодексів та законів, зокрема, у ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України зазначається, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду [2]. Закон України «Про Конституційний Суд України» передбачає, що Конституційний Суд здійснює свою діяльність на засадах верховенства права наприклад (ст. 2) [3]. Здійснення правосуддя на засадах верховенства права закріплено у ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4].

Незважаючи на законодавче закріплення сутності та змісту принципу верховенства права, ці питання є недостатньо зрозумілими для юристів. Далеко неоднозначно трактується зміст принципу верховенства права також у науковій літературі. Причому діапазон думок тут надзвичайно широкий – від ототожнення принципу верховенства права з принципом верховенства закону до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості і розуму.

Аналізуючи наукові праці з проблем визначення змісту принципу верховенства права слід наголосити, що останнім часом стає більше наукових публікацій на зазначену тему. Серед українських вчених-адміністративістів, представників науки теорії права та конституційного права слід зазначити В. Авер'янова, О. Багрія, С. Благовісного, В. Гайворонського, М. Козюбру, Ю. Шемшученка та інших. Але, комплексний і системний підхід до дослідження явища верховенства права уперше викладено у монографії Головатого Сергія Петровича «Верховенство права: ідея, доктрина, принцип» [5], яка є першим і дотепер єдиним в українській юридичній науці фундаментальним дослідженням явища верховенства права в усій його повноті – і як ідеї, і як наукової доктрини, і як юридичного принципу.

Зокрема теза про те, що проти свавільної влади є ефективний інструмент дії, який полягає в реалізації ідеї встановлення «загального юридичного порядку», якому має коритися будь-яка влада були закладені ще античними мислителями (Платон, Аристотель, Цицерон) та вперше були закладені у епохальній пам'ятці права – Великої Хартії Magna Carta 1215 р., згідно з якою в суспільстві існує корпус правил (право), якому має коритись навіть монарх [6, 7].

Розглядаючи зміст принципу верховенства права неможливо не звернутися до класика доктрини верховенства права – англійського професора Альберта Вена Дайсі, що є першим фахівцем конституційного права, який наприкінці XIX ст. ввів у активний науковий і практичний обіг нову концепцію «ruleoflaw». Так, згідно концепції Альберта Дайсі принцип верховенство права є:

1) противагою свавіллю влад (для влади загалом та її посадових осіб зокрема виключити можливість діяти інакше, ніж на підставі повноважень, визначених приписами права);

2) ідеєю яка передбачає рівність усіх членів суспільства перед законом;

3) верховенством духу права, яке означає, що сама конституція в англійському суспільстві є наслідком прав особи (до яких належать – особиста свобода, свобода слова/думки, вираження поглядів та ін.) [8].

Таким чином, можна зробити узагальнюючий висновок щодо розуміння терміну «принцип верховенства права», а саме він може бути розкрито тільки за умови дотримання певних позицій щодо права: по-перше, повинно мати місце розрізнення права і закону; по-друге, право слід розглядати не як акт державної влади, а як соціальний феномен, пов'язаний з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; по-третє, право має розглядатися у нерозривній зв'язці з правами людини.

Отже, принцип верховенства права є вираженням ідей примату права над державою і пріоритету природних прав людини в суспільстві та знаходить свій прояв у верховенстві Конституції і правових законів.

Тому в Україні принцип верховенства права – це один із системи основоположних принципів, що визначають новітній конституційний лад України, і який є юридично обов'язковою нормою найвищого рівня сучасного українського правопорядку. Його дія поширюється на усі органи державної влади, органи регіонального і місцевого самоврядування та їх посадових осіб в усіх сферах нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності. Тобто принцип верховенства права як засада конституційної української держави полягає, насамперед, у зв'язаності держави правом, належному функціонуванні та обмеженні державної влади правом, насамперед, правами людини й основоположними свободами. Так, можна впевнено говорити про те, що особливого значення в процесі впровадження принципу верховенства права в суспільну та державну практику набуває Конституція України, яка має подвійну природу (суб'єктивно-об'єктивний характер) та є вищім ступенем об'єктивації верховенства права. В свою чергу верховенство права конкретизовано у правових позиціях Конституційного Суду України та в чинному законодавстві тощо.

В свою чергу принцип верховенства права безпосередньо або опосередковано закріплено в усіх правових кодексах України, крім Кримінально-процесуального. Закріплення принципу верховенства права в національному законодавстві (мається на увазі Конституція України (ст. 8), Кодекс адміністративного судочинства України (ст. 8 «Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського

суду»), закони України (наприклад, ст. 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачає, що Конституційний Суд здійснює свою діяльність на засадах верховенства права, ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» завданням суду проголошує «здійснення правосуддя на засадах верховенства права» тощо), рішення Конституційного Суду, а також міжнародно-правові документи, що стали частиною національного законодавства. В свою чергу, формування ефективного механізму реалізації принципу верховенства права неможливо без існування в країні авторитетного і справедливого правосуддя, яке б здійснювалося високопрофесійним і неупередженим судом.

Таким чином, визнання в Україні принципу верховенства права свідчить про гармонізацію національної правової системи із європейською правовою доктриною. Сьогодні принцип верховенства права означає, що свобода громадян має забезпечуватись таким правовим порядком, коли ніхто не змушує робити чогось, не передбаченого законом, а людина, її права і свободи визнаються найвищою цінністю. Отже, принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, посадових осіб і інших організацій.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

5. Головатий С. П. Верховенство права: ідея, доктрина, принцип: автореф. дис.…. докт. юрид.наук. Київ, 2008. 44 с.

6. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: у двох книгах. Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві. Книга 2. Київ, 2008. 314 с.

7. Головатий С. Magna Carta як найвизначніший середньовічний попередник «верховенства права». *Українське право*. 2004. № 1. С. 29-55.

8. JeffreyJowell, “TheRuleof Law anditsUnderlyingValues”, “TheChangingConstitution”, editedbyJeffreyJowellandDawnOliver, 7th edition, OxfordUniversityPress, 2011.

УДК 342.1 (477) Садиков В. О.

ПРОБЛЕМА БУДІВНИЦТВА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

У сучасному вітчизняному контексті проблеми соціальної політики мають свою пострадянську специфіку, яка частково пояснюється традиційно високою роллю держави в різних секторах суспільного життя, а також спадщиною соціалістичних принципів управління економікою і культурою. До початку 1990-х років Україна мала економіку, виснажену гонкою озброєнь, погано пристосованої до ринкових умов існування, в ній переважали неповоротні промислові підприємства-монстри, а найбільш перспективними виявилися галузі, орієнтовані на експорт сировини. До цього слід додати такі проблеми, що накопичилися, як: висока дитяча смертність, зниження народжуваності, дефіцит житла, велика різниця в рівні життя в різних регіонах, над централізація управління, велика, але досить суперечлива в інституціональному та ідеологічному відношенні спадщина в галузі охорони здоров'я та соціального захисту населення – все це, з чим довелося б рахуватися будь-якому реформатору, навіть проводити обережні еволюційні зміни в умовах економічної та політичної стабільності. Становище ще більше погіршилося політичною кризою, результат якої – розпад союзної держави, банкрутство могутньої ідеології і політичних інститутів, що призвело до катастрофи екзистенціального порядку, що має глибокі наслідки в світовідчутті і поведінці великих груп людей, в трансформації найважливіших соціальних інститутів.

На думку М. Макфаул, з тих пір як Україна стала незалежною державою (з моменту розпаду Радянського Союзу), тут не відбувалося істотних реформ соціальної політики. Пануюча українська еліта свідомо обмежила масштаби трансформації соціальної політики, для того щоб максимально швидко здійснити шокову терапію. В результаті макроекономічні реформи були проведені за рахунок найбідніших верств населення, причому заходи соціального захисту виявлялися неефективними. Порівняльний аналіз соціальних трансфертів показує, що в кінці 1990-х років лише 6 % соціальної допомоги досягало найменш забезпечених груп населення, у порівнянні з 29 % – у Польщі, 36 % – в Естонії та 78 % – в США.

Соціальна політика Української держави реалізується недостатньо ефективно. Особливо це яскраво проявляється у проведенні політики зайнятості населення. В зв'язку з відсутністю належних прогнозів розвитку економіки і зайнятості населення в різних сферах, неефективного проведення приватизації мільйони громадян України виїхали працювати за кордон. Тому в існуючих умовах важливо, щоб держава здійснювала соціальне прогнозування, розробляла і приймала соціально-орієнтовані програми економічного

розвитку, сприяла повній і продуктивній зайнятості населення, більш продумано здійснювала нормативне регулювання використання трудових ресурсів суспільства. Державна політика в сфері зайнятості населення повинна бути зорієнтована на жорсткий контроль державних структур за забезпеченням реалізації суб'єктами трудових відносності [3, с. 42].

Важливим фактором розвитку соціальної політики в сучасній Україні є активізація громадської участі, що практично було неможливо в період панування ленінського принципу «демократичного централізму». Зараз люди, активно виступають за свої громадянські права, можуть реально впливати на процес прийняття рішень в галузі соціальної політики. У другій половині 1990-х років на порядок денний все частіше стали виноситися проблеми інвалідів, людей похилого віку, жінок, дітей, які опинилися в ситуації ризику, і чим більш активну участь в просуванні цих важливих питань приймають соціологи та інші дослідники, тим успішніше зв'язок досліджень з політичним процесом.

Тому зусилля держави в період її трансформаційного розвитку повинні бути спрямовані на гарантування належного рівня життя для всіх громадян, забезпечення балансу інтересів між різними прошарками населення, при цьому державну систему соціального захисту слід спрямовувати на усунення кризових явищ в економічній сфері, недопущення різкої поляризації населення за прибутками. Ця система соціального захисту повинна бути противагою прагненню досягти економічного благополуччя деякою частиною населення, насамперед олігархічними групами, за рахунок «шокової терапії» і революційних «стрибків» в економіці [1, с. 42].

Важливий аспект поновлення соціальної політики в сучасній Україні є виникнення і розвиток соціальної роботи як професійної практики, що вимагає підготовки в рамках вищої освіти, як наукової, так і навчальної дисципліни. Її становлення супроводжується серйозною конкуренцією за символічні і матеріальні ресурси, але сам факт такої конкуренції діє позитивно на зміцнення професійної ідентичності. У самій практиці соціальної роботи – будь то в соціальних службах, школах або інтернатах – модель рефлексивної практики поки що лише починає прокладати собі дорогу серед моделей професіоналізму. У державних службах поки ще превалює інтуїтивний спосіб пояснення соціальних проблем та їх вирішення. Важливий фактор розвитку державної соціальної служби – розширення практики взаємодії з місцевою громадою, залучення волонтерів, громадських організацій, співпраця та обмін досвідом з неурядовими службами, участь в аналізі власної професійної діяльності, обговорення нових підходів до соціальних проблем, побудова партнерських відносин з клієнтами. Розвиваються і поступово стають реальні стюальтернативні фактори і програми соціальної політики в Україні [4, с. 32].

Тут мається на увазі і різноманіття недержавних соціальних служб, груп захисту прав, організацій самодопомоги, а також локалізація соціальної політики, посилення ролі місцевих органів самоврядування, груп бізнесу. Муніципалітети, отримавши в своє розпорядження відомчі соціальні служби – житло, дошкільні, медичні, освітні установи, значно розширили свій вплив на місцеві процеси. У недержавних службах, особливо тих, які мають грантове фінансування і розгалужену мережу контактів з аналогічними міжнародними організаціями, проблема професіоналізму працівників вирішується досить ефективно в силу невеликого розміру організації, низькою плинності кадрів, успішної практики залучення волонтерів, відкритості інтелектуальним дебатам і високій зацікавленості у підвищенні кваліфікації.

В Україні ще не сформований стабільний правовий механізм регулювання соціальної сфери, соціальних відносин, соціальне законодавство ще не адекватне потребам соціальної трансформації, що гальмує процес суспільних перетворень в країні.

До чинників соціальної сфери життєдіяльності українського суспільства, соціальної та правової політики, які свідчать про недостатній вплив держави на ті суспільні процеси, які зумовлюють рівень забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства, слід віднести:

– суттєве зниження життєвого рівня людей, зубожіння великої частини населення;

– значне розшарування населення за рівнем доходів, збільшення масштабів бідності;

– проведення економічної реформи без наповнення її соціальним змістом, за рахунок соціальних чинників, слабка соціальна спрямованість економічної політики;

– здійснення державної політики у соціальній сфері, яка не наближає, а віддаляє країну від світових цінностей в соціальній сфері – добробуту, соціальної справедливості;

– повільнітемпиформуванняновоїсоціально-класовоїструктурисуспільства, насамперед середнього класу, процесів соціальної мобільності;

– складність соціально-демографічної ситуації в країні, що проявляється в зменшенні чисельності населення і його природного приросту (рівень народжуваності в Україні є один з найнижчих у світі);

– гострі проблеми формування ринку праці та зайнятості пов’язані насамперед із високим рівнем безробіття, низькою вартістю робочої сили;

– нерозв’язані проблеми системи соціального страхування, насамперед системи пенсійного забезпечення, затягування з проведенням пенсійної реформи;

– недосконаліть системи соціального захисту, зокрема соціальної допомоги, яка не забезпечує адекватної соціальної підтримки громадян;

– погіршення стану здоров'я населення, збереження тенденції збільшення показників захворюваності, обмеженість доступності кваліфікованої медичної допомоги для ряду соціальних груп суспільства (низький рівень очікуваної тривалості життя – один із найнижчих у Європі) [2, с. 84].

Особливість пострадянської соціальної політики в Україні – розвиток в ряді її напрямів такої ідеології, яка заснована на домінуванні дисциплінарних форм і розширенні соціального контролю. Йдеться про посилення заходів, спрямованих на виявлення потреб сімей з дітьми, інвалідів, бідних, мігрантів, а також на посилення репресивного компонента в програмах роботи з людьми, страждаючими наркозалежністю, і правопорушниками, котрі скоїли нетяжкі злочини.

Україна, перебуваючи нині у фазі розбудови, опинилась у стані розбалансованості державних, суспільних і політичних інтересів, дестабілізації економіки, невизначеності й неузгодженості розв'язання існуючих проблем. Те, що зараз відбувається в нашій державі – процес не випадковий, а обумовлений нашим часом.

З вищевикладеного можна зробити такий висновок: з тих пір як Україна стала незалежною державою, не відбувалося істотних реформ соціальної політики. Соціальні проблеми визнані і стають предметом публічного дискурсу в нинішній Україні. Важливорозширюватиможливістьобговореннячисленнихаспектівсоціальноїполітики.

Розвиваються і поступово стають реальністю альтернативні фактори і програми соціальної політики в Україні: різноманіття недержавних соціальних служб, груп захисту прав, організацій самодопомоги, локалізація соціальної політики, посилення ролі місцевих органів самоврядування, груп бізнесу. Помітні тенденції гуманізації державних сервісів (відбувається реформування соціальної допомоги людям похилого віку, розвивається соціальне і медично-соціальне обслуговування старшого покоління за місцем проживання). Але поки, на жаль, практика і риторика соціальної роботи в Україні поки не включає аспект соціальних змін в ім'я соціальної справедливості.

Література

1. Подгорний С. Проблеми соціальних держав. *Нова політика.* 2001. № 2. 65 с.
2. Павловський М. А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і Світ (економіка, політологія, соціологія). Київ: *Техніка*, 2000. 350 с.
3. Козюбра М. Природа соціальних прав людини та особливості їх реалізації. *Вісник Конституційного Суду України.*2002. № 5. С. 57-61
4. Єрмоленко Д. К. Правовий статус людини і громадянина в Україні як соціальній державі: автореф. дис. доктора юрид. наук. Харків, 2002. 21 с.

УДК 342.95:316.776.32 Старостенко А. І.

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті 50 Конституції України закріплено право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також право на вільний доступ до інформації про стан навколишнього середовища [1]. Дане конституційне право та механізми його реалізації є досить актуальними враховуючи сучасну екологічну ситуацію у світі в цілому та в Україні зокрема, а особливо для жителів населених пунктів на території нашої країни, які знаходяться у зонах техногенного впливу, зокрема й для жителів Маріуполя. У зв’язку з даними обставинами виникає необхідність у дослідженні положень законодавства України щодо регламентації права населення на доступ до інформації про стан довкілля.

В першу чергу, як уже було зазначено раніше, дане питання регулюється положенням ч. 2 ст. 50 Конституції. Наступним нормативним актом у сфері регулювання даного питання є Закон України «Про інформацію», яким зазначається, що кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Далі, у ст. 13 цього ж Закону, вказано, що інформація про стан довкілля (дані про стан складових довкілля та його компоненти; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля; стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд, якщо вони можуть мати вплив на довкілля), крім інформації про місце розташування військових об'єктів, не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом [4].

Пунктом «е» ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлено, що кожний громадянин України має право на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом [5].

Окрім вказаних вище нормативних актів, в національному законодавстві Україні також діють Закон «Про охорону атмосферного повітря», Закон «Про оцінку впливу на довкілля», Закон «Про природно-заповідний фонд», Закон «Про відходи» та інші, якими передбачено громадський контроль у відповідних сферах відносин з охорони довкілля. Так, зокрема, Законом «Про відходи» регламентується право громадян України, іноземців та осіб без громадянства на одержання в установленому порядку повної та достовірної інформації про безпеку об'єктів поводження з відходами як тих, що експлуатуються, так і тих, будівництво яких планується [3].

Слід зазначити, що питання доступу громадськості до інформації про стан довкілля також регулює такий міжнародний документ як Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). В даному акті зазначено, що держава гарантує, що державні органи у відповідь на запит про надання екологічної інформації надаватимуть громадськості таку інформацію у рамках національного законодавства [2].

Отже, право громадськості на доступ до інформації про стан довкілля регламентується Конституцією України, законами України, а також міжнародними актами. Дане право може реалізуватися через звернення до державних органів, які володіють відповідною інформацією та повинні таку інформацію за зверненням надавати, та через громадський контроль за станом довкілля в окремих сферах відносин з охорони навколишнього середовища.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/(дата звернення: 11.12.2018).

2. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція): Конвенція від 25.06.1998 р. № 994_015. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 11.12.2018).

3. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 36-37. Ст. 242. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#o126 (дата звернення: 11.12.2018).

4. Про інформацію:Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 11.12.2018).

5. Про охорону навколишнього природного середовища:Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#n69 (дата звернення: 11.12.2018).

6. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017р. № 2059-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19 (дата звернення: 11.12.2018).

7. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992р. № 2456-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. Ст. 502. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12 (дата звернення: 11.12.2018).

8. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Закон України від 06.07.1999р. № 832-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34. Ст. 296. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-14 (дата звернення: 11.12.2018).

УДК 342.72.73-054.73(477)

Чернявський Д. І.

ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ

Актуальність теми пояснюється тим, що з початком в 2014 році збройної агресії Росії проти України збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій. Збройна агресія принесла багато проблем, особливо тих що пов'язані з порушенням природних прав людини. Головна проблема внутрішньо переміщених осіб – це їх фінансова підтримка від держави, бо в Україні зараз складна політична та економічна ситуація та держава не може повноцінно піклуватися про таких людей.

Внутрішньо переміщена особа (далі – ВПО) – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути місце свого постійного проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Зараз в нашій державі налічується близько 2 млн. переселенців. Головною проблемою залишається забезпечення житлом, так як люди виїхали з окупованої території і залишили свої домівки. Наступними проблемами можна назвати наступні:

1. Оформлення довідки ВПО;
2. Призначення соціальних виплат;
3. Призначення пенсій;
4. Паспортизація. Відновлення документів;
5. Питання гуманітарної допомоги;
6. Питання права захисту дитини та інші [2].

Проблема оформлення полягає в тому, що для отримання довідки для початку десь потрібно проживати, бо цей процес може затягнутися. Також потрібно зібрати пакет документів, а це час, якого не має у людей у яких навіть не має грошей на їжу. Без цієї довідки неможливо оформити соціальні виплати і нарахування пенсій.

Проблема виплат пенсій в тому, що люди все життя працювали і з їх заробітної платні здійснювались відрахування до Пенсійного фонду України, а у зв'язку з переселенням з окупованих територій, унеможливлюється виплата пенсій з боку держави. Дуже складна процедура відновлення документів, а якщо особа переселенець, то це майже неможливо, тому що для отримання паспорту потрібна виписка з домової книги за місцем прописки.

Проблема в тому що в даний час держава не забезпечує ВПО їжею (гуманітарними наборами), а надає адресну допомогу, якої на жаль не вистачає для життя,а лише на виживання. Але також є приватні організації, які допомагають ВПО, але і вони не забезпечують людей повністю допомогою – тільки в силу своїх можливостей.

Щодо прав переселенців, то можна виділити наступні:

1. На отримання щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Ця допомога призначається на сім'ю і виплачується одному з її членів у таких розмірах: для осіб з інвалідністю I групи та дітей-інвалідів – 130% прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб;для осіб з інвалідністю II групи – 115% прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб;для осіб з інвалідністю III групи-прожитковий мінімум для непрацездатних осіб;для працездатних осіб – 442 гривні на одну людину.

2. Для отримання всіх соціальних виплат ВПО- повинен мати довідку переселенця.

3. Для взятого на облік ВПО реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, яке спричинило втрату працездатності, на отримання соціальних послуг та соціальної допомоги здійснюється за місцем фактичного проживання таких осіб та постановки на облік, що підтверджується довідкою.

4. На оформлення документів, що посвідчують особу, за місцем фактичного проживання. Паспорт громадянина України (зараз IDкартка). При наявності довідки про взяття на облік ВПО документи для оформлення паспорта можна подавати за місцем фактичного проживання в Україні згідно з довідкою.

5. Право на продовження отримання певного освітнього рівня (дошкільний, шкільний, середньо-спеціальна, вища) на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування.

6. Право на отримання соціальної стипендії студентами-переселенцями. Розмір стипендії становить: студентам (курсантам) вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації – 890 грн.; студентам (курсантам) вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації – 1180 грн. Студентам (курсантам), які мають право на отримання соціальної стипендії і набувають

право на отримання академічної стипендії, виплачується лише один вид стипендії за їх вибором.

7. Право на участь у державній програмі «Доступне житло». Якщо ВПО не мають власного житла на території України, то вони мають право брати участь у державній програмі «Доступне житло». Програму «Доступне житло» реалізовує Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» через свої регіональні управління. Розмір державної допомоги на придбання власного житла за програмою становить 50% вартості житла, розрахованої з урахуванням нормативної площі та граничної вартості 1 кв. м.

8. Право на реєстрацію підприємницької діяльності за місцем фактичного проживання на території України. Реєстрація ВПО юридичної особи або реєстрація фізичної особи-підприємця, а також реєстрація припинення підприємницької діяльності, що здійснюється за місцем фактичного проживання такої особи у відповідному територіальному органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію (Центр надання адміністративних послуг або державний реєстратор) без вимоги наявності довідки про реєстрацію ВПО.

9. Право голосувати на виборах і референдумах. Статтею 8 закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» гарантовані виборчі права ВПО, а саме реалізація права голосу на виборах президента України, народних депутатів України, місцевих виборах і референдумах шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси відповідно до ч. 3 ст. 7 ЗУ «Про державний реєстр виборців».

Однак, чинне законодавство містить обмеження в частині забезпечення реалізації виборчих прав переселенців. Зокрема:закон України «Про вибори народних депутатів» обмежує виборчі права переселенців, надаючи їм право голосу на виборах народних депутатів тільки у загальнодержавному окрузі. Закон України «Про місцеві вибори» фактично закон позбавляє переселенців права обирати місцеві органи влади, оскільки згідно із законом єдиним документом, що підтверджує місце проживання виборців, є паспорт [3].

Отже, можна зробити висновок, що необхідно удосконалити нормативно-правові засади забезпечення прав внутрішньо-переміщених осіб в Україні.

Література

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 1. Ст. 1. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18

2. Самая актуальная проблема переселенцев – эксперты о справке ВПО. 2018. URL: https://dnews.dn.ua/news/677933

3. Кочмарский С. Права переселенцев в Украине: Какие есть льготы и как их получить. Центр информации по правам человека. 2017. URL: https://humanrights.org.ua/ru/material/prava_pereselencev_v_ukraine_kakije_jest_lgoty_i_kak_ih_poluchit.

УДК 347.998.8(477) Шамара Р. П.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Актуальність теми пояснюється тим, що 07.06.2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про Вищий антикорупційний суд», таким чином в системі судоустрою України з'явиться новий вищий спеціалізований суд.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. передбачається реалізація антикорупційної реформи, основною метою якої є суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України в міжнародних рейтингах, які оцінюють рівень корупції, чому сприятиме насамперед створення ефективної інституційної системи запобігання й протидії корупції. В рамках реформи у боротьбі з корупцією потрібна безстороння судова інстанція, яка розглядатиме справи про зловживання посадовими особами своїм становищем – це суддівський корпус, народні депутати, члени уряду та інші.

Щодо міжнародного рейтингу, то за даними Transparency International Україна зайняла 130 місце з 180 країн світу за 2017 рік за Індексом сприйняття корупції, де отримала 30 балів зі 100 можливих [2]. Поруч з нашою країною також опинилися такі: Іран, Гамбія та Сьєрр-Леон. Таким чином Transparency International визнала після Росії Україну найкорумпованішою країною в Європі. Як бачимо корупція все-таки не є надуманою проблемою, а суттєвою причиною багатьох негараздів та недоліків в Україні.

Метою статті є визначення та характеристика нормативно-правових актів, що регулюють організаційно-праву діяльність Вищого антикорупційного суду в Україні.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють організаційну-правову діяльність Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС) є Конституція України, закони України «Про судоустрій та статус суддів» та «Про Вищий антикорупційний суд», а також інші закони України, чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Згідно ст. 3 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» головними завданнями суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур

судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [3].

Виходячи з ст. 1 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», ВАКС знаходиться тільки в місті Києві. В обласних центрах ніякі відділення суду відповідно до Закону не передбачаються.

Формування ВАКС відбуватиметься протягом 12 місяців з дня набрання чинності Закону, а також слід звернути увагу на те, що разом з утворенням суду утворюється Громадська рада міжнародних експертів – головною метою якої є сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у проведенні конкурсу на зайняття посади судді ВАКС.

Громадська рада міжнародних експертів є новим критерієм для створення суду в Україні. Перейдемо безпосередньо до неї. Вона утворюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на 6 років, а її члени, в кількості 6 осіб, призначаються строком на 2 роки [3], тобто норма Закону передбачає, що для того щоб розпочати процедуру відбору суддів ВАКС, спочатку необхідно утворити Громадську раду міжнародних експертів.

До речі, згідно із Законом України «Про Вищий антикорупційний суд», ключову роль на спеціальному спільному засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Громадської ради міжнародних експертів у прийнятті рішення щодо відповідності кандидата на посаду судді ВАКС відіграє саме Громадська рада міжнародних експертів, бо рішення може бути прийнято, за умови схвалення кандидата не менше половини членів від складу Громадської ради міжнародних експертів. У разі неприйняття такого рішення кандидат вважається таким, що припинив участь у конкурсі. Цей критерій був дуже спірний в процесі прийняття Закону в Верховній Раді України [3].

З 02.08.2018 р. по теперішній час Вища кваліфікаційна Комісія суддів України проводить конкурс на зайняття 39 вакантних посад суддів Вищого антикорупційного суду, з яких до: Вищого антикорупційного суду 27 посад суддів та до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду 12 посад суддів.

Частина друга статті 7 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» визначає такі вимоги на посаду судді ВАКС може бути призначений громадянин України не молодше 30 років, який відповідає основним вимогам на посаду судді – це якщо він, зокрема, відповідає одній із таких вимог: має досвід професійної діяльності адвоката щонайменше сім років; має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років; має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років; має сукупний стаж (досвід) вище зазначеної професійної діяльності щонайменше сім років. Тобто, судді,

науковці та адвокати – саме ці три категорії правників можуть претендувати на зайняття посад суддів у ВАКС [3].

Відповідно до ст. 71 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» кандидат на посаду судді ВАКС подає до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України:

– письмову заяву про участь у доборі кандидатів на посаду судді;

– анкету кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього;

– мотиваційний лист, у якому викладаються мотиви бути суддею;

– декларацію родинних зв'язків та декларацію доброчесності кандидата на посаду судді;

– письмову згоду на збирання, зберігання, обробку та використання інформації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді;

– копію трудової книжки, послужного списку (за наявності) або інших документів щодо трудової діяльності кандидата на посаду судді;

– копію диплома про вищу юридичну освіту (з додатками), здобуту в Україні, копії документів про вищу юридичну освіту, здобуту за кордоном, разом із копіями документів, що підтверджують їх визнання в Україні, а також копії документів про науковий ступінь, вчене звання (за наявності);

– документи з медичних установ установленої форми про проходження психіатричних та наркологічних оглядів та перебування на обліку у психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;

– згоду на проведення щодо нього спеціальної перевірки відповідно до закону;

– та інші документи визначенні Законом [5].

Отже можна зазначити, що створення Антикорупційного суду є вимогою західних партнерів та Міжнародного Валютного Фонду, але завдяки діяльності Антикорупційного суду влада намагається більш «перекрити» корпоративні схеми та потоки, тобто щоб більше було грошей в юридичній економіці. Також діяльність вищезазначеного суду надзвичайно важлива для того, щоб судити чиновників, депутатів, членів уряду, суддівський корпус та інших суб'єктів владних повноважень, що дозволить зламати корупційну систему серед них.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18

2. Індекс сприйняття корупції-2017. Transparency International. – 2017. URL: https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017

3. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII Відомості Верховної Ради України. 2018. № 24. Ст.212. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

6. Гурська Анастасія. Вищий антикорупційний суд: від «А» до «Я». *Юридична Газета Online*. URL: http://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vishchiy-antikorupciyniy-sud-vid-a-do-ya.html

СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 346.9
Балджи К. В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

На сьогоднішній день, тенденція процесуалізації законодавства, у тому числі господарського, зумовлює підвищення зацікавленості науковців у проблемі поняття господарського процесу. Незважаючи на загальнотеоретичне дослідження і використання поняття «господарський процес», суперечки в науці з цього приводу існують і сьогодні. Це пояснюється тим, що вказана проблема відноситься до категорії тих наукових питань, які неможливо вирішити раз і назавжди. Але саме від вирішення цієї проблематики збагачується господарсько-процесуальна доктрина та залежить зміст і ефективність господарського законодавства. Усе це і зумовлює актуальність обраної тематики.

Отже, метою роботи є визначення поняття господарського процесу та його аспектів.

Проблемі поняття господарського процесу приділяли увагу такі вчені, як В. С. Анохін, С. С. Боровик, С. В. Васильєв, В. Л. Джунь, В. С. Каменков, А. А. Латкін, О. П. Подцерковний, Б. М. Поляков, Д. М. Притика, В. В. Рєзнікова, Є. А. Таликін та інші.

Перш за все, слід зауважити, що у правовій науці досі не сформоване єдине поняття категорії «юридичний процес». І дослідження саме цього поняття матиме важливе значення при аналізі поняття «господарський процес». Оскільки саме визначення «юридичного процесу» надає категоріально-понятійний апарат щодо господарського процесу як його різновиду.

Юридичний процес розглядають в широкому і вузькому розумінні.

Стосовно широкого розуміння, юридичний процес визначено як комплексне і багатоаспектне поняття, що характеризує сукупність всіх правових форм діяльності державних органів (парламенту, президента, уряду, судових органів, прокуратури) та інших уповноважених суб'єктів, які вчиняють у встановленому законом порядку юридично значимі дії, які мають правові наслідки [1, с. 1]. Також прихильником такого розуміння є П. Ф. Єлісейкін, що визначав юридичний процес як організаційну форму правозастосування юрисдикційними органами санкцій охоронних матеріально-правових приписів, поєднаних із здійсненням зацікавленими особами свого права на звернення щодо захисту порушених прав та інтересів, законності і правопорядку [2, с. 33].

Інша ж категорія науковців вважає концепцію широкого розуміння юридичного процесу штучною і наголошує на тому, що процес слід розглядати як процедуру, яка розгортається у вигляді послідовних, регламентованих, пов'язаних одним із одним, виділених у правову форму, цілеспрямованих дій [3, с. 46]. О. В. Кузьменко розглядає юридичний процес як встановлений законом порядок провадження у цивільних, господарських, адміністративних та інших справах. Також науковець вказує на те, що юридичний процес завжди відбувається у межах процесуальної форми, під якою розуміється врегульована системою правових норм сукупність і послідовність провадження окремих процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [8].

Таким чином, представники «вузького» підходу або лише обмежують процес судовою діяльністю, або включають у нього всі види юрисдикційної діяльності. Прихильники широкого розуміння юридичного процесу включають до його змісту також і правотворчу діяльність уповноваженого суб'єкта зі створення та реалізації норм права.

Різновидом юридичного процесу є господарський процес. По аналогії з категорією «юридичний процес», «господарський процес» теж розглядається у межах вузького та широкого підходів.

Традиційно, господарський процес визначають як урегульований господарськими процесуальними нормами процесуальний порядок (система взаємопов'язаних правових форм) провадження діяльності уповноваженими суб'єктами, що виявляється у здійсненні правосуддя в господарських справах, захисті порушених прав, свобод та інтересів учасників господарських правовідносин [4, с. 39].

Зокрема, В. С. Анохін як представник вузького погляду, під господарським (арбітражним) процесом розуміє урегульовану нормами права форму діяльності арбітражних (господарських) судів, спрямовану на захист оспорюваного чи порушеного права організацій і громадян-підприємців [5, с. 10]. Тобто, представники вузького погляду на природу господарського процесу наголошують на тому, що обов'язковим учасником такого процесу завжди є господарський суд.

Інші науковці, наприклад О. П. Подцерковний, критикуючи вищевказаний підхід, зазначає, що це значно звужує розуміння господарського процесу та господарського процесуального правовідношення, адже ігнорується можливість реалізації процесуальної поведінки по за безпосередньою участю господарського (арбітражного) суду: а) звужений підхід до господарського процесу суперечить висновкам самих авторів, що його позиціонують, – у всіх відповідних підручниках до системи господарського (арбітражного) процесуального права включено відносини, що реалізуються поза безпосередньою участю господарських судів: досудове врегулювання господарських спорів, порядок примусового

виконання рішень господарських (арбітражних) судів, розгляд господарських спорів комерційними арбітражами (третейськими судами) тощо; б) від господарського процесу не можна відірвати діяльність учасників господарських відносин, що має процесуальну форму, упорядковується у процесуальному законі та є обов'язковим елементом вирішення спорів, центральною ланкою для якого виступає відправлення правосуддя господарськими судами [6, с. 6]. Як контраргумент вказаної думки, прихильник вузького підходу до поняття «господарського процесу», Д. Чечот підкреслює, що не можна об'єднувати усі форми захисту об'єктивних господарських прав у розумінні господарського процесу, адже це зробить його предмет розмитим і безмежним [7, с. 13].

Виходить, що змістом «вузького» розуміння господарського процесу є визнання за ним тільки того обсягу, який передбачається для юрисдикційної діяльності уповноважених органів, а «широке» тлумачення характеризує зазначене поняття як таке, що включає все, що регламентує врегулювання розбіжностей між учасниками правових відносин (утому числі третейські суди, комерційні арбітражі, медіація).

Проаналізувавши усе вищевикладене, можна дійти до висновку, що існують два доктринальних підходи щодо визначення сутності юридичного процесу в цілому та господарського процесу зокрема. Мова йде про «вузьке» та «широке» розуміння. Підсумовуючи усі аргументи прихильників обох підходів, ми вважаємо, що слід погодитися із представниками «широкого» розуміння. Обґрунтовується така позиція тим, що при такому трактуванні, господарський процес можна визначити як сукупність послідовних дій, урегульованих правовими нормами, котрі спрямовані на застосування й реалізацію господарсько-правових норм, як у межах здійснення правосуддя в господарських справах, так і можливість реалізації процесуальної поведінки поза безпосередньою участю господарського суду(позасудові процедури).

Література

1. Лихова С. Я. Юридичний процес в Україні в світлі європейських норм та стандартів. *Юридичний вісник.* 2015. С. 104-106.

2. Анохін В. С. Адміністративні суди: монографія. Москва: Волтерс Клувер. 2011. 200 с.

3. Алексєєв С. С. Проблеми теорії та права: навч. посіб. Свердловськ: Свердловський юридич. Ін.-тут. 1972. Т.1. 396 с.

4. Рєзнікова В. В. До питання про поняття господарського процесу. *Економіка та право.* 2015. №2. С. 38-44.

5. Анохін В. С. Арбітражне процесуальне право Росії: навч. посіб. Москва: Владос. 1999. 496 с.

6. Подцерковний О. Щодо зовнішнього та внутрішнього виміру поняття «господарський процес». *Право України.* 2011. №6. С. 4-12.
7. Цивільний процес: навч. посіб. / за ред.: А. В. Мусіна, Н. А. Чєчєної., Д. М Чечота. Москва: Проспект. 1998. 480 с.
8. Кузьменко О. В. Курс адміністративного процесу: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер. 2013. 208 с. URL:https://westudents.com.ua/glavy/64554-peredmova.html

УДК 346.12

В'юшкова Є. С.

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПОНЯТТЯ «ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Головним поняттям господарського права є «господарська діяльність», бо це основний інструмент всього правового регулювання економіки. Адже саме це поняття допомагає чітко відмежовувати економічні відносини від усіх інших. Важливо зазначити, що термінологічний апарат господарського законодавства будуються навколо поняття «господарська діяльність». На даний момент стан законодавчого визначення цього поняття не відповідає вимогам теорії та практики, що обумовлює наявність значної кількості різного роду практичних проблем та актуальність теоретичних досліджень в обраному напрямку.

Отже метою роботи є визначення поняття господарської діяльності та його законодавче закріплення.

Проблемам поняття господарського права приділяли увагу такі вчені, як Г. Л. Знаменський, В. В. Лаптєв, В. К. Мамутов, В. В. Хахулін, В. С. Щербина та багато інших.

Як уже було зазначено, ключовим поняттям господарського права є поняття господарської діяльності, яке ми знаходимо в різних нормативно-правових актах, зокрема перше визначення господарської діяльності було дано в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [1].

Згідно до ст. 3 Господарського кодексу України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [2].

Податковий кодекс України визначає господарську діяльність, як діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт,

наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами [3].

Як зазначав Г. Л. Знаменский, базове визначення господарської діяльності, яке з'явилося із введенням в дію Господарського кодексу України, зумовить необхідність перегляду тих визначень, які раніше були дані в окремих законодавчих актах [4, с. 11]. Тобто важливим кроком було саме введення єдиного визначення, задля уникнення законодавчих колізій, але на жаль цього не відбулося.

Але визначення наведене в ГКУ, яке є основним, не здатне замінити собою інші, а взагалі є майже непридатним до використання, адже визначення предмету через суб'єкт загалі є недоречним [5, с. 51]. А тому прив'язка суб'єкта до діяльності має носити не характер кваліфікуючої ознаки, а характер вимоги до порядку її діяльності та здійснення, адже господарська діяльність має здійснюватись тільки суб'єктом господарювання.

Щодо такої ознаки, як «майновий характер», то вона притаманна не усій господарській діяльності, а лише її певній частині, адже цілком можлива господарська діяльність особливо в сферах виконання робіт, надання послуг, котра носить суто немайновий характер. Те саме стосується ознак «товарний характер», «поєднання приватних інтересів виробника та публічних інтересів (суспільства, держави і територіальної громади)» та ін. [6, с. 50-51].

Тобто за межами визначення господарської діяльності залишається частина поняття, позбавлена однієї чи кількох з таких довільно обраних ознак. Тому важливо, щоб визначення не було вузьким за рахунок включення до нього ознак, які будуть мати кваліфікуючий характер, а тим самим забезпечать неможливість правильного застосування його на практиці, що зазвичай призводить до законодавчих колізій.

З урахуванням викладеного слід зупинитись на визначенні поняття господарської діяльності, яке не містить деталізуючих ознак. В. В Лаптєев дав визначення господарської діяльності, яке довгий час існувало в науці: «господарська діяльність це діяльність котра пов'язана із виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт та наданням послуг, а також із забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами» [7, с. 24].

Г. Л. Знаменський констатував, що дане визначення може бути прийняте за основу і станом на даний час [8, с. 9]. Адже воно повинно бути простим, але з точним формулюванням і мати ознаку універсальності.

Отже, наведене в ст. 3 ГК України та інші названі законодавчі визначення господарської діяльності, є проблемними, оскільки вони розраховані на використання лише в

межах предметів регулювання відповідних законів. Відносини з приводу здійснення певних видів господарської діяльності можуть або взагалі не входити в сферу їхньої дії, або ж підпадати одразу під дію відразу трьох вказаних законів (наприклад, відносини з оподаткування ліцензованої господарської діяльності, що здійснюється в зовнішньоекономічних відносинах).

Підсумовуючи, можна визначити, що наявність розбіжностей у законодавчому закріпленні поняття господарської діяльності приводить до різного усвідомлення цього поняття, уніфіковане ж визначення господарської діяльності має важливе значення для її правового регулювання, оскільки правильна розуміння поняття дає підстави для застосування вимог, що пред'являються до коригування діяльності суб'єктів господарювання з метою забезпечення об'єктивних потреб суспільства. Саме тому вважаємо за доцільне внести зміни до законодавства України, а саме створити єдине поняття, закріплене у ГКУ, саме господарською діяльністю є суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів і здійснюється професійно.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. №959-XII. *Голос України*. 1991. № 112. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. №18. Ст. 144. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 13-14. Ст. 112. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

4. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: станом на 1 січня 2004 р. / Г. Л. Знаменский та ін.; за заг. ред. В. К. Мамутова. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 688 с.

5. Господарське право: підручник / В. С. Щербина; 5-те вид., перероб. та доп. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 600 с.

6. Господарське право: підручник / Д. В. Задихайло та ін.; за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. Харків: Право, 2012. 696 с.

7. Теоретические проблемы хозяйственного права: В. В. Лаптев; под ред.. В. В. Лаптева. Москва: Наука, 1975. 412 с.

8. Хозяйственное право: учебник / Г. Л. Знаменский и др.; под ред. В. К. Мамутова. Киев.: Юринком Интер, 2002. 912 с.

УДК 349.3 (477) Красінський В. М.

ВЗАЄМОДІЯ СЛУЖБ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Проблема безробіття населення та забезпечення його зайнятості завжди потребує великої уваги з боку держави. Це зумовлюється необхідністю забезпечення конституційних прав населення щодо праці, адже право на працю закріплене у ст. 43 Конституції України. В Україні проблема працевлаштування населення досить актуальна, про що говорить статистика надана Державною службою зайнятості та Державною службою статистики України. Так станом на жовтень поточного року кількість зареєстрованих безробітних становила 271,4 тисяч осіб, а кількість вільних вакансій – 97,3 тисяч одиниць [8]. Навіть враховуючи позитивну зміну статистики протягом 2018 року, а саме скорочення кількості безробітних з 378,9 тисяч осіб та збільшення кількості вільних вакансій з 59,8 тисяч одиниць, зрозуміло, що наявна кількість вільних вакансій не може забезпечити майже втричі більшу кількість безробітних осіб. Саме тому набирає актуальності питання реформування органів служби зайнятості та налагодження їх взаємодії з іншими державними органами, а також з органами місцевого самоврядування, з метою покращення ефективності діяльності у сфері забезпечення зайнятості населення.

Почнемо з визначення понять працевлаштування, Державної служби зайнятості та органів місцевого самоврядування. Отже, працевлаштування – це комплекс правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації права особи на працю [2]. З метою реалізації державної політики у сфері зайнятості створено Державну службу зайнятості – централізована система державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством соціальної політики України, яка забезпечує комплексне вирішення питань, пов’язаних з регулюванням зайнятості населення, професійною орієнтацією, працевлаштуванням, соціальною підтримкою тимчасово непрацюючих громадян [11]. Відповідно до закону «Про місцеве самоврядування», місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [3].

Перейдемо до розгляду взаємодії Державної служби зайнятості та органів місцевого самоврядування. Згідно з положенням ч. 13 ст. 15 Закону України «Про зайнятість населення», одним із основних напрямів державної політики у сфері зайнятості є взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, роботодавців та професійних спілок з метою забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості, зокрема здійснення заходів щодо сприяння зайнятості населення [2Відповідно до ст. 17-18 того ж закону, органи місцевого самоврядування відповідають за формування та реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення у межах своїх повноважень, координацію роботи із здійснення заходів, передбачених програмами зайнятості населення та виконання основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення [2].

Отже законодавчо передбачено участь органів місцевого самоврядування у реалізації державної політики у сфері зайнятості, а відповідно й взаємодію даних органів із Державною службою зайнятості, яка є профільною системою установ у сфері зайнятості. Дана взаємодія може мати різні прояви. Наприклад, органи місцевого самоврядування можуть сприяти службі зайнятості в отриманні актуальної інформації щодо: реальної кількості безробітного населення в окремих місцевостях, кількості підприємств, що функціонують на території відповідних територіальних громад, та наявності вакансій на них; найактуальніших професій в окремій місцевості і т.д. Також органи місцевого самоврядування можуть сприяти в організації коворкінгів (з англ. Co-working, «спільна праця»), що створюють умови доступності різних категорій населення до праці, як, наприклад, інклюзивний коворкінг «Доступна зайнятість» у Харкові, який відкрився наприкінці жовтня 2018 року [6]. Ще одним проявом взаємодії органів місцевого самоврядування та служби зайнятості є співфінансування підприємництва у регіонах. Тобто органи місцевого самоврядування можуть дати особам, які отримали допомогу по безробіттю, можливість отримати додаткову фінансову допомогу для започаткування та розвитку власного бізнесу, як це здійснюється на території Матеївецької та Рожнівської громад Івано-Франківської області [10]. Також органи місцевого самоврядування можуть допомагати службі зайнятості у впровадженні нових соціально-орієнтованих робіт та формуванні вільних вакансій на вже існуючих громадських роботах. Прикладом такої взаємодії є проект «Шериф» на Миколаївщині, де на громадських роботах протягом січня-вересня 2018 року було працевлаштовано близько 3 тисяч осіб [9].

Можливі варіанти взаємодії органів місцевого самоврядування та служби зайнятості не обмежується лише перерахованими вище та можуть мати різні прояви залежно від регіону та ситуації із зайнятістю в ньому.

Державну службу зайнятості не оминули тенденції реформування та наближення державних стандартів до міжнародних. Так у рамках проекту Міжнародної організації праці

(МОП) «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні» передбачається вдосконалення національного законодавства про працю, зокрема, механізмів регулювання ринку праці, розвиток професійних навиків учасників ринку праці, а також зміцнення соціального діалогу з метою кращої відповідності попиту та пропозиції фахової підготовки і професійних навичок працівників на ринку праці України [7]. Також з 1 січня 2019 року набирає чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації та припинення реєстрації безробітних, ведення обліку осіб, які шукають роботу», якою в Україні впроваджується інститут кар'єрного радника, який дозволить забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта служби зайнятості, якісне надання послуг з планування кар'єри з урахуванням потреб роботодавців та можливостей шукачів роботи [5].

Отже, можна зробити висновок, що взаємодія органів місцевого самоврядування та служби зайнятості достатнім чином впливає на покращення державного забезпечення зайнятості населення та наближення стану даної сфери до міжнародних стандартів.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018)
2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018)
3. Про органи місцевого самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018)
4. Про затвердження Положення про державну службу зайнятості: Наказ Міністерства соціальної політики України від 15.12.2016 р. № 1543. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018)
5. Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 р. № 792. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).
6. Інклюзивний коворкінг «Доступна зайнятість» запрацював у Харкові: сайт Державної служби зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/novyna/inklyuzyvnyy-kovorking-dostupna-zaynyatist-zapracyuvav-u-harkovi (дата звернення: 10.12.2018).
7. «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні»: сайт Кабінету Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-minsocpolitiki-obgovorili-novij-

proekt-mop-inklyuzivnij-rinok-praci-dlya-stvorennya-robochih-misc-v-ukrayini (дата звернення: 10.12.2018).
8. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій у 2018 році(за даними державної служби зайнятості): Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/sz_br/sz_br_u/kzbr_ta_vakan_u2018.htm (дата звернення: 10.12.2018).
9. На Миколаївщині впроваджують соціально орієнтовані види громадських робіт: сайт Державної служби зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/novyna/na-mykolayivshchyni-vprovadzhuyut-socialno-oriyentovani-vydy-gromadskyh-robit (дата звернення: 10.12.2018).
10. Об'єднуємо зусилля служби зайнятості та територіальних громад. сайт Державної служби зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/novyna/obyednuyemo-zusyllya-sluzhby-zaynyatosti-ta-terytorialnyh-gromad(дата звернення: 10.12.2018).
11. Про службу: сайт Державної служби зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu(дата звернення: 10.12.2018).

УДК 346.1 (477)

Романова К. О.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

У сучасній правовій науці існує ряд проблем, які, не дивлячись на те, що вони досліджуються та обговорюються у наукових колах протягом декількох десятиліть, та навіть століть, не втрачають своєї актуальності. Однією з таких є проблема визначеності місця господарського права в системі права України. Це питання завжди цікавило науковців. Звідси й така полярність позицій, кількість наукових дискусій стосовно цього питання. Тож, і на сьогодні воно є досі актуальним. Проте, не звертаючи увагу на той факт, що над вирішенням цього питання працювало багато вчених, єдиної точки зору з цього приводу досі не досягнуто.

Отже, метою роботи є з'ясування питання щодо місця господарського права у правовій системі.

Питання, пов'язані із визначенням місця господарського права досліджували та присвячували свої праці такі науковці як В. Гайворонський, В. Джунь, О. Красавчиков, В. Лаптєв, В. Мамутов, І. Побірченко, К. Ушинський, В. Щербина та інші.

Якщо розглядати господарське право як цілісну і невід'ємну складову всієї системи права, то доцільним буде роздивитись зародження та розвиток господарської діяльності по першоджерелах. Так, Д. В. Задихайло зазначає, що хронологія розвитку господарського права має свої історичні корені. У таких відомих зводах давніх законів, як Дигести

Юстиніана, «Руська Правда», Литовський статут знаходимо окремі положення, що стосувалися спільного ведення торгових справ, відповідальності боржників перед кредиторами, банкрутства та деяких інших. Бурхливий розвиток ремесел і торгівлі в епоху Середньовіччя у приморських містах, пов'язаних із торгівлею з іншими державами, сприяв розвитку спеціального регулювання цієї сфери спочатку у формі торгових звичаїв, рішень судів зі справ між торговцями, збірок звичаїв та суддівських рішень (наприклад, «Збір ник морського права Ганзи»), а згодом прийняттю кодифікованих нормативно-правових актів. До таких можна віднести Французьке торговельне уложення (1808), Торговельний кодекс Німеччини (1861) та Німецький торговельний кодекс (1897), Італійське торговельне уложення (1882). На початку XX ст. підприємницькі об'єднання товариств були поширені не тільки в Західній Європі, Сполучених Штатах Америки, а й у Російській імперії [1].

Важливим є зазначення того факту, що визначеність місця господарського права у правовій системі обумовлюється не стільки суб'єктивними, скільки об'єктивними причинами. Так, на зламі XVIII століття – XIX сторіч виникло і стало швидко поширюватися таке явище, як комерціалізація громадського життя. Комерційні відносини, які у минулі століття були локалізовані лише у світовій морській торгівлі, стали охоплювати й інші види економічної діяльності в провідних європейських країнах (виробничу, будівельну, перевізну, кредитно-фінансову та іншу). Законодавці ряду країн почали зауважувати, що цивільне право вже не в змозі регулювати ті відносини, які стрімко визрівали в суспільстві. Найбільш рішучим із таких законодавців виявився імператор Франції Наполеон, що ініціював у 1807 році розробку й прийняття Комерційного кодексу, який діє з тих часів у Франції поряд із Цивільним кодексом. Таким чином була врахована особливість юридичного регулювання в різних за змістом суспільних відносинах громадян – як комерційних (торговельних), так і особистих. У наступні часи цим шляхом законотворчості пішла значна кількість інших держав. При цьому кожна країна додавала свої традиції створення подібних кодексів [2, с. 93].

При вивченні вітчизняного шляху кодифікації у господарському (комерційному) праві бачимо, що його путь виявився значно довшим та складнішим. Однак попри всі труднощі та складності, наукова розробка цієї проблематики протягом двох століть майже не припинялась. Майже все XIX століття було насичене іменами вітчизняних учених і їх видатними науковими працями.

Так, слід виділити К. Д. Ушинського, який запропонував першу концепцію господарського права ще в середині XIX століття. Насамперед, він дійшов висновку, що в умовах комерціалізації громадського життя важливим є обґрунтування необхідності розмежування цивільного і господарського права. На думку цього вченого, цивільне право

повинне відокремлювати, протиставляти приватні інтересів осіб, забезпечувати їхню автономність. Господарське право, що діє лише в сфері господарської діяльності повинне не роз'єднувати, а погоджувати інтереси учасників такої діяльності, стимулювати їх до партнерства. Тож, така концепція зробила свій рішучий виклик монополії цивільного права [3].

Саме з часів радянського періоду і почалося активне протистояння прихильників та супротивників щодо концепції господарського права та його місця в системі права в загалі. Головними опонентами у цій дискусії найчастіше є, з одного боку представники науки цивільного права, з іншого – представники науки господарського права [4]. Проте є ще й третя точка зору, яка найбільш відповідає життєвим реаліям – це так звана теорія комплексності.

Представниками однієї сторони протистояння є Я. М. Шевченко, Г. К. Матвеєв, С. М. Братусь. Вони додержуються позиції щодо неможливості виділення господарського права в самостійну галузь, і вважають його простим поєднанням норм адміністративного та цивільного права.

На противагу ним низка науковців, таких як В. К. Мамутов, Є. В. Лаптєв тощо є прихильниками концепції виокремлення господарського права. Більш того, за їхньою думкою вказана галузь є настільки самостійною, що не має ніякого зв'язку з іншими галузями.

Ідея комплексної теорії господарського права зводиться до того, що воно є комплексною галуззю права, в якій зібрані правові норми основних галузей, приурочені до одного предмета правового регулювання – господарської діяльності. Серед її відомих представників слід виділити С. С. Алексєєва, Г. В. Пронську тощо.

Звісно, кожна зі сторін має рацію, виходячи з концепції предмета і метода правового регулювання взагалі, та предмета і метода правового регулювання відповідно цивільного та господарського права, зокрема. Проте сторони є дуже категоричними у своїх позиціях. Представники господарського права мають рацію у тому, що господарські відносини, як такі, є дуже специфічними за своїм змістом, і можуть бути відмежовані від цивільних правовідносин. А з представниками науки цивільного права можна погодитися у тому, що суспільні відносини, які регулюються господарським правом дійсно нічим особливим принципово не відрізняється від суспільних відносин, що складають предмет цивільного права. Однак, на наш погляд, господарське право має право на самостійне існування як комплексної галузі права, що об'єднує в собі норми цивільного, адміністративного права тощо, та заслуговує на посідання певного місця у системі права.

Разом з тим, слід відзначити, що розглянуті вище суперечки та протистояння будуть, мабуть, існувати завжди, принаймні до тих пір, поки буде існувати та визначатися в якості провідної концепція поділу вітчизняного права на галузі залежно від предмету та методу правового регулювання.

Доцільно привести визначення господарської діяльності, під якою розуміють діяльність, пов'язану з виробництвом та реалізацією продукції, виконанням робіт та наданням послуг, а також із забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами [5].

Поняття господарської діяльності подається в законодавчих актах незалежної України. Так, у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» господарська діяльність – це діяльність, у тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [6].

Отже, можна зробити висновок, що в основі правовідносин між людьми лежить господарська діяльність, яка вимагає впорядкування із застосуванням спеціальних інструментів, якими, в основному, наділене господарське право.

Зараз концепція господарського права як самостійної галузі українського права почала одержувати широку підтримку в навчальній літературі. При цьому автори різноманітних посібників, підручників декларують близькість до ідеї господарського права. А в підсумку це може позитивно позначитися на розумінні господарського права.

Виходячи з вищевикладеного можна дійти висновку, що господарське право є комплексною галуззю права, що базується на нормах цивільного права щодо правоздатності фізичних і юридичних осіб, їх зобов'язань та відповідальності, а також містить в собі норми адміністративного права. Господарське право можна визначити як систему правових норм, що регулюють господарські відносини у процесі організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності. Тож, із цього випливає що господарське право має право посідати окреме місце в правовій системі України.

Література

1. Задихайло Д. В. Господарське право: підручник. Харків: Право. 2012. 696 с.
2. Знаменський Г. Господарське право України: сучасний стан та перспективи. Юридична Україна. 2015. № 10-12. С. 91-97
3. Ушинский К. Д. О камеральном образовании: собрание починений. Москва: Ленинград. 1948. С. 208-210.
4. Запорожец А. М. К вопросу о содержании предмета и метода хозяйственного права. Право і безпека. 2005. № 4-5. С. 136-144
5. Хозяйственное право: ученик / за ред.: В. К. Мамутова, Г.Л. Знаменского, К.С. Хахулина и др. Киев: Юринком Интер. 2002. 897 с.

6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 року № 959-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 29. Ст. 377. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12

УДК 349.3 (477)

Серафимов Д. О.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗАКОРДОНОМ

Наразі з України виїжджає все більша кількість населення у зв'язку з працевлаштуванням. Так число трудових мігрантів протягом останніх років зросло у декілька разів і за період 2015-2017 рр. склало близько 1,3 млн. осіб [6]. Виїжджаючи за кордон для здійснення трудової діяльності, громадяни України реалізують своє конституційне право на працю. Закріплення даного права в Конституції є загальновідомим фактом, тому актуальним є дослідження законодавчого регулювання працевлаштування громадян України за кордоном.

Кодексом законів про працю України, зокрема статтею 2, встановлено, що право громадян на працю, включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, забезпечується державою [2]. А саме можливість громадян на трудову міграцію за кордон передбачена у Законі України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Так згідно із ч. 1 ст. 10 цього Закону, громадяни України мають право займатися діяльністю за кордоном, якщо така діяльність не заборонена законодавством України та держави перебування (тобто держави,на території якої трудовий мігрант здійснював, здійснює або має намір здійснювати оплачувану діяльність), а права таких громадян захищаються законодавством України та держави перебування або міжнародними договорами України, які ратифіковані Верховною Радою [3]. Тим же Законом також закріплено те, що одним із напрямів реалізації державної політики в сфері зайнятості населення є співробітництво з іншими країнами з метою покращення соціального та правового захисту трудових мігрантів-українців шляхом укладення міжнародних договорів. Так, зокрема, укладено договори щодо соціального забезпечення трудових мігрантів, які є громадянами України, з такими країнами, як Естонія, Чехія, Словаччина, Болгарія, Литва тощо.

Законом України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 р. № 761-VIII регламентуються права та соціальні гарантії трудових мігрантів громадян України, засади здійснення оплачуваної діяльності за кордоном та засади державного контролю за дотриманням положень закону. Права трудових мігрантів на належні умови праці, винагороду, відпочинок і соціальний захист регулюються законодавством країни

перебування та ратифікованими міжнародними договорами. Законодавством країни перебування регулюється й відшкодування шкоди, заподіяної під час трудової діяльності в такій країні. Право на участь у системі загальнообов'язкового державного страхування здійснюється згідно з законодавством України у відповідній сфері. Пенсійне забезпечення трудових мігрантів, а також піклування про дітей трудових мігрантів та інших членів їхніх сімей, які перебувають на їх утриманні та залишаються на території України, здійснюється відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Також передбачено право трудових мігрантів та членів їх сімей на отримання інформації щодо: умов виїзду та працевлаштування за кордоном; ризиків потрапляння в ситуації, що пов'язані з торгівлею людьми; умов міжнародних договорів України щодо трудової міграції та будь-якої іншої інформації, що підвищує рівень обізнаності громадян з питань працевлаштування за кордоном. Окрім цього, передбачено гарантії визнання освіти, отриманої трудовими мігрантами та членами їх сімей за кордоном, в Україні, а також права на отримання освіти в Україні та підтвердження результатів неформального професійного навчання відповідно до національного законодавства. Ще Законом «Про зовнішню трудову міграцію» передбачено, що держава має сприяти задоволенню національно-культурних, освітніх, духовних і мовних потреб трудових мігрантів незалежно від країни їх перебування, а також, що закордонні дипломатичні установи України мають сприяти трудовим мігрантам у повній реалізації своїх прав, здійснювати прийом громадян та надавати консультативно-правову допомогу [4].

Законодавче закріплення права на трудову діяльність за межами України передбачається також у перспективному законодавстві. Так, вивчення положень проекту Трудового кодексу України (зареєстровано 27.12.2014 р. № 1658 та включено до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України восьмого скликання відповідно до постанови Верховної Ради України «Про порядок денний дев'ятої сесії Верховної Ради України восьмого скликання» від 18.09.2018 р. № 2543-VIII), показало, що в ньому дублюється положення Закону «Про зайнятість населення» щодо права займатися трудовою діяльністю за кордоном. Також міститься положення, що права та інтереси громадян, які працюють на іноземних роботодавців-резидентів України, охороняються трудовим законодавством та міжнародними договорами з такими країнами, а якщо на роботодавця-нерезидента, то їх відносини регулюються законодавством країни перебування та трудовим договором [5].

Слід погодитись, що насьогодні основними нерозв'язаними проблемами залишаються наявність осіб, котрі працюють за кордоном без належних дозволів; висока частка циркулярних мігрантів, які виїжджають за кордон на сезонні роботи; відсутність

міждержавних угод про соціальне та пенсійне забезпечення з низкою країн, на території яких перебуває значна кількість працівників-мігрантів з України; недостатня ефективність імплементації існуючих угод, що пов'язано і з їхнім змістом, і з вадами механізмів реалізації; і, нарешті, особливості й неузгодженість законодавства України та країн-реципієнтів вітчизняної робочої сили [7, с. 44].

Отже, законодавство України передбачає можливість для громадян працевлаштування за кордоном, регламентує окремі права та соціальні гарантії для трудових мігрантів та членів їх родин та гарантії їх забезпечення державою. Проте здебільшого кожні окремі трудові відносини за кордоном регламентуються трудовим договором, законодавством країни перебування чи міжнародними договорами.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).

3. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).

4. Про зовнішню трудову міграцію:Закон України від 05.11.2015 р. № 761-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 49-50. Ст. 463. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).

5. Проект Трудового кодексу України: Законопроект. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2018).

6. Зовнішня трудова міграція населення України (за результатами модульного вибіркового обстеження): Статистичний бюлетень / за заг. ред. І. В. Сеника. Київ: Державна служба статистики, 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (дата звернення: 10.12.2018).

7. Барегамян С. Х. Міжнародні та конституційні гарантії захисту прав громадян України в сфері міжнародної праці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція / Одеса : МГУ, 2015. Вип. 14. Том 1. С. 41-45.

УДК 349.3:341.24 Сухарєва Д. А.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В умовах інтеграції України до європейського співтовариства важливим стає питання стосовно впливу міжнародно-правових актів на національне законодавство, зокрема, на право соціального забезпечення. Хоча система соціального забезпечення є національною, функціонує на засадах внутрішньодержавного правопорядку, все ж таки, ця система має відповідати міжнародним стандартам, базуватися на положеннях міжнародно-правових актів, які безпосередньо гарантують права кожної людини у сфері соціального забезпечення.

Все це дозволяє говорити про актуальність обраної теми, особливо в умовах наближення України до європейських та світових стандартів.

У статті 9 Конституції України зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [1].

Існує певна система міжнародного соціального законодавства, яка містить правові норми у сфері соціального захисту прав людини. Виокремлюють різні види договорів, які мають певну специфіку, юридичну силу. Основним міжнародним актом у сфері права соціального забезпечення є Загальна Декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року [3]. Цей міжнародний акт наводить основні права та свободи людини в різних сферах суспільного життя, подає засади та принципи права соціального забезпечення. Важливими є ті положення, які безпосередньо закріплюють життєво необхідні соціальні права кожної людини, такі, як право на достатній життєвий рівень, медичний догляд, необхідне соціальне обслуговування, право на забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності тощо.

Другим джерелом права соціального забезпечення є Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права. Він закріплює такі важливі соціальні права, як право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї (ст. 11), право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування (ст. 9). Особлива увага у цьому Пакті стосується положень стосовно охорони сім'ї, наданню допомоги матерям протягом розумного періоду до і після пологів, а також щодо охорони дітей та підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою (ст. 10) [4].

Не менш важливим джерелом права соціального захисту є Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення, що була прийнята Генеральною конференцією

Міжнародної організації праці 28 червня 1952 р. та ратифікована Україною 16 березня 2016 року [5]. Вона передбачає соціальний захист людини від таких соціальних ризиків, як: хвороба, безробіття, старість, інвалідність, втрата годувальника та інші. Відповідно до цих ризиків зазначено дев'ять видів соціального забезпечення, що держава зобов'язується надати особам, які проживають на її території.

Серед міжнародних актів також слід відзначити Європейську соціальну хартію (переглянута). В ній розкрито зміст таких прав соціального забезпечення, як: право на соціальне забезпечення (ст. 12), право на соціальну та медичну допомогу (ст. 13), право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15), право осіб похилого віку на соціальний захист (ст. 23) та багато інших [6].

Підсумовуючи, можна сказати, що наведені міжнародно-правові акти розкривають права кожної людини в соціальній сфері, свідчать про турботу щодо престарілих, дітей, непрацездатних і підтримки тих, хто втратив основне джерело існування з незалежних від них причин.

На сьогоднішній день, незважаючи на те, що більшість міжнародних актів у сфері соціального забезпечення ратифіковані Україною, на жаль, вони не набули необхідної обов'язковості, а тільки враховуються при вдосконаленні національного законодавства. Через це виникає низка проблем, особливо щодо невідповідності розмірів певних виплат загальноєвропейським стандартам. Також невирішеним залишається питання щодо практичного використання та реалізації міжнародно-правових гарантій соціальних прав громадян у вітчизняному законодавстві.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.

3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: міжнародний документ від16.12.1966. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

5. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 16.03.2016 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

6. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

7. Ругляк Т. М. Міжнародні акти як джерела права соціального захисту України. Актуальні проблеми держави і права. 2008. № 37. С. 120–125.

УДК 35.087.43 (477) Урєкє А. В.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Нині, в Україні значних змін в процедурі нарахування та індексації пенсії, а також до комплексних змін в системі пенсійного забезпечення, пенсійного віку і страхового стажу призвела Пенсійна реформа. Ця реформа, призвела до виникнення безлічі питань у нинішніх і майбутніх українських пенсіонерів.

Дуже багато людей хочуть знати, чого їм очікувати від нової Пенсійної реформи. Це їм потрібно для того щоб зрозуміти, як змінилося життя і доходи пенсіонерів, а для цього потрібно розібратися в нововведеннях цієї реформи. Згідно з Законом України № 2148-VIII від 03.10.2017 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно підвищення пенсій», передбачається поступова зміна пенсійної системи в перебігу наступних 10 років. Відповідно до цього нормативно-правового акту, українці через збільшення вимог до страхового стажу, щороку будуть виходити на пенсію за новими правилами [4].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб», починаючи з 1 січня по 31 грудня 2018 року право вийти на пенсію отримають:

1. у 60 років – особи, які мають страховий стаж не менше 25 років. Надалі необхідний страховий стаж буде збільшуватися щорічно на рік;
2. у 63 роки – якщо страховий пенсійний стаж менше ніж 25 років, але понад 15.

Отже, вийти на пенсію до 31 грудня 2018 року стане можливо лише при наявності страхового стажу від 15 до 25 років. Згідно з цим, у 2019 році – від 16 до 26 років, а у 2020 році – від 17 до 27 років тощо. Кожного року необхідний стаж буде збільшуватися на один рік до 2028 року. За відсутності відповідного мінімального стажу (15 років), з 1 січня 2019 року, вихід на пенсію стане можливий тільки в 65 років.

З 1 січня 2018 року по 31 грудня 2020 року особам, які досягли певного віку, і не отримали необхідний страховий стаж, будуть призначати тимчасову державну соціальну допомогу за умови наявності понад 15 років страхового стажу, але не менше. Ця тимчасова державна соціальна допомога буде призначатися органами соціального захисту населення і виплачуватися до досягнення особами віку, з якого вони набувають право на призначення пенсії.

Тим громадянам, чий стаж становить 40 років, держава залишила можливість раннього виходу на пенсію. Це дозволить піти на заслужений відпочинок у 56 років, але ця норма буде запроваджена тільки через десять років. Держава дала змогу тим, кому не вистачає стажу роботи для виходу на пенсію, можливість придбати цей стаж, але тільки не більше п'яти років [3].

Для представників привілейованого статусу: суддів, науковців, державних службовців, а також інших категорій громадян, ці реформи скасували можливість, дострокового виходу на пенсію. Всі вони були переведені на загальну систему нарахування пенсій [2].

Також, ця реформа позбавила права на призначення пенсії за вислугу років для охорони здоров'я, соціального захисту та прокуратури, та працівників освіти. Раніше ці категорії працівників могли виходити на пенсію достроково. Єдиними кого ця реформа обійшла стороною, це військових і співробітників силових органів. А також особливі умови щодо дострокового виходу на пенсію залишили для тих, хто працює на шкідливих підприємствах за так званими списками 1 та 2.

Більш лояльною, та менш жорсткою нова пенсійна реформа в Україні поставилася до жінок, це помітно у наданні можливості виходу на пенсію до досягнення 60 років. Пенсійний вік для жінок буде збільшуватися поступово, а позначки шістдесяти років досягне лише у 2021 році. В цьому, можна побачити не значну дискримінацію, адже відповідно до статистики, жінки помирають набагато пізніше за чоловіків, десь приблизно на 6-7 років.

Так, наприклад, у 2018 році при наявності відповідного страхового стажу на пенсію можуть вийти жінки, яким виповнилося 58,5 років. Відповідно піти на заслужений відпочинок жінки можуть після досягнення ними такого віку:

–у 2019 році – 59 років;

–у 2020 році – 59,5 років;

–у 2021 році – 60 років.

Індексація пенсій в Україні буде відбуватися щорічно, починаючи з 2019 року. Новий механізм індексації передбачає перегляд розміру пенсії не менш ніж на 50% від зростання середньої зарплати за 3 роки та на 50% індексу споживчих цін. Наприклад, у 2021 році планується автоматичний перерахунок пенсійних виплат без додаткових на те рішень Уряду.

Разом з цими реформами, беручи до уваги досвід інших країн світу Міністерство соціальної політики, також намагалось представити проект, в якому повинен був бути представлений механізм формування другої пенсії. Нажаль, це не вдалося і на даний момент проект по впровадженню механізму другої пенсії, так і не був представлений, а були тільки підготовлені рекомендації щодо вдосконалення теперішньої системи пенсійного

забезпечення шляхом впровадження «професійного страхування» для тих громадян котрі пов'язані з тяжкою та шкідливою для здоров'я роботою [1].

Потрібно зазначити, що система накопичувальних пенсій при катастрофічній та демографічній ситуації в Україні, може стати додатковим видом доходу літньої людини.

Таким чином, тільки введення другого рівня системи пенсійного забезпечення, дасть можливість поліпшити добробут на старості років.

Варто зазначити, що експерти Міжнародного валютного фонду пропонують, щоб уникнути значних ризиків, потрібно акуратно ставитися до ідеї відповідальності держави за накопичувальні пенсії, у зв'язку з тим, що система є нестабільною. А саме, при банкрутстві накопичувального фонду, держава повинна буде повністю нести витрати збанкрутілого установи. Також існує можливість, що у разі впровадження приватних фондів, з'явиться ризик крадіжки пенсійних накопичень. На даний факт, робить зауваження Інституту демографії та соціальних досліджень, які попереджають, що є ризик, що гроші просто не залишаться до пенсії своїх власників.

Таким чином, можна дійти висновку, що Пенсійна реформа, має загалом досить значну кількість недоліків, та має бути ще вдосконалена та допрацьована. Тому що,сьогоднішні пенсіонери вже приречені на отримання тих жебрацьких виплат, які на Україні вважаються пенсіями. Єдиним виходом, для них залишається подбати про альтернативу і накопичувати заощадження на старість, наскільки це можливо. Сумно, але мати навички будувати індивідуальні інвестиційні стратегії в країні може, лише дуже не значний відсоток людей, які мають заробіток вище середнього. А решта громадян України сьогодні зайняті виживанням.

Література

1. Розмір пенсії інваліда 2 групи після прийняття реформи в Україні. URL: http://kleotur.info/rozmir-pensii-invalida-2-grupi-pislja-prijnjattja/? (дата звернення: 12.12.2018).

2. Осучаснення пенсій: основні моменти пенсійної реформи в Україні. URL: http://www.lawportal.com.ua/osuchasnennja-pensij-osnovni-...reformi-ukraina.html? (дата звернення: 12.12.2018).

3. Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 103. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103-2018-п. (дата звернення 12.12.2018).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03.10.2017 № 2148-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19. (дата звернення: 12.12.2018).

УДК 349.3(477) Фесенко В. А.

БЕЗУМОВНИЙ БАЗОВИЙ ДОХІД ГРОМАДЯН ЯК СВІТОВИЙ ТРЕНД ТА РЕАЛІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблеми трудової зайнятості та соціального забезпечення населення завжди існували і на сьогодні також посідають важливе місце в кожному суспільстві та державі. Крім того, варто враховувати, що динамічне посилення автоматизації виробництва все більше призводить до скорочення робочих місць, що в свою чергу може викликати масове безробіття. Згідно з дослідженнями компанії MC Kinsey & Company, упродовж наступних двадцяти років 45% від існуючих нині робочих місць будуть автоматизовані с використанням сучасних технологій (машинне навчання, штучний інтелект, робототехніка і 3D-друк) [1].

У таких умовах через прогнозоване зменшення трудової зайнятості населення держава мусить виробити дієвий механізм аби кожна людина мала можливість отримувати дохід, необхідний для її існування. Одним з засобів забезпечення достатнього життєвого рівня та способу подолання бідності в світі є безумовний базовий дохід. Так, в статті 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. закріплено право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на безперервне поліпшення умов життя [2]. Норми Конституції України, зокрема, стаття 48, повністю дублює зазначене положення пакту, чим окреслює основні напрями соціальної політики України [3]. В цьому контексті вбачається необхідним розглянути реалії та необхідність впровадження в Україні безумовного базового доходу.

Безумовний базовий дохід (далі – ББД) – це соціальна концепція, що передбачає регулярну виплату фіксованої суми грошей кожному члену спільноти з боку держави чи іншого інституту. Виплати проводяться всім, незалежно від рівня доходу, без необхідності виконання будь-якої роботи. Дослідження впливу даної концепції в останні роки провадяться у багатьох країнах світу: США, Канаді, Німеччині, Франції, Швейцарії, Італії, Польщі, Індії, Кенії та інших.

Найпершою країною у застосуванні на практиці в якості експерименту стала Фінляндія, де шляхом жеребкування було обрано 2000 осіб з числа усіх безробітних для виплати ББД в розмірі 560 євро ($658) на місяць. З моменту початку проекту (2016 рік) сприйняття проекту змінилося. Щомісячних платежів зовсім не вистачало, аби покривати основні витрати дорослого населення, і програма націлювалася лише на громадян, які на той час були безробітними, а тому не існувало адекватної контрольної групи. Як результат, з 2019 року уряд закриває програму, посилаючись на те, що результат відсутній [4]. Одночасно початку

Фінляндського експерименту, в Швейцарії в 2016 році був проведений референдум щодо введення ББД. Переважною більшістю (76,9 %) дана ініціатива була відвернута [5].

Основний недолік системи базового доходу противники відзначають у фінансовій неможливості запровадження даної системи. Так, Україна ресурсно до цього насьогодні не готова. ВВП на душу населення в нашій країні знаходиться на рівні 3000 доларів, в той час коли розвинуті країни, що просувають експерименти в даному напрямі мають його на рівні від 44 000 доларів [6]. Кажучи, про введення безумовного базового доходу, необхідно врахувати, що в першу чергу необхідно довести рівень соціального забезпечення до гідного рівня на перевагу тому, що встановлений зараз.

На сьогоднішній день, в Україні право на достатній життєвий рівень забезпечується через прожитковий мінімум, під яким у ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум» визначено вартісну величину достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послу, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. В ст. 7 закріплено порядок його формування, згідно якого прожитковий мінімум встановлюється Кабінетом Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг [8]. Проте величина прожиткового мінімуму, що встановлюється кожного року у Закону України «Про Державний бюджет», в реалії не задовольняє потреб людини в достатньому харчуванні, одязі і житлі. На нашу думку, перш за все, необхідним є змінити порядок обчислення прожиткового мінімуму, орієнтуючись на позитивний досвід інших країн.

Величина прожиткового мінімуму залежить від економічних можливостей держави, що залежать від соціально-економічного розвитку країни та ефективних управлінських рішень щодо її добробуту, тому не існує єдиної методики формування прожиткового мінімуму.

Світова практика виробила декілька варіантів визначення прожиткового мінімуму в державі, серед яких є прості та досить ефективні методи, зокрема: статистичний, суб'єктивний, ресурсний, комбінований, нормативний, відносний (обчислення медіанного доходу). Як вбачається, особливо цікавим для України є досвід Словаччини, яка використовує нормативно-статистичний метод визначення прожиткового мінімуму, суть якого полягає в поєднанні розрахунків вартості харчування за нормами, вартості житлово-комунальних послуг за фактом, непродовольчих товарів – за часткою у загальних витратах. В нормативно-правових актах цієї країни чітко визначено, що розмір мінімальної заробітної плати має постійно випереджати величину прожиткового мінімуму, а механізм розрахунку мінімальної заробітної плати залежить від зростання середньомісячної заробітної плати та

прожиткового мінімуму, пов'язаного з «витратами на життя». Україна має рухатися саме таким шляхом реформування системи соціальних стандартів, що виражатиметься в затвердженні прожиткового мінімуму для працездатних осіб та використання його в якості основи для формування мінімальної заробітної плати. Оскільки, навіть при збільшенні мінімальної заробітної плати вдвічі, вона тільки зрівнюється з фактичним прожитковим мінімумом для працездатних осіб, проте є меншою, якщо враховувати суму обов'язкових платежів.

Фактичний прожитковий мінімум використовується для проведення моніторингу з метою спостереження за динамікою рівня життя в Україні на основі статистичних даних про рівень споживчих цін і який завжди є значно вищим за встановлений прожитковий мінімум на відповідний рік, оскільки для розрахунку використовуються осучаснений споживчий набір на відміну від споживчого кошика – основи для обрахунку прожиткового мінімуму, де не враховується низка життєво необхідних витрат на придбання або оренду житла, освіту, оздоровлення, утримання дітей у дошкільних навчальних закладах, платні медичні послуги тощо. Цей підхід сприяв би реалізації державної політики щодо підтримання платоспроможності людини в умовах зростання цін та забезпеченню гарантованих Конституцією України прав людини на достатній життєвий рівень.

Література

1. Are Middle East workers ready for the impactofautomation? URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/middle-east-and-africa/are-middle-east-workers-ready-for-the-impact-of-automation (дата звернення: 16.12.2018).
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: міжнародний документ від16.12.1966. URL: http://zakon.rada.gov.ua/
3. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/
4. Will Finland's basic income trial help the jobless? URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-38593513 (дата звернення: 16.12.2018).
5. Unconditional basic income: интерактивная графика. URL: https://www.swissinfo.ch/eng/results-votes-june-5th-2016-in-switzerland/42153620 (дата звернення: 16.12.2018).
6. International monetary fund. URL: https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=89&pr.y=14&sy=2018&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c (дата звернення: 16.12.2018).
7. Про державний бюджет України: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 3-4. Ст. 26. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

8. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 38. Ст. 348. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990966.html (дата звернення: 16.12.2018).
9. Прожиточный минимум в Словакии. URL: http://slovakia.ucoz.ru/news/prozhitochnyj_minimum_v_slovakii/2011-12-01-5 (дата звернення: 16.12.2018)

СЕКЦІЯ
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ, НАУЦІ, ЕКОНОМІЦІ І ВИРОБНИЦТВІ

УДК 004.4: 311.21
Бабенко В. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Особливістю проведення соціологічного опитування на сучасному етапі розвиткусуспільства є популяризація застосування інформаційних технологій. Розвиток комунікативних і інформаційних технологій є однією з основних рис сучасного суспільства. У міру того як люди все більше і більше використовують можливості комп'ютерних і інформаційних технологій, нові медіа потрапляють в поле зору і особливої уваги все більшої кількості людей, зокрема і дослідників.

Об'єктом дослідження виступають інформаційні технології, що забезпечують ефективність соціологічного дослідження. Предметом – є особливості процесу застосування інформаційних технологій на різних етапах вимірювання соціологічних даних.

Мета роботи полягає в ілюстрації можливостей пакета Microsoft Office для організації та проведення соціологічного дослідження.

Протягом декількох років соціологічні дослідження використовували різноманітні підходи для аналізу нових медіа, зокрема Інтернету, який все частіше стає основним об'єктом різноманітних досліджень. Нові можливості для емпіричної соціології відкриває використання Інтернету як інструменту дослідження. Світова практика використання Інтернету для проведення соціологічного дослідження існує вже понад десять років. У нашій країні такі дослідження ще не отримали достатньо широкого поширення, насамперед внаслідок все ще невеликого розміру зацікавленої інтернет-аудиторії. Але в міру її зростання практика проведення інтернет-досліджень швидше за все буде розвиватись, тому що такі опитування мають низку переваг над традиційними методами збирання первинної соціологічної інформації. Досі малодослідженою залишається проблема застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій у гуманітарних науках. Вони відкривають нові техніки роботи і для соціології. Особливо це актуально для емпіричних досліджень, де важливо адекватно реагувати на вимоги реальності, переглядаючи традиційні методи і підходи.

Отже, Інтернет є особливо важливою технологією для проведення сучасних досліджень поряд із іншими методами, різноманіття яких часто обмежується у зв'язку з особливостями

розвитку наукової спільноти на українському просторі. Так, у межах академічної освіти все ще пріоритетними залишаються кількісна методологія і «класичні» методи дослідження – анкетування, експеримент тощо, хоча темпи розвитку медіа технологій впливають на модифікацію вже існуючих методів і виникнення нових.

Роботу над соціологічним дослідженням можна розділити на три етапи: польовий, етап підготовки і обробки інформації, заключний.

Збір інформації на польовому етапі може бути оптимізований за допомогою, наприклад, сервісів мережі Інтернет і сучасних апаратних пристроїв.

Апаратні засоби прискорюють процес збору первинної соціальної інформації, заощаджуючи час і витратні матеріали. Найчастіше анкета створюється засобами текстових або табличних редакторів, роздруковується і доставляється респонденту.

Прикладом зарубіжної розробки є пакет SPSS Statistics (Statistical Package for the Social Sciences – «статистичний пакет для соціальних наук»), розроблений американською компанією SPSS Inc. Пакет SPSS являє собою набір модулів, призначених для обробки даних. У програмі реалізовані різні можливості доступу до даних і управління. SPSS використовують для введення первинних даних, обробки даних поширеними математичними методами, побудови звітів. Основними методами обробки є методи статистичного аналізу, побудова таблиць та інші. У програмі передбачено графічне відображення даних.

Безумовно, спеціалізовані програми мають цілий ряд переваг, так як вони розроблені для вирішення завдань певного виду методами математичної статистики. Однак універсальні програми в ряді випадків виявляються корисніше, ніж спеціалізовані.

Найбільш придатними з універсальних програм для обробки даних соціологічного дослідження є наступні програми:

- ✓ Microsoft Word найчастіше застосовується для створення бланка анкети та формування підсумкового звіту.
- ✓ Microsoft Excel – це табличний процесор, засобами якого реалізуються базові обчислення і моделювання даних соціального опитування: вбудовані функції різних категорій, методи статистичної обробки даних, графічне представлення даних, веб-публікації даних аналізу у вигляді інтерактивних зведених таблиць і діаграм.

Для застосування в соціологічному дослідженні зарубіжних статистичних пакетів користувач повинен володіти значним запасом знань і умінь в статистиці і програмуванні.

Універсальний пакет Microsoft Office, завдяки своїй популярності, виключає питання сумісності та коректного відображення даних, не вимагає додаткового вкладення фінансових коштів. За допомогою сучасних програмних продуктів можна виконувати найрізноманітніші процедури статистичної обробки, наприклад угруповання результатів опитування по заданих

категоріям Значна частина методів математичної статистики трудомістка для ручних розрахунків, і автоматизація розрахунків істотно прискорює роботу дослідника.

Таким чином, практичність прикладного дослідження – в його безпосередній спрямованості на вирішення соціальних проблем в їх строго фіксованій просторово-часовій локалізації, тобто саме «тут» і «зараз».

Я вважаю, що специфіка застосування сучасних інформаційних технологій на різних етапах прикладного соціологічного дослідження позитивно впливає на ефективність соціологічного дослідження, точність отриманих результатів і доводить необхідність регулювання дослідних робіт в цьому напрямку. Прикладні дослідження завершуються детальним опрацюванням управлінських рішень і в кінцевому рахунку – впровадженням в практику соціальних нововведень.

Література

1. Городяненко В. Г. Соціологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 544 с.
2. Черниш Н. Й. Основні категорії соціології культури. Соціологія: [підруч. за рейтингово-модульною системою навчання]: [5-те вид., перероб. і доп.]. Київ: Знання, 2009. 468 с.
3. Щурко Т. Возможности использования интернет-пространства для проведения качественного исследования. Перекрестки. 2009. № 3-4. С. 166–172.
4. Корытникова Н. В. Применения метода онлайн-опроса в социологии. URL: http://surveys.org.ua/content/ view/54/29/.

УДК 378.091.3:004.932.4

Воробйов О. Ю.

ВИКОРИСТАННЯ ADOBEPHOTOSHOP ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ’ЯТІ

Жодна сфера людської діяльності не обходиться без застосування редакторів графічної обробки зображень. Існує велика кількість програмних пакетів для роботи з графікою, що пов’язане з особливостями подання графічної інформації. Тому застосування графічних програмних продуктів у, науковій та освітній діяльності є важливим та актуальним [1].

Мета нашого дослідження описати практичне застосування графічного редактора Adobe Photoshop для збереження історичної пам’яті, розвитку, мислення та творчого підходу в професійній реалізаціїфахіців галузі історії.

Об’єктом дослідження виступає графічний редактор Adobe Photoshop.

Adobe Photoshop – це програма для редагування зображень на професійному рівні. Але окрім редагування малюнків, відсканованих або знятих на цифрову фотокамеру зображень,

ми можемо також створювати зображення просто з нуля [2]. Розглянемо основні можливості графічного редактора Adobe Photoshop [3]:

–Висока якість обробки графічних зображень;

–Зручність і простота в експлуатації;

–Великі можливості, які дозволяють виконувати будь – які операції створення і обробки зображень;

–Широкі можливості автоматизації обробки растрових зображень, які базуються на використанні сценарії;

–Сучасний механізм роботи з кольоровими профілями, які допускають їх втілення в файли зображень з метою автоматичної корекції кольорових параметрів при виводі на друк для різних пристроїв;

–Великий набір команд фільтрації, за допомогою яких можна створювати найрізноманітніші художні ефекти;

Не менш важливішою є функція Adobe Photoshop (фільтри) а саме колірний баланс – Color Balance. Для цього нам потрібно завантажити фотокартку в графічний редактор (можна виконати клавішну комбінацію ***ctrl +O*** та вибрати потрібний елемент) Далі відкриється вікно з фото, і переходимо у вкладці **зображення – корекція – колірний баланс** або зажавши клавішну комбінацію ***ctrl + B*** і тоді те відкриється теж саме вікно. Далі зупиняємося на ***тоновом балансі (ToneBalance)***. В кожній вкладці **тіні, середні тоната світла *(Shadows, Midtones, Highlights)***. Опрацьовуємо кожну деталь перетягаючи повзунок, поки не утримаємо потрібного результату. Галочка (Preview) переглянути потрібний результат. [рис.1, рис.2]

Зазначемо ще одну з функцій – домальовування відсутніх деталей (розмір холста та промальовування за допомогою кісті та накладення шару маски). На прикладі розглянемо один із випадків реставрації фотографії у певний вид, що так важливо для історика чи археолога. У нас є фотокартка артефакту (чи якоїсь знахідки). Але, насамперед не вистачає на фотокартці потрібних деталей чи взагалі треба відновити річ у початкове положення [рис.3, рис.4].

Рис. 1

Рис. 2

Завдяки цій функції колірного балансу ми можемо опрацьовувати графічні документи, що мають історичну цінність. Така функція є досить корисна для обробки таких фотографій. Завдяки графічному редактору Adobe Photoshop можна роботи подібну роботу з світлинами, робити реставрації, щоб потім виставляти їх на виставці чи в музеях. Завдяки таким додаткам, як графічний редактор Adobe Photoshop, ми можемо не тільки працювати над графічними документами, допрацьовувати якісь деталі, розмальовувати, а й проводити підготовчий етап для реставрації історичних знахідок.

Рис. 3

Рис. 4

Adobe Photoshop можна засвоїти за невеликий час завдяки зручному та доволі зрозумілому інтерфейсу. Отриманні навички та знання дають можливість здійснювати деякі творчі задумки. Використання сучасних графічних редакторів фахівцем з галузі історії вказує на його мобільність, універсальність, що зрештою підвищує його конкурентоспроможність на сучасному ринку праці [4].

Література

1. Графічний редактор Adobe Photoshop. URL: https://ukrbukva.net/82600-Ispol-zovanie-programmy-Adobe-Photoshop-dlya-web-dizaiyna-saiytov.html

2. Робота за графічним редактором Adobe Photoshop. URL: http://fatwords.org/safia/ii-robota-z-grafichnim-redaktorom-adobe-photoshop-visnovok/main.html

3. Комп'ютерна графіка та її застосування. Розділ 2. Використання графічного редактора Adobe Photoshop. URL: https://vuzlit.ru/595442/vikoristannya_grafichnogo_redaktora_adobe_photoshop

4. Робота з текстом в Adobe Photoshop. URL: http://allreferat.com.ua/uk/informatuka_kompyuterni_nayku/referat/4572

УДК 330.47

Коваленко О. А.

ПРОГРАМНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

На сучасному етапі розвитку будь-яке підприємство є складною організаційною системою з елементами, що постійно змінюються. Ефективне управління цією системою, а також її оптимізація і контроль залежать від рішень, які приймають менеджери. Але

складність їх роботи складається у тому, що на сьогодні для управління будь-якою фірмою менеджеру вже не вистачає лише своїх професійних характеристик, ручки з папером та владного голосу. Основу діяльності тепер становить використання інформаційних систем управління, як сукупності інформації, економіко-математичних методів і моделей, технічних, програмних, інших технологічних засобів і фахівців, що призначені для якісної обробки інформації та прийняття управлінських рішень.

Інформаційні системи управління (ІСУ) дозволяють:

– здійснювати збір, зберігання і оперативний доступ до облікової інформації фірми;

– за рахунок інформованості управлінського персоналу про поточний стан економічного об'єкту забезпечувати зростання продуктивності праці, скорочення невиробничих втрат;

– підвищувати ступінь обґрунтованості і своєчасності прийнятих рішень за рахунок оперативного збору, передачі і обробки інформації;

– досягати зростання ефективності управління за рахунок своєчасного і повного представлення необхідної інформації керівникам усіх рівнів управління з єдиної інформаційної бази;

– ІСУ складається з інформаційного, технічного, математичного, програмного, методичного, організаційного, правового та інших видів забезпечення [1].

Програмне забезпечення ІСУ поділяються на 4 системи:

1. OLAP (Online Analytical Processing– аналітична обробка даних в реальному часі) являє собою потужну технологію обробки і дослідження даних. Системи, побудовані на основі технології OLAP, надають практично безмежні можливості по складанню звітів, виконання складних аналітичних розрахунків, побудови прогнозів і сценаріїв, розробці безлічі варіантів планів.

2. CRM – це підхід до управління відносинами «компанія» – «клієнти», в якому використовується збір, зберігання і аналіз інформації про партнерів, постачальників, поточних і потенційних клієнтів компанії.

3. ERP (Enterprise Resource Planning– планування ресурсів підприємства) – стратегія інтеграції виробництва і управління трудовими ресурсами, фінансового менеджменту і управління активами, орієнтована на безперервне балансування і оптимізацію ресурсів підприємства за допомогою спеціалізованого інтегрованого пакета прикладного програмного забезпечення (ПЗ), що забезпечує загальну модель даних і процесів для всіх сфер діяльності.

4. MES (Manufacturing Execution System – виробнича виконавча система) – це спеціалізовані програмні комплекси, які призначені для вирішення завдань оперативного планування і управління виробництвом. Системи даного класу покликані вирішувати

завдання синхронізації, координувати, аналізувати і оптимізувати випуск продукції в рамках певного виробництва. Використання MES як спеціального промислового софта, дозволяє значно підвищити фондовіддачу технологічного обладнання і, в результаті, збільшити прибуток підприємства навіть в умовах відсутності додаткових вкладень у виробництво. MES-системи є промисловими комплексними або програмними засобами, що працюють в середовищі майстерень або виробничих підприємств.

Література

1. Інформаційні системи в менеджменті / О. В. Оліфіров, Н. М. Спіцина, Т. В. Шабельник. Донецьк: ДонНУЕТ, 2014. 215с.
2. OLAP-система. URL: www.kpms.ru/Automatization/OLAP_system.htm
3. CRM и его виды, типы, предназначение. URL: https:/worksection.com/blog/crm-theory.html
4. ERP-система. URL: https://neftegaz.ru/tech_library/view/5102-ERP-sistema
5. MES-системы – функции и преимущества. URL: www.tadviser.ru/index.php/Статья:MES-системы_-_функции_и_преимущества

УДК 330.47

Конева Е. И.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СИСТЕМ БЕСТ-5

Работа современного предприятия невозможна без надежной и эффективной информационной поддержки его деятельности. Объем накапливаемых данных непрерывно растет, а их обработка усложняется. Конкурентоспособность и процветание современного бизнеса напрямую зависят от скорости сбора и качества анализа информации, необходимой для принятия правильных управленческих решений [1-3]. В этих условиях даже небольшие компании не могут обойтись без использования информационных управленческих систем. К таким системам относится «БЭСТ-5».

Необходимость использование системы:

– Система располагает всеми необходимыми средствами для эффективного ведения учета и принятия выверенных управленческих решений по всем направлениям деятельности современного торгового или производственного предприятия, предприятия сферы услуг, государственного (муниципального) учреждения: бюджетного, казенного или автономного.

– Система предоставляет развитые и гибкие средства регистрации фактов хозяйственной деятельности в оперативном режиме – с одновременным их отражением в бухгалтерском, налоговом и управленческом учете. Автоматизировано большинство бизнес-процессов предприятия и обеспечено их адекватное представление в виде набора взаимосвязанных документов.

Система БЭСТ-5 состоит из набора взаимосвязанных функциональных компонентов – приложений. Каждое приложение автоматизирует отдельную область учета или управления на предприятии.

Приложения могут работать как в автономном режиме, так и совместно друг с другом, образуя единое информационное пространство предприятия.

Приложения, решающие логические связанные или «смежные» виды задач, объединены в функциональные блоки (группы приложений), т.е. система имеет двухуровневое строение. Набор функциональных блоков следующий:

– Финансы. Группа приложений, предназначенная для ведения бухгалтерского, налогового и управленческого учета. Решает задачи финансового планирования хозяйственной деятельности, учета денежных средств, ведения договоров, расчетов с партнерами и сотрудниками, учета имущества, формирования финансовой и налоговой отчетности предприятия.

– Логистика. Группа приложений для эффективного управления закупками, запасами и продажами. Реализует полнообъемный учет товаров, сырья, материалов, полуфабрикатов и готовой продукции. Обеспечивает управление продажами в оптовой и розничной торговле, а также в мобильной торговле. Решает задачи учета реализации работ/услуг и управления работой автотранспортных служб предприятия.

– Производство. Группа приложений для планирования и учета производственной деятельности на сборочных и комплексных производствах (деревообработка, молочная промышленность, мясопереработка, нефтепереработка и пр.).

– Персонал. Группа приложений, решающая задачи кадрового учета, табельного учета рабочего времени и расчетов с персоналом по оплате труда.

– Кроме того, на базе БЭСТ-5 созданы, активно развиваются и постоянно дополняются различные отраслевые и специализированные решения: БЭСТ-5. МОЙ БИЗНЕС, БЭСТ-5. АВТОСТРАХОВАНИЕ. СТРАХОВОЙ БРОКЕР, БЭСТ-5. ПИТАНИЕ, БЭСТ-5. АПТЕКА, БЭСТ-5. ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ и др., которые расширяют возможности стандартной поставки системы и учитывают особенности конкретных отраслей экономики и бизнеса.

Таким образом, система управления предприятием БЭСТ-5 предназначена для использования малыми и средними предприятиями. Она обеспечивает ведение оперативного, бухгалтерского, налогового и управленческого учета, планирования и контроля хозяйственной деятельности. Ее используют коммерческие организации, бюджетные учреждения и частные предприниматели. Система может использоваться для ведения учета на одном предприятии, на произвольном количестве не связанных между собой

предприятий, а также в произвольной группе компаний, имеющих единого собственника или общее управление.

Литература

1. Оліфіров О. В. Інформаційнісистеми в менеджменті / О. В. Оліфіров, Н. М. Спіцина, Т. В. Шабельник. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2014. – 215 с.

2. Оліфіров О. В. Інформаційнісистеми і технології підприємства / О. В. Оліфіров, Н. М. Спіцина, Т. В. Шабельник. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – 312 с.

3. Шабельник Т. В. Аналіз сучасних інформаційних систем маркетингово-орієнтованого управління. *Экономическая кібернетика:* сб. науч. ст. №1-3 (73-75). Донецьк: ДонНУ, 2012.

УДК 004.8

Лапаєва А. О.

ЧАТ-БОТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Чат-бот – це помічник, який спілкується з нами за допомогою текстових повідомлень. Чат-бот розуміє, що ви намагаєтесь сказати, і відповідає вам або навіть відразу ж виконує необхідну від нього дію.

У 1950 році була опублікована стаття Алана Тюрінга «Обчислювальна техніка та інтелект», який зараз називається тестом Тюрінга ті є критерієм інтелекту. Цей критерій залежить від здатності комп'ютерної програми видати себе за людину в реальному часі в розмові з реальною людиною. Згодом в 1966 році була опублікована програма Джозефа Вейценбаума ELIZA, вона могла обдурити користувачів, вважаючи, що вони спілкуються з реальною людиною. Спосіб роботи ELIZA включає в себе розпізнавання репліки чи фрази при вводі, а також вихід відповідних заздалегідь підготовлених відповідей, які можуть перевести розмову вперед.

Перші чат-боти вважаються: ELIZA (1996) і PARRY (1972). Більш нові моделі були: A.L.I.C.E., Jabberwacky і D.U.D.E. У 1984 році була опублікована книга, що називається «The Policeman's Beardis Half Constructed», яка була написана чат-ботом Racter.

Було багато напрямків дослідження, але найважливіший обробка природної мови Наприклад, A.L.I.C.E. використовує мову розмітки, що називається AIML, яка є специфічною для його функції як розмовного агента, і з тих пір вона широко використовується іншими розробниками, так званими Alicebots.

Чат-бот Jabberwacky дізнається нові відповіді та контекст, що базуються на взаємодії користувачів в режимі реального часу, і не керується статичною базою даних. Деякі нещодавні чат-боти також поєднують в реальному часі навчання з еволюційними алгоритмами, які оптимізують їх здатність спілкуватися на основі кожної бесіди. Тим не

менш, в даний час немає розмовного штучного інтелекту загального призначення, і деякі розробники програмного забезпечення зосереджують увагу на практичному аспекті пошуку інформації.

В соціальних мережах є багато прикладів чат-ботів і кожен з них має своє відповідне значення:

- Бот-погоди. За допомогою цього бота ви можете отримати інформацію про погоду у будь-який час.
- Бакалійний бот. Допомагає у виборі і замовлені продуктів на тиждень.
- Новинний бот. Пише, коли трапляється щось цікаве.
- Бот-порадник. Допомагає знайти вирішення особистих проблем.
- Бот з особистих фінансів. Дає поради, як краще розпоряджатися грошима.
- Бот-планувальник. Допомагає організовувати зустрічі та правильно планує день.
- Бот-друг. Це бот, з яким можна просто поспілкуватися.

Найпопулярніша соціальна мережа, як повсякденний спосіб спілкування – Facebook Messenger Він може похвалитися 1,2 мільярдами активних користувачів, тобто вдвічі більший розмір Instagram і такий же, як WhatsApp. У 2016 році Facebook Messenger дозволив розробникам розміщувати чат-ботів на своїй платформі. За перші шість місяців для Messenger було створено 30 тисяч ботів, які зросли до 100 000 на рік.

Проте в кінці липня 2017 року керівництво Facebook було змушене відключити систему чат-ботів, через те що машини почали спілкуватися між собою власною мовою, яку розробники не розуміли.

Також чат-боти мають переваги і недоліки.

Переваги чат-ботів:

- Зручний доступ до інформації.
- Мале споживання трафіку.
- Висока швидкість відгуку.
- Бота не потрібно завантажувати і встановлювати.
- Бот працює на всіх платформах, на яких працює месенджер.
- Можливість приймати і відправляти інформацію різного типу (наприклад: телефонний номер. геопозицію, документи, відео, аудіофайли або зображення).
- Безпека.
- Можливість роботи в групових чатах.

Недоліки чат-ботів:

- Не всі люди знають, що таке боти і які у них можливості.
- Немає усталених майданчиків розміщення ботів.

- Обмеженість можливостей (через нерозвиненість технологій штучного інтелекту).
- Фрагментація клієнтів по месенджерам.

Залежно від того, як програмувалися конкретні боти, ми можемо розділити їх на дві великі групи: працюють по заздалегідь заготовленим командам (тупі) і навчаються (разумні).

Працюючі по командам боти працюють, спираючись на заздалегідь написані ключові слова, які вони розуміють. Кожна з таких команд повинна бути написана розробником окремо з використанням регулярних виразів або інших форм аналізу рядків. Якщо користувач задав питання, не використавши жодного ключового слова, робот не може зрозуміти його і, як правило, відповідає повідомленнями на кшталт: «вибачте, я не зрозумів».

Хоч функціонал подібних ботів обмежений, вони можуть бути дуже ефективними в деяких ситуаціях. Наприклад, коли користувачеві потрібно вибрати один-два пункти з декількох.

Боти, які навчаються спираються на штучний інтелект, щоб спілкуватися з користувачами. Замість заздалегідь підготовлених відповідей, робот відповідає адекватними пропозиціями по темі. До того ж, всі слова, сказані боту і ботом записуються для подальшої обробки.

Робота з обробкою природної мови і машинним навчанням – непросте завдання, особливо для початківців. На щастя, сьогодні вам не потрібно виконувати всю роботу, так як існує великий вибір відмінних бібліотек (ConvNetJS, nlp_compromise, TextBlob) і сервісів (wit.ai, api.ai), які можуть допомогти вам навчити ваших ботів деяким розмовною навичкам.

Література

1. Жигач А**.** Почему интернет-мессенджеры снова стали популярными. URL: https://www.dp.ru/a/2015/04/07/Tak_v_chem_zhe_messedzh
2. Чат-боти: введення від розробника. URL: https://proglib.io/p/chat-bots-intro/
3. Пименов Сергей «Язык программирования Kotlin» 2017 г.

УДК 378.091.3:004

Ляшук К. А.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ

Невпинна комп’ютеризація сучасного суспільства, широке використання комп’ютерів у різних галузях науки, техніки, у господарстві та побуті, специфічні властивості сучасної обчислювальної техніки зумовили проведення педагогічних досліджень щодо можливостей використання комп’ютерних технологій. Актуальність використання цих технологій обумовлена тим, що в них закладені великі можливості для навчання на якісно новому рівні.

Проте, звичайно, комп'ютер не може повністю замінити вчителя. По-перше, саме вчитель має можливість зацікавити учнів, викликати допитливість, завоювати їх довіру; по-друге, він може спрямувати їх увагу на ті або інші важливі аспекти предмета, який вивчається; по-третє, відзначити їх старанність та знайти шляхи спонукання до навчання. Таку роль вчителя ПК ніколи не зможе взяти на себе. Сьогодні у будь-якого викладача є в розпорядженні численні можливості застосування в процесі навчання засобів ІКТ – це інформація з мережі Інтернет, електронні підручники, словники та довідники, презентації, програми, різні види комунікації – чати, форуми, блоги, електронна пошта, телеконференції, вебінари і багато іншого. Завдяки цьому, актуалізується зміст навчання, відбувається швидкий обмін інформацією між учасниками освітнього процесу. При цьому вчитель не тільки утворює, розвиває і виховує дитину, але з впровадженням нових технологій він отримує потужний стимул для самоосвіти, професійного зростання і творчого розвитку.

Необхідною умовою ефективного і систематичного використання функціональної грамотності в сфері ІКТ в освітній діяльності для досягнення високих результатів є внутрішня мотивація, потреба і готовність вчителя до проведення уроків з використанням ІКТ, усвідомлене перенесення отриманих теоретичних знань і практичних навичок в практичну педагогічну діяльність, використання готових мультимедійних програм в навчальному процесі, освітніх ресурсів мережі Інтернет, спілкування в мережевих спільнотах, користування соціальними сервісами, створення і використання в навчальному процесі власних найпростіших і наявних програмних продуктів, освітніх сайтів.

Використання сучасних засобів ІКТ у всіх формах навчання може привести і до ряду негативних наслідків, в числі яких можна відзначити ряд негативних факторів психолого-педагогічного характеру і спектр чинників негативного впливу засобів ІКТ на фізіологічний стан і здоров'я учня.

Застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі дозволить направити інтелектуальний потенціал учнів на позитивний розвиток. Саме на уроках під керівництвом вчителя школярі можуть навчитися використовувати комп'ютерні технології для всебічного розвитку свого інтелекту, оволодіти способами отримання інформації для вирішення навчальних, а згодом і виробничих завдань, набути навичок, які допоможуть продовжувати освіту протягом усього життя.

Застосування комп'ютерів на уроках полегшує відпрацювання матеріалу, сприяє підвищенню пізнавального інтересу до предмета, розвитку бажання і вміння вчитися, дає можливість здійснювати індивідуальний підхід в навчанні і дозволяє об'єктивно оцінити знання учнів. Спостереження за процесом навчання показують, що на уроках з використанням ІКТ навіть «слабкі» учні працюють більш активно.

Використання комп'ютерних технологій підсилює сприйняття, полегшує засвоєння і запам'ятовування матеріалу, впливає відразу на кілька інформаційних каналів учня. При цьому підвищується інтерес учнів до уроків.

Сучасні вчителі активно використовують як традиційні, так й інтерактивні методи. Інтерактивність (або відкритість до спілкування) набирає в наші дні особливого значення. Інтерактивними сьогодні називають спеціальні засоби, що забезпечують безперервну діалогову взаємодію комп'ютера з користувачем. Тому особливо важливим є вміння застосовувати на уроках інформатики інтерактивних вправ саме з використанням ІКТ.

Інформаційно-комунікаційні технології формують вміння працювати з інформацією, розвивають комунікативні здібності, тобто виховують особистість «інформаційного суспільства», поліпшується якість навчання за допомогою більш повного використання доступної інформації, причому комп'ютер виступає в ролі засобу, а не суб'єкта навчальної діяльності, він помічник педагогу, а не його заміна.

За рахунок використання комп'ютерних технологій на уроках надається можливість використання додаткового матеріалу, підвищується ступінь наочності, посилюється мотивація навчання і, як наслідок – підвищується інтерес до предмета, в тому числі і за рахунок привабливості комп'ютерної техніки.

Все це неминуче призведе до розвитку творчих здібностей школярів. У психологічних дослідженнях зазначається, що інформаційно-комунікаційні технології впливають на формування теоретичного, творчого та модульно-рефлексивного мислення учнів, що комп'ютерна візуалізація навчальної інформації має суттєвий вплив на формування уявлень, які займають центральне місце в образному мисленні, а образність уявлень тих чи інших явищ і процесів в пам'яті збагачує сприйняття навчального матеріалу, сприяє його науковому розумінню.

Отже, вчитель повинен визначити місце та роль інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності.

Література

1. Бабич І. Н. Нові освітні технології в століття інформації / Матеріали XIV Міжнародної конференції «Застосування нових технологій в освіті». Троїцьк: Фонд нових технологій в освіті «Байтік». 2009. С. 68-70.

2. Абрамов А. Г., Булгаков М. В., Іванніков А. Д., Сигалов А. В. Федеральний портал «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»: п'ять років в освітньому Рунеті. Журнал «Дистанційне віртуальне навчання». 2009. № 3. С. 14-30.

3. Кузнецов А. А., Хеннер Е. К., Імакаев В. Р. та ін. «Інформаційно-комунікаційна компетентність сучасного вчителя». – Інформатика та освіта. 2010. № 4.

4. Захарова І. Г. Інформаційні технології в освіті. Москва: Видавничий центр «Академія», 2010. 192 с.
5. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти / Под ред. Е. С. Полат. Москва, 2011.
6. Двулічанская Н. Н. Інтерактивні методи навчання як засіб формування ключових компетенцій. Наука і освіта: електронне науково-технічне видання. 2011. № 4.
7. Дворецька А. В. Основні типи комп'ютерних засобів навчання. Шкільні технології. 2004. № 3. С. 25-40.

УДК 004:64

Самарська С. С.

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ «ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ» ТА «РОЗУМНИЙ БУДИНОК» В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Наше дослідження мало за мету виявити стан розвитку Інтернет-технологій в напрямі покращення рівня життя людей.

Актуальність нашої теми полягає в з'ясуванні того, як розвиваються новітні технології, які тільки з'являються в побуті в сучасному українському суспільстві та їхній вплив на життя людей, наскільки нове покоління зуміло сприйняти й адаптуватися до функцій «Інтернет речей» та «Розумний будинок».

У роботі розглянуто такі питання: перехід до нового рівня для покращення умов життя: «Інтернет речей» та «Розумний будинок» – наше теперішнє; поняття «Розумного будинку», його становлення; аналіз та порівняння пропозицій установки «Розумного будинку» від різних організацій і структур, розгляд «Розумного будинку» та «Інтернету речей» в різних аспектах: необхідність, актуальність, вигідність.

Наразі існує приголомшуюча розробка, що постала в сучасних країнах, включаючи й Україну, де нове покоління стрімко розвиває Інтернет-технології і швидко адаптується до оновлень, сенсацій. У зв'язку з цим мною була розроблена та здійснена аналітична робота.

Домашня автоматизація (англ. Homeautomation), або «Розумний будинок» (англ. Smarthome) – система домашніх пристроїв, здатних виконувати дії і вирішувати певні повсякденні завдання без участі людини. Домашня автоматизація розглядається як окремий випадок інтернету речей, вона включає доступні через інтернет домашні пристрої, в той час як інтернет речей включає будь-які пов'язані через інтернет пристрою в принципі.

Найбільш поширені приклади автоматичних дій в «Розумному будинку» – автоматичне включення і виключення світла, автоматична корекція роботи опалювальної системи або кондиціонера і автоматичне повідомлення про вторгнення, спалах або витік води.

Можна відправити команду розумної розетки, та жваво її знеструмить. Якщо боїтеся, що запущена перед відходом з будинку пральна машинка вийшла з ладу і влаштувала сусідам знизу аквапарк,нічого страшного, якщо вона дійсно є якісь негаразди, вам про це моментально повідомить датчик протікання.

У додатку «Будинок» ви можете легко та безпечно керувати усіма аксесуарами з підтримкою HomeKit. Візьміть iPhone і попросіть Siri вимкнути світло. Погляньте на iPad і дізнайтеся, хто стоїть біля вхідних дверей. Контролюйте домашню техніку на відстані за допомогою Apple TV. З додатком «Будинок» всі ваші підключені пристрої працюють набагато ефективніше.

Додаток «Дім» дозволяє управляти компонентами розумного будинку дистанційно – за допомогою Apple TV або iPad.2 Можна, наприклад, закрити двері гаража, подивитися відео з камери на вході і навіть попросити Siri зменшити температуру на термостаті – все те, що ви зазвичай робите, коли користуєтеся додатком у себе вдома.

Можливість пов’язувати воєдино пристрої різних виробників через голосового помічника стала настільки успішною у користувачів, що компанія Amazon в кінці 2014 року випустила окремий гаджет для дому з «живим» в ньому голосовим помічником – розумну колонку AmazonEcho з асистентом Alexa. Ця колонка може розуміти голосові команди і управляти побутовими пристроями в будинку.

З 2016, слідом за Amazon, вийшла розумна колонка GoogleHome з голосовим помічником Google Асистент. А пізніше, в 2018-му році, Google випустив додаток для управління своєю платформою розумного будинку – GoogleHome. Компанія Apple же представила свою колонку HomePod з вбудованим помічником Siri.

Почалася нова епоха домашньої автоматизації: три найбільші IT-корпорації взяли на себе роль лідерів у розробці програмного забезпечення для розумного будинку, почавши ставити свої правила гри. Тепер Apple, Google і Amazon надають програмну частину розумного будинку, а виробники техніки тепер роблять тільки те, що у них виходить найкраще – побутові електроприлади.

Можна з упевненістю сказати, що сьогодення і майбутнє розумного будинку повністю за найбільшими IT-компаніями, передусім за Apple, Google і Amazon. І таке явне домінування трьох провідних технологічних корпорацій на ринку Розумного будинку для нас, як для споживачів, позначається виключно позитивно, як мінімум, з таких причин:

1. Вартість пристроїв постійно знижується.

2. Підключення та налаштування розумних пристроїв стає все простіше.

3. З’являється гнучкість у використанні пристроїв різних виробників.

4. Програмне забезпечення постійно оновлюється, а значить ваші пристрої будуть все «розумніші» і корисніше в роботі.

Крім цього, Apple, Amazon і Google контролюють якість пристроїв, які вони сертифікують і підключають до своїх систем розумного будинку, не дозволяючи потрапити в список сумісних пристроїв неякісним, небезпечним домашнім приладів.

Сьогодні керувати своїм речами побуту реальна опція домашньої техніки. Це – «Інтернет речей». Інтернет речей (англ. Internet of Things, IoT) – об'єднання будь-яких об'єктів (речей) в мережу для покращення їхньої функціональності. Найкраща ілюстрація – система «розумного будинку», здатна самостійно підтримувати комфортну температуру, вологість та інші характеристики середовища. Спеціальні датчики дозволяють виміряти поточні показники, а далі система вмикає кондиціонер, термостат, зволожувач повітря або інші прилади – з потрібними налаштуваннями.

Сучасна концепція Інтернету речей передбачає комунікацію об'єктів, які використовують технології для взаємодії між собою та з навколишнім середовищем. Отже, усі пристрої в будинках, в автомобілях та інших системах інфраструктури повинні виконувати обробку інформації, її аналіз та здійснювати обмін між собою і залежно від результатів приймати рішення та виконувати певні дії. Інтернет речей є однією з найперспективніших технологій останніх років, що вже сьогодні фактично створює сотні нових продуктів і приводить до появи нових компаній на ринку, які диктують свої умови IT-гігантам. У багатьох українських домівках вже встановлені системи «розумного будинку», в які інтегровані десятки сенсорів. Переваги «Інтернету речей», які вже доступні і які ще в процесі розробки, можна краще продемонструвати на прикладах, тим паче, що сфер використання цієї технології чимало.

Для відслідковування змін у стані елемента чи оточуючого середовища об'єкти оснащуються сенсорами. Для обробки та накопичення даних з сенсорів використовуються вбудовані комп'ютери та хмарні технології. Для обміну інформацією між пристроями використовуються технології бездротових мереж (Wi-Fi, Bluetooth, ZigBee, 6LoWPAN). Отже, можна виділити такі напрямки роботи в області Інтернету речей: розроблення технологій збору і обробки інформації, технологій передачі даних, створення можливостей для пристроїв приймати самостійні рішення і можливостей реалізації прийнятого рішення, проектування та конструювання розумних пристроїв. Основними викликами для таких розробок є їхня вартість, енергоспоживання та безпека.

Розвиток концепції «Інтернет-речей» змінює наше повсякденне життя. і поступово впроваджуються в Україні. Збільшення IT-компаній України пов'язане із наявністю висококваліфікованих фахівців, які розроблятимуть продукти з високою доданою вартістю.

Інновації стикаються з деякими проблемами: нестабільна політико-економічна ситуація, складніше стало залучати Нових клієнтів, зменшення кількості IT-фахівців високого рівня кваліфікації. Тому для того, щоб ці проекти вжилися і отримали своє місце в сучасному українському суспільстві і в технологічному просторі в цілому, варто провести ряд реформ. Тільки поліпшення соціально-економічного становища українців призведе до поширеного використання даних концепцій.

Література

1. Умный дом URL: https://voiceapp.ru/articles/smarthome
2. Інтернет речей і сучасні технології / Наконечний А. Й., Верес З. Є. Львів: Національний університет «Львівська політехніка». 2016.

УДК 004.7

Ферябова А. Є.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

Перші пошукові системи з’явилися в мережі Інтернет більше 10 років тому. Тоді вони виконували лише одну функцію – пошук посилань до нещодавно створених сторінок.

На початковому етапі розвитку Інтернету число користувачів було невеликим та інформації було небагато. В переважній більшості випадків користувачами Інтернету – працівники університетів або наукових організацій. В той час пошук потрібної інформації в мережі не був актуальним, як зараз. А сьогодні пошукові системи перетворились на багатофункціональний сервіс. Вони дозволяють користувачам знаходити в мережі Інтернет різноманітну інформацію.

Одним з перших способів організації доступу до інформаційних ресурсів мережі стало створення каталогів сайтів, в яких посилання на ресурси групувалися згідно з тематикою. Першим таким проектом став сайт Yahoo, що відкрився в квітні 1994 року. Після того, як число сайтів в каталозі Yahoo значно збільшилося, з’явилася можливість пошуку інформації за каталогом. Це, звичайно ж, не було пошуковою системою в повному сенсі, так як область пошуку була обмежена тільки ресурсами, присутніми в каталозі, а не всіма ресурсами мережі Інтернет.

Каталоги посилань широко використовувалися раніше, але практично втратили свою популярність в даний час. Причина цього дуже проста – навіть сучасні каталоги, що містять величезну кількість ресурсів, представляють інформацію про дуже малу частину мережі Інтернет. Найбільший каталог мережі DMOZ (або OpenDirectory Project) містить інформацію про 5 мільйонів ресурсів, в той час як база пошукової системи Google складається з більш ніж 8 мільярдів документів.

У 1997 році Сергій Брін і Ларі Пейдж створили Google, найпопулярнішу на сьогоднішній момент пошукову систему в світі.

23 вересня 1997 року офіційно анонсована пошукова система Yandex, найпопулярніша в російськомовній частині Інтернет.

В даний час існує 3 основних міжнародних пошукових системи – Google, Yahoo і MSN Search, що мають власні бази і алгоритми пошуку. Більшість інших пошукових систем (яких можна нарахувати дуже багато) використовує в тому чи іншому вигляді результати 3 перерахованих. Наприклад, пошук AOL (search. Aol. Com) і Mail. ru використовують базу Google, а AltaVista, Lycos і AllTheWeb – базу Yahoo.

Веб-браузер Google Chrome – найпопулярніший в світі. База його активних користувачів перевищує 400 млн осіб. Зустріти цей інтернет-оглядач можна не лише на комп'ютерах, але і на портативних гаджетах – планшетах і смартфонах. Основною перевагою цієї пошукової системи можна назвати простоту у використанні. Із самого початку розробники пошукової системи намагалися створити систему, доступну будь-якому користувачу мережі, незалежно від його можливостей та наявності певних навичок або знань. Саме тому успіх Google незаперечний. Він був і залишається найпростішим та найзручнішим у світі інтернет-ресурсом для пошуку інформації. Серед його позитивних якостей можна виділити:

- відсутність необхідності використання спеціальних символів при введенні ключових слів для пошуку, наприклад лапок, великих та малих літер та ін.;
- наявність величезної бази даних, яка налічує понад 3 мільярди сторінок і вважається однією з найбільш об'ємних у світі;
- швидкість роботи – майже миттєво після відправлення запиту користувач отримує результати, завдяки новим розробкам, що полегшили сторінки з результатами пошуку, мінімізації на них графіки, реклами, скорочення текстів з описом та ін;
- максимальна точність інформації, тобто повна відповідність результатів пошуку до запиту;
- врахування якості сторінок при пошуку, а не тільки їх кількості.

Крім веб-пошуку, компанія Google пропонує безліч служб і інструментів для різних потреб. Так само Google – автор багатьох наукових, освітніх і культурних проектів. Більшість з них – веб-додатки, що вимагають від користувача лише наявності браузера, в якому вони працюють, і Інтернет-з'єднання. Це дозволяє використовувати дані в будь-якій точці планети і не бути прив'язаним до одного комп'ютера. Найпопулярнішими додатками

Google є:GoogleDrive, GoogleMaps, GoogleSearch, YouTube, Gmail, GoogleTranslate, GooglePlay, GooglePhotos та ін.

На 2018 рік американська корпорація Google поставила для себе кілька завдань, спрямованих на поліпшення фірмового веб-браузера. Достовірно відомо про три нововведення, від яких мільйони людей будуть в повному захваті. Перше з них – це повноцінний блокувальник перенаправлень. В інтернет-браузері Chrome 64 з'явиться спеціальний механізм блокування переходів на ті сайти, які відкриваються за допомогою скриптів і інших хитрощів.

Друге нововведення є не менш корисним, оскільки браузер нарешті навчиться блокувати спливаючі вікна, що займає все місце на екрані смартфона, планшета або ж комп'ютера. Навіть якщо раптом користувач сам натисне на замасковану під якусь кнопку посилання, то Chrome не дозволить відкритися сторінці з нав'язливою рекламою. Таке нововведення позбавить мільйони користувачів від агресивної реклами в мережі, залишивши її в минулому.

Не менш приємним нововведенням, яке з'явиться в Chrome 64, стане блокувальник автоматичного відтворення звуку. Користувач зможе ввімкнути або вимкнути відтворення звуку на будь-якому відвідуваному сайті на рівні браузера без необхідності ставити кожний рекламний банер на паузу. Здійснити налаштування можна буде за допомогою прав доступу в лівій частині рядка введення, тобто там знайдеться місце для спеціальної кнопки.

Підбиваючи підсумки, можемо сказати, що пошукові системи вже давно стали невід'ємною частиною мережі Інтернет, зараз – це величезні і важкі механізми, які являють собою не лише інструмент для пошуку інформації, а й привабливі сфери для бізнесу.

На нашу думку, в порівнянні з іншими пошуковими системами по багатьом параметрам перемагає Google, адже для сучасної людини основне значення має точність і повнота наданих даних. Для Google характерне постійне оновлення баз даних, що забезпечує актуальність і точність наданої інформації. Однак, кожна пошукова система надає різні можливості пошуку і з різних баз даних. Отже, для зручності пошуку і повноти інформації слід користуватися декількома пошуковими системами вводячи в них потрібні запити.

Література

1. Кузьмин А. В. Золотарева Н. Н. Поиск в Интернете. Санкт-Петербург: Издательство НиТ, 2008.

2. Гусев В. С. Поиск, Internet. Москва, Санкт-Петербург, Киев: Диалектика, 2004.

3. Колісниченко Д.Н. Пошуковісистеми та просування сайтів. Київ: Вид-во Діалектика, 2007р.

УДК 004:37016:811.111 Харачура А. О.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ H5P ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

H5P – це новий безкоштовний засіб створення, обміну й повторного використання інтерактивного мультимедійного навчального контенту в форматі HTML5 для всіх типів пристроїв: комп'ютерів, планшетів,смартфонів.

Редактор H5P є дуже простим у використанні, що робить доступним створення багатого інтерактивного контенту навіть для користувачів з початковим рівнем знайомства з комп'ютером.

Розглянемо коротко основні типи контенту H5P, які можна створювати за допомогою цього засобу. Обравши тип контенту, можна створити послідовність слайдів, на яких можна розміщувати текст і графіку, посилання, засоби навігації по слайдах, різні мультимедійні ресурси та інтерактивні елементи у вигляді тестових питань різних типів, тощо. Наприклад, можна створити інтерактивне відео, що складається з відео файлу в форматі mp4 і/або WebM, на яке можна додавати закладки, графіку, текст і елементи інтерактивної взаємодії, такі як тестові питання типу вибір із множини, пропущені слова, перетягування та їх підсумкове резюме.

H5P-сервіс при вивченні іноземної мови.Для вивчення іноземної мови часто використовують діалог – чи флеш-карточки, з двох сторін якої розміщені слова написані різними мовами. Студент дає відповідь і, перевернувши карточку кліком мишки, перевіряє її правильність. Є Hotspots зображення, які студент має розшукати на рисунку тощо. Також серед типів контенту є готові ігри навчального призначення, є засоби інтеграції в H5P Facebook і Twiter, є можливість вбудувати в H5P сервіс appear.in для проведення відеоконференцій.

Сервіс дозволяє створювати набір карт з відповідними словами чи виразами з обох сторон карт. Діалогові картки DialogCards можна створювати в якості тренування,щоб допомогти учням запам'ятовувати слова, вирази. Діалогові картки надають підказку на одній стороні картки і відповідну відповідь на іншій стороні.

Створимо інтерактивне завдання – набір DialogCards – за допомогою якого учні зможуть потренуватися та відпрацювати «неправильні» дієслова (irregularverbs).Це завдання буде дуже актуальним при вивченні теми PastSimple.

Візьмемо дієслово:

bring – brough

Крок 1.Створення DialogCards

Крок 2.Редактор DialogCards

Крок 3.Назваінтерактивноївправи

Крок 4.Описзадачі

Крок 5.Діалоги

Крок 6.Додаваннядодаткових карт

Таким чином,можна зробити висновок,що H5P є новим засобом створення навчального контенту з багатьма можливостями для вивчення навчального матеріалу та оцінювання знань студентів. При цьому він лише починає набувати популярності, бібліотека типів його контенту постійно поповнюється новими елементами, досить видовищними, ефективними і в той же час доступними викладачу, який не має спеціальної підготовки у галузі інформаційних технологій.

Література

1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування: [колективна монографія] / Т. І. Коваль, П. Г. Асоянц, Н. В. Майєр та ін. / [за заг. ред. Коваль Т. І.]. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2012. 280 с.

2. Ліцензія MIT. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ліцензія_MIT

3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболєвої]. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.

4. Щербина О. А. H5P – новий засіб створення мультимедійного інтерактивного навчального контенту. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2016. № 54. С. 84–87.

УДК 330.47

Хоцький А. Є.

ПРОГРАММИРОВАНИЕ РАСЧЁТА КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ В СРЕДЕ MICROSOFT VISUAL STUDIO

Проблема учета домашнего бюджета стоит во многих семьях. Существующая методика отдельных расчетов видов коммунальных платежей вводит определенную путаницу при расчетах и способствует росту ошибок в расчетах и дополнительных затрат.

Таким образом, создание универсальной системы учета оплаты коммунальных услуг является эффективным решением определенных выше проблемных ситуаций [1].

В работе предложено программное средство, которое выполняет функции автоматизации учета выплат за коммунальные услуги и оптимизирует следующие параметры:

1. Наличие переплаты за коммунальные услуги.

2. Экономия времени при расчетах.

Программное средство разработано в среде MicrosoftVisualStudio, так как она имеет преимущества по сравнению с существующими современными аналогами:

1. MicrosoftVisualStudio является бесплатным программным средством.

2. Выполняет поддержку множества языков при разработке, а так же позволяет писать код на собственном языке или любых других предпочитаемых языках, используя все время один и тот же интерфейс.

3. MicrosoftVisualStudio позволяет создавать Web-страницы на разных языках.

4. Возможность визуальной минимизации кода программы.

5. Наличие интуитивного стиля кодирования. По умолчанию MicrosoftVisualStudio форматирует код по мере его ввода, автоматически вставляя необходимые отступы и применяя цветовое кодирование для выделения элементов типа «комментариев». Такие незначительные отличия делают код более удобным для чтения и менее подверженным ошибкам.

6. Наличие удобных функций, таких как InelliSense, которая умеет перехватывать ошибки и предлагать правильные варианты поиска и замены, которые позволяют отыскать ключевые слова как в одном файле, так и во всем проекте.

7. Возможности отладки. Предлагаемые в MicrosoftVisualStudio инструменты отладки являются наилучшим средством для отслеживания ошибок и диагностирования «странного» поведения. Разработчик может выполнять свой код по строке один раз, устанавливать интеллектуальные точки прерывания, при желании сохраняя их для использования в будущем, и в любое время просматривать текущую информацию из памяти.

В работе в качестве интерфейсного программного приложения выбраноWindowsForms. Данный интерфейс упрощает доступ к элементам интерфейса MicrosoftWindowsза счет создания обёртки для существующего Win32 API в управляемом коде. Причём управляемый код является классом, реализующим API для WindowsForms, и не зависит от языка разработки. То есть программист одинаково может использовать WindowsForms как при написании программного обеспечения на C#, C++, так и на VB.Net, J# [2].

Входные данные программы расчета коммунальных услуг следующие:

1. Разница показателя счетчика холодной воды (ХВ) (на 1-е число текущего месяца и на 1-е число предыдущего месяца).

2. Разница показателя счетчика горячей воды (ГВ) (на 1-е число текущего месяца и на 1-е число предыдущего месяца).

3. Разница показателя электричества (ЭС) (на 1-е число текущего месяца и на 1-е число предыдущего месяца).

4. Разница показателя газового счетчика (ГС) (на 1-е число текущего месяца и на 1-е число предыдущего месяца).

5. Площадь квартиры (ПК).

6. Количество прописанных лиц (КЛ).

7. Имеют прописанные лица субсидию (ИС).

8. Суммарный доход всех прописанных лиц (ДЛ).

Математические выражения для расчёта общей суммы коммунальных услуг следующие:

Свет = if (ЭС<101) ЭС*0,90 else (ЭС-100)*1,68+9.00 (1)

Газ = ГВ*7,00 (2)

Холодная Вода = ХВ*(17.00+6.00) (3)

Горячая Вода = ГВ*(85.00 + 6.00) (4)

Квартплата = ПК*4.00 (5)

Мусор = КЛ*12.00 (6)

Тепло =ПК*31.07 (7)

Сумма к оплате без су3бсидии (БС) = Свет + Газ + Мусор + Холодная Вода +

+Горячая Вода + Квартплата + Тепло (8)

Сумма к оплате = if (ИС) ДЛ * (ДЛ / КЛ / 1700.00 / КЛ*0.15) else БС (9)

Созданная программа «Расчет коммунальных услуг» позволяет подпитать коммунальные услуги без путаницы, без переплаты из-за неправильно рассчитанных данных и без больших потерь времени.

Литература

1. “VisualStudiodocumentation”. URL: https://docs.microsoft.com/eu-us/ide/?view=vs-2017

2. «Visual Studio Лучшие в своем классе средства для разработчиков». URL: https://visualstudio.microsoft.com/ru

УДК 316,77 (477)

Шаповалова Є. С.

СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАТИКА

Людство стрімко входить в інформаційну епоху. Потрібність інформаційної економіки постійно зростає і її частка, виражається в сумарному робочому потенціалу, для економічно розвинених країн вже сьогодні становить 40-60% і очікується, що до кінця століття вона зросте ще на 10-15%.

Соціальна інформатика існує більше 20 років, але ця проблематика зачіпалася й іншими науковими напрямками. Модні сьогодні «Соціальні обчислення» (Socialcomputing), Веб-

наука, InternetScience та інші гучні бренди є зручними майданчиками для боротьби вчених за місце під сонцем, проте для академічних цілей краще використовувати «старий» термін – Соціальна інформатика.

Термін «соціальна інформатика» з'явився у 70-ті рр. XX ст. Термін запропоновано науковцями РФ А. Соколовим і А. Манкевичем. У цьому словосполученні основну змістовну роль відведено поняттю «соціальна», що вказує на те, куди має бути спрямовано весь науковий потенціал інформатики як науки.

Соціальна інформатика – наукова дисципліна, в якій вивчається комплекс проблем, пов'язаних з перебігом інформаційних процесів в соціумі та його інформатизацією. Соціальна інформатика розглядається як наукова база інформаційного суспільства.

Соціальна інформатика є характерним прикладом нового міждисциплінарного наукового напряму, що формується на межі ряду природничих і гуманітарних наук під впливом інтегративних факторів, обумовлених соціальною необхідністю формування наукової бази нової постіндустріальної цивілізації – інформаційного суспільства.

Об'єктом дослідження соціальної інформатики як фундаментальної науки є інформаційна реальність навколишнього світу в соціальній сфері суспільства: сукупність всіх видів і форм прояву інформації в суспільстві, інформаційних процесів, систем та комунікацій, які мають соціальну значимість для його функціонування й розвитку.

Предметом досліджень соціальної інформатики як фундаментальної науки є лише певна сукупність властивостей зазначеного об'єкта дослідження. Такою сукупністю на даному етапі розвитку соціальної інформатики варто визнати глобальний процес інформатизації суспільства та його вплив на соціальні структури суспільства, а також на проблеми й положення в суспільстві самої людини. Цей вплив є двостороннім, тобто соціальні структури суспільства й ставлення людей до процесу інформатизації, у свою чергу, впливають на характер і темп розвитку цього процесу.

Детальна структуризація предметної галузі соціальної інформатики як самостійної наукової дисципліни дозволила визначити наступні чотири основні напрями наукових досліджень.

Перший напрям – інформаційні ресурси суспільства, їх властивості, структура й топологія. Передбачає вивчення потреб суспільства в інформаційних ресурсах для досягнення цілей суспільного розвитку (проблема достатності інформації).

Другий напрям – інформаційний потенціал суспільства, що визначає можливості суспільства щодо формування й ефективного використання інформаційних ресурсів. Сюди варто віднести всі проблеми, пов'язані з формуванням інформаційної інфраструктури й інформаційного середовища суспільства.

Третій напрям – інформаційне суспільство, закономірності і проблеми його формування й розвитку. До цього напряму належать проблеми розвитку інформаційної економіки, а також проблеми зміни структури зайнятості населення в інформаційному суспільстві. З інформаційних позицій, що є новим підходом, розглядається тут і проблема демократизації суспільства.

Четвертий напрям – людина в інформаційному суспільстві. Тут досліджуються нові можливості й нові проблеми розвитку особистості в інформаційному суспільстві, інформатизація процесів освіти й виховання людини, розвитку його творчих здатностей на основі використання досягнень інформатики й креативних інформаційних технологій.

За такого підходу соціальна інформатика як наукова дисципліна відповідатиме сучасному стану та перспективам розвитку інформаційного суспільства і закономірно розвиватиметься з тих концептуальних засад, на яких, власне, і відбулося її становлення.

Задачами соціальної інформатики є:

– формування вміння правильно орієнтуватися в новому інформаційному реальності як у світі в цілому, так і в своїй країні;

– формування уявлення про нагальну потребу оволодіння інформаційною культурою, без чого неможливо органічне включення в сучасну інформаційну середу і активне сприяння її – методологічна підготовка до подальшого вивчення, освоєння і участі в розробці інформаційних технологій у відповідній предметній області: соціології, психології, економіці, соціальній роботі, журналістиці, правовій сфері та інших.

З цих позицій розгляд соціальної інформатики як однієї з найважливіших дисциплін, які повинні скласти науковий базис вже формується в розвинених країнах постіндустріального інформаційного суспільства, видається цілком правомірним. Але, стрімке зростання рівня інформаційних послуг може призвести до того, що значна кількість людей «загубиться» в цьому морі достатку, включиться в гонку за якістю послуг заради них самих, а не заради розвитку людства. Може мінімізуватися діяльнісна і максимізуватися споживча сторона способу життя людей, що, в кінцевому результаті, призведе до деградації суспільства.

Як особливий аспект соціального життя вона виступає як предмет, засіб і результат соціальної активності, відображає характер і рівень практичної діяльності людей. Це результат діяльності суб’єкта і процес збереження створеного, розповсюдження і споживання об’єктів культури.

Література

1. Носенко Т.І., Бонч-Брує́вич Г.Ф.Соціальна інформатика: навчальний посібник. Київ. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 136 с.

СЕКЦІЯ
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 331.2
Альбермах С. С.

ЗАРОБІТНА ПЛАТА: ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Реформування організації заробітної плати при переході до ринкових відносин на основі теорії вартості (ціни) робочої сили замість розгляду її як частки в доході підприємства і суспільства стало загальновизнаним. Це цілком закономірно. Огляд середніх зарплат по галузях складаються регулярно, так як в економіці з завидною постійністю відбуваються зміни. Деякі аналітики складають так званий щомісячний «зарплатомір», яким, зокрема, користуються податкові органи.

На що витрачають гроші Українці? Виявилося, що трохи більше половини бюджету середньостатистичної української сім'ї йде на оплату продуктів харчування, майже три з половиною відсотка – на алкоголь і сигарети, а на одяг і взуття – трохи менше 6 відсотків. І як на це може вплинути реформування заробітної плати

Однією з її засад є забезпечення випереджаючого зростання номінальної заробітної плати порівняно з підвищенням споживчих цін. Для цього пропонується істотно збільшити рівень номінальної заробітної плати, запровадити ефективні механізми індексації заробітної плати, стримувати зростання цін на споживчі товари і послуги.

До інших концептуальних основ реформи належать:

− встановлення економічно та соціально обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної плати з поетапним наближенням її розміру до прожиткового мінімуму;

− забезпечення оптимальної міжпрофесійної, міжкваліфікаційної, міжпосадової, міжгалузевої диференціації заробітної плати усіх категорій працюючих;

− вдосконалення механізму оподаткування заробітної плати;

− перерозподіл платежів і зборів до фондів соціального страхування між працівниками та роботодавцями в оптимальних співвідношеннях, які дадуть змогу збільшити розміри номінальної заробітної плати та ін.

До внесення змін до колективних правочинів і угод усіх рівнів щодо незастосування мінімальної заробітної плати, як розрахункової величини вона застосовується у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб. На практиці ця норма законодавства передбачає, що роботодавці мають внести відповідні зміни до колективних договорів в частині визначення співвідношень в оплаті праці працівників, замінивши раніше передбачені

співвідношення до мінімальної заробітної плати на співвідношення до прожиткового мінімуму.

Література

1. Бункіна М. К. Національна економіка: навч. посіб. Москва: Палеотип, 2002. 487 с.
2. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2006. 631 с.
3. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 216 с.
4. Государственное регулирование экономики: учебное пособие / Л. М. Гейко, В. П. Марущак. Одеса, 2006. 110 с.
5. Економічна теорія: підручник для вузів / Під ред. проф. А. І. Добриніна, проф. Л. С. Тарасевіча. Санкт-Петербург: 2006. 544 с.
6. Куликов Л. М. Основы экономической теории: учебное пособие: 2-е изд.,перераб. и доп. Москва: Изд-во Юрайт, 2010. 455 с
7. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка, Макроекономіка) / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. Київ, 2009. 276 с.

УДК 330.111.66

Богатирьов Д. Ф.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Тіньова економіка – одна з найбільш цікавих і загадкових сфер економіки, але водночас, вона сповільнює розвиток суспільства і держави в цілому, тому я вирішив обрати цю тему для своєї роботи, щоб знайти хоча б частину відповідей на запитання. Тема даної роботи «Тіньова економіка в Україні: причини, соціально-економічні наслідки, шляхи подолання» є важливою і актуальною для сучасного суспільства, оскільки будь-яка економічна система в будь-якій країні являє собою сукупність легальної і нелегальної економічної діяльності. Тіньова економіка функціонує поряд з легальною і в ряді країн (Російська Федерація, Україна, країни Східної Європи) за своїм розмахом практично їй не поступається.

Масштаби тіньової економіки можуть відрізнятися, проте жодній з країн не вдалося позбутися від неї позбавитися на зовсім. Її розміри можна лише зменшити, але повністю ліквідувати практично неможливо. Тіньова економіка має багато назв – незаконна, нелегальна, прихована, неспостережувана – але суть цього явища не змінюється. До тіньової економіки відносять приховування доходів, несплату податків, контрабанду, наркобізнес,

фіктивні фінансові операції та ін. Тіньова економіка, що проникла у всі сфери економічного організму, посилено розкладає і підриває його. Від цього економіка стає небезпечною, а при слабкій економічній безпеці слабшає і національна безпека.

Тіньова економіка – одна з найскладніших проблем в Україні й в усьому світі, в тому чи іншому вигляді вона присутня у всіх країнах, супроводжує людству в міру розвитку економічних відносин. Відмінності між країнами стосуються лише масштабів її поширення і ступеня впливу на владу, суспільство, політичну систему та державу.

В даний час тіньова економіка – предмет значного числа наукових робіт та публікацій. Однак, єдиного, загальноприйнятого поняття тіньової економіки не сформульовано. Її називають – кримінальною, підпільною, чорною, сірою, другою, незаконною, паралельною, неофіційною. Існує ще й філософська точка зору, згідно якої тіньова економіка – це економіка в чистому вигляді не «перекручена» вторгненням держави і яка це вторгнення заперечує [1, с. 4].

Тіньова економіка охоплює неврaховані, нерегламентовані види економічної діяльності. Вона існує і в командній, і в ринковій системі, хоча її масштаби та сфери можуть суттєво відрізнятися. Основним фактором, що впливає на утворення тіньової економіки, виступає незбалансованість попиту і пропозиції, що викликає величезний дефіцит товарів і послуг. Масштаби тіньової економіки можуть відрізнятися, але жодної з країн не вдалося позбутися від неї повністю. Це все одно, що злочинність, масштаби явища можна зменшити, але ліквідувати зовсім – практично неможливо.

На даний момент оцінки масштабів тіньової економіки в Україні коливаються в межах від 40 до 80% ВВП в залежності від методу оцінки [2, с. 12], а ці гроші могли б піти на становлення та розвиток малого бізнесу, зниження соціальної напруженості, підвищення ефективності державних фінансів шляхом збільшення реальної бази оподаткування підприємницького сектору.

Таким чином, для національної економіки актуальним є розробка та практичне впровадження механізмів зниження частки тіньової економіки, подолання негативного впливу на індикатори соціально-економічного розвитку.

Література

1. Солонінко К. С. Макроекономіка. Київ: ЦУЛ, 2002. 320с.
2. Бондарєва М. Місце нотаріату в механізмі боротьби з процесами «тінізації» економіки. Право України: Юридичний журнал. 2007. № 3. С. 55-60.

УДК 338.001.36
Гунько К. В.

ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ В УКРАИНЕ

Вопрос экономической свободы касается всех стран мира. Украина по данным на 2018 год занимает 150 место с индексом экономической свободы равным 51,9 из 100 возможных [7]. Индекс охватывает 10 ключевых факторов, влияющих на экономическую свободу[6], среди которых свобода бизнеса, свобода торговли, налоговая свобода, свобода от правительства, денежная свобода, свобода инвестиций, финансовая свобода, защита прав собственности, свобода от коррупции, свобода трудовых отношений. Все представленные факторы делятся на четыре категории:верховенство закона, размер правительства, эффективность регулирования и открытость рынков.

Уровень экономической свободы определяет способность граждан той или иной страны «процветать» без вмешательства правительства и экономической власти.

Основными составляющими экономической свободы являются личный выбор, добровольный обмен, свобода конкуренции на рынках и защита личности и имущества.

Значительное улучшение денежной свободы и свободы инвестиций в Украине, а также положительная тенденция в шести других факторах повлияли на общий балл, который увеличился на 3,8 пункта с прошлого года [1].

«Значительный прогресс был достигнут в отношении реформ, чтобы сделать страну более процветающей, демократической и прозрачной, но необходимы дополнительные улучшения, включая борьбу с коррупцией, развитие рынков капитала, приватизацию государственных предприятий и совершенствование законодательной базы и верховенства закона», – говорится в Индексе экономической свободы 2018 года. [8]. Самые слабые факторы Украины включают в себя эффективность судебной системы, честность правительства и финансовую свободу.

Рейтинг экономической свободы 2018 года представлен в таблице 1. Из таблицы видно, что Гонконг возглавляет рейтинг и занимает первое место на протяжении 11 лет [2]. За Гонконгом следуют Сингапур, Новая Зеландия, Швейцария и Австралия. Великобритания заняла 8-е место, 9-е место у Канады и 18-е место у Соединенных Штатов. Северная Корея занимает 180-е последнее место рейтинга экономической свободы [3]. В целом в этом году показатели улучшились для 102 стран и сократились для 75. Европа показала лучшие результаты среди всех регионов, имеющих 18 из 34 самых свободных экономик мира.

Таблица 1

Рейтинг экономической свободы-2018

Гонконг	90,2
Сингапур	88,8
Новая Зеландия	84,2
Швейцария	81,7
Австралия	80,9
Ирландия	80,4
Эстония	78,8
Объединенное Королевство	78,0
Канада	77,7
Объединенные Арабские Эмираты	77,6

Особый экономический спад в Украине наблюдается с периода начала конфликтов с Россией, то есть с 2014 года [5]. Украине, чтобы улучшить уровень экономической свободы, стать более развитой и демократической, необходимо провести реформы по ускорению прозрачной приватизации, земельную, по борьбе с коррупцией, развитию рынков капитала, налогообложения труда, а также совершенствованию законодательной базы и верховенства закона. Чтобы увеличить местные инвестиционные ресурсы, необходимо ввести налог на вывоз капитала вместо неэффективного корпоративного налога на прибыль. Украине необходим экономический рост, потому что она предоставляет ресурсы для обороны, реформ и социального мира [4]. Государству необходимо также уменьшить свое влияние на экономику и социальные обязательства, что на данный момент ограничивает деловую активность.

Литература

1. Business Environment Rankings: электрон. газета. The Economist – рейтинг деловой среды 2014-2018, 2014. URL: http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf?mkt_tok=3RkMMJWWfF9wsRogsqrBZKXonjHpfsX67eosWKexlMI%2F0ER3fOvrPUfGjI4ES8pmI%2BSLDwEYGJlv6SgFTbjGMbht2bgMUhU%3D

2. EconomicFreedom: индекс – Top 10 Countries, 2018. URL: https://www.heritage.org/index/

3. Kyiv Post: электрон. журн. – Ukraine worst in Europe for economic freedom, 150th among all nations, 2016. URL: https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/ukraines-economic-freedom-shows-slight-improvement-yet-still-worst-europe.html

4. New Eastern Europe: электрон. журн. – Economic freedom for Ukraine, 2017. – URL: http://neweasterneurope.eu/2017/12/18/economic-freedom-ukraine/

5. Unian: информац. агентство – Ukraine ranks last among Europe's 44 countries in terms of economic freedom, 2018. URL: https://economics.unian.info/2381492-ukraine-ranks-last-among-europes-44-countries-in-terms-of-economic-freedom.html
6. Государственная антикоррупционная политика [Текст] / Р. А. Абрамов, Р. Т. Мухаев, Л. А. Жигун, М. С. Соколов и др. Москва, 2017. 137 с.
7. Слово і діло: аналит. портал – Украина в рейтингах. URL: https://ru.slovoidilo.ua/2018/10/24/infografika/obshhestvo/ukraina-rejtingax-stalo-bolshe-ekonomicheskoj-svobody-i-millionerov
8. Экономические новости: электрон. газета – Украина заняла последнее в Европе место по уровню экономической свободы. URL: https://enovosty.com/news_economy/full/402-ukraina-zanyala-poslednee-a-evrope-mesto-po-urovnyu-ekonomcheskoj-svobody

УДК 331.5
Козлова С. О.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУРИНКУ ПРАЦІ

Міжнародний ринок праці охоплює різноспрямовані потоки трудових ресурсів, що перетинають національні кордони, об'єднують національні і регіональні ринки робочої сили. Він не є просто сумою національних ринків, а являє собою новий якісний розвиток ринку робочої сили в умовах процесів, що посилюють інтернаціоналізацію виробництва і зростання спілкування між народами. Національні ринки праці дедалі більше втрачають свою замкненість та відокремленість. Між ними виникають транснаціональні потоки і переміщення робочої сили, які набувають постійний і систематичний характер [1-3].

Такі транскордонні переміщення робочої сили поряд з рухом капіталу між країнами утворюють верхній (наднаціональні ринки) міжнародний рівень ринку робочої сили. Це не просто переміщення робочої сили з однієї країни в іншу, а поява покупців і продавців робочої сили, які на більш-менш постійній основі зайняті пошуком і продажом робочої сили за кордоном. Таким чином, міжнародний ринок праці можна визначити як наднаціональне утворення, де на постійній основі виступають покупці і продавці закордонної робочої сили, що беруть участь в процесі відбору необхідної робочої сили в рамках міждержавного регулювання попиту-пропозиції робочої сили [2-3].

Заняття певної позицій на міжнародному ринку праці для таких провідних країн, як Франція, Німеччина, США, Велика Британія та Китай, на даний момент є досить актуальною проблемою. Дані країни функціонують як невід'ємна частина світового ринку, тому кругообіг трудових ресурсів між цими країнами та іншими є великим плюсом для економіки

кожної з наведених країн в силу того, що міграція допомагає вирішувати багато соціальних, демографічних, політичних та фінансових проблем.

Міжнародний, або світовий, ринок праці – це система відносин, що виникають з приводу узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту, які склалися через нерівномірність кількісного та якісного розміщення робочої сили по країнах світу та розбіжності в національних підходах до її відтворення.

У структурі міжнародного ринку праці вирізняються два найзначніші сегменти. Перший сегмент охоплює робочу силу, яка характеризується відносно постійною зайнятістю, стабільністю трудових навичок, високим рівнем кваліфікації й зарплати, а також доволі чіткою ієрархією кваліфікації. Це загалом привілейований шар працівників з розвинутих країн, а також країн о середнім рівнем розвитку (Сінгапур, Тайвань, Гонконг). Слід згадати й інший, щоправда нечисленний, шар зайнятих у різних міжнародних організаціях (ООН, спеціалізованих органах ООН, Міжнародному валютному фонді, ВТО, ЮНЕСКО тощо). Найм працівників у такі організації відбувається на чисто міжнародній основі і, як правило, з урахуванням лише професійної придатності. Цей ринок праці має певну тенденцію до розширення з огляду на зростання міжнародних зв'язків та загострення глобальних проблем [5].

Другий доволі великий сегмент міжнародного ринку праці – робоча сила, яка походить з районів світу з відносно низьким рівнем економічного розвитку. Серед цих працівників треба вирізнити специфічний загін так званої нелегальної робочої сили, чималі потоки якої спрямовуються в індустріальні країни, зокрема США. До цієї категорії працівників можна приєднати також «екологічних біженців», котрі через катастрофічні природні умови (наприклад, посуха) змушені покидати свої насиджені місця, шукати роботу в інших країнах та регіонах [5].

Сучасна структура світового ринку праці характеризується, насамперед, виникненням такого нового й особливого його сегмента, який пов'язаний з використанням висококваліфікованих спеціалістів (наукових працівників, інженерів, аналітиків систем та ін.), а також фахівців у галузі інформатики, менеджерів тощо. Розвиток розглядуваного сегмента ринку робочої сили значною мірою зумовлюється стрімким зростанням світової торгівлі послугами. Специфіка цього сектора ринку праці полягає в тому, що завдяки розвинутій мережі телекомунікацій певна частина інтелектуальної робочої сили може брати участь у виробничому процесі, що здійснюється на будь-якій відстані від місця її перебування [5].

Основними тенденціями розвитку міжнародного ринку праці є його глобалізація, посилення міграційних процесів, розширення використання міжнародних трудових норм тощо.

Література

1. Андріанов В. Перспективи Єдиного економічного простору. Економіст. 2010. №12. С. 56-61.

2. Світова економіка: підручник О. С. Булатова. 2-е вид., перероб. і доп. М.: Економіст, 2011. – 860 с.

3. Світова економіка: навчальний посібник для вузів / Під ред. проф. І.П. Ніколаєвої. 2-е вид., перероб. і допов. М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2010. 575 с.

4. Суетин А. Світ сьогодні та завтра (огляд основних положень доповіді «Стан планети – 2010»). Питання економіки. 2010. № 4. С. 90

5. Світовий ринок праці його структура та особливості формування. URL: http://kimo.univ.kiev.ua/MEO/25.htm

УДК 339.54

Колесникова О. А.

ІНСТРУМЕНТИ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ

Зовнішньоторговельна політика – цілеспрямований вплив держави на торговельні відносини з іншими країнами. Основними цілями зовнішньоторговельної політики є:

– забезпечення економічного зростання;

– вирівнювання структури платіжного балансу;

– забезпечення стабільності національної валюти;

– зміна стратегії і тактики включення країни в міжнародний поділ праці;

– збереження політичної і економічної незалежності країни.

Торгова політика – політика впливу держави на міжнародну торгівлю через податки, субсидії, регулювання та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Політика лібералізації. Мета – посилення конкуренції, відкриття внутрішнього ринку для іноземних товарів і капіталів. Вона базується на теорії порівняльних переваг і веде до більш ефективного розміщення світових економічних ресурсів, більш високому рівню добробуту світової спільноти. *Протекціонізм* – політика, спрямована на захист (закриття) внутрішнього ринку від іноземних товарів і захоплення зовнішніх ринків [2].

Політика протекціонізму реалізується у таких формах: селективний протекціонізм, що спрямований проти окремих країн або окремих товарів; галузевої протекціонізм, що захищає певні галузі, перш за все сільське господарство, в рамках аграрного

протекціонізму;колективний протекціонізм, який проводиться об'єднаннями країн відносно країн, в них не входять;прихований протекціонізм, що здійснюється методами внутрішньої економічної політики.

Інструменти для регулювання зовнішньоекономічної діяльності, можна умовно розподілити на дві групи: методи тарифного та нетарифного регулювання.

Тарифні методи регулювання є найпоширенішим видом регулювання зовнішньоторговельної, серед яких виділяються мита на імпорт.

Розрізняють два види митних зборів:

1) специфічні (у вигляді фіксованої суми з одиниці виміру);

2) адвалорні (встановлюються у вигляді відсотка від митної вартості товару).

Митний тариф: перелік товарів, які обкладаються митом, що вживаються цією країною до імпортованих товарів, систематизований відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності.

Характер тарифів: протекціоністський або фіскальний.

Протекціоністський характер тарифів застосовується тоді, коли держава, піднімаючи мито, підвищує тим самим національні ціни на імпортований товар, зменшує його конкурентоспроможність і охороняє внутрішній ринок.

Метою фіскального мита є переважне забезпечення державного бюджету податковими надходженнями.

Митні тарифи об'єднують в себе зазвичай три види мит:

1) максимальні (використовуються в торгівлі з країнами, з якими немає торгових угод);

2) мінімальні (використовуються, коли існують торговельні договори при угоді про введення режиму найбільшого сприяння);

3) преференційні (пільгові) – різновид торговельних мит – зазвичай використовуються при імпорті товарів з країн, що розвиваються.

Тариф на експорт. Обмеження експорту розглядається державою як потрібна міра для підтримки достатньої пропозиції на внутрішньому ринку і попередження надлишкового експорту субсидованого продукту.

Митний союз – створення зон вільної торгівлі.У зону вільної торгівлі беруть участь в ній країни усувають мита в торгівлі між собою.

Нетарифні методи регулювання, що включаютьрізноманітні економічні, політичні та адміністративні методи прямого або непрямого обмеження зовнішньоекономічної діяльності.

Квотування – обмеження в кількісному або вартісному вираженні обсягу продукції, дозволеної до ввезення в країну (імпортна квота) або вивезення з країни (експортна квота) за певний період. Квотування зовнішньоторговельної діяльності має втілюватися в життя

шляхом ліцензування, коли держава видає ліцензії на імпорт або експорт обмеженого обсягу продукції і одночасно накладати заборону на неліцензовану торгівлю.

Добровільні експортні обмеження – обмеження імпорту, коли країна-імпортер вводить квоту, а країни-експортери самі беруть на себе зобов'язання по обмеженню експорту в дану країну.

Однією з форм стимулювання вітчизняних експортних галузей є експортні субсидії. *Експортні субсидії* – це пільги фінансового характеру, які надаються державою експортерам для розширення вивозу товарів за кордон. Експортні субсидії бувають прямими і непрямими. Прямі експортні субсидії – виплата дотації виробнику при його виході на зовнішній ринок. Непрямі – шляхом пільгового оподаткування, кредитування, страхування і т. п. [4]

Демпінг – поширена форма конкурентної боротьби на світовому ринку. Експортер продає свій товар на закордонному ринку за ціною нижче нормальної. [5]

Формою державного обмеження зовнішньої торговельної діяльності є *економічні санкції.* Прикладом може бути торгове ембарго – це заборона державою ввозу в будь-яку країну або вивезення з будь-якої країни товарів.

*Види прихованого протекціонізму**:***

• технічні бар'єри – приховані методи торгової політики, що виникають в силу того, що національні технічні, адміністративні та інші норми і правила побудовані так, щоб перешкоджати ввезенню товарів з-за кордону.

• внутрішні податки і збір – приховані методи торгової політики, спрямовані на підвищення внутрішньої ціни імпортного товару і скорочення тим самим його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку.

• політика в рамках державних закупівель – прихований метод торгової політики, що вимагає від державних органів і підприємств купувати певні товари тільки у національних фірм, навіть незважаючи на те, що ці товари можуть бути дорожчі за імпортні.

• вимога про зміст місцевих компонентів – прихований метод торгової політики держави, законодавчо встановлює частку кінцевого продукту, яка повинна бути проведена національними виробниками, якщо такий продукт призначається для продажу на внутрішньому ринку.

Таким чином, зовнішньоторговельна політика країн представляє собою сукупність цих інструментів, що в різному поєднанні застосовує країна при реалізації системи зовнішньоекономічних зв’язків.

Література

1. Дахно І.І. Світова економіка: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ЦУЛ, 2008.

2. Козик, В.В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. 6-тє вид., стереот. Київ: Знання, 2006.
3. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. І. Романчиков, І. О. Романчиков, І. О. Романенко. Київ: ЦУЛ, 2008. 256 с.
4. Писарева М. Инструменты внешнеторговой политики. URL: http:www/5rik.ru/free/freedock_1496_chapter_49_LEKIJA_13._Instrumenty_vneshnetorgovojj_politiki._Tarifnye_i_netarifnye_ogranichenija.php.
5. Інструменти торгової політики. URL: https://works.doklad.ru/view/88ygVgygJ7k/html.

УДК 330.59

Кочнєва П. О.

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Рівень життя населення – це соціально-економічна категорія, яка характеризує можливості суспільства щодо забезпечення життя, діяльності та всебічного розвитку. Він виражається сукупністю суспільних відносин і умов, що характеризують життя, працю, побут та інтелектуально-культурний розвиток людей, їх свободу та правову захищеність.

Рівень життя населення – це одна з найважливіших соціальних категорій, що формується під впливом взаємодії всіх суб'єктів економічних відносин. Його підвищення (соціальний прогрес) має бути пріоритетним напрямом державної соціально-економічної стратегії, зокрема спрямованої на реалізацію засад соціально орієнтованої ринкової економіки.

Категорія «рівень життя» акумулює широкий спектр соціально-економічних відносин, котрі виявляються через багаторівневу систему індикаторів стану та умов життєдіяльності особи, домогосподарства, соціальних груп, населення країни та її регіонів. Цю категорію можна розмежувати на три взаємозалежні поняття: умови життя, власне рівень життя, якість життя[2].

Умови життя (середовище існування) – це сукупність показників, які характеризують розселення, екологію, умови життя, умови праці, розподіл бюджету часу, наявність закладів охорони з комунікацій, культуру обслуговування тощо. Власне рівень життя – це рівень споживання матеріальних і нематеріальних благ та послуг. Якість життя – ступінь відповідності умов і рівня життя певним стандартам чи нормативам.

Згідно з нормативами чи стандартами виокремлюють такі рівні життя населення:

– достаток – це рівень життя, який дає змогу користуватись усіма благами, що забезпечують всебічний розвиток людини;

– нормальний рівень життя – забезпечує раціональне споживання відповідно до науково обґрунтованих норм та нормативів, що дає можливість людині відновлювати свій фізичний та інтелектуальний потенціал;

– бідність – це життя, за якого споживання відбувається на рівні збереження працездатності як нижньої межі відтворення життєвих сил. Бідність характеризується низкою показників:

– межа бідності – це рівень доходу, нижче якого неможливе задоволення основних потреб; визначається як частка прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць (за її допомогою визначаються сім'ї, які належать до категорії бідних);

– рівень бідності – це питома вага сімей (домогосподарств), чий рівень споживання (доходів) на одну особу є нижчим за визначену межу бідності;

– глибина бідності – це відхилення доходів або витрат бідних від визначеної межі бідності;

– опікуваний державою дохід – це рівень доходу, що до 10 % перевищує межу бідності та обумовлює ймовірність сім'ї потрапити до категорії бідних;

– крайня форма бідності – це бідність щодо стандартів цивілізації; вона асоціюється з абсолютною бідністю (межею виживання);

– злиденність характеризує рівень життя, що забезпечує мінімально припустимий за біологічними критеріями набір благ і послуг, споживання яких дозволяє підтримувати лише життєздатність людини [1,2].

Життєвий рівень населення залежить, з одного боку, від способу виробництва, який характеризується відносинами власності, рівнем розвитку матеріальної бази суспільства, сфери послуг та суспільною продуктивністю праці, а з іншого – від способу життя, що визначається загальними проявами життєдіяльності людини, а саме величиною потреб у різних життєвих благах та можливістю їх задоволення, виходячи з пропозиції товарів та послуг на ринку та реальних доходів населення. Отже, на рівень життя населення впливає ряд економічних, соціальних, політичних, культурних, інноваційних, екологічних та інших факторів.

Література

1. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008.

2. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. 428 с.: іл. Бібліогр.: с. 417-426.

3. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб. / авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, Е. М. Лібанова та ін.; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського: у 2 ч. Київ: НАДУ, 2009. Ч. 1. 456 с.

УДК 336.74

Оболенкова Ю. В.

РОЗВИТОК ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

У ринковій економіці базою практично всіх економічних відносин є фінансові відносини. Причому фінансові відносини, основою яких є грошові кошти (гроші) застосовуються на всіх рівнях фінансової системи країни: грошовими коштами користуються під час здійснення своєї діяльності держава, її органи, підприємства, установи, організації, а також населення (кожна фізична особа).

Грошова одиниця є одним з базових елементів системи, яка функціонує під час здійснення фінансових операцій.

Грошові відносини всіх перелічених суб'єктів фінансово-економічної системи країни неможливі без використання такої економічної категорії, як грошова одиниця.

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що базуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної галузі економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні руху грошових потоків, створюючи базові передумови суспільного відтворення. Основною ланкою цієї галузі є банківська система, якій належить провідне місце в загальному механізмі організації й регулювання господарського життя суспільства й від ефективності функціонування якої вирішальною мірою залежить успіх соціально-економічних перетворень у країні загалом.

Розвиток банківської системи як головного складника фінансового сектора покликаний прискорити трансформацію суспільства загалом і розвиток бізнесу зокрема, оскільки значний вплив банків на українське середовище є очевидним.

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Проте, розвиток банківського сектора неможливий без ефективної грошово-кредитної політики – комплексу заходів, скоординованих на досягнення цілей щодо регулювання грошового ринку [2,3].

Кредитна система в Україні була започаткована в 1781 р. У 1839 р. в Києві засновується місцева контора державного комерційного банку. В цей період в Україні почали функціонувати великі комерційні банки (Дворянський, Селянський), налагоджувалась мережа ощадних установ, що акумулювали заощадження населення.

Після проведення банківської реформи правове становище банків істотно не змінилося, реорганізація не торкнулася економічних відносин, у банківській системі збереглася державна монополія. Банки продовжували здійснювати адміністративно-контрольні повноваження. Однак, завдяки реорганізації банківської системи підвищилась роль банків у механізмі кредитування розвитку різних галузей економіки.

Утворення Української Народної Республіки 1917 р. дало можливість віддрукувати та ввести в обіг власну грошову одиницю – гривню. Монет на той час не друкували, їх роль виконували паперові шаги. Також були введені банківські та держані кредитні білети. У 1917 р. почали діяти Південно-Російський та Український народний кооперативний банк. У 1918 р. розмін банкнот на золото припинився.

Щодо грошової одиниці у радянські та пострадянські часи, можна зазначити наступне. Перші радянські гроші було введено в обіг 1919 р. у вигляді державних кредитних квитків («денежных знаков»). Грошова реформа, проведена в 1922-1924 рр. призвела до їх деномінації, а також емісії червінця. Під час реформи 1947 р. старі грошові знаки, білети та картки вилучалися з обігу.

Ігнорування економічних законів, волюнтаристська економічна політика, затратний механізм господарювання підірвали рубль, що так і не став повноцінною монетою.

Після розвалу СРСР Україна впровадила купоно-карбованець як паралельну, тимчасову валюту, яка захистила внутрішній ринок, вирішила проблему з нестачею готівки, витіснила російський рубль та сформувалась інфраструктура для успішного функціонування українських грошей. Проте через помилкові дії уряду купоно-карбованець швидко знецінився.

Стабілізація економіки у 1995-1996 рр., яка проявлялася у таких факторах як значне зниження рівня і темпів інфляції, поліпшення становища виробництва, урівноваження курсу українського карбованця до іноземних валют, ріст доходів населення, забезпечила добре підґрунтя для запровадження гривні. Остання, згідно з Конституцією України, є грошовою одиницею нашої держави. На жаль, гривня і досі є недооціненою валютою з боку міжнародної економіки.

Таким чином, на сьогодні банківська система України є ключовою частиною фінансової системи країни, важливим елементом господарського механізму, де реформування розпочалося раніше, ніж в інших секторах економіки. Саме банківська

система повинна відіграти важливу роль у створенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливання капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва.

Література

1. Аржевитин С. Проблемы банковской системы Украины в XXI столетии. Мир денег. 2000. № 6. С. 22-23.

2. Кротюк В. Стратегія і тактика розвитку банківської системи. Вісн. НБУ. 2000. № 10. С. 2-3.

3. Остапець А.І., Остапець А.В. Банківська система України: стан і проблеми розвитку. Фінанси України. 2000. № 8. С. 114-117.

4. Лисенко Р. Сучасні стратегії грошово-кредитної політики. Фінансовий ринок України. 2006. № 11. С. 3–5.

5. Прилуцький О. В. Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні: дис. … кандидата юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 192 с.

УДК 658 \

Пор’яз Т. Є.

ПІДПРИЄМСТВО, ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Підприємництво як економічне явище відображає товарний характер відносин підприємців з іншими господарюючими суб'єктами на основі дії економічних законів ринкової економіки (попиту і пропозиції, конкуренції, вартості та ін.) і всіх інструментів товарного виробництва і обігу [1, с. 14-15].

Підприємництво як процес являє собою складний «ланцюжок» цілеспрямованих дій підприємців, починаючи з моменту виникнення (зародження) підприємницької ідеї та закінчуючи втіленням її в конкретний підприємницький проект [2, с. 276].

Підприємництво – це процес створення нових товарів, робіт, послуг, що володіють цінністю для споживачів; процес задоволення постійно зростаючих потреб; процес, який здійснюється на основі постійного комбінування факторів виробництва, ефективного використання наявних ресурсів для досягнення найкращих результатів.

Підприємництво як процес включає в себе пошук нових творчих ідей, їх аналіз та оцінку з точки зору потреб ринку і економічної вигоди, формування цілей по реалізації ідей, втілення ідей в новому підприємстві в створенні нового, в освоєнні виробництва нових продуктів, в удосконаленні організації виробництва [4, с. 10].

Підприємець повинен вирішити чотири головні питання: пошук нової ідеї та її оцінка, складання бізнес-плану, пошук необхідних ресурсів та управління створеним підприємством.

Економічна природа підприємництва характеризується такими функціональними ознаками, як: ініціатива, комерційний ризик, відповідальність, комбінування факторів виробництва, новаторство, економічна свобода, підприємницька ініціатива.

Основні цілі підприємства полягають у наступному: виробництво товарів і послуг, прибуток (економічна вигода), соціальні цілі, розвиток бізнесу. Підприємництво сприяє підвищенню якості товарів, робіт, послуг і культури обслуговування [3, с. 68].

Розвиток підприємництва є одним з визначальних умов економічного зростання, збільшення обсягів валового внутрішнього продукту і національного доходу [2, с. 10]. Розвиток підприємництва передбачає ефективне використання як відтворюваних, так і обмежених ресурсів, причому під ресурсами слід розуміти всі матеріальні та нематеріальні умови і фактори виробництва [1, с. 17].

Підприємництву як новому типу антибюрократичного економічного господарювання властива творчо-пошукова, інноваційна функція, пов'язана не тільки з використанням в процесі підприємницької діяльності нових ідей, але і з виробленням нових засобів і чинників для досягнення поставлених цілей. У процесі становлення ринкової економіки підприємництво набуває соціальну функцію, яка виявляється в можливості кожного дієздатного індивідуума бути власником справи, з найбільшою віддачою проявляти свої індивідуальні таланти і можливості. Найважливішою функцією підприємництва є організаторська, яка проявляється в прийнятті підприємцями самостійного рішення про організацію власної справи, його диверсифікації, у впровадженні внутрішньо фірмового підприємництва, у формуванні підприємницького управління, у створенні складних підприємницьких структур, в зміні стратегії діяльності підприємницької фірми

Об'єктами підприємництва є інноваційна (дослідження, розробки, технічні послуги), виробнича (з випуску товарів і надання послуг) та торгово-посередницька діяльність. В якості об'єктів підприємницької діяльності також розглядають виготовлену продукцію, виконану роботу або надану послугу, а саме те, що може задовольнити чиюсь потребу і що пропонується на ринку для придбання, використання і споживання.

Суб'єкти підприємницької діяльності – це особи, які можуть займатися даною діяльністю, тобто підприємці, їх об'єднання та асоціації. Відносини між усіма суб'єктами підприємницького процесу носять товарно-грошовий характер.

Підприємництво завжди ототожнюється з грошима, тому що гроші одна з основних причин, що спонукають людей займатися підприємницькою діяльністю і гроші в бізнесі є основним інструментом діяльності, виконуючи роль «фішок» у підприємницькій грі.

Підприємницька діяльність пов'язана з постійними витратами, без цього неможливо забезпечити ефективне функціонування бізнесу. При цьому витрати завжди передують вступу грошей від продажу товарів і послуг, між ними знаходиться певний часовий період, який може бути більшим або меншим в залежності від масштабів і специфіки діяльності.

Будь-яка підприємницька структура являє собою жорстку ієрархічну систему, в якій нижчі рівні управління мають більш обмежену свободу і неухильно повинні виконувати вимоги більш високих рівнів.

Свобода – це обов'язкова умова підприємницької діяльності та її привілей. У бізнесі досягають успіху тільки ті, хто може об'єктивно оцінити стан справ, яким би безнадійним воно не здавалося, і вчинити так, як цього вимагає реальна ситуація. Без ризику підприємництво взагалі неможливо. Підприємницьку діяльність можна визначити як процес не тільки організації бізнесу та управління ним, а й прийняття підприємцем на себе відповідних ризиків.

Важливою умовою підприємницької діяльності є наявність вільного ринку з його жорсткою конкуренцією, азартом і самоствердженням. Важлива роль в становленні цивілізованої конкуренції і ослабленні монополістичних тенденцій належить державі, без підтримки якого створити клас ефективних власників практично неможливо, а значить, і всі спроби впоратися з кризовими явищами і економіці приречені на поразку. Одним з першорядних умов підприємництва слід розглядати наявність правових гарантій щодо власності.

Отже, підприємницька діяльність є визначальною у ринковій економіці, що спрямована на задоволення потреб суспільства та отримання прибутків. При цьому основний закон підприємницької діяльності полягає у тому, що власний виріб (товар) має бути краще або дешевше тих, які сьогодні продаються на ринку, що стимулює й розвиток конкуренції в економіці.

Література

1. Основы предпринимательства: учебное пособие / М. О. Дудін, М. В. Лясніков, С. П. Бараненко. Москва, «Центрполиграф», 2007. 215 с.

2. Организация предпринимательской деятельности. Схемы и таблицы: учебное пособие / В. Є. Попков, Є. М. Євстаф'єва. Санкт-Петербург: «Питер», 2007. 276 с.

3. Шишин С. В. Малое предпринимательство: сущность, место и роль в национальной экономике. Москва, «ОЛМА-ПРЕСС», 2003. 352 с.

4. Организация предпринимательской деятельности / Л. Г. Ильинская, М. К. Ахтямов. Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2018. 119 с.

УДК 336.761
Пуди І. В.

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Ринок цінних паперів – це особлива сфера ринкових відносин, де завдяки продажу цінних паперів здійснюється мобілізація фінансових ресурсів для задоволення інвестиційних потреб суб'єктів економічної діяльності. Ринок цінних паперів ще називають фондовим ринком. Це пов'язано з тим, що цінні папери за своєю економічною суттю є відображенням певних фондів – матеріальних або грошових [1, с. 142].

За економічною суттю ринок цінних паперів – це форма розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів у державі з метою повнішого забезпечення потреб економіки в ресурсах та їхнього ефективного використання. Ринок цінних паперів – це продукт ринкової моделі економіки. В інших економічних системах ринок цінних паперів є фіскальним.

Цінні папери визначаються як грошові документи, що засвідчують право володіння або боргові відносини, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, і їх власником, і передбачають, як правило, виплату доходу в виді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових чи інших прав, які витікають з цих документів, іншим особам [1, с. 144]

Відповідно до Закону «Про цінні папери і фондову біржу» в Україні можуть випускатися і обертатися такі види цінних паперів:

– акції;

– облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик;

– облігації підприємств;

– казначейські зобов'язання держави;

– ощадні сертифікати;

– векселі;

– приватизаційні папери.[2]

На ринку цінних паперів складаються відносини з приводу володіння і кредитування специфічними фінансовими інструментами – цінними паперами. При цьому, цінні папери як грошові документи характеризуються наступними ознаками:

– документарним характером;

– матеріальною формою;

– наявністю певного набору взаємних прав і обов'язків, що витікають із власності на цінний папір [3, с. 796].

Цінні папери завжди містять певне майнове право, реалізація якого можлива тільки за умови їх пред'явлення. Введення в обіг різних видів цінних паперів дає змогу без збільшення загальної грошової маси підвищити мобільність фінансових ресурсів.

У структурі фондового ринку існує багато різновидів ринків, на яких можуть укладатися угоди щодо купівлі та продажу цінних паперів. Насамперед у складі ринку цінних паперів виділяють первинний та вторинний ринки. Зокрема, первинний слід вважати ринок, на якому нові випуски цінних паперів продаються та купуються вперше. На такому ринку взаємодія між емітентами та інвесторами може бути безпосередньою або може здійснюватися за допомогою посередників (брокерів та дилерів). Все це створило необхідні передумови для подальшого активного розвитку ринку цінних паперів.

Отже, загальний аналіз ситуації на фондовому ринку України дозволяє зробити висновок, що він має потужний потенціал, який використовується далеко не в повному обсязі з багатьох причин економічного, політичного та організаційного характеру. Для стимулювання діяльності ринку цінних паперів та створення умов для подальшого збільшення обсягів залучення довгострокових інвестицій резидентів та нерезидентів в економіку України необхідно здійснити низку заходів, спрямованих на вдосконалення його інституційних засад, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості фінансових інструментів.

Література

1. Столяров В. Ф. Стан та тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні / В. Ф. Столяров, О. О. Полєтаєв, В. В. Столярова. Вісник економічної науки України. 2011. № 1 (19). С. 142-148.

2. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics.

3. Руда О. Функціонування фондового ринку України: проблеми та перспективи розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаїв, 2015. № 6. С. 794–798.

УДК 336.761

Тихонська В. І.

БІРЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

На етапі переходу економіки України до ринкових відносин активно формується інфраструктура ринкової економіки. У складі цієї інфраструктури одне з основних місць належить біржам. Вони займають важливе місце в організації торгово-посередницьких операцій, одну з найважливіших ланок товаропровідної мережі – від власника цінного паперу до покупця. Біржова торгівля повністю відповідає ринковим принципам торгівлі, у

тому числі свободі у виборі товару, встановленню ціни в залежності від попиту і пропозицій [1,с.153].

Біржа – організаційно-правова форма оптової торгівлі масовими товарами за стандартами та зразками (товарна біржа) або систематичних операцій з купівлі-продажу цінних паперів (фондова біржа), валюти (валютна біржа), робочої сили (біржа праці), угод із фрахтування (фрахтова біржа) [2, с. 201]. За біржами було закріплено право на витребування, в необхідних випадках, певної інформації, перевірку останньої, а також прийняття рішень щодо доцільності подальшої участі або котирування [3, с. 101].

Загалом біржі поділяються на два типи:товарні та фондові.

Товарна біржа є організацією, що об’єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу та комерційну діяльність, і має за мету надання послуг з укладання біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозиції на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу та пов’язаних з ним торгівельних операцій. Це асоціація юридичних та фізичних осіб, що здійснює оптові торгівельні операції за стандартами, зразками у спеціальному місці, де ціни на товар складаються в умовах вільної конкуренції.

Товарна біржа створюється на засадах добровільного об’єднання зацікавлених юридичних та фізичних осіб шляхом укладання засновниками угоди, яка визначає порядок та принципи її створення, склад засновників, їх обов’язки, розмір і строки сплати пайових, вступних та періодичних внесків [4, с.23].

Фондова біржа – це організаційна форма ринку, на якому здійснюється торгівля цінними паперами – акціями, облігаціями, зобов'язаннями державної скарбниці, сертифікатами, документами, пов'язаними з рухом кредитних ресурсів і валютних цінностей. На відміну від товарних бірж, що регулюють рух товарів, фондова біржа забезпечує рух капіталу, адже цінні папери – не що інше, як різні форми його еквіваленту. Прискорення руху капіталу сприяє підвищенню ефективності економіки і є одним із завдань фондової біржі.

Поступово фондові біржі перетворювалися в інститути-регулятори, тобто установи, головними функціями яких стали функції впорядкування біржової торгівлі цінними паперами, контролю за поведінкою її учасників та емітентів, а також гарантування надійності біржових торгів. Все це сприяло зростанню іміджу фондових бірж як барометрів настроїв на ринку цінних паперів [4, с.101].

До окремих проблем у розвитку біржової торгівлі та фондового ринку в Україні можна віднести наступне:

- елементи інфраструктури не повною мірою відповідають своєму призначенню;

- не достатньо ефективно реалізується механізм трансформації цінних паперів в інвестиційні ресурси;

- недостатньою є розвиненість інфраструктури ринку;

- не відповідність міжнародним стандартам національної біржової системи.

Для покращення стану бірж потрібно правильно розставити параметри валютно-фінансової, кредитної, товарної, цінової політики та інші макроекономічні показники, які здатні автоматично відрегулювати всю решту економічних показників.

Література

1. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 640 с.

2. Економічна теорія. Політекономія: підручник / За ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2006. 631 с.

3. Колесник В. В. Введение в рынок ценных бумаг. Киев: Издательство «А.Л.Д». 1995. 176 с.

4. Прокопенко О. В., Школа В. Ю., Дегтяренко О. О., Махнуша. Інфраструктура товарного ринку: навчальний посібник. Київ:Центр учбової літератури, 2007. 296 с.

5. Основи економічної теорії: навчальний посібник / А. У. Уразов, П. В. Маслак, І. В. Саух. Київ: МАУП, 2005. 328 с.

УДК 336.74

Шабельник М. М.

СУТНІСТЬ ГРОШЕЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

В умовах динамічного розвитку ринкових відносин гроші пронизують усі сфери соціально-економічного життя і є невід'ємною складовою існування сучасної цивілізації. Оцінка усіх сфер діяльності людини в сучасному світі, зокрема економічної, здійснюється через використання грошей. Суть грошей обумовлює їх постійну еволюцію та історичний розвиток відповідно до потреб суспільства.

Тривалий історичний період панували грошові системи, побудовані на використанні золота та інших монетарних металів. Сучасні грошові системи є ринковими за своєю суттю і вимагають застосування заходів кредитно-грошової політики для забезпечення їх стабільності. На сьогодні немає єдиного визначення поняття «гроші». Існуючі визначення цього поняття ґрунтуються на їхніх функціях. Найбільш науково обґрунтованими вважаються концепції, які розглядають поняття «гроші» через розвиток форм власності та зміну їх функціональних форм.

Питання щодо важливих функцій грошей є одним з найбільш дискусійних у теорії грошей. Розбіжності стосуються не тільки трактування окремих функцій, а й їх кількості. Дискусії ведуться як між представниками різних теоретичних шкіл, так і всередині кожної з них.

Суспільству відомі дві основні концепції виникнення грошей, це – раціоналістична та еволюційна. Згідно до раціоналістичної концепції виникнення грошей є результатом домовленості між людьми щодо введення спеціального інструменту, а саме грошей, для здійснення всебічного обміну товарів і послуг [1].

Еволюційна концепція ґрунтується на ствердженні, що гроші виникли у результаті тривалого розвитку суспільного поділу праці, товарного виробництва та обміну незалежно від волі людей [1].

В науковій літературі приділяється багато уваги питанням визначення категорії гроші [1-6]. На основі їх аналізу можна дійти висновку, що гроші є особливим ліквідним товаром, який виконує роль загального еквіваленту та виконують функції міри вартості, засобу обігу, платежу, накопичення, світових грошей.

Сучасна грошова система є складною формою організації грошового обігу, що характеризується такими структурними елементами як, назва, величина грошової одиниці, види грошових знаків, масштаб цін; види платіжних засобів, сукупність методів регулювання готівкового та безготівкового обігу грошей, основним призначенням якої є забезпечення рівних умов функціонування її об’єктів та доступності до грошового ринку.

Постійний історичний розвиток грошей сприяв видозмінам грошових систем. Так, поступово, принцип саморегуляції обігу грошей переходить до принципу державного регулювання пропозиції грошей. На сьогодні сучасна національна грошова система містить наступні компоненти [1-3, 5-7]:

- національна грошова одиниця;
- система кредитних та паперових грошей;
- система емісії;
- порядок встановлення курсу національної валюти і порядок її обміну на іноземну;
- державні фінансові інститути, що здійснюють регулювання грошового обігу;
- система електронних грошей.

Державне регулювання грошового обігу відбувається за рахунок використання спеціальних методів на засадах виконання законів грошового обігу з метою підвищення ефективності економічних процесів на всіх рівнях та поділяються на прямі та опосередковані.

Основним принципом прямих методів є встановлення норм і правил на законодавчому рівні щодо регламентації поведінки суб'єктів грошового обігу [1-2, 5-6].

До сучасних опосередкованих методів регулювання грошового обігу відносяться: дефляція, ревалоризація, нуліфікація, денолізація, девальвація, ревальвація. При використанні опосередкованих методів центральний банк держави здійснює вплив на формування попиту товарних ринків.

Основним методом опосередкованого регулювання грошового обігу в Україні на сьогодні є використання грошово-кредитної політики Національного банку України.

В Україні підтримувати товарно-грошову рівновагу зобов'язаний Національний банк. Його органи мусять забезпечувати виконання принципу при якому, маса грошей, помножена на швидкість їх обертання, має дорівнювати обсягу випущених товарів, помножену на рівень цін [1-2, 5-6]. Але, слід зауважити, що потреба в грошах доповнюється попитом на них, обумовленим заощадженнями населення грошей у готівковій формі, придбанням комерційних та державних цінних паперів.

Надлишок грошей може ускладнити інфляційні процеси держави, нестача грошей може знизити розвиток економіки у наслідок перешкод виробництва та обміну товарів і послуг.

При порушенні рівноваги здійснюються відповідні стабілізуючи заходи, наприклад, збільшується виробництво товарів та послуг, збільшується імпорт товарів, прискорюється швидкість обертання грошей, скорочується грошова маса, підвищуються ціни, тощо.

Таким чином, сучасна грошова система України досить успішно регулює пропозицію грошей для забезпечення її стабільного функціонування, але процес формування ефективного механізму грошової системи ще триває. Серед перспективних напрямків розвитку грошової системи України можна виділити: оптимізація механізму регулювання НБУ пропозиції грошей, удосконалення методики грошово-кредитної політики, розвиток національної платіжної системи, удосконалення механізму валютного регулювання та емісійного механізму.

Література

1. та кредит: навч.посіб. / І. В. Алесєєв, М. К. Колісник. Київ: Знання, 2009. 253с.
2. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. Навчальний посібник. 2-ге вид.перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
3. Економічна теорія: політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 8 вид., переробл. ідоповн. Київ: Знання, 2012. 702 с.
4. Макконелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. Пер. с англ. 11-го изд. Київ: Хагар-Демос, 1993. 785 с.

5. Мочерний С.В. Основи економічних знань: Посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 854 с.
6. Основи економічної теорії: підручник / За заг. ред. д-ра екон наук, проф. Л.С.Шевченко. Харків: Право, 2008. 448 с.
7. Створення власної грошово-фінансової системи незалежної України. URL: https://pidruchniki.com/76128/istoriya/stvorennya_vlasnoyi_groshovo-finansovoyi_sistemi_nezalezhnoyi_ukrayini

УДК 330:005.332.5

Шевченко В. А.

СУТНІСТЬ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Конкуренція (від латинського concurrentia – зіткнення, змагання) – це суперництво, економічна боротьба, змагальність між продавцями – виробниками за право отримання максимального прибутку і між покупцями при купівлі товарів за велику вигоду.

Предметом конкуренції є товар, за допомогою якого суперники прагнуть завоювати споживача. Відповідно об'єктом конкуренціє є споживач або покупець, за прихильність яких конкурують між собою підприємства чи продавці.

Конкуренція сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів, які розподіляються по галузях і видах виробництва таким чином, щоб продукція, отримана від цих ресурсів, приносила їм прибуток. Вона є регулюючою силою в умовах ринку, зокрема Адам Сміт назвав її «невидимою рукою».

Конкуренція виконує в ринковій економіці найважливішу функцію – вона примушує виробників враховувати інтереси споживача, а значить, і інтереси суспільства в цілому. В ході конкуренції ринок з безлічі товарів відбирає тільки ті, які потрібні споживачам. Саме їх вдається продати. Інші ж залишаються незатребуваними, і виробництво їх скорочується. Конкуренція являє собою конкретний механізм, за допомогою якого ринкова економіка вирішує фундаментальні питання: що? як? для кого виробляти?

Світовий досвід показує, що ринок і конкуренція є головним механізмом розвитку сучасної економіки, більш потужним і дієвим, ніж будь-який інший фактор [1]. Ефективність функціонування ринку тим вище, чим більш високою є конкуренція і чим краще є умови для її прояву.

Конкуренція є основою сучасного ринкового механізму не тільки тому, що масштаби її прояви за останні десятиліття незмірно зросли. Головне в тому, що конкуренція – це органічна властивість ринку, його невід'ємна риса. Відсутність «нормальної конкуренції», її

руйнівний або, навпаки, слабкий прояв – чіткий індикатор явного неблагополуччя на ринку,появу «перекосів» і великих диспропорцій в його розвитку [2]. Наприклад, «дефіцитний ринок» веде до усунення або зводить до мінімуму конкуренцію між виробниками за покупців, одночасно викликаючи конкуренцію між покупцями за товар. Постійно діючий «дефіцитний ринок»' можна лише з застереженнями назвати ринком. Такий ринок є породження певної системи господарювання, в умовах якої він не в змозі виконати свої класичні функції.

Конкуренція відіграє важливу, але не однозначну роль. Вона стимулює розвиток економіки і самих працівників, діяльність самостійних одиниць. Через неї товаровиробники як би контролюють один одного. Їх боротьба за споживача призводить до зниження цін, зменшення витрат виробництва, поліпшення якості продукції, посилення науково-технічного прогресу. У той же час конкуренція веде до диференціації виробників і покупців, спонукає створення монополій.

Література

1. Автономов В. С. Конкуренция в зеркале экономической теории. Москва: Экономика, 2007. 320 с.

2. Чемберлин Э. Х. Теория монополистической конкуренции: пер. с англ. Москва: Изд-во иностр. лит., 1996. 294 с.

3. Борисов Е. Ф. Экономическая теория: учеб. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ТК Велби, изд-во Проспект, 2005. 544 с.

4. Михеев В. А. Государственное регулирование рыночного механизма и конкуренции. Экономика переходного периода. 2007. № 10. С. 25-49.

УДК 336.143

Юшина Г. В.

НАСЛІДКИ СТИМУЛЮЮЧОЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОРОТКОСТРОКОВОМУ І ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ

У періоди спаду виробництва необхідно збільшувати державні витрати, знижувати податки або робити і те і інше, тобто проводити стимулюючу (експансіоністську) політику. У короткостроковому періоді вона пом'якшує економічний цикл. У довгостроковому – зниження податків може призвести до стимулювання економічного зростання. Так було в 80-ті роки XX ст. у розвинутих країнах, де податкові реформи, в результаті яких були знижені ставки податку на прибуток корпорацій, прибуткового податку, сприяли підйому економіки [1, с.102].

Навіть при відносно непоганих показниках дохідної частини бюджету, профіцит і порівняно невисокі державні витрати можуть ускладнювати економіку країни. Ці труднощі наростають, коли мова йде про дефіцит державного бюджету, який часто є наслідком стимулюючої фіскальної політики.

Однією з таких проблем є проблема з державним боргом. Якщо дефіцит невеликий, країна може його відшкодувати найближчим часом. Якщо ж дефіцит стає великим, ризики дефолту (невиконання грошових зобов'язань) зростають, учасники ринку втрачають бажання купувати цінні папери держави. Держава змушена збільшувати процентну ставку для того щоб його облігації знову придбали привабливість для покупки, але борг через це продовжить наростати.

Таким чином, уряд може опинитися в скрутному становищі: для того щоб їх облігації купувалися, повинен знижуватися ризик дефолту, тобто доходи держави повинні зростати. Зростання відсоткової ставки державних облігацій дасть додаткове навантаження на державний бюджет, тому як дохід від проданих облігацій піде на їх же погашення (раніше придбаних), а не на виплату державного боргу. Рано чи пізно таких надходжень виявиться недостатньо, тому що отримана сума менше тієї, яку потрібно повернути і держава змушена буде оголосити дефолт, відмовившись оплачувати борги. Крім цього, підвищення процентних ставок зменшує привабливість інвестицій в країні, що призводить до зниження ділової активності населення. Таке явище називають ефектом витіснення.

Ефект витіснення можна розглянути на графіку IS-LM (рис. 1), де він проявляється в першу чергу як наслідок зростання процентної ставки через підвищення попиту на гроші з боку держави. Рівновага в моделі IS-LM встановиться на рівні при ставці відсотка *i*1. Потім підвищення ставки відсотка з *i1* до *i*2 викличе зниження ділової активності, обсяг інвестицій впаде. Зазвичай таке падіння компенсується за розміром об'ємом зростання державних витрат. Таким чином, на інвестиційному ринку нічого не зміниться: загальний обсяг інвестицій залишиться тим же, збільшиться лише частка державних інвестицій в їх загальному обсязі і зменшиться частка приватних. Обсяг ВВП залишиться тим же, але при зростанні рівня цін. Таке явище отримало назву «ефект витіснення»[2, с.309].

Державні інвестиції (облігації) замінюють (витісняють) приватні інвестиції. Обсяг приватних інвестицій в країні скорочується, хоча загальна кількість інвестицій зросте.

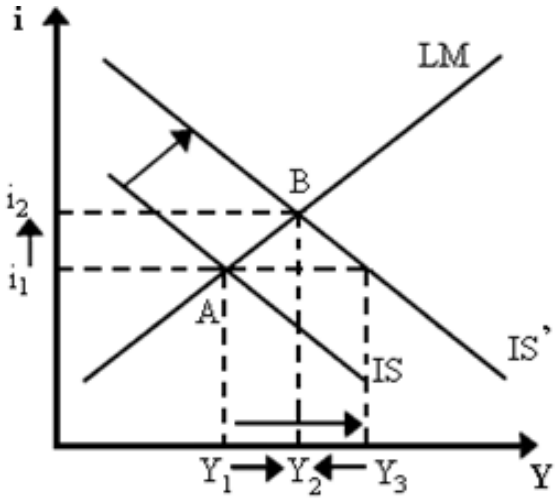

Рис.1. Ефект витіснення [1, с.143]

Але, так як державні інвестиції менш ефективні і менш конкурентоспроможні, ніж приватні, така зміна кількості інвестицій призведе до зменшення мультиплікативних можливостей економіки і ВВП зросте не в такому обсязі, в якому б він виріс при тій же кількості тільки приватних інвестицій.

Стимулююча бюджетно-податкова політика ефективна при меншому ефекті витіснення порівняно з ефектом зростання доходу, тобто коли поєднуються відносно крута чи вертикальна IS і полога LM. Коли інвестиції мало чутливі до зміни ставки відсотка (показник b низький), то навіть значне зростання ставки відсотка не приведе до великого витіснення інвестицій, і тому загальне зростання доходу буде істотним. Крива IS у цьому випадку буде більш крутою, а якщо інвестиції зовсім не чутливі до відсотка, то крива перетворюється на вертикальну лінію. Коли попит на гроші дуже чутливий до ставки відсотка (показник h високий), цілком достатньо незначного її зростання для урівноважування ринку грошей при зростанні попиту на гроші. А якщо зростання ставки відсотка невелике, то невеликим буде й ефект витиснення, а збільшення доходу істотним. У цьому випадку крива LM буде більш пологою. [1, с.146]

З цього випливає, що стимулююча бюджетно-податкова політика в короткостроковому періоді збільшує випуск, у довгостроковому періоді уповільнює зростання економіки.

В залежності від мети проводиться стимулююча або стримуюча фіскальна політика. Щоб з'ясувати, чи правильна проводиться урядом фіскальна політика, необхідно оцінити її результати. Найбільш часто в цих цілях використовують стан державного бюджету, так як здійснення фіскальної політики супроводжується зростанням або скороченням бюджетних дефіцитів або надлишків. Однак судити за цими показниками про дієвість проведеної дискреційної політики достатньо складно. Це пояснюється тим, що, з одного боку, фактичні бюджетні дефіцити і надлишки можуть зміняться внаслідок цілеспрямованої зміни

державних витрат і податків, а, з іншого боку, на їх розміри можуть вплинути зміни об'єму національного продукту, доходів, що обумовлено існуванням вбудованої стабільності. Щоб розділити ці причини і мати можливість оцінити правильність прийнятих заходів, використовують бюджет повної зайнятості. Він показує, якими були б дефіцит або надлишок державного бюджету, якщо б економіка функціонувала в умовах повної зайнятості.

В даний час дуже нагальною є проблема державного боргу. Заходи фіскальної політики не завжди успішні. Часом вони супроводжуються обтяжливими проявами, можуть навіть перешкоджати стабілізації національної економіки. Іноді це неминучі хвороби зростання, а кінцевий результат буде благотворним.

Таким чином, необхідно вдосконалювати бюджетний механізм і зміцнювати його дохідну базу для зміцнення грошового обігу та фінансового становища. Всебічне вивчення цього питання, а також грамотне використання механізмів бюджетно-податкової політики дозволяє забезпечити стабільні темпи економічного зростання, можливість використання державою економічних важелів регулювання.

Література

1. Макроекономіка: навч. посібник / За ред.. Г. М. Пилипенко. 3-тє вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2009. 193 с.

2. Макроекономіка: підручник для академічного бакалаврату / С. Ф. Серьогіна [та ін.]; за ред. С. Ф. Серьогіної. 3-е изд., пер. і дод. Москва: Видавництво Юрайт, 2018. 527с.

СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ КРАЇН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

УДК 339.9
Волковицька М. С.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку Україна, як суверенна держава, має незначний вплив на розвиток міжнародного поділу праці та інтеграційні процеси, що відбуваються у світовій економіці, залишаючись протягом довгого часу осторонь головних світогосподарських процесів.[1]

Для України на сучасному перехідному етапі розвитку її економіки особливо важливим є повне і ефективне використання зовнішніх економічних зв'язків для вирішення нагальних науково-технічних і господарських проблем.[2]

Міжнародні економічні відносини – це фундаментальна наука і на основі її наукових результатів розвиваються більш конкретні науки, що вивчають окремі, напрямки які сформульовані в «Декларації про державний суверенітет України» [2]

Унікальність географічного положення України дозволяє їй також виконувати роль однієї з найважливіших ланок на осі «Захід-Схід» або, іншими словами на шляху «Європа-Тихоокеанський регіон».

Отже, до варіантів включення України в світову економіку відносяться як її розвиток в рамках інтеграційних об'єднань, так і її незалежний розвиток на даному етапі, відносно відстоювання національних інтересів. [3]

Зовнішня політика України носить системний характер. Її структурними елементами є інтереси, цілі, задачі, методи і напрямки зовнішньополітичної діяльності. Україна проводить відкриту зовнішню політику на основі десяти принципів міжнародних відносин, які складені учасниками Наради з безпеки і співпраці в Європі. [1]

У сучасних умовах, економіки окремих країн поступово втрачають потенціал самостійного розвитку і все більше інтегруються у глобальний організм. Прогрес кожної країни тісно пов'язаний з рівнем і характером її взаємодії з іншими державами. Тому інтернаціоналізація економіки України є не тільки основною умовою її піднесення, а питанням виживання всієї країни. Включення економіки країни у міжнародний поділ праці дасть можливість значно посилити позиції України в світовому співтоваристві. [2]

Міжнародне виробниче співробітництво – це форма міжнародних економічних відносин, які виникають у сфері матеріального виробництва на основі міжнародного поділу

праці з приводу виготовлення речових виробів, тобто таких, які можна побачити, виміряти й використати для виробничого чи індивідуального споживання. [4]

Економіко-географічне положення України досить вигідне для активної участі у міжнародному територіальному поділі праці. Вона розташована поблизу економічно високо розвинутого регіону Західної Європи, у безпосередній близькості до країн Східної Європи. [1]

Аналіз нинішнього стану зовнішньої торгівлі України свідчить про те, що економічні зв'язки в цій сфері є нераціональними, характеризуються вузькою географією, її структура і ефективність не відповідають потребам формування національної ринкової економіки відкритого типу. Так, частка експорту в національному доході України майже в 4 рази менша за середньосвітовий показник [2].

Міжнародна торгівля за своїми масштабами в загальному комплексі міжнародних економічних відносин зберігає важливе значення. Входження господарства України до системи світових господарських відносин зумовлюють необхідність визначення принципів на яких має розвиватися експорт.

Література

1. Акопова Е.С. Світова економіка і міжнародні відносини. Київ: «Фенікс», 2005.
2. Буглай В.Б. Міжнародні економічні відносини / Буглай В.Б. Левінцев Н.Н. Київ: «Фінанси та статистика», 2002. 158 с.
3. Мінаков І.А. Економічна географія і регіонал істика. Харків: «Колос», 2002.
4. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. Д., 2000.
5. Новокшонова Л. Світове господарство та регіональні аспекти розвитку економіки. Економіст. 2001. № 10. С. 88-90.

УДК 330.341.1:338.22.(043)

Гніділа В. С.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ В ГРУПІ КРАЇН БРІКС

В умовах стрімкого розвитку світової економічної системи потужна інноваційна складова є невід'ємною рисою передових держав, і акцент на її функціонуванні та розвитку є надзвичайно важливим, насамперед, для країн, що розвиваються. Завдяки прискореному індустріальному розвитку протягом останніх 30 років Китай за інноваційними показниками та параметрами технологічної складності виробництва істотно наблизився до передових країн світу, тому аналіз результатів цього розвитку є вельми важливим.

Зазначимо, що до моменту прийняття курсу на інноваційний розвиток в 2005 р.в Китаї використовувалася переважно імітаційна модель інноваційного розвитку, особливістю якої є активний імпорт зарубіжних технологій та їх промислове опанування з метою випуску наукомісткої продукції [1, с. 202]. Проте наразі стало очевидним,що на основі лише імпортних технологій стає неможливим стабільне зростання конкурентоспроможності продукції, тому уряд Китаю збільшив обсяг витрат на НДДКР і вжив заходів зі стимулювання бізнес-сектору щодо ведення наукових і прикладних досліджень. Зокрема, фінансування Китаєм НДДКР у 2012–2017 рр. зросло з 1,44% до 2,12% від ВВП, порівняно з нестабільною динамікою цього показника в інших країнах БРІКС (табл.1.) [2].

Таблиця 1

Витрати країн БРІКС на НДДКР у вартісному виразі та у % від ВВП

Рік	Бразилія		Російська Федерація		Індія		Китай		ПАР	
	млн. $	**%**	**млн. $**	**%**	**млн. $**	**%**	**млн. $**	**%**	**млн. $**	**%**
2012	27610,6	1,12	22287,4	1,03	15631,4	0,84	163693,6	1,91	2909,1	0,73
2013	29426,6	1,19	22863,9	1,03	15528,1	0,81	191737,0	1,99	2658,0	0,73
2014	28490,1	1,16	21442,0	1,07	16109,7	0,79	212797,4	2,02	2705,1	0,77
2015	19840,2	1,10	14576,3	1,10	13436,4	0,63	232382,0	2,07	2532,9	0,80
2016	21551,1	1,20	13668,8	1,10	18303,1	0,81	236705,7	2,11	2156,7	0,73
2017	24711,7	1,20	18256,1	1,19	20957,4	0,82	254733,3	2,12	2575,9	0,74
Середнє значення	25271,72	1,16	18849,07	1,09	16661,02	0,78	215341,52	2,04	2589,6	0,75
Рейтинг серед країн БРІКС	2		3		4		1		5	

Згідно з табл. 2., витрати на НДДКР у вартісному виразі у країнах БРІКС значно відрізняються. Варто порівняти показник Китаю та інших країн даного блоку: так, середні витрати Китаю на НДДКР перевищують витрати Бразилії, Росії, Індії та ПАР у 9, 11, 13 та аж 83 рази відповідно. Рейтинги, складені за обсягами витрат на НДДКР у млн. дол. США теж демонструють, що інноваційним лідером є, безумовно, Китай. Якщо ж усереднити по представленим рокам питому вагу витрат на НДДКР у ВВП (%) по кожній країні і потім упорядкувати їх по мірі убування показника, то можна зробити висновок, що лідерами

інноваційного розвитку серед країн БРІКС теж є Китай (1 місце – 2,04% в середньому), Бразилія (2 місце – 1,16% у ВВП) та Російська Федерація (3 місце – 1,09% у ВВП).

Тобто, наразі Китай поступово перетворюється на потужний центр науки та інновацій. Якщо ще наприкінці XX ст. обсяг витрат на НДДКР в Китаї був найнижчим серед БРІКС, то сьогодні можна констатувати його беззаперечне лідерство.

Також важливим є те, що уряд КНР проводить політику, спрямовану на повернення талановитих китайських наукових кадрів, що працюють за кордоном, та залучення кваліфікованих іноземних науковців до проведення наукових досліджень у Китаї. З цією метою в 1994 р. була створена програма «Сто талантів», завдяки якій у період з 1998 по 2010 рр. було повернено 778 китайських науковців [3]. Результатом роботи, проведеної урядом населенням Китаю, стало значне зростання обсягів як високотехнологічного експорту. Завдяки економічним реформам наприкінці XX ст., Китай очолив список країн-експортерів промислових товарів, зокрема високотехнологічних. За період 2011-2016 рр. частка високотехнологічної продукції у загальному експорті Китаю складала 25,88%, тоді як у решті країн БРІКС в середньому питома вага була 8,59%, що рівно утричі менше (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Показники експорту високотехнологічних товарів країн БРІКС (2011-2016 рр.)

Рік	Бразилія		Російська Федерація		Індія		Китай		ПАР	
	Високотехнологічний експорт, млрд. $	% у експорті промисловості	Високотехнологічний експорт, млрд. $	% у експорті промисловості	Високотехнологічний експорт, млрд. $	% у експорті промисловості	Високотехнологічний експорт, млрд. $	% у експорті промисловості	Високотехнологічний експорт, млрд. $	% у експорті промисловості
2011	8,41	9,72	5,44	7,97	12,87	6,87	457,11	25,81	2,23	5,01
2012	8,82	10,49	7,10	8,38	12,43	6,63	505,65	26,27	2,31	5,38
2013	8,39	9,65	8,66	10,01	16,69	8,07	560,06	26,97	2,22	5,47
2014	8,23	10,61	9,84	11,45	17,32	8,59	558,60	25,37	2,49	5,85
2015	8,85	12,31	9,68	13,76	13,75	7,52	549,80	25,65	1,96	5,88
2016	9,78	13,45	6,64	10,72	13,34	7,13	496,01	25,24	1,91	5,29
Середнє значення	8,75	11,04	7,89	10,38	14,40	7,47	521,20	25,88	2,18	5,48
Рейтинг показників	3	2	4	3	2	4	1	1	5	5

Із табл. 2, можна зробити висновок, що лідером за обсягами експортованої високотехнологічної продукції знову є Китай, вартісні середні обсяги високотехнологічного експорту якого перевищують сумарні обсяги експорту усіх країн БРІКС майже у 16 разів.

Також треба зазначити, що в Китаї, після прийнятого у 2005 р. плану середньострокового та довгострокового розвитку національної науки й технологій [4], спостерігається стрімке зростання кількості запитів на отримання патентів: лише за 10 років(2006 р. – 2016 р.) їхня щорічна кількість збільшилася майже у16 разів, в той час як у решті країн зазнала незначного збільшення (у один-півтори рази).

Однак кількість запитів на отримання патентів ще не свідчить про високу якість нових технологій, тому розгляд цього параметра є недостатнім для того, щоб говорити про якісно новий рівень розвитку інновацій у КНР. Наприклад, уряд Китаю надає субсидії компаніям, що отримують патенти, але при цьому рівень якості патентованих інновацій залишається невідомим. Така політика свідчить про гонитву за лідерством у статистичних рейтингах, тоді як якість отриманих результатів відстає від кількісних показників. Проте зважаючи на те, що інноваційна складова розвитку КНР ще тільки формується, тому досить імовірно, що в майбутньому кількість перейде в якість.

Отже, зробимо висновок, що за проаналізованими показниками інноваційного розвитку Китай знаходиться на перших місцях серед країн БРІКС. При цьому, реальний потенціал інноваційного розвитку досі не повністю розкритий, що має як позитивні, так і негативні наслідки. Крім цього, інноваційний розвиток Китаю має наздоганяючий характер, а це означає, що в більшості наукових сфер і галузей економіки перед тим, як перейти до справді інноваційного розвитку, коли створюються технології й продукція, що не мають аналогів у світі, потрібно освоїти технологічний рівень, на якому сьогодні знаходяться розвинені країни. Але наразі уряд Китаю робить значні зусилля для того, щоб забезпечити значне зростання науково-технічного та інноваційного розвитку і надає необхідну підтримку високотехнологічного сектору економіки, що, звісно, і дозволяє йому залишатися інноваційним лідером серед країн-членів БРІКС.

Література

1. Марчук Л.П. Зарубіжні моделі інноваційного розвитку економіки: вибір для наслідування. Економіка і регіон. Полтава: ПолтНТУ, 2011. № 2 (29). С. 200-204.

2. DataBank. World Development Indicators. URL: http://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators

3. Стерлигов И. Инновационные системы стран БРИК: Китай. Ученый совет. 2008, № 6.

4. The National Medium- and Long-Term Program for Science and Technology Development (2006- 2020). Government of China, 2006. URL: http://www.etiea.cn/data/attachment/123(6).pdf

УДК 330.332.01
Голубчикова Д. Р.

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Головним фактором економічної безпеки країни виступають інвестиції, які спрямовуються в основні засоби та в людський капітал, дають можливість їх відтворення, підтримують конкурентоспроможність економіки, гарантують стійке економічне зростання при утриманні на безпечному рівні різносторонніх параметрів, що характеризують економічну систему країни. Так, найважливішою складовою економічної безпеки є інвестиційна безпека, що забезпечується при дотриманні граничної норми інвестування. Організація інвестиційного процесу в країні повинна виступати основою забезпечення економічної безпеки країни в цілому

Для кількісної та якісної оцінки рівня інвестиційної безпеки у складі економічної безпеки існує система її індикаторів, яка показує ступінь віддалення фактичного стану суб'єкта (об'єкта) інвестування від межі безпеки. На основі Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, розроблених Міністерством економічного розвитку і торгівлі (Міністерством економіки) України у 2013 роках, виявимо, які показники впливають на рівень інвестиційної безпеки та виявимо їх порогові значення (табл. 1)[1].

Вагоме місце у системі показників інвестиційної безпеки займає індикатор «Валове нагромадження основного капіталу, % ВВП», тобто відношення обсягу інвестиції в основний капітал до ВВП. Інвестиції поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх інвестицій відносяться реальні інвестиції(українська статистика називає їх капітальні вкладення) та зовнішні-це прямі іноземні інвестиції. Світовий практичний досвід свідчить про те, що для стабільного економічного розвитку, інвестиції у основний капітал мають бути на рівні 19-25% до ВВП у рік. Максимальне порогове значення цього показника, характеризує етап коли економіка знаходиться на стадії перетворень та реформувань. Якщо економіка находиться на стадії стабільного розвитку, порогове значення може бути меншим.

Таблиця 1

Індикатори інвестиційної безпеки України [1]

Індикатор, одиниця виміру	Характеристичні значення індикатора				
	стимулюючий характер				
	критичне	небезпечне	незадовільне	задовільне	оптимальне
Валове нагромадження основного капіталу, % ВВП	18	20	23	25	30
Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій, %	55	65	70	75	85
Інтегральний індекс	50	60	70	80	90

інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, %					
Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	4	4,5	5	6	7
Розмір економіки України, відсотків до світового ВВП	0,15	0,2	0,5	1,5	2,5

Для України є актуальним стан нестачі внутрішніх інвестиційних ресурсів та зменшення фінансування капітальних вкладень. Дефіцит інвестиції став однією з причин кризового стану промисловості та сільського господарства, і як наслідок зменшення вартості основних засобів(у 2017 р. 55,1%, коли порогове значення 35%) та старіння матеріально-технічної бази. Аналіз галузевої привабливості України свідчить, що іноземних інвесторів більше приваблюють види діяльності збільш високим рівнем рентабельності, які не потребують значного вкладення капіталу при забезпеченні швидкої віддачі.

Як бачимо із табл. 2 обсяг інвестиції в Україні до ВВП протягом 2011-2017 рр. знаходився у критичному стані,так як Україна знаходиться на стадії реформувань, він повинен складати 25%, максимальне значення було у 2012 р. – 22,5%. Приріст ПІ до ВВП повинен бути більше 5%, як ми бачимо за цей період він не перевищував його. А питома вага в сумарному обсягу інвестиції України така, що ПІІ у середньому за цей період складають 19,3%.

Таблиця 2

Індикатори інвестиційної безпеки України протягом 2011–2017рр.[2]

Показник (порогове значення)	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
ВВП, млрд. грн	1299,991	1404,669	1465,198	1586,915	1988,544	2385,367	2982,92
Обсяг інвестицій, % до ВВП	22.3%	22.5%	20.0%	16.0%	17.9%	19.7%	16.7%
Обсяг ПІІ, млн. дол.	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37513,6	39144,0
Приріст ПІІ за рік, млн. дол.	6 033,7	5 290,7	5 462,1	2 451,7	3 763,7	4 405,8	1 871,20
Приріст ПІІ, % до ВВП (5%)	3,7%	3,0%	3,0%	2,2%	4,5%	4,8%	1,6%

Іноземні інвестиції, навіть за умов їх ефективного використання, не повинні становити значної частки загального їх обсягу. Світовий досвід показує, що обсяг прямих закордонних інвестицій не має перевищувати 6% від ВВП. У будь-якій державі обсяги іноземних інвестицій ніколи не перевищують обсягів вітчизняних. Досвід постсоціалістичних європейських країн свідчить, що іноземні інвестиції найактивніше надходять не туди, де

бракує капіталу, а в місця, де вже інтенсивно здійснюється капіталовкладення, тобто відбувається їх «протягування» до внутрішніх. Зовнішні кошти спрямовуються туди, де вже практично здійснені економічні реформи, насамперед за рахунок власних джерел.[3]

Отже, необхідною умовою стабільного розвитку економіки та досягнення економічної безпеки держави є ефективне та правильне поєднання внутрішніх та прямих закордонних інвестицій. На державному рівні мають реалізуватися заходи з активізації діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів у основний капітал, з переважною вагою вітчизняних інвестиції. Для цього необхідною мірою є аналіз реального становища інфраструктури виробництва та надання державної підтримки для розбудови і розвитку виробництв, з якими Україна може отримати конкурентоспроможні позиції в Європі та світі.

Література

1. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Офіційний web-сайт [http://www.me.gov.ua/]. URL: Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii.
2. Державний комітет статистики України. Офіційний web-сайт [http://www.ukrstat.gov.ua/]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Економічна безпека: навч.посіб./ за ред З. С. Варналія. Київ:Знання, 2009. 647 с.

УДК 339.94

Іванова І. М.

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇН

Ключовою тенденцією розвитку сучасної світової економічної системи є процес транснаціоналізації, що характеризується посиленням домінуючої ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) у глобальній економіці. Саме тому феномен ТНК є одним із пріоритетних і дискусійних напрямів сучасних економічних досліджень. Разом з тим діяльність ТНК дає приймаючим країнам не тільки додаткові можливості для економічного зростання і розвитку, але може знижувати рівень економічної незалежності, випливаючи на формування державної політики регулювання ринків та секторів національної економіки, зовнішньоторговельну, фінансову політики тощо.

Питання діяльності ТНК та економічної безпеки країн переважно розглядаються окремо, тому потребують наукового дослідження впливу ТНК на економічну безпеку держави. Незважаючи на велику кількість ТНК в світі, не існує жодної з них українського походження, тому питання переосмислення ролі ТНК у розвитку конкурентоспроможності національної економіки та механізм транснаціоналізації великих українських компаній є досить актуальними.

Основними чинниками появи ТНК у світовій економіці стали: пошук нових ринків виробництва та збуту, дешевих ресурсів та робочої сили, зниження витрат виробництва, зростання конкурентоспроможності та максимізація прибутків. При виборі приймаючої країни компанії оцінюють географічне положення, наявність необхідних ресурсів, політичну та економічну стабільність, систему державного оподаткування, митний контроль, розвиток інфраструктури, ступінь іноземного інвестування тощо. В результаті ТНК отримують найвигідніші умови господарської діяльності та можливість впливати на економічну систему країни. [1,2].

Приблизно визначено, що у промисловості діє 60% всіх ТНК, у сфері послуг – 37%, і лише 3% припадає на видобування та сільське господарство. ТНК контролюють понад 50% світового промислового виробництва, більше 80% ліцензій та патентів на нові технології, понад 90% ПІІ [3].

ТНК впливають як на країни базування, так і на приймаючі країни. Багато країн, що приймають на своїй території філії ТНК, схвалюють їх діяльність і навіть конкурують між собою, оскільки це забезпечує приплив ПІІ, створення додаткових робочих місць, активізацію внутрішньої торгівлі, впровадження інновацій, випуск нових видів продукції. В першу чергу здійснено кореляційний аналіз з метою дослідження наявності або відсутності зв'язку між впливом ПІІ на обсяги експорту імпорту та ВВП України, який показав наявність тісного та прямого впливу обсягу ПІІ на зазначені показники.

Основними тенденціями діяльності ТНК в українській економіці є концентрація інтересів не у високотехнологічних галузях, а у сфері торгівлі, яка дозволяє швидко отримувати високі прибутки. Переробна промисловість також виступає пріоритетним сектором для іноземних інвесторів, що є позитивним для економіки України, адже вона спрямована на виробництво кінцевої продукції. Натомість хронічне недоінвестування добувної промисловості, сільського господарства, енергетики призводить до їх відставання від міжнародного рівня, старіння виробничих фондів [4].

У багатьох країнах такі галузі, як металургія, транспорт, суднобудування, енергетика та телекомунікації є закритими для іноземних інвесторів, оскільки вони є основою національної економічної безпеки. Проте Україна дає змогу іноземним інвесторам увійти у ці галузі, що може призвести до зростання залежності економіки країни від іноземних ТНК.

Україна виступає переважно як країна, що приймає ТНК і певною мірою випробовує на собі переваги і недоліки їх діяльності. Розподіл основних інвесторів в Україні показано на рис1.

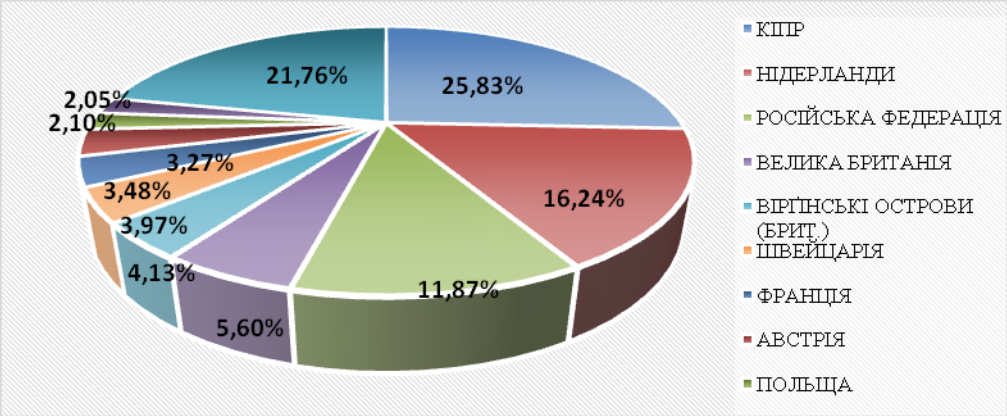

Рис.1. Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України [4]

У світовому потоці прямих іноземних інвестицій на українську економіку припадає менше 1%. Незначний потік ПІІ можна пояснити тим, що серед європейських постсоціалістичних країн Україна сприймається як країна з найбільшим ризиком.

Транснаціоналізація національної економіки може спричинити поступову втрату державного суверенітету, права на національне багатство, перетворення країни на джерело дешевих ресурсів та робочої сили, тому необхідно звернути увагу на вплив, який спричиняє діяльність ТНК на економіку України.

Зацікавленість ТНК в максимізації прибутку, а отже виключно у високоприбуткових галузях економіки, негативно впливає на конкурентоспроможність таких нині важливих для України галузях, як машинобудування, нафтопереробка, металургія, хімічна промисловість тощо, оскільки вони є інноваційно залежними [5]. В Україні процеси транснаціоналізації проходять шляхом поглинання стабільно функціонуючих підприємств. При чому замість впровадження нових технологій та обладнання на підприємстві впроваджуються нові програми виробництва без оновлення виробничих фондів. До того ж торгівля сировиною відбувається за трансфертними цінами і частіше за все з власними філіями.

Разом з ПІІ Україна, як правило, отримує «відпрацьоване» обладнання, яке не відповідає енергозберігаючим технологіям, останнім досягненням екологічної безпеки, автоматизації чи продуктивності. Тобто іноземне інвестування в Україну поки що відбувається значною мірою за моделлю слаборозвинених країн. Заходячи в українську економіку, ПІІ шукають, перш за все, дешеві місцеві ресурси. Але іноді мотивом поведінки іноземних інвесторів може бути економія, яка утворюється від порушення технологій, норм безпеки, екологічних норм. І хоча це загрожує майбутніми втратами для країни, корумпованість чиновників, непрозорість та заплутаність дозвільних процедур не позбавляють нашу державу від таких інвесторів.

Сучасна галузева структура прямого іноземного інвестування економіки України суперечить пріоритетам розвитку держави та не здійснює ефективного впливу на економічне зростання та формування інноваційної моделі розвитку, а отже несе загрозу економічній безпеці країни

Посилення економічної безпеки має мати на меті оцінку можливих загроз від діяльності ТНК. Для цього слід підтримувати конкурентне середовище в секторах економіки, створювати сприятливі умови для вітчизняних виробників, удосконалювати контроль використання природних ресурсів, відновлення використаних земель.

Література

1. Прохорова М.Е. Особливості та тенденції розвитку процесів транснаціоналізації в XXI столітті. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2015. № 2. С. 88–98.
2. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / [В. В. Рокоча, О. В. Плотніков, В. Є. Новицький та ін.]; за ред. В. В. Рокоча. Київ: Таксон, 2001.
3. Статистична база Світового банку. URL: http://www.worldbank.org/.
4. Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
5. Македон В. В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2012. № 1(5). Т. 1. С. 250–258.

УДК 339.9

Коваленко О. А.

РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Міжнародні економічні відносини (МЕВ) – це система господарських зв'язків фізичних та юридичних осіб на інтернаціональному рівні, на рівні держав, групи держав, міжнародних економічних організацій, що орієнтовані на реалізацію їхніх потреб, яка ґрунтується на міжнародному поділі праці.

Об’єктами МЕВ є все те, що направлена господарська діяльність світового співтовариства, тобто усі послуги і товари представленні на світовому ринку.

Суб’єктами МЕВ є усі особи, як фізичні (громадяни держави, іноземні громадяни, особи без громадянства), так і юридичні (підприємства, організації, фірми, компанії), що проводять діяльність у світовому господарстві. [1]

МЕВ реалізується на різних рівнях, на яких функціонують суб’єкти. Такий поділ для суб’єктів:

Мікрорівень – це рівень фізичних (наймані працівники, туристи, комерсанти-індивідуали, тобто усі правоспроможні та дієспроможні індивіди, що виступають від свого

імені та ціллю яких є задоволення своїх інтересів) та юридичних обличь (акціонерні, командитні товариства, товариства з обмеженою та необмеженою відповідальністю, одноосібні підприємства, тобто організації, фірми, корпорації мають власне майно, мають право купувати, володіти, користуватися і розпоряджатися об'єктами власності є носіями самостійної майнової відповідальності) всередині держави, що займаються міжнародною економічною діяльністю. [2]

Макрорівень – це рівень держаних і міждержавних міжнародних відносин.

Наднаціональний, або метарівень – рівень міжнародних зав'язків галузевого й регіонального значення: організації з регулювання в галузі промисловості й енергетики: ЮНІДО, ЦЕРН; організації з регулювання в галузі господарства й продовольства: МФСР, ВПП; організації з регулювання в галузі транспорту й зв'язку: ІКАО, МСЕ; організації з регулювання в галузі міжнародної торгівлі: СОТ, ЮНКТАД; організації з регулювання в соціальній сфері: МВФ, БМР[3].

Як зв'язані між собою міжнародні економічні відносини на різних рівнях їх реалізації можна зрозуміти прослідкувавши за найбільшими кризами останнього століття.

1. Світова економічна криза 1929-1933 рр.

У США криза розпочалася різким падінням цін акцій на нью-йоркській біржі наприкінці жовтня 1929 р. Біржовий крах розорив багато тисяч власників цінних паперів. Одразу ж почався небачений в історії спад промислового виробництва і торгівлі. Так, випуск автомобілів, вироблення чавуну і сталі скоротилися на 80%. В цілому промислове виробництво і торгівля скоротилися вдвічі. За роки кризи збанкрутували 130 тис. фірм, 19 залізничних компаній, 5760 банків. Більшість міжнародних економічних зв'язків було розірвано.

У Англії економічна криза розпочалася дещо пізніше (в кінці 1929 р.). Найбільші труднощі виникли у зв'язку з перевиробництвом. Існувала проблема кредитів. Зупинялися тисячі підприємств, зростала кількість безробітних. У 1932 р. промислове виробництво скоротилося на 25% порівняно з 1929 р.

Виходу із кризи сприяла зовнішньоекономічна політика держави. У 1931 р. було створено «стерлінговий блок» 25-и держав. Саме вони допомогли Англії подолати економічну кризу. Оздоровленню економіки сприяла також ліквідація у 1931 р. золотого стандарту фунта стерлінга.

Франція у 1929 р. зуміла уникнути руйнівної дії світової економічної кризи. Проте у 1930 р. «велика депресія» торкнулася її економіки.

Економічна криза у Франції була затяжною і тривала до 1936 р. Найбільшого впливу зазнала легка промисловість, підприємства якої знаходились у приватному секторі.

Виробництво вовняних і шовкових тканин скоротилося вдвічі. Криза промисловості переплелася з аграрною кризою. Різко знизився (на 10%) рівень сільськогосподарського виробництва. У цій країні особливо відчутними були «ножиці цін». Деякі галузі промисловості так і не вийшли із кризи, а їх занепад продовжувався до другої світової війни [4].

2. Світова криза 2008-2010 рр.

Причиною виникнення кризи зазвичай вказують фактор циклічності в динаміці розвитку, але окрім цього іноді ще виділяють глобалізацію (суттєва зміна сфери світових фінансів) та спекулятивні ціни на нафту (спричинення потужного тиску на рух позичкового капіталу).

Початком кризи вважають банкрутство корпорацій Fanni mae і Fraddie Mac (чиї сумарні активи становили близько 6 трлн. дол.), та інвестиційних банків Lehman Brothers і Marrill Lynch (в силу колосальних масштабів діяльності по всьому світу). Щоб виправити цю ситуацію, держава надала допомогу Fanni mae і Fraddie Mac у розмірі 60 млрд. дол., частково націоналізувавши їх. Lehman Brothers був куплений найбільшим банком Америки – Citi Bank, але незабаром і він збанкрутував. Йому Федеральна резервна система надала більш 20 млрд. дол. Через кілька днів збанкрутувала найбільша в світі інвестиційна група American International Group Investments, у складі якої знаходились компанії, що управляли активами на суму 753 млрд. дол. Більш ніж в 60 країнах світу. Далі настала черга для автомобілебудівельних підприємств «Дженерал Моторс» і «Форд». Така ситуація спостерігалась і в Східній і Західній Європі, Японії, азіатських та латиноамериканських країнах. Щоб урятувати становище сумарно було вкладено 18 трлн. дол. (30% світового валового продукту), а єдиними кредиторами для порятунку корпорацій стали держави. [5]

Також можна прослідкувати за рівнями МЕВ діяльність економічних об’єднань держав. Прикладом може слугувати Європейський Союз (ЄС). ЄС, який є інтеграційним об’єднанням держав, надає допомогу менш розвиненим країнам світу і членам ЄС через Європейський фонд розвитку. Для цього є інструмент співробітництва з питань розвиту. Це механізм, що має три основні складові: по-перше, надання допомоги Південноафриканській Республіці та 47 країнам, що розвиваються, в Латинській Америці, Азії, Центральній Азії та на Близькому Сходу (лише тим країнам, на які поширюється дія Європейського інструменту сусідства та партнерства чи Європейського фонду розвитку). По-друге, підтримка реструктуризації цукрового виробництва у 18 країнах Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону. По-третє, проведення п’яти тематичних програм: інвестування в людські ресурси, захист навколишнього середовища та збалансоване управління природними ресурсами,

включаючи енергоресурси, недержавні структури та органи місцевого самоврядування в розвитку, продовольча безпека, а також міграція та надання притулку.

Таким чином, міжнародні економічні відносини реалізуються на різних рівнях та мають певну специфіку відповідно до суб'єктів, які представляють систему відносин, та спрямовані на реалізацію інтересів країн в системі міжнародного поділу праці.

Література

1. Амеліна І В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 256 с.
2. Міжнародні економічні відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_економічні_відносини
3. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред.. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 464 с.
4. Світова економічна криза 1929-1933рр. URL: http://http://osvita.ua/vnz/reports/econom_history/24821
5. Особливості світової фінансово-економічної кризи 2008-2010 рр. URL: https://studme.com.ua/195803028040/ekonomika/osobennosti_mirovogo_finansovo-ekonomicheskogo_krizisa_2008-2010.htm
6. Європейський союз та його роль. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/nato/program.htm

УДК 339.727.24

Ле Хонг Чау Лонг

«ВТЕЧА» КАПІТАЛУ І ОЦІНКА ЇЇ МАСШТАБІВ

В останнє десятиліття проблема «втечі» капіталу стала предметом особливої уваги з боку як міжнародних фінансових організацій, так і державних органів влади, що здійснюють грошово-кредитне регулювання. Постійна втеча капіталу може дестабілізувати ситуацію не тільки всередині країни, з якої виводяться грошові кошти, а й на зовнішніх фінансових ринках. Для будь-якої держави втеча капіталу – першочергова проблема, яка свідчить про несприятливі економічний і, особливо, інвестиційний клімату.

Вивіз капіталу з України характеризується наступними причинами:

- низьким рівнем довіри інвесторів до національної валюти, тобто «втеча» від гривні до долара;
- відсутністю сприятливого інвестиційного клімату в Україні, механізму захисту прав власності;
- «доларизацією» економіки, що визначає мотивацію поведінки і пріоритети в системі заощаджень населення;

− недостатнім рівнем законодавчого регулювання операцій з експорту капіталу, а також низькою ефективністю валютного та експортного контролю;

− недосконалою системою охорони державного кордону України, що ускладнює ефективний митний контроль, який дозволить захищати економічні інтереси країни [1].

«Втеча» капіталу викликає ряд негативних наслідків, що призводить до скорочення масштабів податкових надходжень до державного бюджету, оскільки при легальному експорті капіталу і його реєстрації бюджет отримує обов'язкові платежі; зменшення валютних резервів і джерел погашення зовнішньої заборгованості; ослаблення ресурсів платіжного балансу шляхом поглинання позитивного сальдо торгового балансу.

Таблиця 1

Масштаби «втечі» капіталу з України з 2004 по 2013рр., млрд дол. [2]

Country	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Cumulative	Average
Ukraine	4,380	5,626	5,381	7,175	16,922	10,574	13,843	17,949	21,001	13,911	116,762	11,676

Проаналізувавши масштаби «втечі» капіталу з України з 2004 по 2013 рр. – період, за яким є інформація про незаконне виведення капіталу, ми бачимо, що обсяги виведених коштів різко збільшилися в 2008 році: якщо в 2007 році з України було виведено $ 7,175 млрд, в наступний рік з країни було вивезено в два рази більше – $ 16,922 млрд. Найбільша, рекордна для нашої країни, сума в $ 21 млрд була виведена в 2012 році. У 2014 р. Україна опинилася на 14 місці серед 150 країн світу за обсягами нелегального відтоку капіталів, свідчать результати дослідження організації Global Financial Integrity (табл.1)

З метою поліпшення фінансово-економічного стану України необхідно ухвалення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання «втечі» капіталу та репатріації вже вивезених за кордон коштів. Вважається, що найбільш оптимальні методи боротьби з «витоком» капіталу з України виступають в двох видах: у вигляді економічної політики і в валютному адмініструванні.

Перший напрямок обмеження «витоку» капіталу направлено на поліпшення інвестиційного клімату України, що передбачає необхідність вирішення наступних завдань:

− забезпечення політичної стабільності;

− здійснення грошово-кредитної і податково-бюджетної політики, спрямованої на зниження інфляції та інфляційних очікувань;

− вдосконалення законодавчої бази, спрямованої на створення стандартних міжнародних умов для діяльності інвесторів;

− перехід бухгалтерського обліку та звітності підприємств, а також кредитних організацій на міжнародні стандарти, що дозволить зробити підприємства України більш «прозорими» для інвесторів;

− гарантія прав власності;

− поліпшення податкової системи в Україні з урахуванням світових стандартів;

− реструктуризація банківської системи і зниження процентних ставок по кредитах.

Другий напрямок обмеження «витоку» капіталу з України передбачає послідовне введення досить жорстких адміністративних обмежень в сфері валютного регулювання. У світовій практиці найбільш ефективним в боротьбі з «відмиванням» злочинних капіталів вважається італійське законодавство (введення режиму податкової амністії), було рекомендовано Євросоюзом як зразок для уніфікації національних законодавств в сфері валютного регулювання і валютного контролю [3].

Таким чином, досвід контролю витоку капіталу тієї чи іншої країни унікальний і залежить від конкретних економічних і політичних умов. Універсального досвіду не існує, а сліпе копіювання може привести до зворотних результатів.

«Втеча» капіталу – стійкий і масштабний процес нелегального вивезення капіталу, який практично не компенсується його ввезенням. Отже, витік капіталу є істотною загрозою економічній безпеці України, оскільки в значній мірі впливає на економічний розвиток держави і вимагає швидкого вирішення. Але проблеми «втечі» капіталу не можуть бути вирішені швидко і оперативно. Вивіз капіталу припиниться тоді, коли стане вигідніше, надійніше і безпечніше вкладати його в Україні і тримати вільні кошти не в готівкових доларах, а в безготівковій гривні. Вважається, що стійке поліпшення макроекономічних показників в країні і зміцнення організаційно-правової бази, в тому числі зміцнення політичної стабільності, захист прав власності і верховенство закону, дозволять якщо не припинити повністю «витік» капіталу з країни, то звести його до мінімуму. Проте, якщо розглядати шляхи вирішення проблеми відтоку коштів за межі України в короткостроковій перспективі, то протягом 3-4 років необхідно кардинально змінити базові принципи системи державного контролю вивезення капіталу. Система боротьби повинні перетворитися в систему регулювання і базуватися на наступних принципах: сповіщальний характер вивезення капіталу; прозорість операцій з вивезення капіталу; контроль не тільки за вивезенням, а й за легальністю походження самого капіталу. Метою створення такої системи мають стати не стільки скорочення обсягів, скільки зміна форми вивозу капіталу. Навіть якщо обсяги вивезення капіталу не зменшаться, але зміниться структура в напрямку переважання в ній інвестиційних проектів за кордоном і кредитування експорту, то виграш буде безумовним – таке вивезення капіталу стимулюватиме економічний розвиток країни.[4].

Для вирішення даної проблеми існують такі методи: цілеспрямоване поліпшення інвестиційного та підприємницького клімату; зміцнення довіри до української економіки за допомогою забезпечення збалансованості бюджету, поліпшення податкової системи і податкового адміністрування, забезпечення надійної роботи банківської системи, захисту прав кредиторів та інвесторів; підвищення ефективності в боротьбі зі злочинністю та корупцією, поліпшення роботи прокуратури та судової системи. Крім цього, необхідно створити в системі правоохоронних органів і контролюючих організацій міжвідомчий центр фінансових розслідувань для інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності; розробити правові і організаційні заходи для введення економічних санкцій до резидентів – експортерів за невиконання або несвоєчасне зарахування валютної виручки від зовнішньоекономічних операцій, що здійснюються за межами митної території України.

Література

1. Користін О.Є.Економічна безпека/О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В.Герасименко, Л.М. Доля, О.М. Калюк. Київ: Правова єдність, 2010. 368 с.

2. Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2004-2013. URL: https://www.gfintegrity.org/report/

3. International Monetary Fund. Liberalizing Capital Flows and Managing Outfl ows. March 13, 2012.

4. Шумська С. С. Доларизація та відтік коштів з української економіки. Економіка і прогнозування. 2003. № 4. С. 62-71

УДК 339.5

Отченашенко І. А.

ЕКСПОРТНА ТА ІМПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зовнішньоекономічна безпека (ЗЕБ) є невід’ємною складовою економічної безпеки України, що полягає в мінімізації збитків держави від впливу негативних зовнішньоекономічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам. Нині зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) України значною мірою лібералізована без опанування державою відповідних контрольно-регулюючих функцій та врахування специфіки перехідного періоду, що створює неабияку загрозу економічній безпеці України [1].

Кожна країна відповідно до своїх специфічних умов розвитку визначає перелік показників економічної безпеки, який не є вичерпним та постійно оновлюється. Зовнішньоекономічна безпека характеризується низкою індикаторів, серед яких можна назвати коефіцієнт відкритості національної економіки; коефіцієнт покриття імпорту експортом; товарну структура зовнішньої торгівлі, зокрема частку наукомісткої продукції в загальному обсязі імпорту та експорту; зовнішньоторговельне сальдо тощо (табл.1) [4].

Аналіз вибіркових показників зовнішньоторговельної безпеки свідчить про незадовільний її стан, оскільки значення експортної квоти майже наближаються до максимального значення, а у 2011 та 2015 р. навіть перевищують його. Показники імпортної квоти знаходяться у критичному стані взагалі. Коефіцієнт покриття експортом імпорту не досягає мінімального значення, що вказує на велику імпортну залежність національної економіки. Цей показник, а також від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу є свідченням незбалансованості структури зовнішньої торгівлі.

Товарна і географічна незбалансованість експорту й імпорту України, а також їх вплив на рівень життя населення та національну безпеку свідчать про відсутність державної експортно-імпортної стратегії, що негативно впливає на забезпечення економічної безпеки України.

Таблиця 1

Показники зовнішньоекономічної безпеки України за 2008–2017рр. [5]

Рік	Експортна квота, %	Імпортна квота, %	Коефіцієнт покриття імпорту експортом, разів
2008	43,85	51,48	0,85
2009	42,85	44,46	0,96
2010	48,25	51,18	0,94
2011	51,27	57,49	0,89
2012	49,22	57,38	0,86
2013	44,58	53,11	0,84
2014	49,01	52,46	0,93
2015	52,58	55,17	0,95
2016	49,33	56,25	0,88
2017	49,19	57,07	0,86
Оптимальне значення	**до 50%**	**до 50%**	**мінімум 1**

У зв'язку з винятковою важливістю створення потужного експортного потенціалу, спрямованого на забезпечення економічної безпеки України, доцільно ввести поняття «експортна безпека», під яким слід розуміти забезпечення державою конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку, підтримання відповідності експорту держави її національним інтересам. Аналогічно важливим показником є й

«імпортна безпека», оскільки масовий наплив імпортної продукції, що спостерігається в Україні, посилює занепад національної промисловості та підвищує рівень безробіття.

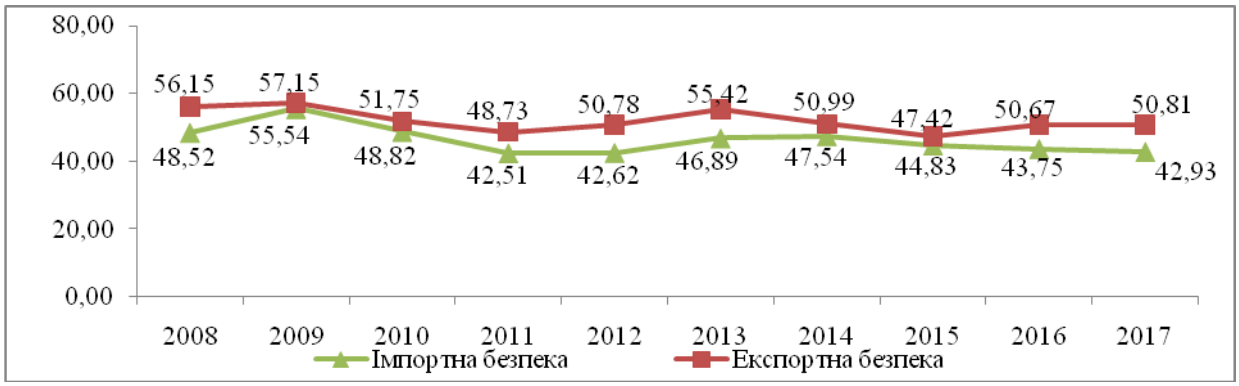

Рис. 1. Динаміка показників експортної та імпортної безпеки України за 2008-2017рр., % [5]

Враховуючи нормативне значення наведених показників (не менш 65%), слід зауважити, що експортна й імпортна безпеки не відповідають нормативним значенням у жодному з досліджуваних років, що свідчить про неефективну зовнішньоекономічну політику України. Нині на індикатори експортної й імпортної безпеки впливають неконтрольований імпорт неякісної продукції на територію України та експорт вітчизняної продукції за демпінговими цінами [3].

На сучасному етапі розвитку для України вкрай важливим є забезпечення ЗЕБ як вирішальної ланки економічної безпеки та важливого індикатора національної безпеки держави.

Серед негативних явищ, що характерні для зовнішньоекономічної діяльності в Україні в останні роки та спричиняють загрози її зовнішньоторговельній безпеці, слід відзначити:

– високий рівень відкритості національної економіки;

– погіршення зовнішньоторговельного балансу разом зі збереженням його від'ємного сальдо;

– збільшення суми зовнішнього державного боргу держави;

– деформацію товарної структури імпорту та експорту через значну технологічну відсталість виробничо-промислового комплексу і відсутність мотивів у підприємців до впровадження інновацій;

– посилення енергетичної, технологічної та фінансової залежності від деяких країн світу, передусім Російської Федерації, зумовлене географічною концентрацією;

– криміналізацію сфери ЗЕД шляхом увезення товарів поза митним контролем за різними тіньовими схемами та з ухиленням від оподаткування;

– уповільнення припливу інвестиційних ресурсів до економіки України;

– падіння цін на металургійну продукцію разом зі збереженням її високої собівартості[2].

Розглянувши стан експортної та імпортної безпеки України, можна стверджувати, що у контексті світової глобалізації та зростання інтенсивності інтеграційних процесів національна економіка України недостатньо захищена від впливу негативних зовнішньоекономічних факторів. За умов, коли показники відкритості національної економіки України більше ніж удвічі вищі аналогічних показників розвинутих країн, проблема зовнішньоекономічної безпеки набуває все більшої актуальності.

Література

1. Варналій З. С. Економічна безпека: навчальний посібник. Київ: Знання, 2009. 648 с.

2. Григорова-Беренда Л.І. Зовнішньоекономоічна безпека: сутність та загрози. Проблеми економіки. 2010. № 2. С. 39-46.

3. Медведкіна Є. О. Оптимізація міжнародних економічних відносин України в контексті забезпечення економічної безпеки. Стратегічні пріоритети. 2011. № 1. С. 21–27.

4. Ткаченко С. І. Зовнішньоторговельна безпека як складова національної економічної безпеки України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2010. № 2. С. 35–38.

5. UNCTAD. URL: https://unctad.org

УДК 336.27

Перонко А. М.

СУЧАСНИЙ СТАН БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Боргова безпека – відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення загальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі.

У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України офіційно визначено дев’ять складових економічної безпеки (в тому числі показники боргової безпеки) та їх граничні значення. До показників боргової безпеки віднесено: відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП; середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку; індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index)+ Україна; відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу [1].

У зв’язку з відсутністю даних щодо динаміки індексу EMBI+ Україна у відкритому доступі, пропонується виключити цей індикатор із розрахунку індексу боргової безпеки, при

цьому ваговий коефіцієнт даного індикатору необхідно пропорційно розподілили між іншими індикаторами.

У період 2007-2017 рр. обсяг валового внутрішнього продукту зріс на 2 262 млрд. грн., тобто у 4 рази (з 720 млрд. грн. у 2007 р. до2 982,92 млрд. грн. у 2017 р.). Обсяг валового зовнішнього боргу в цьому періоді збільшився на 35 143 млн. дол. або на 143,7 % з 80 257 млн. дол. до 115 400 млн. дол. Середній річний курс гривні, згідно даних НБУ, збільшився з 5,05 грн./дол. у 2007 р. до 26,6 грн./дол. у 2017 р. Зростання відбулося у 5,27 рази або на 21,55 грн. Обсяг офіційних резервних активів, за даними НБУ, має тенденцію до зменшення до 2015 р. та збільшення з 2016 року [2].

Розраховані значення індикаторів боргової безпеки України з 2007 по 2017 роки представлені у таблиці 1. У динаміці індикатора співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП негативну тенденцію перевищення порогових значень спостерігаємо з 2014 р., коли відношення боргу до ВВП склало 70,2 % (на 10,2 % вище за критичний рівень), 79,4 % в 2015 р. (на 19,4 % вище критичного рівня), 81 % у 2016 р. (на 21 % вище критичного), і у 2017 році склало 72 % (на 12 % вище критичного рівня). Оптимальне значення на рівні 20 % зазначено лише у 2007-2008 рр., у 2010-2012 рр. значення знаходилося на рівні незадовільного та задовільного у 2013 р., а критичне значення 60 % з 2014 р. є свідченням проблем в частині боргової безпеки.

Таблиця 1

Індикатори боргової безпеки України у 2007-2017 рр.

Рік	1) Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	2) Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	3) Середньозважена доходність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	4) Відношення обсягу міжнародних резервів до валового зовнішнього боргу, %
2007	12,3132	56,2343	6,7100	33,8636
2008	19,9788	56,5265	11,8600	33,8430
2009	34,6950	88,2321	12,2100	26,4365
2010	39,9268	86,0191	10,3900	25,3986
2011	35,9351	76,3932	9,1700	28,6593
2012	21,9322	76,3575	12,9400	21,8384
2013	40,1472	78,0544	13,1300	16,0257
2014	70,2460	95,8290	13,4400	11,7578
2015	79,4248	131,0257	13,0700	8,9695
2016	80,9740	120,6171	9,1600	12,6077
2017	71,7979	102,8941	10,4700	15,1733
XR оптимальне	*20*	*40*	*4*	*50*
XR критичне	*60*	*70*	*11*	*20*

Оптимальним для індикатору відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП є 40 %, а критичним – 70 %. У період 2007-2008 рр. цей показник був на рівні небезпечного, починаючи з 2009 р. спостерігається різке погіршення показника до рівня на 16-61% більше критичного значення. Індикатор середньозваженої доходності ОВДП на первинному ринку має негативне значення, адже за період 2007-2017 рр. переважають показники вище критичного рівня. Так, у 2008 р. доходність на 0,86% вища критичного рівня, у 2009 – на 1,21%, у 2012 – на 1,94%, у 2013 – на 2,13%, у 2014 – на 2,44%, у 2015 – на 2,07%. Показники 2016 та 2017 років є меншими за критичні, але все ж залишаються небезпечними. В аналізованому періоді жоден з показників не мав оптимального значення, що є свідченням накопичення проблем з борговою безпекою України.

Оптимальним значенням для індикатору відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу є 50 %, а критичне значення складає 20 %. Це показник-стимулятор, на відміну від інших, які були дестимуляторами. Значення показника змінювалось протягом досліджуваного періоду. Починаючи з 2007- 2012 рр. він знаходився на небезпечному рівні, а вже з 2013 року – на критичному. Ситуація у 2015-2017 рр. є кращою, значення показників критичні, але спостерігається позитивна динаміка. Тому необхідні відповідні заходи для подолання критичного рівня та наближення до оптимального. На основі вищенаведених даних розраховано інтегральний показник боргової безпеки України у 2007-2017 рр. (табл. 2).

Інтегральний показник рівня боргової безпеки України за аналізований період має тенденцію до зниження, що свідчить про погіршення ситуації у сфері боргової безпеки.

Інтегральний показник рівня боргової безпеки завжди був менший 100%, що є нормальним значенням. Але якщо до 2013 р. рівень боргової безпеки був ще в оптимальних межах, то надалі інтегральний показник знаходиться поза них. Особливо це спостерігається у 2014-2015 рр. Величина показника становить 15% та 13% відповідно.

Це пояснюється загостренням політичної та економічної кризи в Україні, зниженням курсу гривні до долару США [3]; спостерігається перевищення критичних меж співвідношення валового зовнішнього боргу до ВВП з 2009 р. та обсягу державного і гарантованого державою боргу до ВВП з 2014 р., зменшення обсягів відношення міжнародних резервів до валового боргу в Україні відбувається до 2015 р., з 2016 р., навпаки, бачимо позитивні тенденції. Також з 2016 р. рівень боргової безпеки поступово підвищується, однак залишається поза межами оптимальних значень.

Таблиця 2

Інтегральний показник боргової безпеки України у 2007-2017 рр.

Рік	Нормалізовані значення індикаторів				*Інтегральний показник боргової безпеки*
	1) Відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	2) Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, %	3) Середньозважена доходність ОВДП на первинному ринку, %	4) Відношення міжнародних резервів до валового зовнішнього боргу, %	
2007	0,2670	0,1483	0,1400	0,0900	***0,6453***
2008	0,2670	0,1451	0,0413	0,0900	***0,5434***
2009	0,3080	0,0427	0,0401	0,0676	***0,4585***
2010	0,2671	0,0438	0,0581	0,0645	***0,4335***
2011	0,1885	0,0494	0,0852	0,0743	***0,3974***
2012	0,2567	0,0494	0,0378	0,0538	***0,3977***
2013	0,1594	0,0483	0,0373	0,0387	***0,2837***
2014	0,0456	0,0393	0,0364	0,0284	***0,1497***
2015	0,0403	0,0288	0,0375	0,0216	***0,1282***
2016	0,0396	0,0313	0,0854	0,0304	***0,1867***
2017	0,0446	0,0366	0,0563	0,0366	***0,1742***
Ваговий коефіцієнт	0,2670	0,2693	0,2225	0,2412	*1,0000*

Слід зазначити, що цей перелік показників боргової безпеки є недостатнім для визначення стану боргової безпеки України. Методика не оцінює обсяги внутрішньої заборгованості, доходи та видатки державного бюджету, експорт країни, які визначають платоспроможність держави.

Література

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: http://cct.com.ua/ 2013/29.10.2013_1277.htm.

2. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/.

3. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/

УДК 339.926
Склярова Т. С.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин в світі характеризується не тільки політичними, соціальними та економічними зв'язками, але й науково-технічними зв'язками між державами. Однією з важливіших форм міжнародних економічних відносин є науково-технічне співробітництво, тому правильний вибір напрямку науково-технічного розвитку та інноваційної діяльності впливає на темпи економічного розвитку країни.

Виділяють три основних світових центру трансферту технологій:

Перший такий центр – Північна Америка при безумовному лідерстві США.

Другий центр – Західна Європа. Тут лідирують Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Нідерланди, Швеція і Швейцарія.

Третій центр – Східна Азія з лідируючої роллю Японії.

Ринок патентів і ліцензій. Провідне місце тут належить промислово розвиненим країнам, на які припадає 61% від середнього обсягу сукупної торгівлі (рис.1).

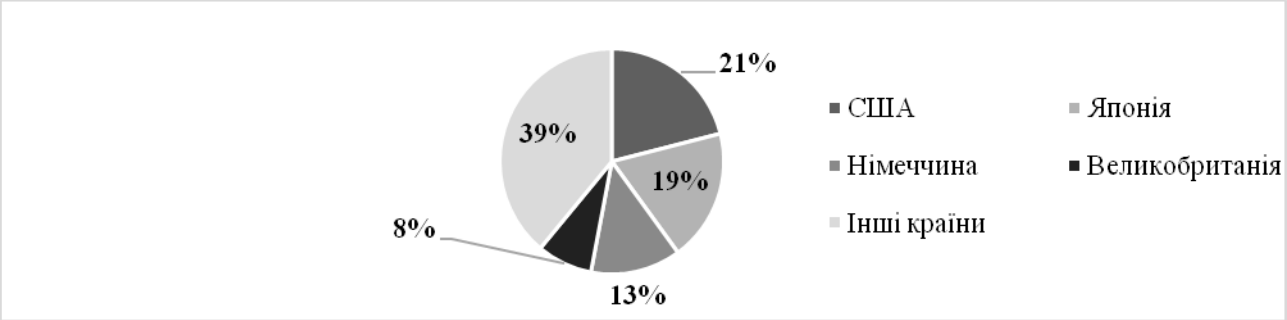

Рис.1. Частки промислово розвинених країн в структурі експорту патентів та ліцензій за 2017 рік, % [1]

Лідируюче положення на цьому ринку належить США, на які припадає понад 65% надходжень промислово розвинених країн від експорту ліцензій, а їх частка в світовому експорті – 21%.

Досить близькі до США країни Західної Європи. Частка Німеччини, наприклад, в світовому експорті ліцензій складає 13%, Великобританії – 8%. Японія поки залишається нетто-імпортером ліцензій і патентів, але її частка в світовому експорті досить велика – 19% і має тенденцію до зростання.

Ринок науко- і технологічноємної продукції. Світовий ринок технологій – високомонополізованої ринок. Він зосереджений в руках обмеженого числа ТНК і країн.

Найбільш вагому роль на всіх сегментах світового ринку технологій в останнє десятиліття грають США, Японія, Китай, Великобританія, Південна Корея, Сінгапур, Німеччина і Франція, на частку яких припадає понад 60% міжнародного технологічного обміну (табл.1).

Таблиця 1

Обсяги світової торгівлі високотехнологічними товарами за 2017 рік, млрд.дол.США

Країни	Експорт товарів, млрд.дол. США	Експорт високотехнологічних товарів, млрд.дол.США	Частка високотехнологічних товарів, %	Імпорт товарів, млрд.дол.США	Імпорт високотехнологічних товарів, млрд.дол.США	Частка високотехнологічних товарів, %
Китай	2142,8	554,28	25,9	1575,76	310,42	19,7
Німеччина	1308,8	185,56	14,2	1016,97	78,31	7,7
США	1510,3	154,36	10,2	2272,87	297,75	13,1
Сінгапур	377,05	130,99	34,7	294,53	72,16	24,5
Південна Корея	548,84	126,55	23,1	428,55	48,85	11,4
Франція	510,81	104,34	20,4	537,5	33,33	6,2
Японія	621,97	91,51	14,7	627,18	70,87	11,3
Великобританія	432,8	69,42	16,0	625,92	48,82	7,8
Малайзія	175,74	57,26	32,6	147,68	34,11	23,1
Філіппіни	43,2	26,2	60,6	66,5	13,9	20,9

Розглянувши наведені данні, слід в першу чергу відзначити, що у переважної більшості країн частка експорту високотехнологічної продукції в зовнішньоекономічному балансі перевищує відповідну частку імпорту, винятком є лише такі країни, як Мексика і Росія. У цих країнах частка високотехнологічного імпорту значно вище експорту, при цьому в загальному торговельному балансі дана тенденція також дотримана.

Превалювання експорту над імпортом говорить про більш високий розвиток високотехнологічної промисловості і супутніх, підтримуючих галузей. Винятком є США, де висока частка імпорту пояснюється реекспортом своєї продукції у вигляді кінцевого продукту з країн Південно-Східної Азії. Цим же пояснюється і високий рівень експорту у Китаю, який, не дивлячись на тенденції останнього часу, все ще залишається «світовою фабрикою», в зв'язку з низькою вартістю фактору праці.[2]

За часткою експорту високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту товарів лідерами є Філіппіни (60,46%), Малайзія (32,5%), Сінгапур (29%), Китай (26%) і Південна Корея (23%), які мають показник вище 20%. Далі йдуть країни західної Європи.

Провівши аналогічний аналіз показників імпорту високотехнологічної продукції слід зазначити, що склад групи лідируючих країн за останні 10 років не змінився: Сінгапур (24,5%), Малайзія (23,1%), Філіппіни (20,9%) і Китай (19,7%).

Дана статистика підтверджує, що країни Південно-Азіатського регіону спеціалізуються на складальному виробництві і, як наслідок, реекспорті кінцевого продукту. Подібне можна сказати і про Мексику (16,3%).

4/5 глобальних витрат на НДДКР припадає на 10 провідних держав. Простежується пряма залежність між витратами держав на НДДКР і експортом високотехнологічної продукції. Наприклад, у Японії ці показники становлять 3,15% і 24%, в Сінгапурі – 2,15% і 59%, США – 2,6% і 32%, РФ – 1,28% і 9% (рис.2).

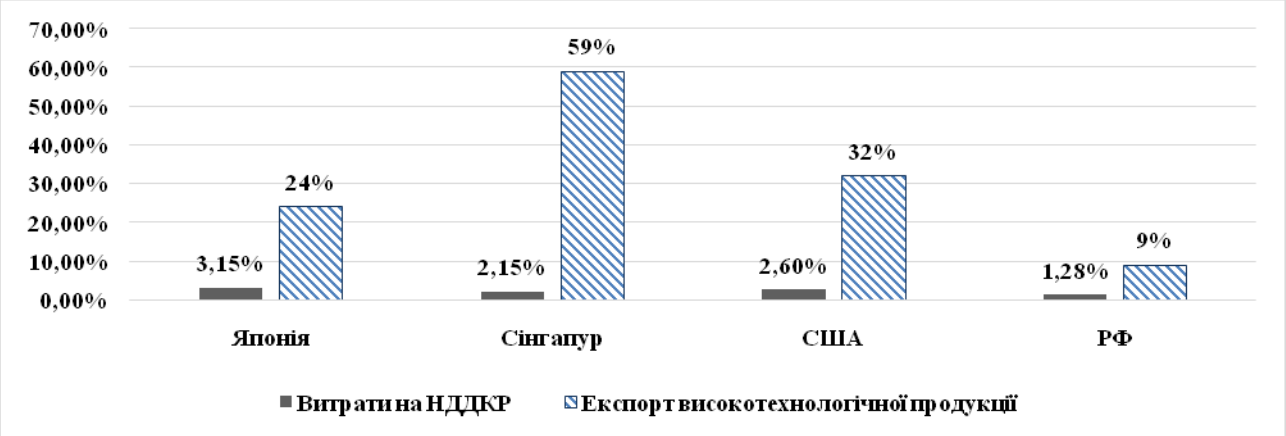

Рис.2. Витрати на НДДКР (% від ВВП) та експорт високотехнологічної продукції (% від загального експорту) за 2017 рік, %

Майже ½ витрат на НДДКР, в тому числі не менше 2/3 комерційних, доводиться на ТНК. З 20 ТНК, які інвестують більше всіх в НДДКР, 8 з США, 4 з Японії, 3 з Німеччини, 2 з Швейцарії, по 1 з Фінляндії, Великобританії, Швеції. В результаті рівень монополістичного контролю в області технологій досягає 80-90%. [2]

На досвіді розглянутих країн можна побачити, що швидке пристосування до нової інноваційної політики, здатність швидкими темпами розробляти та реалізувати науково-технологічну продукцію визначає позицію та імідж країн на світовій арені, її інтегрованість у сучасні економічні відносини.

Література

1. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). URL: http://www.weforum.org.

2. Офіційний сайт Управління патентів і торгових марок США (United States Patent and Trademark Office). URL: http://www.uspto.gov.

УДК 339.5

Широченко О. П.

ЦІНОУТВОРЕННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Міжнародна торгівля є невід'ємною формою міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку. Ціноутворення в свою чергу є тактикою рішень суб'єктів міжнародних економічних відносин у відповідь на зміни на ринку.

Ціна виникає внаслідок формування світового ринку через товарно-грошові відносини між учасниками міжнародної торгівлі. Отже, ціна являє собою грошову суму, яку має намір одержати продавець, пропонуючи товар чи послуги, і яку готовий заплатити за даний товар або послугу покупець. В значному плані поняття ціни подібно як для торгівлі на внутрішньому ринку, так і для міжнародної торгівлі. В умовах ринкової економіки ціноутворення в міжнародній торгівлі, як і на внутрішньому ринку, залежить від конкретної ринкової ситуації.

На світовому ринку процес ціноутворення має свої особливості. Наприклад, як правило, експортер стикається з великими масштабами конкуренції на світовому ринку, ніж на ринку внутрішньому. Експортер повинен проводити аналіз своїх витрат виробництва в порівнянні не тільки з цінами на внутрішньому ринку, але і зі світовими, беручи до уваги зрослу масу покупців.

Як і на будь-якому ринку, на світовому ринку формується попит і пропозиція, а також підтримується прагнення до ринкової рівноваги. Світовий ринок окремого товару являє собою взаємодію попиту і пропозиції на даний товар в міжнародному масштабі. Сутність економічної рівноваги полягає в досягненні відповідності між попитом і пропозицією, між кількісної та вартісної складової продукту на ринку. Відповідно, на світовому ринку завжди балансуються попит і пропозиція на імпортовані та експортовані товари, отже, світова ціна знаходиться між мінімальною та максимальною внутрішніми рівноважними цінами. Саме відмінності в структурі попиту і пропозиції ринків різних країн зумовлюють імпорт і експорт.

Безліч чинників впливають на рівень світових цін. Найчастіше ціни встановлюють провідні світові виробники, які мають значну частку в загальному світовому обсязі даної продукції і постійно зберігають своє провідне становище на конкретних товарних ринках. [1]

Існує певна сукупність умов в яких формується ціна і її рівень, дану сукупність називають факторами ціноутворення. Фактори ціноутворення:

1. Базові – виробничі і невиробничі витрати. Тобто ті на які фірма має безпосередній вплив.

2. Кон'юнктурні – зміни на ринку, макроекономічні умови.

3. Регулюючі – ступінь втручання держави в економіку (наприклад, цінові обмеження, квотування, тарифне регулювання і т.д.).

Залежно від специфіки товарів, кон'юнктури конкретного ринку, обсягів конкуренції залежить вибір стратегії ціноутворення. Формування стратегії ціноутворення передбачає кілька етапів:

− Визначення оптимальної величини виробничих витрат в умовах сформованого рівня цін на ринку;

− Зіставлення споживчих властивостей товару з запитуваною ціною;

− Розрахунок обсягу виробництва продукції і частки ринку.

− Аналіз конкуренції в обраному сегменті ринку, відповідно прогноз відповідної реакції конкурентів і її впливу на цінові заходи.

У зв'язку з динамічним ринком стратегії ціноутворення схильні до різких змін, утворюються нові стратегії і їх комбінації, розробляються нові тактики, трансформується політика в області ціноутворення. У зв'язку з цим при ціноутворенні важливо розуміти, які конкретні фактори впливають на визначення ціни, якою мірою виробник може використовувати позитивні та нівелювати вплив негативних чинників і виходячи з цього підбирати необхідну тактику і реалізовувати цінову стратегію. [2]

У сучасній системі міжнародних економічних відносин необхідно також враховувати теорію економічних циклів, які мають прямий вплив на ситуацію на світовому ринку.

Ціноутворення один з найефективніших важелів прибутковості. Ціноутворення може бути розділене на 3 рівня: промисловий, ринковий і трансакційний рівні.

− Ціноутворення на галузевому рівні фокусується на загальній економіці галузі, враховуючи зміни цін постачальника і зміни попиту клієнтів

− Ціноутворення на ринковому рівні фокусується на конкуренції ціни, порівняно диференційованій вартості продукту з конкуруючим продуктом.

− Ціноутворення на трансакційному рівні фокусується на здійсненні знижень цін від встановлених норм. [3]

На прикладі ринку нафти можна проаналізувати принципи формування ціни та виявити основні тенденції. У короткостроковій перспективі попит на нафту мало еластичний, це пов’язано з тим, що нафта є основним енергоресурсом та не може бути замінена яким-небудь іншим ресурсом. Саме баланс попиту та пропозиції в найбільшій мірі впливає на ціни нафти. Навіть невелике падіння пропозиції нафти призводить до різкого підвищення цін.

За підсумком четвертої арабоізраїльської війни, арабські країни вирішили в 1973-1974 роках скоротити видобуток нафти на 5 млн барелів на день. Ціни на нафту зберігалися на високому рівні і в середині 70-х років, подальший поштовх їм дала іранська революція та ірано-іракська війна. В 1983 році на біржах Нью-Йорка і Чикаго введені ф'ючерси на нафту. З цього моменту, стало відчуватися присутність фінансового ринку в ціноутворенні в зв'язку з чим почалося падіння цін.

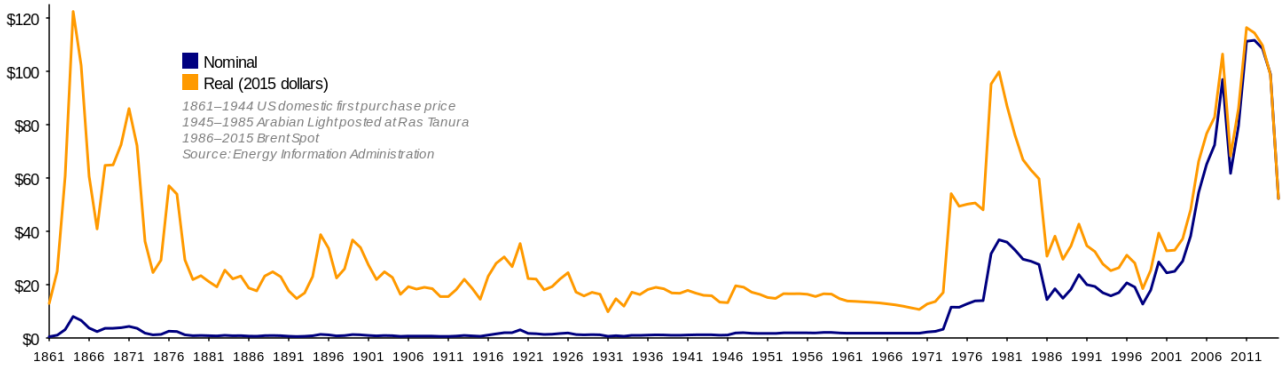

Рис.1. Орієнтовний рівень цін на нафту (до 1945 – ціни на нафту США, до 1985 – Arabian Light, с 1986 – Brent). Нижня крива – номінальна ціна в дол.США; верхня – скоригована з урахуванням інфляції в дол. 2015 р..)

Азіатська економічна криза 1997р. призвела до ще більшого зниження цін. Країни ОПЕК домовилися про скорочення видобутку нафти, і до середини 2000р. ціни досягли 30 доларів за барель. З кінця 2003 до 2005 включно стався новий різкий стрибок цін. Ціни на нафту в 2008р. досягли рівня в 135 доларів і далі утримувалася на рівні вище 100 доларів. За один день 06.06.2008р. нафта подорожчала на $10 за барель. Максимальна ціна нафти сорту WTI перевищила 147 доларів за барель, після чого почалося різке зниження, що тривало до грудня 2008р., коли ціни на нафту впали до рівня чотирирічного мінімуму в 36 дол. за барель. Ціни на нафту знизилися дворазово і досягли до кінця року п'ятирічного мінімуму з середини 2014р. через надлишок сировини на паливному ринку, викликаного, зокрема, слабким зростанням світового споживання і зростанням видобутку сланцевої нафти в США. Додатковою причиною зниження стала відмова ОПЕК знизити квоти на видобуток в листопаді 2014. Середня ціна нафти Brent в 2014р. склала $99,3, а в 2015р. – $52 за барель. У січні 2016 р. вартість нафти марки Brent опустилася до $ 27,72 за барель на тлі скасування санкцій щодо Ірану, оновивши таким чином 13-річний мінімум [4].

Таким чином,ціноутворення на ринку нафти залежить як від попиту та пропозиції на неї, так і від політичних умов і економічної ситуацій в окремих нафтодобувних країнах світу. Аналізуючи ціноутворення в міжнародній торгівлі можна зробити висновок що ціна є динамічною характеристикою що змінюється під впливом ринкового механізму і зовнішніх

чинників. З огляду на величезну кількість чинників, що впливають на ціноутворення, вибір стратегії і тактики у встановленні ціни є найважливішим завданням суб'єкта торговельної діяльності.

Література

1. Мировая цена. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Мировая_цена.
2. Ценообразование. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Ценообразование.
3. J. Dolan R. Power Pricing / R. J. Dolan, H. Simon. New York: Free Press. 376 с.
4. Цены на нефть. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Цены_на_нефть.

УДК 339.923

Шкурат О. О.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА МБРР

На сучасному етапі Україна знаходиться у залежності від позичкових коштів і допомоги з боку МФО. Цьому сприяє нестабільна економічна і політична ситуація в країні, у разі якої Україна потребує підтримки і додаткових коштів для стабілізації ситуації та недопущення дефолту в країні.

Світовий банк є основним партнером України у міжнародному співробітництві. Україна активно співпрацює з усіма організаціями групи Світового банку. Одним із основних джерелом підтримки та залучення грошових коштів є партнерство саме з Міжнародним банком реконструкції та розвитку. На підтримку реформ у державному бюджеті поточний загальний обсяг фінансової допомоги МБРР становитиме близько 4 (чотирьох) мільярдів доларів США. Особливістю позик з боку МБРР є те, що вони мають цільових характер і фінансування надається на заздалегідь узгоджений проект[3]. Основну масу таких інвестиційних проектів Світовий банк спрямовує на підвищення якості базових державних послуг, якими користується населення України і спрямовані на підвищення життєвого рівня: водопостачання, водовідведення, теплопостачання, електропостачання, реконструкція доріг, модернізація систем соціальної підтримки та охорони здоров’я населення. Україна є членом Світового банку з 1992 року, за весь час спільно з МБРР було проведено 49 проектів і програм, з них 16 знаходяться в стані реалізації.

Співробітництво України з МБРР здійснюється у вигляді отримання інвестиційних та системних позик, що обслуговуються державою або під державні гарантії (відповідальний Мінфін) та отримання технічної допомоги у вигляді грантів на підготовку проектів та дорадчо-консультативної допомоги (відповідальне Мінекономрозвитку).

Радою Директорів Світового банку 20.06.2017 було схвалено Концепцію партнерства Світового банку з Україною на 2017 – 2021 роки. Мета Концепції – сприяння сталому та комплексному відновленню економіки України[2]. Відповідно до Концепції напрямками стратегічного партнерства між Україною та Світовим банком у 2017 – 2021 роках є: управління державними фінансами та реформа державного управління; антикорупційна діяльність; управління найбільшими фіскальними ризиками та покращення управління державними інвестиціями; зміцнення фінансового сектора; покращення інфраструктури; створення рівноправного партнерства у приватному секторі; земельна реформа; реформа охорони здоров'я; приватизація; ефективне, результативне та комплексне надання послуг; соціальна допомога; цільова допомога постраждалим від конфлікту громадам.

Фінансова підтримка Світового банку протягом всього періоду дії Концепції буде залежати від: (I) прогресу України в реалізації реформ; (II) покращення результатів впровадження портфеля проектів МБРР в Україні; та (III) загального кредитного потенціалу Світового банку і нормативу кредитування для України[2].

На сьогодні в Україні впроваджується 8 проектів технічної допомоги МБРР загальною вартістю близько 3293,45 млн. дол. США, з них вже профінансовано на 2986,73 млн. дол. США за такими напрямами: аграрний сектор; відновлення Донбасу та ВПО; енергетику та енергоефективність; освіту і науку;промисловість (прозорість вугільної галузі);реформу державного управління та фінансів. За даними Світового банку на сьогоднішній день інвестиційний портфель МБРР складає 16 проектів (8 з них стосуються технічної допомоги, 8 – інформаційної). Основні засади саме масштабних технічних проектів приведено у таб.1.

Таблиця 1

Фінансування МБРР поточних технічних проектів в Україні [1]

Проект	**Мета**	**Загальна вартість проекту (млн.дол. США)**	**Зарезервовані кошти (млн.дол. США)**
Проект розвитку автомобільного сектору (03.11.2015-31.12.2021)	Покращення транспортного зв'язку, експлуатаційних операцій та безпеки дорожнього руху для учасників дорожнього руху на окремих ділянках національної дорожньої мережі	560	560
Забезпечення газопостачання України (18.10.2016-	Посилення спроможності Нафтогазу, підвищення безпеки постачання газу в Україну	500	500

25.11.2020)			
Проект дорожньої безпеки (20.09.2012-30.06.2020)	Поліпшені умови та якість ділянок дороги М-03 та підвищення безпеки на дорогах в Україні.	562	450
Проект енергоефективності в галузі теплопостачання (22.05.2014-30.10.2020)	Вдосконалення та покращення стану енергоефективності в галузі теплопостачання	382	332
Другий проект передачі енергії (22.12.2014-30.06.2020)	Підвищення надійності системи електропередач та підтримання реалізації оптового ринку електроенергії	378,42	330
Модернізація соціальних мереж України (03.07.2014-01.10.2020)	Підвищення ефективності системи соціальної допомоги та соціальних послуг в Україні для малозабезпечених сімей.	300	300
Другий проект міської інфраструктури (22.05.2014-31.10.2020)	Поліпшення якості та ефективності послуг з водопостачання, водовідведення та твердих відходів у вибраних містах України	350	300
Вдосконалення проекту з охорони здоров'я (04.03.2015-30.09.2020)	Підвищення якості медичних послуг у вибраних областях, з особливим акцентом на первинну та вторинну профілактику серцево-судинних захворювань та раку та підвищення ефективності системи охорони здоров'я.	261,03	214,73
Разом		**3293,45**	**2986,73**

Найбільші обсяги фінансування МБРР за поточними проектами розвитку України спрямовані до дорожнього сектору (частка у загальному обсязі становить 23,3%); на державне управління (20,5%), що включає загальний сектор, а також управління у сфері фінансів, енергетики та гірничодобувної промисловості, транспорту; теплопостачання та енергозбереження (14,4%); передачу та розподіл електроенергії (13,1%); великі гідроелектростанції (8,3%). Найменша частка коштів спрямована до секторів інших соціальних послуг, транспортного сектору, управління твердими відходами (4,8%) (рис. 1).

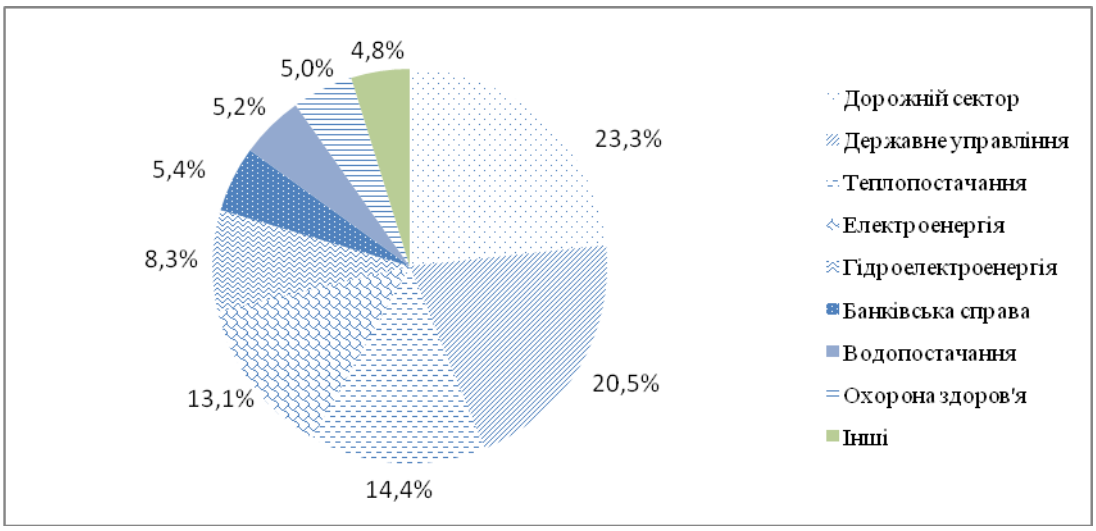

Рис. 1. Фінансування МБРР поточних проектів розвитку України за секторами, % [1]

Отже, співпраця з МБРР має велике значення для реформування економіки України. Основні сфери життєдіяльності населення фінансуються саме завдяки міжнародної організації. Треба зауважити, що залучення кредитних коштів має значний відбиток на фінансовій безпеці країни, але інші варіанти існування, враховуючи складний політичний та економічний стан в Україні на сучасному етапі неможливий. Таким чином актуальною проблемою в Україні залишається раціональне використання кредитних ресурсів, Україні необхідно активізувати зусилля щодо прискорення освоєння коштів і забезпечення високоякісних результатів усіх поточних інвестиційних проектів, що фінансуються Світовим банком, таким чином щоб це мало відображення на розвитку країни та поступовим подоланням боргової залежності.

Література

1. Офіційний сайт Групи Світового банку. URL: http://www.worldbank.org/.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/
3. Першко Л.О., Мироненко М.О. Світовий банк та Україна: проблеми і перспективи взаємодії. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 337-344.
4. Сльозко О.О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів МБРР та ЄБРР в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання МНУ імені В. А. Сухомлинського. 2015. Вип 7. С. 66–71.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 006.44:620.9
Абакумова В. С.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ У НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

На даний час стандартизація є найважливішим елементом сучасного механізму управління якістю продукції, робіт та послуг. Стандартизація містить у собі діяльність, яка спрямована на розробку і встановлення вимог, правил, норм, характеристик, які обов'язкові для виконання [1].

У нафтогазовій галузі питання стандартизації стояло особливо гостро. Україна як держава із найстарішими у Європі традиціями видобування вуглеводнів, потужною сучасною бюджетотворчою нафтогазовою галуззю на момент структурних перетворень у нафтогазовому секторі не мала відповідного суб'єкта стандартизації.

У 1999 році в Україні було створено Систему стандартизації нафтогазової галузі, яка забезпечила своєчасне і якісне виконання робіт і вимог щодо організації робіт зі стандартизації, визначених Законом України «Про стандартизацію» [2], стандартами національної системи стандартизації та наказом Міністерства палива та енергетики України щодо необхідності створення на підприємствах, в установах паливно-енергетичного комплексу служб зі стандартизації, а також затвердження планів перегляду і розроблення нових нормативних документів.

За об'єктами стандартизації було створено три галузеві технічні комітети, такі як ТК 138 «Газ природний», ТК 138 «НАФТОГАЗ нормування», ТК 146 «Матеріали, обладнання, технології і споруди для нафтогазової промисловості». Вони несуть відповідальність за розробку державних стандартів, шляхом поєднання міжнародних та європейських стандартів.

У 2007 році відбулось прийняття «Положення про службу стандартизації Міністерства палива та енергетики України» як підтвердження того, що проведення робіт зі стандартизації у нафтогазовій галузі є правомірними. Водночас, у квітні того ж року, Мінпаливенерго затвердило «Положення про головну організацію зі стандартизації в нафтогазовому комплексі», виконання функцій якої довірено на Управління науково-технічної політики Нафтогазу України.

Важливо зазначити, що на сьогодні в Україні відсутня система нормативно-технічного регулювання нафтогазової галузі, досі використовуються нормативні документи, розроблені

ще у Радянському Союзі. Є чинними галузеві стандарти та правила, які містять основні вимоги до найголовніших технологічних процесів, що використовуються при видобуванні нафти і газу, а саме: ГСТУ 320.00013741.017-2002 «Розвідка (дорозвідка) та облаштування родовищ нафти і газу. Складові елементи видів робіт і об'єкти будівництва» [1], ГСТУ 41-00032626-00-016-2000 «Дослідно-промислова розробка нафтових, газових і газоконденсатних родовищ. Порядок проведення» [1], ГСТУ 41-00032626-00-007-97 «Охорона довкілля. Спорудження розвідувальних і експлуатаційних свердловин на нафту та газ на суші. Правила проведення» [1], Правила разработки газовых и газоконденсатных месторождений (1971) [1], Правила разработки нефтяных и газонефтяных месторождений (1987) [1], Единые технические правила ведения работ при строительстве скважин на нефтяных, газовых и газоконденсатных месторождениях (2004) [1], але вони є застарілими, бо були розроблені більш ніж тридцять років тому.

Однією з характерних особливостей зазначених нормативних документів є те, що в них нічого не згадується про природний газ, це пояснюється тим, що його родовища на той час не були предметом діяльності нафтогазовидобувних підприємств. Численні інструкції, такі як «Инструкция по испытанию обсадных колонн на герметичность», «Инструкция по бурению наклонно-направленных скважин», «Инструкция по комплексному исследованию газовых и газоконденсатных пластов в скважинах», «Отраслевая инструкция по безопасности работы при цементировании скважин», «Инструкция по эксплуатации бурильных труб» не відповідають сучасному стану бурових і видобувних технологій. Види цих нормативних документів визначали жорсткі вимоги до проведення розвідувальних та пошукових робіт, іншими словами все піддавалось тотальному контролю.

Стаття 5 Закону України «Про стандартизацію» зазначає, що національна політика у сфері стандартизації базується на принципі пріоритетності впровадження в країні міжнародних та регіональних стандартів [2]. Зараз Україна орієнтована на співпрацю з Європою, тому постає завдання прийняття нею Директив Європейського Союзу в нафтогазовій галузі. Директиви визначають цілі, які повинні бути досягнуті у тих чи інших галузях виробництва, залишаючи кожній країні можливість розробляти власну нормативну базу, спрямовану на виконання обов'язкових вимог конкретної директиви. Адаптація або пряме впровадження міжнародних стандартів у нафтогазовій галузі України необхідні для ліквідації технічної відсталості та ізоляції від міжнародних ринків, а також дозволять прискорити реалізацію проектів із нарощування власного видобування вуглеводнів, зокрема нетрадиційного газу [3].

Отже, можна зробити висновок, що зараз в Україні відсутня система галузевого нормативно-правового та нормативно-технічного регулювання нафтогазової галузі.

Використовуються та залишаються чинними нормативні документи, стандарти та правила щодо добування нафти та газу, які були розроблені у Радянському Союзі більше тридцяти років тому. Співпраця України з Європою, насамперед, дозволить оновити нормативно-правову та нормативно-технічну бази, ліквідує відсталість електротехнічного обладнання, дозволить країні наблизити видобування нафти до європейських стандартів.

Література

1. Лоппинэ А. Список идентичных стандартов ISO-CEN-API. Нефтяное хозяйство. 2005. № 6. С. 82–86.

2. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.14 № 1315-VII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18.

3. Вацеба І. В. УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ НАФТО- ТА ГАЗОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ. Молодий вчений. 2017. №3. С. 209–213.

УДК 502.3:504.5(477.62-2)

Ашимова Т. С.

ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Найбільш промислово розвинутим регіоном України вважається Донецька область. Майже шоста частина основних галузей промисловості нашої держави зосереджена на території Донецької області, яка займає 4,4% від загальної площі країни [1]. Більший відсоток населення країни зайнятий на виробництві з поганими і шкідливими умовами праці. Через незадовільний стан довкілля погіршуються показники здоров’я населення. Найбільший техногенний вплив на навколишнє середовище здійснюється через промисловість. Одними з найбільш поширених підприємств на території Донецької області виступають підприємства металургійної, хімічної промисловості та гірничо-видобувного комплексу.

Стан навколишнього природного середовища в Донецькій області визнається як критичний. За ступенем концентрації промисловості область посідає перше місце у державі й одне з провідних у Європі, у структурі переважають галузі зі шкідливими умовами праці та великою кількістю викидів забруднюючих речовин у довкілля.

Головними галузями техногенної складової Донецької області є чорна металургія та вугільна (Маріупольський Металургійний Комбінат ім. Ілліча і Металургійний комбінат «Азовсталь», Донецький, Єнакіївський і Макіївський металургійні заводи, Харцизький трубний завод, найбільший в Європі Авдіївський, а також Єнакіївський, Макіївський, Ясиновський, Горлівський коксохіми, «Донецькккокс» та ін.). В області також розвинена

кольорова металургія (підприємства в Костянтинівці та ін.), кам'яна сіль видобувається в Артемівському і Слов'янському родовищах, хімічна промисловість («Стірол», Дзержинський фенольний завод, Донецький казенний хімзавод та ін.), різноманітне машинобудування («Азовмаш», НКМЗ, «Донецькгірмаш», «Топаз», «Укрвуглемаш»), металлобработка (Дружківський метизний завод, «Силур», Донецький завод металоконструкцій та ін.), виробництво скла (в Костянтинівці та Артемівську) і будматеріалів.

Головними забруднювачами атмосферного повітря в області є підприємства металургії, ТЕС та підприємства вугільної промисловості. Найбільша концентрація викидів забруднення атмосферного повітря спостерігається саме в тих містах та районах, де розташовані підприємства цих видів діяльності. Зокрема, у м. Маріуполь всього викинуто 257,3 тис. т.; м. Харцизьк – 53,7 тис. т; м. Єнакієве – 42,7 тис. т; м. Курахове – 126,4 тис. т; м. Слов'янськ – 0,4 тис. т.

На основі даних Державної служби статистики України [2] була встановлена залежність викидів забруднюючих речовин в атмосферному повітрі від стаціонарних джерел забруднення та роками їх розповсюдження (див. рис.)

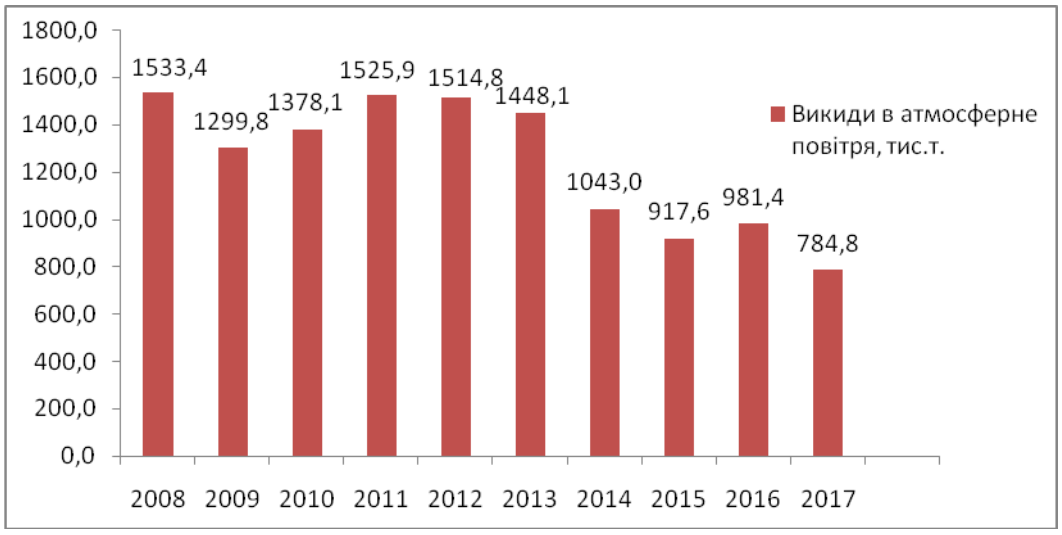

Рис. Викиди забруднюючих речовин а атмосферу від стаціонарних джерел

Найбільша концентрація викидів спостерігається в 2008 році (1533,4 тис. т.), це обумовлено високим рівнем обсягів виробництва. З 2009 по 2011 рік спостерігається збільшення обсягів викидів, що також обумовлено високою потужністю виробництв підприємств, а з 2011 року спостерігається тенденція до зменшення кількості викидів, це пояснюється виконанням підприємствами низки природоохоронних заходів, передбачених в дозволах на викиди забруднюючих речовин, а також зменшенням викидів від транспорту. Зменшення викидів забруднюючих речовин в 2014-2015 роках у порівняні з 2013 роком обумовлюється проведенням антитерористичної операції в області, внаслідок збройного конфлікту багато підприємств промисловості зазнали знищення. З 2016 року спостерігається

зріст обсягів викидів забруднюючих по відношенню до попереднього року внаслідок збільшення інтенсивності та обсягів виробництв підприємств.

Для розв'язання екологічних проблем області, а саме для поліпшення ситуації щодо охорони атмосферного повітря, в Донецькій області розроблена та впроваджуються низка програм і заходів. В містах Донецької області, де рівні забруднення атмосферного повітря перевищують нормативні, розробляються програми оздоровлення атмосферного повітря міст.

Література

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області. Краматорськ, 2016.

2. Індекси промислової продукції регіонів України / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/.

УДК 504.5(477.64)

Біатова А. О.

ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Становище сучасних міст має загрозливий стан через присутність шкідливих органічних і неорганічних сполук у довкіллі. Небезпечні речовини надходять у навколишнє природне середовище з чисельних джерел, як правило, антропогенного походження. Техногенне навантаження на Запорізьку область має великий вплив на здоров'я населення та є провідним фактором у розвитку захворювань, у першу чергу осіб, які проживають поблизу промислових комплексів.

Основними забруднювачами навколишнього середовища у області у галузі металургії та обробленні металу є відкриті акціонерні товариства «Запоріжсталь», «Запорізький алюмінієвий комбінат», «Дніпроспецсталь», КП «Запорізький титаномагнієвий комбінат»; у галузі виробництва коксу та продуктів нафтопереробки – ВАТ «Запоріжкокс»; виробництва та розподілення електроенергії, газу, тепла та води – ВП «Запорізька АЕС»; машинобудування – ЗАТ з іноземною інвестицією «Запорізький автомобілебудівний завод», ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Запоріжкран». Наявність у області практично усіх основних галузей промисловості призводить до забруднення довкілля, зокрема повітряного басейну.

Основними забруднювачами навколишнього середовища є підприємства металургії (30,7%), енергетики (28,9%), вугільної (17,2%) та нафтохімічної промисловості (5%). Рівень забруднення атмосферного повітря, води та ґрунту залишається високим. Основними забруднювальними речовинами є сполуки сірки та азоту, пил, оксиди вуглецю, діоксиди вуглецю, сірчаний газ, коксовий газ, фенол, сірководень, вуглеводні, формальдегід,

етилбензол. Основними чинниками антропогенного впливу на ґрунт та водні об'єкти є скидання стічних вод, викиди твердих та газоподібних речовин в атмосферу, складування твердих відходів, хімізація агровиробництва, розробка родовищ корисних копалин, споживання великої кількості водних ресурсів, в результаті чого відбувається забруднення водної екосистеми, що загрожує життєдіяльності біоти. Також скиди, які не підлягають утилізації відправляються на полігони, що зумовлює деградацію родючих ґрунтів.

Рис. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у Запорізькій області

Викиди у Запорізькій області із кожним роком зменшуються. Причиною цього є зменшення виробництва у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Також падіння обсягів виробництва зафіксовано у добувній промисловості і розробленні кар'єрів – 4,3%, металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів – 38%, виробництві коксу та продуктів нафтопереробки – 10,8%, виробництві хімічних речовин та хімічної продукції – на 3%, машинобудуванні – на 4,4%. На графіку спостерігається падіння обсягу загальних викидів з 2010 по 2017 рік на 36,6 тис тон. Найвищий рівень забруднення спостерігався у 2013 році, він становив 245,9 тис тон.

Запорізька область входить в п'ятірку найбільш техногенно-навантажених регіонів України, має один з найбільших рівнів забруднення атмосферного повітря. На підприємствах області налічується близько 23 тис. джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Велика продуктивність промисловості негативно впливає на навколишнє природне середовище.

Література

1. Запорізька обласна державна адміністрація. URL: www.zoda.gov.ua.
2. Індекси промислової продукції регіонів України / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/.

УДК 502:006.44 Булавицька А. С.

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ І СИРОВИНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

В теперішній час підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства та збільшення прибутку головне завдання та мета функціонування суб'єкту господарювання. Одним зі шляхів досягнення вказаної мети може виступати екологічне маркування.

Екологічне маркування – це комплекс відомостей екологічного характеру щодо продукції, процесу чи послуги у вигляді тексту, окремих графічних, кольорових символів (умовних позначень) та їх комбінацій. Він наноситься в залежності від конкретних умов безпосередньо на виріб, упаковку (тару), ярлик, етикетку чи в супровідну документацію.

Ціль створення екомаркування – повідомлення споживачу інформації, яка дозволяє обирати ту продукцію, яка робить найменший негативний вплив на навколишнє середовище; стимулює виробників екологічно безпечної продукції, забезпечення безпеки продукції на всіх стадіях її життєвого циклу; призупинення або припинення реалізації продукції, яка не відповідає встановленним екологічним вимогам; сприяння збуту продукції з кращими екологічними характеристиками; запобігання ввезення в країну недоброякісних з екологічної точки зору іноземних товарів; оцінка відходів виробництва з точки зору екологічної безпеки та утилізації [1].

8 жовтня 2004 року Україна була прийнята в Глобальну Мережу Екологічного Маркування (GEN), яка утворена в 1994 році асоціацією незалежних організацій, що здійснюють заходи щодо екологічного маркування, а національний знак екологічного маркування «Екологічно чисто та безпечно» внесений у міжнародний реєстр GEN. Сьогодні GEN поєднує екологічне маркування країн Європи, а також понад 35 країн, що не входять до ЄС [2].

Основою критерію екологічності виступає оцінка впливу на навколишнє середовище на усіх стадіях життєвого циклу подукції. Ретельне вивчення стадій життєвого циклу дозволяє визначити критерії, які враховують вимоги до ряду факторів, що виявляються екологічно небезпечними. Якщо продукція відповідає встановленним критеріям, в такому разі ій надається знак екологічного маркування [2].

Згідно з визначенням Міжнародної організації стандартизації, усі види маркування переслідують єдину мету – на основі перевіреної й достовірної інформації стимулювати пропозицію товарів та послуг, які спричиняють якнайменший негативний вплив на навколишнє середовище, а також сприяти зростанню попиту на ці товари, тим самим

стимулюючи покращення стану навколишнього середовища через залучення ринкових механізмів [2].

Але існує декілька підходів щодо оцінки впливів продукції, ґрунтованих на оцінці життєвого циклу, які відрізняються за типами екологічного маркування.

Метою програми екологічного маркування І типу є сприяння зменшенню впливів на навколишнє середовище, пов'язаних з продукцією, шляхом маркування такої продукції знаком екологічного маркування третьої сторони на основі оцінки її відповідності конкретними екологічними критеріями. Програма екологічного маркування типу І повинна демонструвати прозорість на всіх стадіях її розроблення та функціонування [3].

Тип ІІ має на меті гармонізувати використання екологічних декларацій, що застосовуються до будь–якої зробленої продукції заявником. Цей стандарт обмежує використання деяких заяв або тверджень, які є нечіткими чи неконкретними, або, які лише натякають на те, що продукція є екологічно сприятливою чи екологічно безпечною. Тому слід уникати використання таких екологічних тверджень, як «екологічно сприятливий», «сприятливий для ґрунту», «не забруднюючий», «зелений», «сприятливий для природи» та «сприятливий для озону», тощо [3, 4].

Тип ІІІ в технічному звіті 180/ТИ 14025 – описується як «виражена кількісно інформація про екологічний вплив продукції протягом її життєвого циклу», що надається постачальником за результатами незалежної перевірки (наприклад, третьою стороною, на підставі моніторингових даних, представлених як комплекс параметрів для окремої галузі).

В Україні знак екологічного маркування «Екологічно чисто та безпечно» використовується з 2002 р. внаслідок реалізації розробленої всеукраїнської програми «Впровадження комплексу природоохоронних заходів підприємствами та організаціями з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартизації та сертифікації». Присвоєння цього знаку відбувається на конкурсній основі раз на рік підприємствам та організаціям, що у стратегії розвитку враховують означені вище екологічні пріоритети.

Знак екологічного маркування є найпоширенішим інструментом «зеленого» маркетингу й надає споживачам інформацію про екологічний пріоритет конкретної продукції та можливість зробити свідомий вибір на свою користь і користь виробника. В свою чергу виробник отримає додаткові фінансові надходження, що зміцнять його позицію на ринку. Саме таке співробітництво споживачів і виробників має забезпечити сталий та збалансований розвиток країни [3, 4].

Зображення «зеленого журавлика» й напис «Екологічно чисто та безпечно», крім належних якісних характеристик маркованої продукції, свідчать про відповідність міжнародним екологічним критеріям оцінки життєвого циклу продукції.

Екологічне маркування є завершеною ланкою, що випливає із принципів стійкого розвитку, одночасно засвідчує належність та вирішує такі стратегії: чистого виробництва, екоефективності, циркулярності, кооперування [5].

Екомаркування є індикатором екологічної безпеки продукції, а, отже, дбає про здоров'я людини. Наявність на товарах знака добровільної екологічної сертифікації полегшує покупцю вибір, особливо у тому випадку, якщо покупець поінформований про переваги екологічно безпечної продукції. Купуючи товари з екознаками, споживач піклується як про своє здоров'я, так і про здоров'я майбутніх поколінь. Виробник, упевнений у якості й безпеці своєї продукції, в свою чергу, отримує нові ринки збуту. Принцип рівноваги і виграшу усіх сторін (споживач–виробник–довкілля), лежить у основі добровільної екологічної сертифікації, робить її зручним та привабливим інструментом ринку [4].

Література

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 19. Ст. 98. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80

2. Смірнова К.В. Екологічне маркування: ціль та необхідність//Матеріали Міжнародної науково–практичної конференції 2007 р.

3. Закон України «Про вилучення з обігу, переробку і утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»: Прийнятий 14.01.2000 р. № 1393–14–ВР.

4. ДСТУ 4518–2008. Національний стандарт України. Продукти харчування. Маркування для споживачів. Загальні правила: Прийнятий 24. 12. 2008 р. ВР.

5. Полікарпов І.С., Закусілов А.П. Ідентифікація товарів: Підручник. Київ:Центр навчальної літератури, 2005. 344 с.

УДК 502.17

Бунін В. С.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Одним із основних понять, яке відображає стан навколишнього природного середовища є поняття екологічної безпеки. Екологічна безпека – це такий стан та умови навколишнього природного середовища, при якому забезпечується екологічна рівновага та гарантується захист навколишнього середовища.

Згідно статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Екологічна безпека – це такий стан навколишнього середовища, коли гарантується запобігання погіршення екологічної ситуації та здоров'я людини [1]. Як зазначено у Конституції України, екологічна безпека є складовою національної безпеки.

Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Потрібно зазначити, що громадяни України несуть і відповідні обов'язки, а саме: берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища; здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів і лімітів використання природних ресурсів; не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів; вносити плату за спеціальне використання природних ресурсів і штрафи за екологічні правопорушення; компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище [1].

Екологічна безпека визначається на наступних рівнях: світ, держава; регіон, адміністративні області і райони, населенні пункти (міста і села); народногосподарські об'єкти.

Слід зазначити, що розуміння стану екологічної безпеки має, перед усім, соціальний аспект, екологічна безпека – це атрибут соціального розвитку. Тому принципи сучасної цивілізації потребують змін з точки зору їх бачення в екологічному ракурсі: безумовний примату безпеки; системність екологічної безпеки; прийнятний ризику; невід'ємне право на здорове навколишнє середовище; інтернаціоналізація екологічної безпеки; рівна екологічна безпека для кожної людини та кожної держави; плата за ризик; добровільність; свобода екологічної інформації; правове регулювання ризиком; компроміс між поколіннями [2].

Складовими елементами екобезпеки є:

1) «екологічно чиста продукція» – матеріали чи продукти (харчового і технічного призначення), що не мають шкідливих домішок у концентраціях, небезпечних для природного середовища, тварин, рослин і людини (на відміну від ковбаси червоного кольору, соєвого концентрату, смол у цигарках, вживання кока-коли, генетично-модифікованих продуктів харчування, продовольчої сировини, що містить харчові добавки тощо);

2) «екологічно чисті ґрунти» – які не мають у своєму складі домішок у кількості, що загрожує біоценозу ґрунту і здоров'ю людини (радіаційне забруднення ґрунтів, хімічне забруднення агроценозів, меліорація, випадання кислотних опадів, смог та ін.);

3) «екологічно чисте виробництво» – забезпечення такого рівня організації виробництва, при якому встановлюється відповідність екологічним вимогам, нормам і стандартам [3].

Екологічна безпека ґрунтується на:

– усвідомленні того, що людство – невід'ємна частина природи, повністю залежна від навколишнього його середовища;

– визнанні обмеженості і вичерпаності природно-ресурсного (екологічного) потенціалу Землі і окремих її регіонів, необхідності його якісної та кількісної інвентаризації;

– неможливості штучного розширення природно-ресурсного (екологічного) потенціалу понад природно-системні обмеження;

– визначенні допустимого максимуму вилучення природних ресурсів і зміни екосистем як середовища життя;

– необхідності вироблення превентивних екологічних заборон задовго до економічного вичерпання природних ресурсів або їх непрямого руйнування;

– обов'язковості створення соціально-економічного механізму гомеостазу в системі «людина – природа» типу «природа – товар – гроші – природа» (аналогічно механізму «товар – гроші – товар»);

– загальної і обов'язкової необхідності регулювання чисельності людей, їх тиску на природне середовище на локальному, регіональному та глобальному рівнях;

– прийнятності тільки «екологосумісних» технологій і техніки в усіх галузях господарювання;

– переході до ресурсоекономних технологій і мініатюризації виробів, до безпечних для природи і людей господарських прийомів;

– визнанні закону оптимальності, а в господарюванні – принципу розумної достатності у використанні способів отримання життєвих благ в просторових і часових конкретних рамках (обмеження по факторах екологічного, соціального і економічного ризику);

– розумінні, що без адекватного середовища життя (цілісності екосистем) неможливе збереження нічого живого, в тому числі його видів (включаючи людину) і природних систем більш низького рівня ієрархії.

Навколишнє природне середовище, яке є джерелом підвищеної екологічної небезпеки, перетворюється внаслідок дії стихійних сил природи або техногенної руйнівної дії на екологічно небезпечний об'єкт, що вимагає «ізоляції» від людини і суспільства, інших природних систем і комплексів шляхом встановлення спеціального правового режиму, який би обмежував або забороняв взагалі проживання населення, здійснення суспільного і приватного виробництва, проведення системи заходів щодо ліквідації джерел небезпеки, встановлення особливого правового статусу постраждалих громадян.

За таких умов доцільно розробити систему заходів, у тому числі правового характеру, які були б спрямовані на запобігання виникненню небезпеки для людини і навколишнього природного середовища від природної стихії, техногенних аварій і катастроф, на ліквідацію

шкідливих наслідків прояву підвищеного екологічного ризику і небезпеки наслідків, подібних до аварії на Чорнобильській АЕС, від явищ стихії, необдуманих рішень, які призводять до спустошення довкілля і виникнення надзвичайних екологічних ситуацій на Землі [4].

Досягнення економічного прогресу людства майже завжди забезпечується за рахунок нещадної експлуатації навколишнього середовища. Суспільство розвивалося і розвивається за рахунок майбутніх поколінь, а це породило та породжує безліч екологічних проблем, які не обмежуються кордонами окремих держав або регіонів і стосуються всього людства. Перехід України до моделі сталого еколого-економічного розвитку можливий лише за умови забезпечення екологічної безпеки як складової національної безпеки країни.

Література

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

2. Ліпкан В. А. Національна безпека України: нормативно-правові аспекти забезпечення: [монографія]. Київ: Текст, 2003. 180 с.

3. Екологічна безпека. Основні поняття та означення. URL: http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/navch_mat/vidhody/vstup_do_fahu/r9_vstup_do_fahu.pdf.

4. Право екологічної безпеки як галузь права. Поняття, види та принципи екологічної безпеки. URL: http://osvita.ua/vnz/reports/law/9989//

УДК 504.5(477.54)

Васильченко Д. В.

ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах погіршення політичної ситуації та геополітичного і транскордонного ризику в Україні зростає загроза техногенного походження. Подолання негативних тенденцій зростання втрат і витрат внаслідок надзвичайних ситуацій різного походження можливе на основі комплексного аналізу ризиків та управління ними у рамках загальнодержавної системи регулювання безпеки населення і територій. Основою цієї системи має стати аналіз можливих екологічних і природно-техногенних загроз регіональній безпеці держави.

Харківська область розташована у зонах лісостепу та степу. Область займає 31,4 тис. кв. км., має різнобічний природно-ресурсний потенціал, щільність населення 96,2 людини на км ², за останні 10 років смертність перевищує народжуваність. Мінерально-сировинна база області на 28,4% складається з паливно-енергетичних корисних копалин (нафта, газ,

конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 53,3% – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, 1,1% складає група гірничо-хімічних корисних копалин, 14,4% припадає на питні, технічні та мінеральні підземні води.

Харківська область має в своєму розпорядженні потужний народногосподарський комплекс, представлений практично всіма галузями, наявними в економіці України. Промисловості припадає на частку більше 50% валового внутрішнього продукту, області. Міста району спеціалізуються на машинобудуванні, хімічній промисловості і виробництві будматеріалів.

Аналіз антропогенного впливу на природні екосистеми свідчить про те, що швидкість деградації довкілля Харківської області набула загрозливого характеру і перевищує швидкість біологічного пристосування живих організмів до середовища існування. Значна кількість розташованих в м. Харкові та області кооперативних, комерційних та приватних структур, а також збільшення числа транспортних засобів, що експлуатуються тривалий час, призводять до значного забруднення атмосферного повітря, також військові частини та склади боєприпасів, які вибухають. Внаслідок цього окремі райони належать до територій з підвищеним рівнем забруднення атмосфери.

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксохімічного та хімічного виробництв. Основні забруднювачі атмосферного повітря: Зміївська ТЕС, Харківські ТЕЦ, «Есхар», управління магістральних газопроводів ГПУ «Шебелинка газ видобування», ВАТ «Балцем», Харківський тракторний завод ім. Орджонікідзе, ДП «Завод ім. Малишева», ЗАТ «Харківський коксовий завод». Найпоширеніші речовини, які надходять до атмосферного повітря від стаціонарних джерел: пил, діоксин сірки, діоксин азоту, оксид вуглецю. Негативного впливу від діяльності цих підприємств зазнають агроландшафти Харківської області; здоров'я людини: захворювання верхніх дихальних шляхів, онкозахворювань. Екологічний стан міста характеризується як стабільно напружений, хоча спад виробництва частково стримують наростання негативних процесів деградації навколишнього природного середовища. Спостерігається поступове збільшення обсягів утворювання та накопичення відходів виробництва і споживання, які є одним з найвагоміших факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі його компоненти та на здоров'я населення. Щорічно у області утворюється понад 1,6 млн. $м^3$ (або понад 4400 $м^3$ на добу), з яких 1,3 млн. $м^3$ утворюється у житловій забудові населених пунктів, решта твердих побутових відходів (ТПВ) – на підприємствах невиробничої сфери та промислових підприємствах (в т.ч. – ~ 3130 $м^3$ на рік промислових

відходів III-IV класів, що близькі за складом до побутових і підлягають вивезенню на полігони ТПВ).

Захоронення основної маси твердих побутових відходів, що утворюються в місті, здійснюється на Дергачівському звалищі ТПВ і використовується для знешкодження побутових відходів, видалених із території міст областей. Існуюча в області система збору та утилізації специфічних відходів (фальсифікованих медикаментів, залишків препаратів, реактивів, приборів, що вміщують ртуть, тощо) дуже небезпечна в санітарно-епідеміологічному відношенні і не відповідає вимогам щодо їх знешкодження. В Харківському регіоні промислова переробка компонентів ТПВ (відсортованих із загального збору або роздільно зібраних) знаходиться в початковій стадії.

Харківська область має середні показники модуля техногенного навантаження (10-50 і 50-100 тис. т/км^2 на рік). Конституцією та іншими законодавчими актами України гарантуються права безпеки не тільки особи, а й суспільству і державі. Це завдання вирішується коли знижуються ризики виникнення надзвичайних ситуацій техногенного походження, зменшується непродуктивні втрати і витрати на ліквідацію їх негативних наслідків. Тому, щоб поліпшити стан навколишнього середовища, треба проводити комплексний аналіз актуальних природно-техногенних загроз, здійснювати їх постійний моніторинг і запобіжні заходи.

Під час оцінки техногенного навантаження проаналізовано основні фактори формування ризику в області, забрудненість відходами та викидами в атмосферу. У складних соціально-політичних та економічних умовах, в яких опинилася область, необхідно періодично проводити оцінку безпеки області за рівнем техногенного навантаження і на цій основі ухвалювати обґрунтовані рішення щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на важливих інфраструктурних об’єктах для підвищення рівня екологічної безпеки держави.

Результати оцінки свідчать про домінуючий характер загроз техногенного походження, що є складовим чинником погіршення стану екологічної безпеки області.

Література

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 р. Київ, 2012. 359 с. URL: http://mns.gov.ua/content/nasdopovid2011.html.

2. Головне управління статистики у Харківській області. URL: http://kh.ukrstat.gov.ua/naselennia-1995-2012rr

3. Реєстр актів Харківської міської ради. URL: http://kharkiv.rocks/reestr/134820.

УДК 504.3.064 Дудка Д. І.

ЗАБРУДЕННЯ ПОВІТРЯНОГО БАСЕЙНУ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

Дніпропетровщина – один з найбільш індустріально-розвинених регіонів України, що посідає перше місце серед інших регіонів держави за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Концентрація промислових потужностей області перевищує середній рівень по Україні у 2 рази [1].

Екологічна ситуація в м. Дніпропетровську загострена тим, що викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно і переважно – в промислових зонах з великою концентрацією підприємств металургійної, машинобудівної, хімічної та інших галузей промисловості.

Метою роботи є дослідження забруднення повітряного басейну Дніпропетровщини.

Основними забруднювачами довкілля у 2016 році залишаються підприємства металургійної, добувної промисловості та виробники електроенергії. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів [2].

Підприємствами чорної металургії та вугільної промисловості викидається в атмосферу 231,758 тис. т (31,9%) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області. Частина викидів від підприємств енергетики у загальному обсязі викидів становить 53,1 %, підприємств з видобутку та первинної обробки твердого викопного палива – 13,4 %, підприємств машинобудування, промисловості з виробництва неорганічних хімічних добрив.

Таблиця

Загальна кількість викидів Дніпропетровського регіону

Викиди по роках	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальна кількість викидів, тис. т	1140, 484	1157,883	1173,077	1143,848	1037,075	876,6	833,0

Повітряний басейн Дніпропетровської області має велику кількість забруднюючих речовин, що перевищують норми, тому розробка державних програм та фінансування заходів зі скорочення викидів шляхом впровадження екологічно чистих технологій та сучасного обладнання є обов’язковою умовою покращення атмосферного повітря області.

Література

1. Галушкіна Т. П. Еколого-збалансовані пріоритети розвитку територій: концептуальні засади та організаційний механізм: [монографія] / Т. П. Галушкіна, Л. М. Грановська. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2009. 372 с.

2. Регіональна доповідь про стан навколишнього середовища в Херсонській області області у 2016 році. Дніпропетровськ: Департамент екології та природних ресурсів, 2017. С.23–33.

УДК 504.5.661.16(477.64) Дудка Д. І.

ВПЛИВ ГЕРБІЦИДІВ НА ПРОРОСТАННЯ «ПОДОЛЯНКА» (ЛЮТЕСЦЕНС)

Виробництво зерна в Україні традиційно належить до стратегічних галузей розвитку сільського господарства. Пшениця є основною зерновою культурою, що вирощується на території України та характеризується високою врожайністю – 30–40 ц/га і належить до найбільш рентабельних зернових культур. Зниження культури землеробства останніми роками призвело до різкого підвищення загального рівня забур'яненості посівів озимої пшениці. При цьому втрати врожаю від бур'янів становлять до 10 – 15 і більше ц/га [1, 2, 3].

Вирішення проблеми забур'яненості посівів є важливою умовою одержання якісних урожаїв продовольчих та фуражних культур. Використання агротехнічних заходів зменшує чисельність бур'янів до певного рівня, а комплексне поєднання агротехнічних заходів із застосуванням гербіцидів здатне зменшити рівень забур'яненості посівів нижче економічних порогів шкідливого впливу бур'янів.

За результатами агрохімічної паспортизації земель виявлено, що ресурс родючості Запорізької області складає 18,09 ц/га зернових одиниць. В землеробстві області склався гострий дефіцитний баланс гумусу і елементів мінерального живлення рослин. Найбільше гумусу мають чорноземи звичайні Розівського, Куйбишевського (с. Благовіщенка), Новомиколаївського, Гуляйпільського районів – 3,93- 4,41%.

Метою роботи було визначення характеру впливу гербіцидів на морфометричні дані м'якої пшениці сорту «Подолянка» на території с. Благовіщенка Запорізької області.

Дослід проводився на експериментальному полі з застосуванням загальноприйнятої для даного регіону технологією вирощування пшениці озимої. Для дослідження відведено 3 ділянки площею 1 м^2 (1 ділянка – контрольна; 2 ділянка – з використанням системного двокомпонентного гербіциду суцільної дії проти комплексу бур'янів на сільськогосподарських угіддях, основними діючими речовинами препарату є ізопропіламінна сіль гліфосату + дикамба; 3 ділянка – з використанням високоефективного двокомпонентного гербіциду проти бур'янів, основними діючими речовинами препарату є трібенарон-метил, тифенсульфурон-метил.

Дослід проведено при ясній погоді, середній температурі 10 – 20 ˚С, низькою вологістю. Об'єктом досліджень був середньоранній сорт м'якої озимої пшениці

«Подолянка» різновиду лютесценс. Сівбу проводили в оптимальні для зони строки 20 – 25 вересня. Сорт характеризується високим кущінням, стебло середньої товщини і міцності, пустотіле, листя зелене, проміжної величини, без опушення і воскового нальоту, колос білий та конусоподібний, середньої довжини і щільності. Сорт пройшов державне випробування і занесений до реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні з 2003 року.

При проведенні досліду було визначено морфометричні дані пшениці: висота наземної частини, ширина листа та довжина кореня після використання гербіцидів та визначено чисту продуктивність фотосинтезу. Результати досліджень наведені в таблиці.

Таблиця

Морфометричні дані пшениці

Показники	Досліджувані ділянки		
	Ділянка 1	Ділянка 2	Ділянка 3
Середня довжина коренів, см	8,9	6,4	9,2
Середня довжина наземної частини, см	33,6	23,6	32,7
Ширина листа, см	1,06	0,63	0,9
ЧПФ, г/(м^2·доба)	0,12	-0,23	0,2

Експеримент доводить, що використання гербіцидів впливає на морфометричні дані озимої пшениці. Виявлено, що досліджувана ділянка № 2 має найвищий ступень ураження бур'янів та часткове ураження культури, ділянка № 3 має середній ступень ураження бур'янів, ураження культури не виявлено.

Обґрунтований вибір гербіциду є одним з найважливіших елементів технологій, що звільняють культурні рослини від конкурентної боротьби за фактори життя: вологість, світло та поживні речовини, важливою умовою отримання високих та якісних врожаїв.

Література

1. Дерев'янський В. П. Залежно від засмічення. Захист і карантин рослин. 2004. № 6. С. 26-27.

2. Дяченко М. П., Глебов А. И. Высокий урожай зерна без гербицидов. Земледелие. 2001. № 3. С. 15

3. Іващенко О.О. Наші завдання сьогодні. Забур'яненість посівів та засоби і методи її зниження / Матеріали 3-ї науково-практичної конференції Українського наукового товариства гербологів. Київ: Світ, 2002. С. 3-6.

УДК 006.034(477) Заверуха М. В.

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛАСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Основним напрямком розвитку національної системи стандартизації, метрології та сертифікації є інтеграція України в європейські та світові структури (ЄС, СОТ, ISO, і ін.), співпраця з країнами СНД, сприяння внутрішньої державної політики підтримки вітчизняних виробників, захист прав громадян на споживання продукції безпечної для життєдіяльності, здоров'я і навколишнього середовища.

Діяльність державного комітету по стандартизації (який є єдиним державним органом, що здійснює державну політику в галузі стандартизації, метрології та стандартизації) орієнтована на створення в країні структури, відповідної до існуючої світової практики, шляхом створення мережі технічних комітетів (ТК) зі стандартизації в різних областях науки, техніки, економіки України. На початок 1998 р. в Україні функціонує 122 ТК, які взяли 1942 стандарту, близько 60% яких гармонізовані зі світовими.

Держстандарт України представляє країну як повноправний орган в Міжнародній організації зі стандартизації ISO, Міжнародної електротехнічної комісії (IES), в Європейському комітеті зі стандартизації (CEN).

Участь в розробці міжнародних стандартів сприяє вирішенню двох головних питань:

– узгодження національної технічної політики України з технічною політикою її стратегічних партнерів за кордоном;

– врахування інтересів України при розробці міжнародних стандартів з метою підвищення технічного рівня національної економіки, підвищення конкурентоспроможності української продукції [1].

Для країн, що розвиваються необхідно знати вимоги, які пред'являються країнами-імпортерами до продукції і послуг. Тому дуже важливо мати визнані і впроваджені на міжнародному рівні оцінки якості продукції – дослідні та сертифікаційні організації, що відповідають всім рівням і категоріям міжнародним організаціям і гарантують достовірність та відкритість проведення сертифікації; науково-дослідні лабораторії, які проводять випробування продукції; науково-методичні центри, що беруть участь в підготовці організацій до сертифікації продукції та систем якості; національний орган зі стандартизації, сертифікації та метрології, який зобов'язується розробляти нормативно-правову базу відповідно до прийнятих міжнародних актів, нормативів і зобов'язань. Це, в свою чергу передбачає розроблену інфраструктуру стандартів, в яку входить набір інформаційних

послуг щодо стандартизації та систем стандартів, прийнятих як на національному, так і міжнародному рівнях.

Стандарти розробляють як загальні критерії для визначення роду і якості продукції, які встановлюють рівень відповідних норм і технічних характеристик, і є основою для сертифікації продукції.

Основною структурою, що забезпечує стандартизацію і сертифікацію на міжнародному рівні представляє система ISO / IEC (міжнародна електротехнічна комісія). В рамках цієї системи щорічно працює близько 30 000 міжнародних експертів, які беруть участь в діяльності 2 832 технічних органів, які створюють за рік близько 700 стандартів, з яких понад 70 % відповідають стандартам розвинених країн і провідних виробників продукції.

Україна проводить активну політику інтеграції в міжнародну і європейську структури з стандартизації, переймаючи і впроваджуючи передові норми і технології, що сприяють експорту та збільшенню ринку збуту виготовленої продукції. Її прийняли всі члени міжнародної організації ISO 1 січня 1993 року, 14 лютого 1993 року – в члени міжнародної електротехнічної комісії, в січні 1997 року вона стала член-кореспондентом організації законодавчої метрології і Європейського комітету стандартизації в галузі електротехніки, а 1 квітня 1997 року – членом європейської організації стандартизації [2].

Це дає Україні право нарівні з іншими країнами світу брати участь більш ніж в 1000 міжнародних робочих органів, технічних комітетів стандартизації та використання в своїй роботі понад 12000 міжнародних стандартів.

З 1991 р. виник абсолютно новий підхід до розвитку національної стандартизації. З огляду на міжнародний масштаб стандартизації, необхідність ліквідації технічних бар'єрів і нормативно-правових невідповідностей в торгово-економічному і науково-технічному співробітництві та визнаючи доцільність проведення узгодженої політики в сфері стандартизації, метрології та сертифікації, глави уряду країн-учасниць СНД 13 березня 1992 року в Мінську підписали «Угоду про проведення узгодженої політики в сфері стандартизації, метрології та сертифікації».

Напрямки співпраці в міждержавної політики в сфері стандартизації у даній угоді ведуться в таких напрямках:

– прийняття спільних правил проведення робіт з міжнародної стандартизації;

– встановлення єдиних вимог і обов'язків до продукції і послуг, які забезпечують їх безпеку для життя, здоров'я і майна населення, охорону навколишнього середовища, сумісність і взаємозамінність, а також встановлення єдиних методів нагляду та контролю;

– стандартизація загальнотехнічних вимог, які представляють міждержавний спільний інтерес;

– організація ведення класифікаторів техніко-економічної інформації, систем кодування і маркування вироблених товарів, з їх подальшим розвитком;

– формування, зберігання і ведення фонду міжнародних стандартів, а також взаємодія і узгодження міжнародних, національних, регіональних стандартів інших країн при наявності відповідних угод і домовленостей;

– видача та поширення міжнародних стандартів та інших міждержавних нормативно-правових документів із стандартизації;

– взаємне співробітництво по складанню і координації програм підготовки кадрів у сфері стандартизації;

– науково-технічне співробітництво в роботах з міжнародної стандартизації.

Держспоживстандарт представляє Україну в наступних міжнародних комітетах:

– Міжнародної організації зі стандартизації (ISO);

– Міжнародної електротехнічної комісії (IEC);

– Європейський комітет зі стандартизації (CEN);

– Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC).

Держспоживстандарт здійснює також співпрацю в рамках Україна – Європейський Союз, яка представлена в інституціях, створених спільно Україною і Європейським Союзом для реалізації Стратегії інтеграції України в ЄС і виконання положень статей 51 і 56 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС:

– Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС;

– Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС;

– Підкомітет з питань торгівлі та інвестицій [3].

Двостороннє міжнародне співробітництво України в галузі стандартизації, сертифікації та метрології офіційно закріплено в 44 угодах з 31 країнами світу. У список благонадійних економічних партнерів, з якими здійснюється торговельне співробітництво входять: Франція, Італія, Німеччина, Польща, Угорщина, Китай, Монголія, В'єтнам і всі країни СНД.

Стандартизація є ключовим чинником підтримки ряду напрямів державної політики, таких як конкуренція, впровадження інновацій, усунення торгових і нормативно-правових бар'єрів, розширення торгівлі, сумісність і взаємозамінність продукції і послуг, захист навколишнього середовища і багатьох інших напрямків.

Стандартизація, поєднується з законодавством, сприяє більш ефективному технічному регулюванню на міждержавному рівні.

Міжнародна стандартизація дозволяє заощадити час і кошти необхідні для розробки національних стандартів. Таким чином, розвиток міжнародної стандартизації сприяє розвитку світової торгівлі та збільшенню економічно вигідних торгових зв'язків.

Література

1. Міжнародна та регіональна діяльність України в сфері стандартизації. URL: http://www.virtual.ks.ua/students/4142-international-and-regional-activities-in-ukraine-in-standardization.html.
2. Стандартизація в Україні. Основні положення. URL: http://studwood.ru/1855081/tovarovedenie/primenenie_mezhdunarodnyh_standartov_ v_ukraine.
3. Міжнародна та європейська діяльність України в галузі стандартизації. URL: http://helpiks.org/1-42049.html.

УДК 504.61:353.01

Заверуха М. В.

ВЛИЯНИЕ ОРУЖИЯ МАССОВОГО ПОРАЖЕНИЯ НА СОСТОЯНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ

На современном этапе стремительное расширение масштабов влияния человека на природу привело к тому, что экономическое и социальное развитие общества пришло в противоречие с экологической составляющей. В отношениях с природой человечество столкнулось с серьезными и сложными проблемами.

Говоря о войне, чаще всего вспоминают об убитых и раненых, о вынужденных переселенцев, разрушенную инфраструктуру. Но у войны есть еще один страшный следствие: разрушительное воздействие на окружающую среду.

Среди современных средств ведения войны особое место занимает оружие.

Разоружение долгое время считалось специфически политической международной проблемой, главным содержанием которой была оценка вооруженных сил государств и поиски наиболее приемлемых форм их сокращения; экологические последствия гонки вооружений практически игнорировались, как и аналогичные последствия войн. Кроме того, сама экологическая проблема не вырисовывалась в достаточно ощутимых масштабах до конца 60-х годов XX в. Охрана природы долгое время сводилась к созерцанию естественных процессов в биосфере. Лишь с недавних пор человечество вплотную столкнулось с антропогенными факторами, то есть с такими, которые сама человеческая деятельность вносит в природу, что ведет к изменениям, воздействующим на органический мир. Среди последних все возрастающий вес приобретают факторы, прямо или косвенно связанные с военной деятельностью [1].

Любые военные действия наносят окружающей среде весьма ощутимый ущерб, особенно если они ведутся на большой территории в течение длительного времени, однако и при кратковременных военных конфликтах могут возникнуть чрезвычайные экологические

ситуации, если возможный противник применит современные средства поражения. Преднамеренные воздействия человека на природу и окружающую среду в военных целях получили названия экоцида (биоцида, экологической войны).

Большое вредоносное воздействие на окружающую природную среду кроется в проблеме существовании и накоплении запасов обычных видов оружия, но также еще большую опасность представляет оружие массового уничтожения.

1. Химическое оружие. Экологические последствия применения химического оружия обуславливаются биологическим особенностями токсического действия отравляющих веществ. Первоначально, опасности подвержены такие живые организмы, которые вступают в контакт с отправляющим веществом при его непосредственном применении в военных целях.

Из современных отравляющих веществ наибольшие негативные последствия для окружающего мира могут вызвать фосфорорганические отравляющие вещества нервнопаралитического действия. Они могут вызвать гибель большей части позвоночных животных, большинства видов беспозвоночных, в частности, членистоногих. Воздействие фосфорорганических отравляющих веществ на растительность будет незначительным, хотя они не лишены токсичности, а это означает, что при заражении этими веществами, растения, поедаемые травоядными животными, представляют серьезную опасность.

Химическое оружие широко применялось только в двух войнах. Около 125 тыс. т его было использовано во время первой мировой войны и около 90 тыс. т – во время войны во Вьетнаме. Известно, что жертвами отравляющих веществ стали 1,5 млн. жителей этой страны [2].

2. Ядерное оружие. Ядерное оружие (или атомное оружие) – совокупность ядерных боеприпасов, средств их доставки к цели и средств управления; относится к оружию массового поражения наряду с биологическим и химическим оружием. Ядерный боеприпас – оружие взрывного действия, основанное на использовании ядерной энергии, высвобождающейся при цепной ядерной реакции деления тяжёлых ядер и/или термоядерной реакции синтеза лёгких ядер.

Вследствие радиационного взрыва главным образом уменьшается видовой состав экосистем, разрушаются устоявшиеся пищевые цепи, происходит деградации экосистем. Со временем в процессе смены поколений в популяциях будет сказываться генетический груз и происходить снижение репродуктивности особей.

При применении ядерного оружия, естественно, происходят количественные видовые потери на территориях его распространения. Кроме того, после взрыва еще долгое время на пораженном участке будут происходить серьезные изменения среды обитания, уничтожение

или мутация целых популяций, которые так или иначе подверглись радиационному облучению, а также возникают серьезные негативные генетические изменения.

Самым страшным последствием использования ядерного оружия, является пагубное действие радиоактивного облучения на следующие поколения. Такие генетические изменения распространяются не на одно, а на несколько поколений, и сказываются на частоте выкидышей, рождения детей с мутациями и врожденными заболеваниями [3].

3. Биологическое оружие. Биологическое оружие – это патогенные микроорганизмы или их споры, вирусы, бактериальные токсины, заражённые животные, а также средства их доставки (ракеты, управляемые снаряды, автоматические аэростаты, авиация), предназначенные для массового поражения живой силы противника, сельскохозяйственных животных, посевов сельскохозяйственных культур, а также порчи некоторых видов военных материалов и снаряжения. Является оружием массового поражения и запрещено согласно Женевскому протоколу 1925 года.

Биологическое оружие – это оружие, как правило, медленного поражения, если воздействия паралитических ядов может быть заметно уже через несколько минут после начала их воздействия, действие огнестрельного оружия мгновенно, то действие биологического оружия может растягиваться на недели.

Следующими основными характеристиками биологического оружия является его дешевизна, действительно штаммы живых существ, способных к поражению, находятся в свободном виде в природе. Еще одной характеристикой биологического оружия является способность к воспроизведению.

Также характеристикой биологического оружия является его ненаправленность действия, действительно заражение от эпицентра может происходить в любую сторону от центра заражения, по мере того как живые существа будут соприкасаться с центром поражения [4].

Применение любого вида оружия массового поражения может привести к непредсказуемым результатам как и для окружающей природной среды, так и для существования человеческой цивилизации как таковой. Поэтому целый ряд государств, политических партий, общественных организаций и движений развернули борьбу за запрещение производства, распространение и применение оружия массового поражения. В связи с этим был принят целый ряд международных договоров, конвенций и соглашений. Основными из них являются: «Договор о запрете испытаний ядерного оружия» (1963), «Договор о нераспространения ядерного оружия» (1968), «Конвенция о запрещении разработки, производства и накоплении запасов бактериологического (биологического) и токсинного оружия и их уничтожении» (1972), «Конвенция о запрещении разработки,

накопления и применения химического оружия и его уничтожении» и др. Ликвидация всех видов оружия массового уничтожения – единственно реальный путь предотвращения глобальной экологической катастрофы, связанной с военными действиями.

Литература

1. Экология войны. URL: http://www.tagillib.ru/for_profi/biblioprofi/ekologiya-voyny.php. (дата обращения 04.12.2018)

2. Экологические последствия воздействия различных видов оружия на окружающую среду. URL: https://studwood.ru/1148052/ekologiya/ekologicheskie_posledstviya_vozdeystviya_razlichnyh_vidov_oruzhiya_okruzhayuschuyu_sredu (дата обращения 04.12.2018).

3. Техноэкология: Учеб. пособие / С. А. Лобов и др. Харьков: «Нац. аэрокосм. ун-т им. Н. Е. Жуковского», «Харьк. авиац. ин-т», 2012. 161 с.

4. Экологическое оружие. Катастрофа по заказу / Природные ресурсы давно используются в военных целях, 2004. № 1-2. С. 76.

УДК 502.1

Іванов С. В.

ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ

Природокористування є теорією та практикою раціонального використання людиною природних ресурсів у середовищі суспільно-виробничої діяльності, спрямованої на задоволення потреб людства цими ресурсами, а також збереження різноманітності і якості довкілля.

Основними видами природокористування є:

- промислове;
- сільськогосподарське;
- рекреаційне.

За характером використання природних ресурсів розрізняють:

- землекористування;
- водокористування;
- лісокористування;
- використання мінеральних ресурсів;
- інші види природокористування [1].

Крім того, виділяють раціональне природокористування, засноване на вивченні, охороні, раціональному освоєнні і перетворенні довкілля, і нераціональне природокористування, що веде до прискореного вичерпання природних ресурсів, підриву

рівноваги в біосфері, зниження оздоровчих і естетичних якостей такого середовища, іноді її деградації.

Важливе значення у сучасних умовах набуває комплексний підхід до природокористування, зокрема комплексно-територіальний, що включає глобальні, міждержавні, державні, локальні та інші проблеми.

Принципи природокористування [2]:

- цільовий характер використання природних ресурсів;
- додержання екологічних і санітарно-гігієнічних вимог при використанні природних ресурсів;
- збалансованість економічних, соціальних і екологічних чинників у процесі природокористування (забезпечення сталого природокористування);
- екосистемний підхід до природи як до цілісного організму, неспричинення в процесі використання одного природного ресурсу шкоди іншим;
- непорушення в процесі природокористування прав та інтересів інших власників і користувачів природних ресурсів;
- безплатність загального і платність спеціального природокористування та деякі інші.

Усі ці принципи знаходять свій розвиток в екологічному законодавстві України.

Принцип цільового характеру природокористування закріплений всіма базовими актами природо-ресурсного законодавства України. Особливістю вітчизняного законодавства є поширення цього принципу не лише на природо-користувачів, а й на власників природних ресурсів. Вміст цільового характеру природокористування полягає в обумовленій законодавством можливості використовувати природний об’єкт (його частину) лише за тим цільовим призначенням, для якого він переданий у власність чи наданий в користування і недопустимість за загальним правилом його використання за іншим цільовим призначенням [3].

Деякі акти природо-ресурсного законодавства (насамперед земельного) поділяють природні ресурси на категорії, визначаючи особливості режиму використання кожної з таких категорій. Цей поділ впливає і на цільовий характер природокористування конкретних суб’єктів, яким відповідні ресурси передаються у власність чи надаються в користування. Так, відповідно до ст. 19 ЗК України землі України за основним цільовим призначенням поділяються на такі категорії:

- землі сільськогосподарського призначення;
- землі житлової та громадської забудови;
- землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;

– землі оздоровчого призначення;
– землі рекреаційного призначення;
– землі історико-культурного призначення;
– землі лісогосподарського призначення; є) землі водного фонду;
– землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Земельні ділянки кожної категорії земель, не надані у власність або користування громадян чи юридичних осіб, можуть перебувати у запасі.

Принцип цільового використання водних ресурсів закріплений Водним кодексом України та іншими актами водного законодавства. Основними видами водокористування є:

– забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв (ст. 48 та ін.);
– скидання у водні об'єкти зворотних вод (статті 48, 70-75);
– користування водами для потреб гідроенергетики (ст. 66) та водного транспорту (ст. 67);
– користування водними об'єктами для потреб повітряного транспорту (ст. 53);
– використання водних об'єктів (їх частин) для промислового добування риби, іншого водного промислу, для ведення мисливського господарства (ст. 68);
– використання вод для протипожежних потреб (ст. 69 ВК України);
– інші види водокористування та користування водними об'єктами, передбачені водним законодавством України [4].

Звичайно, наведені види водокористування та користування водними об'єктами є основними. Вони мають і свій внутрішній поділ, який відображений у законодавстві. Так, перший із наведених видів водокористування має суттєві особливості у сфері питного і господарсько-побутового водопостачання населення (глава 11), використання вод для потреб сільського, лісового господарства (ст. 65), для потреб промисловості (ст. 66 ВК України), для інших державних і громадських потреб та інших галузей економіки. А скидання у водні об'єкти зворотних вод як вид цільового водокористування буде різнитися за особливостями режиму при скиданні у водні об'єкти промислових, комунально-побутових, шахтних, кар'єрних, рудникових чи дренажних вод [4].

Природні процеси, що перебігають у часі, визначаються фак-торами як короткочасними, так і тривалої дії. Звідси випливає необхідність їх ураховувати і в поточній і в перспективній вироб-ничій діяльності. Тому необхідним є дотримання такого принципу природокористування, як пріоритетність екологічної оптимальності на довгострокову

перспективу відносно економічної ефективності поточного природокористування, а надто з огляду на те, що у сфері природокористування всі негативні екологічні наслідки господарської діяльності незворотні. Особливо чітко нез-воротність життєвих процесів простежується на живих організмах, у яких В. І. Вернадський визначав асиметрію на відміну від симетрії неживої матерії. Втрата того чи іншого генотипу не відновлювальна, еволюційний процес відбувається за своїми законами, згідно з якими кожний живий організм є кільцем в еволюційному ланцюзі [5].

Дотримання принципів раціонального природокористування доцільно в усіх регіонах незалежно від ієрархічного рівня. Збереження спільної екологічної рівноваги можливо за умови збереження рівноваги природних систем окремих регіонів і навпаки. Крім того, проблема раціонального природокористування не може бути вирішена тільки в регіональних і навіть в загальнодержавних межах. Це – глобальна проблема, вона властива всій планеті.

Література

1. Нестеров П.М., Нестеров А.П. Економіка природокористування та ринок. Підручник для вузів. Москва: ЮНІТІ, 1997. 413 с.

2. Джигірей В.С., Сторожук В.М., Яцюк Р.А. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища: підручник. Львів: Афіша, 2001. 272 с.

3. Екологія міста. Під ред. Стольбергу Ф.В.: Підручник. Київ: Лібра, 2000. 464 с.

4. Крисаченко В.С., Хилько М.І. Екологія. Культура. Політика. Концептуальні засади сучасного розвитку. Київ: Знання України, 2002. 598 с.

5. Злобін Ю.А. Основи екології: Підручник. Київ: Лібра, 1998. 248 с.

УДК 316.45-049.5

Катрич О. Р.

СОЦІАЛЬНІ НЕБЕЗПЕКИ ТА ЇХ ЗАГРОЗА СУСПІЛЬСТВУ

Навколишнє середовище приховує у собі певні небезпеки з якими зустрічається кожне суспільство. Вони можуть відрізнятися характером і джерелом походження, інтенсивністю. Але невелика на перший погляд соціальна загроза може нести за собою катастрофічні наслідки у разі її ігнорування, це підняття бунту, бойові дії, що в свою чергу може призвести до зникнення цілих країн.

Для того, щоб зрозуміти сутність соціальної небезпеки, необхідно дати визначення поняттю «соціум». Це перш за все оточення в якому формується людина. В соціумі взаємодіє велика кількість людей, а результатом цих зв’язків є створення певної обстановки в особливих соціальних групах, яка має вплив людей, що до них не входять.

Соціальними небезпеками або громадськими називають широко розповсюджені в соціумі небезпеки, які загрожують здоров'ю та життю людей. Носіями цих загроз є особистості, класи, групи, шари дії яких несвідомо чи навмисно направлені на знищення інших. Соціальні небезпеки досить численні, тож необхідно охарактеризувати їх види та з'ясувати джерела та причини виникнення.

До небезпек, що пов'язані з психічним впливом на людину відносяться: шахрайство – здійсненний злочин проти власності, як результат заволодіння чужим майном або придбання на нього прав шляхом обману. Шахрайство, як злочинне діяння несе за собою певні негативні суспільні наслідки, які можна кваліфікувати на матеріальні, до яких належить шкода матеріального характеру та нематеріальні – людина зазнає психофізіологічного струсу [1].

Шантаж один з найбільш агресивніших видів діяльності за інтенсивністю насильства, сутність якого в розкритті або розповсюдженні ганебних відомостей з ціллю отримання вигоди. Прикладом може бути відкрита погроза розправою, викрадення людей, знищення майна та документів, пошкодження транспортних засобів, приміщень та інші дії, які завдають потенційну шкоду людині, що негативно впиває на її психічний стан [2].

Крадіжка згідно з юридичним визначенням «це таємне викрадення майна». За офіційними даними є найпоширенішим злочином до якого відноситься крадіжка: грошей, товарів із магазину (одягу чи продуктів), транспортних засобів, цінного металу, паперів та інших [3].

Розбій відноситься до небезпек пов'язаних з фізичним насильством. Він є найбільш небезпечним злочином проти власності, полягає в нападі з метою оволодіння майном шляхом використання насильства або його загрозою життю та здоров'ю особи. Насильство здатне подавити волю постраждалого и примусити його віддати майно. Фізичне насильство передбачає завдання легкого тілесного ушкодження, що призводить до незначної втрати працездатності, короткочасний розлад здоров'я, замах на вбивство чи вбивство. Психічне насильство – погроза вбивством або заподіянням шкоди. Наслідком для людини може бути психічна травма, яка впливає на емоційну сферу людини [4].

Бандитизм – організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, організації, установи чи окремих осіб. Суспільна небезпека полягає у вчинені вбивства бандами, насильства та зґвалтування, заволодіння наркотиками, транспортними засобами, майном та так далі. Існування озброєної банди все є потенційною загрозою життю та здоров'ю суспільства [5].

Тероризм – посягання на життя людей або вбивства, які спричиняються з метою впливу на політику певної держави. Є одним із особливо небезпечних злочинів, характеризується

взяттям людей у заручники, викраденнями політичних діячів, звільнення політичних ув'язнених, угонами літаків чи ін. Причинами можуть бути зростання кризи в країні, складні соціально-політичні відносини, швидка система змін цінностей та ідеалів, участь в політичному житті людей з низькою освітою та культурою без політичного досвіду [6].

До серйозних небезпек пов'язаних із вживанням речовин, які руйнують організм відноситься алкоголізм і наркоманія – відхилення у поведінці людини, чинники соціальної дезорганізації та загроза правильному функціонуванню організму. Значна кількість злочинів відбувається у стані алкогольного сп'яніння. Алкоголізм – це хронічне захворювання, яке розвивається при регулярному вживанні спиртних напоїв, проявляється в фізичний та психічній залежності від них. Під наркоманією мається на увазі вживання наркотичних засобів без рекомендації лікаря. Це хвороба, що характеризується гострою потребою в прийнятті наркотиків, збільшення їх дози та супроводжується болісним станом при відсутності. Як наслідок руйнування психічного та фізичного здоров'я та деградація особистості, не усвідомлення дій. Із наркоманією моно пов'язати наркобізнес, виробництво та збут наркотичних засобів [7].

Небезпеки пов'язані з хворобами. СНІД – синдром набутого імунодефіциту. За даними ц світі налічується приблизно 50 мільйонів віл-інфікованих, але реальна кількість хворих людей значно більша, виявлення всіх інфікованих неможливо. Переважно це люди у віці від 15 до 24 років, 80% становлять інфекційні наркомани. Небезпека захворіти СНІДом виникла через гомосексуалістів та наркоманів, який передається через кров та статевим шляхом також від віл-інфікованої матері дитині. Люди які живуть з ВІЛ часто зазнають утисків та дискримінації в суспільстві в якому склалося уявлення, що це хвороба тих, хто вживає наркотики, працює у сфері секс-бізнесу чи гомосексуалістів. Ця хвороба є потенційно небезпечною для суспільства, зараження відбувається через нестерильні медичні інструменти, при переливанні крові, діти інфікуються до свого народження, багато людей заразилися перебуваючи у шлюбі [8].

Венеричні хвороби також належать до інфекцій які передаються статевим шляхом і протікають особливим чином, без чітко виражених симптомів. На сьогоднішній день більше 1 мільйонів зафіксованих випадків захворювань, які передаються статевим ляхом кожного дня. Серед класичних захворювань: сифіліс, гонорея, гранульома венерична, канкроїд. При неправильному лікуванні венеричні хвороби можуть набувати хронічних форм і призвести до інвалідності [9].

Отже, можна сказати, що головною передумовою виникнення соціальних небезпек є недосконаліть людської природи. Людина порушує привила безпечної поведінки з причин незнання правил безпечної поведінки та способів їх виконання, через незнання об'єкту

впливу, що тягне за собою причини виникнення загроз і небезпек. Захист від соціальних небезпек має полягати в профілактичних методах, спрямованих на їх ліквідації, наявність адекватної правової системи, як засіб попередження та ліквідації небезпек. Опираючись на історичний досвід, нехтування соціальними небезпеками, їх ігнорування призводить до того, що вони є погано керованими і трансформуються у надзвичайні ситуації соціального характеру, що можуть нести за собою наслідки які перевищують надзвичайні ситуації іншого походження.

Література

1. Смаглюк О.В. Шахрайство за Кримінальним кодексом України 2001 року. Київ. 2004. URL: http://www.lib.ua-ru/net/diss/cont/34123.html (дата звернення 11.12.2018)

2. Шантаж: Технічна енциклопедія TechTrend. URL: http://www.techtrend.com.ua/index.php?newsid=25694 (дата звернення 11.12.2018)

3. Крадіжка: ознаки, відповідальність, покарання в Україні. URL: http://www.pozov.com.ua/ua/posts_ua/kradizhka.html (дата звернення 11.12.2018)

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р.№2341-ІІІ. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

5. Бандитизм: Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. URL: http://www.adnik.info/komentar/osobluva/295-rozd9/4566--257-.html (дата звернення 11.12.2018)

6. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 384 с.

7. Юрій М.Ф. Людина і світ. Київ: Декор, 2006. 460 с.

8. СНІД. Його причини і насідки. URL: http://www.studfiles.net/preview/5014270/page:22/ (дата звернення 11.12.2018)

9. Інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ): Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. URL: http://phc.org.ua/pages/daseases/other_social_daseases/std (дата звершення 11.12.2018).

УДК 502:620.92

Ковальова Д. В.

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

Для України питання виробництва власних енергоресурсів, забезпеченість якими не перевищує 40 %, має важливе значення. На тлі енергетичної кризи актуальним є питання переходу від традиційних джерел енергії до нових, альтернативних, які, до речі, екологічно менш небезпечні. Використання відновлювальних (альтернативних) джерел енергії є одним із шляхів розв'язання проблеми енергозабезпечення України.

Альтернативні джерела енергії – відновлювальні джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів і вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний гази, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів [1].

За даними Держенергоефективності з початку 2015 року по І півріччя 2018 року потужність об'єктів відновлюваної електроенергетики (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим), яким встановлено «зелений» тариф, збільшилась на 766 МВт (з 967 МВт до 1 733 МВт), з них введено в експлуатацію:

–у 2015 р. – 32 МВт;

–у 2016 р. у 4 рази більше – 136 МВт;

–у 2017 р. у 2 рази більше – 291 МВт;

–у І півріччі 2018 р. більш ніж за весь 2017 рік – 307 МВт.

У будівництво 766 МВт потужностей об'єктів відновлюваної електроенергетики інвестовано понад 740 млн євро [2].

Станом на кінець І півріччя 2018 року в Україні працює 4919 об'єктів відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф, загальною потужністю 1733 МВт, з них:

–260 СЕС загальною потужністю 948 МВт;

–25 ВЕС загальною потужністю 515 МВт;

–138 МГЕС загальною потужністю 96 МВт;

–4660 СЕС приватних домогосподарств 89 МВТ;

–7 електростанцій на біомасі загальною потужністю 44 МВт;

–29 електростанцій на біогазі загальною потужністю 41 МВт [2].

За І півріччя 2018 року було введено 1727 об'єктів відновлюваної електроенергетики загальною потужністю 307 МВт, з них:

–61 об'єкт сонячної енергетики загальною потужністю 206 МВт;

–5 об'єктів вітроенергетики загальною потужністю 50 МВт;

–1650 сонячних домогосподарств загальною потужністю 38 МВт;

–8 електростанцій на біогазі загальною потужністю 7 МВт;

–1 електростанція на біомасі потужністю 5 МВт;

–2 об'єкти малої гідроенергетики загальною потужністю 1 МВт.

За 6 місяців 2018 року об'єктами відновлюваної енергетики, яким видано «зелений» тариф, вироблено близько 1370 млн кВт·год електроенергії [2].

В останні роки найбільш активно розвивалися сонячні електростанції (СЕС), не в останню чергу завдяки високим «зеленим» тарифам». До найбільших підприємств цієї галузі слід віднести ТОВ «Токмак Солар Енерджі», яке було створене за кошти Європейського геоекологічного фонду в рамках Європейської екологічної програми. Однак на початку літа 2015 року «зелені» тарифи були переглянуті. Так, ціна на енергію, вироблену на СЕС, булла знижена з 50 до 20 євроцентів за кВт/год. Незважаючи на істотне зниження тарифу для СЕС, привабливість інвестицій у цей сегмент залишиться досить високою, оскільки за останні роки вартість обладнання для сонячної енергетики скоротилася в кілька разів. Це пов'язано як із розвитком технологій, так і з перевиробництвом фотоелементів у Південно-Східній Азії. Крім того, в деяких країнах ЄС «зелений» тариф для СЕС вже скасовано [3].

Перспективним для України є використання енергії вітру, тому великі компанії продовжують інвестувати кошти у цей бізнес. Зокрема, компанія «Вінд Пауер», що володіє найбільшою в Україні Ботієвською вітроелектростанцією (інвестиції у її будівництво склали 340 млн євро), має намір продовжити будівництво вітроелектростанцій у Запорізькій області. Протягом двох років може також відновитися будівництво Приморської вітроелектростанції потужністю 200 МВт.

Виробництво електроенергії на малих гідроелектростанціях, попри дещо вищу, порівняно з великими ГЕС, собівартість електроенергії дає змогу економити значні обсяги паливно-енергетичних ресурсів. Так, наприклад, Явірська ГЕС (Львівська обл.) з досить невеликою встановленою потужністю (близько 450 кВт) за рік дозволяє економити 800 т вугілля, яке спалила б теплова електростанція такої ж потужності. Крім того, малі ГЕС не тільки виробляють електроенергію, а й захищають прилеглі населені пункти від повеней, сприяють їх нормальному водопостачанню, розвитку рибного господарства.

Через те, що Україна є переважно рівнинною країною, у ній не слід очікувати активного розвитку електроенергетики, яка працює на використанні біомаси. Водночас, у нашій державі розвивається агробізнес, що дає хороші перспективи електростанціям, що використовують біомасу. Саме тому Українська асоціація відновлюваної енергетики наполягала на збільшенні «зеленого» тарифу для цієї сфери, що має стимулювати інвесторів [4].

Сьогодні енергетика світу базується на невідновлюваних джерелах енергії. В якості головних енергоносіїв виступають нафта, газ і вугілля. Вчені попереджають про можливе вичерпання відомих і доступних для використання запасів нафти і газу. Найближчі перспективи розвитку енергетики пов'язані з пошуками кращого співвідношення енергоносіїв і, перш за все з тим, щоб спробувати зменшити частку рідкого палива. Але можна сказати, що людство вже сьогодні вступило в перехідний період – від енергетики, що

базується на органічних природних ресурсах, які обмежені до енергетики на практично невичерпної основі. Отже вже тепер існують альтернативні джерела енергії, які на відміну від інших, традиційних джерел – теплових, гідравлічних, атомних електростанцій екологічно безпечні, не мають шкідливих відходів, забруднюючих атмосферу, землю, води, тому за ними майбутнє.

Література

1. Закон України від 20.02.2003 № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії». URL: http://max-energy-saving.info/index.php?pg= law/3.html

2. Інформація щодо потужності та обсягів виробництва електроенергії об'єктами відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф (станом на 30.06.2018). URL: http://saee.gov.ua/sites/default/files/RE_1_half_ 2018.pdf.

3. Жук В.В. Особливості використання альтернативних джерел енергії в Україні. URL: https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/
12/15/особливості-використання-альтернати.

4. Українська асоціація відновлюваної енергетики. URL: http://uare.com.ua/.

УДК 504.5(477.41)

Конопльова В.О.

ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Техносфера – як єдина система машин і технічної культури – давно стала одним з провідних елементів в житті людей: її розвиток сьогодні – це необхідна умова для виживання людства. Сьогодні проблема техногенного навантаження на навколишнє середовище та людей є досить актуальною. Особливу загрозу становлять викиди та відходи промисловості, насамперед хімічної. Також значним забруднювачем атмосфери в містах є автомобільний транспорт, через нього в повітря надходить 39% від загальної кількості вуглецю, діоксидів азоту, сірки та важких металів.

Метою даної роботи стало дослідження техногенного навантаження Київської області та встановлення впливу діяльності на навколишнє середовище. Дослідження проводилося за декількома критеріями: оцінка природно-ресурсного потенціалу області, аналіз техногенної складової, вплив діяльності на довкілля.

Територіально Київська область розташована в північній частині України, в басейні середньої течії Дніпра. Площа області 28,9 тис. км^2. За характером рельєфу територію Київської області поділяють на три частини. На півночі переважають низовинні заболочені рівнини Поліської низовини. Південно-західна і центральна частини лежать на Придніпровській височині. Східна, лівобережна територія області розташована на заплаві і

терасах Дніпра в межах Придніпровської низовини. Область не є багатою на корисні копалини. Серед основних виділяють поклади сировини будівельних матеріалів (граніти, гнейси, глини, кварцові піски, мергель), джерела мінеральних вод, торф.

Економіка області являє собою складний багатогалузевий комплекс, який у собі розвиток важкої індустрії, сільське господарство, легку та харчову промисловість. Розвиваються такі галузі, як машинобудування і металообробки, електроенергетика, легка металургія, хімічна та нафтохімічна промисловість. Серед основних підприємств енергетики в області розташовані Білоцерківська ТЕЦ, Трипільська ТЕС, ПАТ «Укргідроенерго», Київська ГЕС, Київська ГАЕС. Діють такі підприємства хімічної і нафтохімічної промисловості – Білоцерківське виробниче об'єднання шин і гумоазбестових виробів і завод гумотехнічних виробів, Броварський завод пластмас. В Обухові розташований картонно-паперовий комбінат. На території області – 21 комбікормовий завод. Легка промисловість представляє собою підприємства швейної, трикотажної шкіряної та льонообробної галузей. Достатньо розвинена будівельна і деревообробна промисловість: заводи залізобетонних виробів (Біла Церква, Бровари, Вишгород), цегляні, по обробці граніту (Буча), скляні, по виробництву санітарно-технічних виробів. Добування граніту поблизу Богуслава і Білої Церкви.

Найбільшими забруднюваами довкілля на території Київської області виступають: за обсягом викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря:

1. ПАТ Центренерго Трипільська ТЕС;
2. ТОВ «Комплекс Агромарс»;
3. ПРАТ «Білоцерківська ТЕЦ»;
4. Яготинське ЛВУМГ;
5. ПрАТ «Ветропак Гостомельський Склозавод»;
6. ТДВ «ТЕРЕЗИНЕ»;
7. Яготинське ЛВУМГ;
8. Компресорна станція КС-35 (Богуславський район);

за обсягом утворення відходів:

1. ПАТ «Київспецтранс»;
2. КП Гребінківський комбінат комунальних послуг;
3. Трипільська ТЕС ПАТ «Центренерго»;
4. ПАТ «Київський картонно паперовий комбінат»;
5. Києво-Святошинська філія ТОВ «Рекультивація»;
6. ДСП «Чорнобильський спецкомбінат»;
7. Заготівельно-виробниче ПП «Регіон-2001».

Статистика викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрізі видів економічної діяльності за 2017 рік (див. табл.).

Таблиця

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Обсяги викидів	Види економічної діяльності	Обсяги викидів
постачання електроенергії, газу	27,1 тис. т.	сільське лісове та рибне господарство	9,7 тис. т.
переробна промисловість	4,2 тис. т.	добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,1 тис. т.
транспорт, складське господарство	3,8 тис. т.	водопостачання, каналізація, поводження з відходами	2,2 тис. т.

Проаналізувавши обсяги викидів видно, що найбільший вплив на довкілля справляють галузі постачання електроенергії та газу та діяльність агропромислового комплексу.

За статистичними даними за 2017 рік на території України було утворено 366054 тис. т. відходів, з них часта Київської області склала 1265,6 тис. т. Щорічно в Київській області утворюється близько 3,49 млн. $м^3$ твердих побутових відходів, які в повному обсязі потрапляють на полігони та несанкціоновані сміттєзвалища. В області діє 36 санкціонованих сміттєзвалищ, 7 з яких не паспортизовані та 2 закриті.

Дослідивши отриманні дані можна зробити висновки, що Київська область має значне техногенне навантаження, порівняно з більшою частиною інших областей України. За обсягами викидів та відходів область не є екологічно безпечною зоною, найбільший вплив на довкілля, а саме атмосферу та водні об'єкти, мають підприємства енергетики. Використання новітніх технологій з очистки відходів підприємств та впровадження безпечних технологій з переробки відходів, може значно поліпшити екологічний стан території.

Література

1. Державна служба статистики України, інтернет ресурс. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.
2. Київська обласна державна адміністрація, інтернет ресурс. URL: http://koda.gov.ua.
3. Дейнека О.Г. Розміщення продуктивних сил України / Навч.пос.Курс лекцій. Харків, 2001.

УДК 502.175:502.3:613.15(477.62-2) Конопльова В. О.

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ЗА ФЛУКТУЮЧОЮ АСИМЕТРІЄЮ ЛИСТКА

Проблема забруднення атмосферного повітря, особливо в промислових регіонах, не втрачає своєї актуальності. Якість атмосферного повітря визначає рівень здоров'я населення

та стан аеротопу екосистем. Найбільшими забруднювачами сучасних міст є підприємства та автомобільний транспорт. Важливе місце в оцінці якості навколишнього середовища посідають біоіндикаційні методи, які мають широке поширення, та є частиною наукового пізнання, в галузі екологічних досліджень. Флуктуюча асиметрія дозволяє побачити відхилення у розвитку об'єкта, що дозволяє зробити висновки, щодо стану забруднення оточуючого середовища.

Метою роботи була оцінка рівня забруднення атмосферного повітря у трьох різних районах м. Маріуполь, за допомогою флуктуючої асиметрії листя. Об'єктами дослідження виступали листові пластини берези повислої (Betula pendula Roth). Було відібрано три зони з різним рівнем техногенного навантаження: у Центральному районі міста з великим автомобільним рухом, у Приморському районі на території Приморського парку, на території Маріупольського морського порту. В кожній зоні було обрано одне дерево, з якого було зібрано 20 зразків листя.

Таблиця

Оцінка якості середовища за показником флуктуючої асиметрії

Район збору	**Інтегральний показник**	**Бал за шкалою Захарова В.М.**	**Якість середовища**
Центральний район, проїжджа частина	0,052	IV	значне відхилення від норми, сильно забруднений район
Приморський район, Приморський парк	0,050	IV	значне відхилення від норми, сильно забруднений район
Приморський район, Маріупольський морський порт	0,068	V	критичний стан, вкрай несприятливі умови, рослини знаходяться у сильно пригніченому стані

В ході роботи було використано метод геометричної морфометрії, який полягає в використанні парних ключових відміток з обох сторін листової пластини. Дослідження проводилося за такими параметрами: ширина половини листка; довжина другої від основи листка жилки другого порядку; відстань між основою першої та другої жилок другого порядку; відстань між кінцями першої та другої жилок другого порядку; кут між основою і другою від основи листка жилками другого порядку. Після замірів, за формулами, було розраховано відносну відмінність кожної з ознак, середню відносну відмінність на одну ознаку для кожного окремого листка та визначено середню відносну відмінність на одну ознаку даної вибірки листків. Останній показник характеризує ступінь асиметрії організму. Для оцінки ступеня порушення стабільності розвитку використовували п'ятибальну оцінку за шкалою Захарова В.М. [1]. Результати дослідження наведено у таблиці.

Листя берези, зібрані у першій зоні, характеризуються високими інтегральними показниками асиметрії, що говорить про сильне забруднення району. Листя берези, зібрані на території Приморського парку, також характеризуються значним відхиленням показників асиметрії від норми. Інтегральний показник асиметрії листя зони Маріупольського морського порту виявився максимально високим і отримав V бал за шкалою Захарова.

Література

1. Захаров В. М., Баранов А. С. Здоровье среды: методика оценки. Москва: Центр экологической политики, 2000. С. 22-25.

2. Петункина Л. О. Betula pendula как объект фитотестирования среды. Научные исследования в области естественных и математических наук. Саратов, 2017. С. 25-31.

3. Случик І. Й. Біоіндикація стану довкілля на урбанізованій території за допомогою представників роду Populus L.: автореф. дис. канд. біол. наук: 03.00.16. Чернівці, 2000. 18 с.

УДК 504(477)

Копилова К. О.

ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Екологічна криза – ситуація, що виникає в екологічних системах внаслідок порушення рівноваги під впливом стихійних природних явищ або внаслідок впливу антропогенних чинників. Екологічна криза засвідчує, що біосфера та її компоненти є досить крихкими структурами. Вони почали інтенсивно руйнуватися під впливом глобального антропогенезу та втрачати сприятливі для людини властивості. Оскільки якість життя людини визначається сукупністю не лише матеріальних, духовних, соціальних, демографічних, але й екологічних компонентів, то в умовах екологічної кризи вона почала знижуватися [1].

Вважається, що нинішня екологічна криза почалася у середині XX століття завдяки тому, що головним пріоритетом для людства є посилення влади над природою без урахування можливих негативних наслідків.

Основними причинами екологічної кризи є:

1) демографічний вибух (збільшення населення Землі);

2) урбанізація населення;(зростанням питомої ваги міського населення)

3) промислова та агропромислова діяльність; (розвиток територіально-промислових комплексів, енергетики, сільського господарства без обліку специфіки природних умов регіону, екологічних законів.)

4) підвищене використання транспортних засобів;(викид забруднюючих речовин)

5) нераціональне господарювання (інтенсивне використання всіх видів природних ресурсів);

6) зростання *кількості* і розширення масштабів *надзвичайних ситуацій*; (Зростання кількості і розширення масштабів надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру)

7) низький рівень екологічної освіти. (головна причина невиконання ухвал міжнародних екологічних форумів, угод і конвенцій з охорони природи)

Екологічна криза може призвести до наступних наслідків:

Забруднення атмосферного повітря внаслідок аварії на ЧАЕС. Це призвело до підвищення радіаційного фону у містах, збільшенню тяжких захворювань, появи різних мутацій у рослин та тварин, аномалій у новонароджених дітей.

Виснаження земельних ресурсів. Порівняно з кінцем XIXст. в Україні кількість гумусу в ґрунтах знизилась до 6 разів. Через забруднення землі, з обороту виведено 60% земель.

– Виникає ерозія ґрунтів внаслідок дії антропогенних факторів.

– Збільшення смертності населення.

– Знищення біорізноманітності й біопродуктивності. [2; 3]

– Активізація екзогенних геологічних процесів(збільшення кількості випадків на території України: зсувів, сель, змивів, суфозій та ін.) [4]

Зважаючи на все вищесказане, необхідно знайти шляхи розв’язання даної проблеми.

Основні шляхи подолання екологічної кризи:

– побудування сміття переробних заводів.

– проводити утилізацію застарілих боєприпасів, залишків токсичних відходів.

– контролювання радіаційного стану на території України.

– зменшення використання пестицидів та нітратів у сільському господарстві.

– збільшите штрафи за незаконне полювання на тварин та вирубку лісу.

За умови переосмислення людиною свого ставлення до природного середовища на нових морально-етичних засадах можна знайти вихід із кризової екологічної ситуації [5].

Література

1. Екологічна криза: поняття, причини, наслідки, форми прояву та шляхи подолання. URL: http://jurisprudence.club/ekologicheskoe-pravo-uchebnik/ekologichna-kriza-ponyattya-prichini-naslidki.html (дата звернення 16.12.2018).

2. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології. Київ: МАУП, 2000. 238 с.

3. Екологічна криза: причина і наслідки. URL: http://school.home-task.com/ekologichna-kriza-prichini-i-naslidki/ (дата звернення 16.12.2018).

4. Основні наслідки екологічної кризи. URL: https://www.eco-live.com.ua/content/book/75-osnovn%D1%96-nasl%D1%96dki-ekolog%D1%96chno%D1%97-krizi (дата звернення 16.12.2018).
5. Шляхи подалання екологічної кризи. URL: http://h.ua/story/114375 (дата звернення 16.12.2018).

УДК 502.174:006.44 Кормильцев О. М.

СИСТЕМА СТАНДАРТІВ З ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ

Проблема захисту середовища існування людини від подальшої деградації та виснаження набуває глобального характеру і стає проблемою віку, від своєчасного і радикального вирішення якої залежить життя та здоров'я не тільки нинішнього, а й майбутніх поколінь. Наш час характеризується зростанням надходження в навколишнє середовище різних забруднень, починаючи з побутових і закінчуючи промисловими відходами. В індустріально розвинутих країнах природне середовище настільки перевантажене відходами промислового виробництва і побутовим сміттям, що воно не в змозі їх повністю знешкодити. Багато речовин (пластмаси, метали, скло, окремі пестицидні сполуки) не розкладаються або розкладаються дуже повільно, тому створюється загроза порушення екологічних зв'язків у природі. Основними джерелами забруднення у містах є викиди фабрик і заводів, побутові відходи, у сільській місцевості – накопичення гною, хімічні засоби захисту рослин та добрива [1].

Відходи – речовини, матеріали і предмети, які утворюються в процесі людської діяльності, не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їхній власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. Відходи – біосферо забруднювачі, з якими пов'язана екологічна безпека, тобто такий стан довкілля, за якого сукупність природних причин і наслідків людської діяльності (виробничої, військової, комунікаційної, будівельної, наукової, інформаційної, рекреаційної, медико-біологічної та будь-яких інших видів, зокрема дії щодо попередження наслідків природних і антропогенних катастроф і надзвичайних ситуацій) унеможливлює або мінімізує безпосередні і подальші деградаційні зміни екосистем у довкіллі та негативні впливи на стан здоров'я населення. Процес упорядкування даних про відходи, ідентифікацію виду відходів відповідно до їх стану, складу і властивостей через номенклатурну назву, співвіднесення з певним процесом утворення та видом економічної діяльності; визначених видів перероблення, утилізації та видалення відходів регламентується системою стандартів [2].

У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 31–33) визначено, що мірилом сполучення екологічних інтересів здорового і сприятливого для життя природного середовища з економічними інтересами суспільного прогресу є екологічні стандарти й нормативи [3].

За час незалежності України розроблено і прийнято близько 100 державних стандартів у галузі охорони природи, з питань класифікації, паспортизації, методів і правил контролю за станом навколишнього середовища. Виконання екологічних стандартів є обов'язковим і охороняється чинним законодавством.

Норми, правила, вимоги, які містяться в стандартах та технічних умовах, стають правовими нормами.Правила застосування стандартів на території України встановлює Державний комітет України із стандартизації, метрології й сертифікації [4].

Органами Держстандарту визначаються основні напрямки в стандартизації навколишнього природного середовища: терміни, визначення, класифікації; показники якості середовища; правила охорони природи і раціонального використання природних ресурсів; методика визначення параметрів стану природних об'єктів та інтенсивності господарського впливу на них [4].

Екологічні нормативи розробляються й уводяться в дію Міністерством охорони навколишнього природного середовища, Міністерством охорони здоров'я й інших уповноважених на те державними органами відповідно до законодавства України [4].

Стандарти у сфері поводження з відходами пов'язані з такими питаннями: екологічна паспортизація, технічний паспорт відходу, терміни та визначення, класифікація відходів, поводження з відходами [4].

Технологічні нормативи встановлюють гранично допустимий скид (ГДС) – максимальну масу забруднюючих речовин, яку дозволено скидати у водний об'єкт зі стічними водами і надалі відводити з нього за одиницю часу з метою забезпечення норм якості води в контрольному пункті [4].

Література

1. Сухарев С. М., Чундак С. Ю., Сухарева О. Ю. Основи екології та охорони довкілля. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 394с.

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

3. Шмандий В. М., Солошич І. О.Управління природоохоронною діяльністю: навчальний посібник.Київ: Центр начальної літератури, 2004. 296 с.

4. Тарасова В. В., Малиновський А. С., Рибак М. Ф. Екологічна стандартизация і нормування антропогенного навантаження на природне середовище/ заг.ред. професора. В. В. Тарасова Навч. посібник. Київ: Центр учбовой літератури, 2007. 276 с.

УДК 50.17: 33(477) Коцаренко А. А.

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Розвиток української економіки, її інтеграція у систему міжнародних відносин вимагають постановки жорстких вимог до екологічної безпеки виробництва і його впливу на навколишнє природне середовище. На сьогоднішній день екологічна проблематика є досить популярною серед науковців, проте більшість досліджень торкається окремих інструментів державної екологічної політики, таких як екологічне оподаткування, екологічні інвестиції, екологічне страхування і т. п. [1,с. 128].

Для реалізації ефективної екологічної політики необхідно сформувати логічно вибудовану екологічну стратегію, що має на меті економічно й екологічно збалансований, тобто сталий розвиток, чіткі цільові показники і першочергові пріоритети, що випливають з реального поточного стану навколишнього середовища. Інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Одним з головних напрямків проведення екологічної політики є державний контроль за екологічно безпечним природокористуванням, який проводиться місцевими спеціально уповноваженими органами охорони навколишнього природного середовища. Впровадження системи управління в галузі охорони довкілля є одним з основних напрямків роботи державного управління охорони навколишнього природного середовища в Україні [1,с. 240].

Державне управління та регулювання природокористування проводиться шляхом надання відповідних дозволів на спецводокористування, ліцензування гірничо-вишукувальних робіт та розробки надр, лімітування та нормування забруднення навколишнього природного середовища та контролем за додержанням суб'єктами господарської діяльності встановлених умов природокористування та обсягів антропогенного впливу на довкілля, а також під час державної екологічної експертизи.

Лімітуванню та нормуванню підлягають обсяги водокористування та скидів зворотних вод, утворення та розміщення відходів.

Державним контролем охоплено використання небезпечних хімічних речовин, ввіз на територію України та використання, а також транзит небезпечних відходів. До функцій державного управління природокористування відноситься проведення у встановленому порядку екологічних експертиз, розглядання та погодження розділів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС), проведення еколого – експертної оцінки проектних матеріалів нових та реконструйованих підприємств всіх форм власності [2,с. 48].

Під державним контролем, що здійснюється спеціально уповноваженими органами охорони навколишнього природного середовища, знаходиться екологічний стан поверхневих та підземних водних об'єктів, стан рослинного та тваринного світу області, стан та використання земельних ресурсів та надр, забрудненість атмосферного повітря. Одним із дієвих заходів державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища є проведення перевірок об'єктів з питань дотримання ними вимог природоохоронного законодавства, контроль за дотриманням лімітів скидів та розміщенням відходів, яке здійснює державна екологічна інспекція в Україні [3]. Інформаційне забезпечення процедур державного контролю природокористування та контролю стану навколишнього природного середовища здійснюється системою державного екологічного моніторингу.

Екологічний моніторинг проводиться в країні суб'єктами моніторингу на підставі регіональних програм моніторингу за умови координуючої та інтегруючої ролі Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Україні. До напрямів проведення державної екологічної політики відносяться питання формування регіональної частини загальнодержавної екологічної мережі, розвиток заповідної справи. Припинення втрат ландшафтного та біотичного біорізноманіття, зменшення забруднення, поліпшення екологічного стану водних об'єктів. Важливим напрямком проведення державної екологічної політики в Україні є організація розробки та реалізації місцевих та регіональних екологічних програм, та організація участі в плануванні та виконанні державних програм, націлених на покращання екологічного стану території області [4].

До робіт цього напрямку відноситься забезпечення економічного механізму природокористування з формування та виконання доходної частини Державного, обласного та районних бюджетів за рахунок надходження збору за забруднення навколишнього природного середовища до фондів охорони навколишнього природного середовища, фінансування природоохоронних заходів з Державного та обласного фондів в масштабах області, справляння збору за землю та збору за спеціальне користування природними

ресурсами. Елементами екологічної політики є організація і координація наукових та проектно-технологічних розробок в галузі охорони навколишнього природного середовища, що проводяться за рахунок бюджетних коштів [2,с. 50].

Важливою частиною ведення екологічної політики є проведення міжнародної діяльності за широким спектром питань спільного використання транскордонних поверхневих водних ресурсів, транскордонного забруднення.

Таким чином пріоритетними напрямками діяльності визначено:

– в галузі нормування природокористування: видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферу та здійснення заходів в рамках запровадження концепції регулювання охорони атмосферного повітря;

– в галузі управління відходами: здійснення заходів щодо організації в області збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів та їх утилізації; запровадження системи роздільного збирання побутового сміття; збору небезпечних відходів у складі побутових (відпрацьованих люмінесцентних ламп; хімічних елементів живлення, фарб і розчинників, побутових миючих засобів, технічних мастил, аерозолів, прострочених медикаментів, електричної та електронної техніки, що вийшла з ладу, приладів, що містять ртуть тощо).

– в галузі заповідної справи: забезпечення послідовного розширення та впорядкування мережі природно-заповідного фонду, винесення меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду в натуру, розбудова регіональної екомережі області;

– в галузі економіки природокористування: посилення контролю за цільовим використанням коштів місцевих природоохоронних фондів; стимулювання природоохоронної ресурсозберігаючої діяльності суб’єктів господарювання;

– в галузі моніторингу довкілля, екологічної освіти і зав’язків з громадськістю: інформування широкого загалу населення про стан довкілля, формування екологічної культури та свідомості громадян.

Література

1. Максименко Н. В. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Вид 2-ге перероблене і доповнене. Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2017. 340 с. URL: http://www.apk-inform.com.

2. Купалова Г. І., Ульянова Д.К. Формування ефективної системи екологічного менеджменту та аудиту. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2011. № 1 (11). С. 48-53.

3. Соснин А. С. Стандарты ISO 14000. URL: http://www.ecolog.spb.ru/article_iso14000.php.

4. Барков Д. И. Международные экологические стандарты качества продукции ISO 14000 и перспективы их внедрения в Украине. URL: http://www.erudition.ru/referat/printref/id.49971_1.html.

УДК 504.3.054

Лазаренко Д. Т.

ЕМІСІЙНИЙ БЮДЖЕТ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ

Вуглецевий слід − сукупність викидів усіх парникових газів, які утворились внаслідок діяльності окремої людини, організації, міста, країни. Вуглецевий слід складається з прямих та опосередкованих викидів. Прямі викиди − це кількість CO_2 або інших парникових газів, яка викидається у атмосферу з території певного підприємства, країни, домогосподарства, головним чином при спалюванні викопних видів палива, показники спожитого тепла та електроенергії, які вироблені за межами підприємства чи домогосподарства.

Емісійний бюджет CO_2 − допустима сумарна емісія вуглекислого газу за встановлений період часу, яка не викликає підвищення температури більш ніж на 2 градуси. На основі даних Міжурядової групи експертів з питань змін клімату вуглецевий бюджет був скорочений з 400 млрд. тонн (2011 р.) до 245 млрд. тонн (2015 р.)

Кліматологи Міжнародного інституту прикладного системного аналізу (2017 р.) розрахували, що вуглецевий бюджет антропогенних викидів може бути збільшений до 880 млрд. тонн CO_2. В роботі кліматологи спиралися на системні моделі Землі, які використовувалися Міжурядовою групою експертів з питань змін клімату з додатковими інструментами моделювання, що дозволило вченим розглянути більшу кількість кліматичних сценаріїв. Результати вказують на те, що якщо досягти «вуглецевої нейтральності» до 2050 року, то температура на Землі не підвищиться більш ніж на 1,5 градуси [1].

Word Resource Institute опубліковано інфографік, в якому пояснюється глобальний бюджет вуглецю, які наслідки можемо очікувати, якщо його перевищимо, і які дії може зробити людство, щоб залишатися в ньому. Вчені підрахували кількість емісії вуглекислого газу 770 млрд. тонн вуглекислого газу, який може випромінювати антропосфера, а щоб отримати ймовірний шанс 67 %, необхідно зменшити бюджет до 570 млрд. тонн CO_2 [2].

У даному досліджені було розраховано кількість прямих викидів CO_2 від двигуна внутрішнього згоряння автомобіля з використанням бензинового палива. Для аналізу було обрано автомобіль марки Daewoo Lanos 1,5 2008 року випуску, який має об’єм двигуна 1,5 літри. Варто зазначити, що даний вид транспорту не відповідає євро стандарту на сьогоднішній день, але активно використовується у м. Маріуполь. В середньому витрата

палива на 100 кілометрів – 10,6 літрів бензину для міської їзди, а для середньостатистичного жителя (при сумарній їзді 25 кілометрів) міста близько 2,6 літрів у день. У технічних характеристиках автомобіля зазначено, що при справності всіх комплектуючих і правильному використанні, викиди CO_2 становлять 119 г/км, тобто при середньостатистичному використанні тільки лише від одного автомобіля отримуємо викиди в розмірі 68,75 г/день на одну людину. Це значення було отримано за допомогою спеціального калькулятору департаменту навколишнього середовища Великобританії. Цей інтерактивний калькулятор представляє собою алгоритм розрахунку викидів CO_2 на одну людину/одиницю транспорту, та використовує як вихідні дані середньоарифметичний показник для того, чи іншого джерела пересування, викиди якого можуть мати CO_2 [3].

В даний час в місті вже зареєстровано близько ста тисяч автомобілів. І хоча основними забруднювачами атмосферного повітря міста є стаціонарні джерела, автомобільний транспорт вносить свій відсоток. Його питома вага у складі всіх викидів шкідливих речовин – 7%, тобто близько 30 тисяч тонн на рік, цифра має динаміку до постійного зростання.

Таким чином, щоб зупинити глобальне потепління, необхідно обмежити викиди вуглекислого газу, головним чином антропогенного походження. Проте існує значна невизначеність у прогнозуванні кількості емісійного вуглекислого газу, частково через обмежену кількість моделей Землі та їх невідповідності сучасним спостереженням.

Література

1. Millar, R. J. et al. Emission budgets and pathways consistent with limiting warming to 1.5ºC. Nature Geoscience, 2017, 10, 741–747.
2. Kelly Levin According to New IPCC Report, the World Is on Track to Exceed its “Carbon Budget” in 12 Years / Levin K.: Word Resource Institute, 2018.
3. Government of United Kingdom / Department for Environment Food & Rural Affairs / Guidelines to Defra’s GHG Conversion Factors: Methodology Paper for Transport Emission Factors. 2008.

УДК613.63

Лодкин А. В.

ВЛИЯНИЕ КУРЕНИЯ НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА

Прежде чем начать говорить о вреде курения на организм человека, следует понять, что представляет собой процесс курения в целом.

Курение – это пиролитическая ингаляция (вдыхание дыма) препаратов, преимущественно растительного происхождения, тлеющих в потоке вдыхаемого воздуха, с целью насыщения организма содержащимися в них активными веществами путём их

возгонки и последующего всасывания в лёгких и дыхательных путях. Как правило, применяется для употребления курительных смесей, обладающих наркотическими свойствами (табак, гашиш, марихуана, опиум, крэк и т. п.) благодаря быстрому поступлению насыщенной психоактивными веществами крови в головной мозг [1].

Имея представление о том, что такое курение, необходимо выделить негативные стороны и последствия курения.

В табачном дыме содержится свыше 4 тысяч опасных веществ, часть которых наносят основной вред организму. К ним относятся:

– смолы – смесь твердых частиц. Большинство из них являются канцерогенами и оседают в легких;

– мышьяк – самый вредный химический элемент в составе сигарет. Оказывает негативное влияние на сердечно-сосудистую систему, провоцирует развитие раковых опухолей;

– бензол – токсичное химическое соединение органического происхождения. Вызывает лейкоз и другие формы рака.

Кроме перечисленных веществ в табачном дыме содержатся и другие вещества, одно из известных – никотин.

Никотин – это наркотическое вещество, содержащееся в табаке. Кролик погибает от 1/4 капли никотина, собака – от 1/2 капли. Для человека смертельная доза никотина составляет от 50 до 100 мг, или 2-3 капли. Именно такая доза поступает ежедневно в кровь после выкуривания 20-25 сигарет (в одной сигарете содержится примерно 6-8 мг никотина, из которых 3-4 мг попадает в кровь). Курильщик не погибает по тому, что доза вводиться постепенно, не в один прием. К тому же, часть никотина нейтрализует формальдегид – другой яд, содержащийся в табаке. В течение 30 лет такой курильщик выкуривает примерно 20000 сигарет, или 160 кг табака, поглощая в среднем 800 г никотина. Систематическое поглощение небольших, не смертельных доз никотина вызывает привычку, пристрастие к курению. Никотин включает в процессы обмена, происходящие в организме человека, и становиться необходимым. Однако если некурящий человек в один прием получит значительную дозу никотина, может наступить смерть. Такие случаи наблюдались в разных странах. Крупным ученым-фармакологом Н. П. Крафковым описана смерть молодого человека после того, как он впервые в жизни выкурил большую сигару. Во Франции, в Ницце, в итоге конкурса «Кто больше выкурит» двое «победителей», выкурив по 60 сигарет, умерли, а остальные участники с тяжелым отравлением попали в больницу. В Англии зарегистрирован случай, когда длительно курящий 40-летний мужчина ночью, во время трудной работы, выкурил 14 сигар и 40 сигарет. Утром ему сделалось плохо, и, несмотря на

оказанную медицинскую помощь, он умер. В литературе описан случай, когда в комнату, где лежал табак в связках в порошке, положили спать девочку, и она через несколько часов умерла. Живущие в накуренных помещениях дети чаще и больше страдают заболеваниями органов дыхания. В возрасте 5-9 лет у ребенка нарушается функция легких. Вследствие этого происходит снижение способностей к физической деятельности, требующей выносливость и напряжения. Обследовав свыше 2 тыс. Детей, проживающих в 1820 семьях, профессор С. М. Гавалов выявил, что в семьях, где курят, у детей, особенно в раннем возрасте наблюдаются частые острые пневмонии и острые респираторные заболевания. В семьях, где не было курящих, дети были практически здоровы [2].

Вред табакокурения известен каждому. И так, в первую очередь курение пагубно влияет на память. Результаты исследований Национального института старения США показали что у курящих возрастная деградация интеллектуальных способностей идет в 5 раз быстрее, чем у некурящих. Поэтому не удивительно что курение отрицательно влияет на успеваемость школьника. Число неуспевающих возрастает в тех классах, где больше курящих. Курение школьников замедляет их физическое и психическое развитие. Состояние здоровья, подорванное курением, не позволяет выбрать род занятий по душе, добиться успеха (например, юношам стать летчиками, космонавтами, спортсменами, девушкам – балеринами, певицами и др.). Курение и школьник несовместимы [3].

Также курение пагубно влияет на зубы и дыхательные пути, опорно-двигательную и кровеносную систему, вызывает болезни репродуктивной системы. Как это не удивительно курение является причиной ожирения [4].

Это неполный перечень последствий курения, но не все признают от него вред.

Проанализировав вопрос «Почему люди курят», можно выделить следующие причины:

1. Не знание о вреде курения;
2. Несчастная любовь у подростков;
3. Курящие родители;
4. Получение удовольствия от курения;
5. Ясный полет мысли при курении.

Следует отметить, что курение вредит не только здоровью, но и пагубно влияет на окружающую среду.

Теперь возникает вопрос: «Как с этим бороться?» В первую очередь надо ликвидировать факторы, вследствие которых люди начинают курить, во вторых нужно бороться с рекламой сигарет.

По мнению Аллен Карр, чтобы бросить курить, нужно придерживаться следующих правил:

1. Дайте торжественное обещание, что вы никогда – *никогда* – не будете курить, жевать или сосать ничего, что содержит никотин, и держите свое обещание.

2. Четко уясните: нет абсолютно ничего, от чего вы *отказываетесь,* или того, что вы *бросаете.* Говоря это, я имею в виду не только то, что вам будет приятнее жить некурящим (вы знали это всегда). Нет, я имею в виду другое: хотя ваше курение никак необъяснимо с точки зрения логики, вы должны получать от него своеобразное удовольствие или поддержку – в противном случае вы не стали бы этого делать. Но я утверждаю, что в курении нет никакого удовольствия или поддержки – разве что вам нравится биться головой о стену ради удовольствия, которое испытываешь, когда прекращаешь этот аттракцион.

3. Не существует понятия «убежденный курильщик». Вы – лишь один из миллионов, попавшихся в эту коварную западню. Как и миллионы других бывших курильщиков, которые когда-то думали, что не смогут выбраться, вам это удалось.

4. Когда бы вы ни стали взвешивать «за» и «против» курения, вы всегда придете к одному и тому же выводу: «Хватит курить. Ты дурак!» Ничто и никогда не изменит этого. Так было всегда и так всегда будет. Зная, что вы приняли правильное решение, не истязайте себя, сомневаясь в нем

5. Не пытайтесь не думать о курении и не беспокойтесь, что вы постоянно о нем думаете. Однако когда бы вы ни подумали о курении, – сегодня ли, завтра ли или позже – думайте следующим образом: «УРА! Я – НЕКУРЯЩИЙ!»

6. НЕ используйте никаких заменителей.

НЕ держите при себе сигареты.

НЕ избегайте других курильщиков.

НЕ меняйте свой образ жизни лишь потому, что бросили курить.

Если вы будете следовать приведенным выше указаниям, то вскоре переживете «момент истины». Но:

7. Не ждите его наступления. Просто продолжайте вести обычную жизнь. Наслаждайтесь жизненными взлетами и справляйтесь с падениями. Вы непременно вскоре обнаружите, что этот момент наступил [6].

Литература

1. Курение. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Курение. (дата звернення 13.12.2018).

2. Последствия курения. URL: https://www.nicorette.ru/informacia-i-soveti/posledstviya-kureniya (дата звернення 13.12.2018).

3. Влияние на здоровье. URL: http://sb-lip.ru/files/zr/O_vrede_kurenia_i_alkogolya_na_zdorovye_cheloveka.pdf. (дата звернення 13.12.2018).

4. Влияние курения. URL: https://www.youtube.com/watch?v=mWdjp0_pYtU. (дата звернення 13.12.2018).
5. Никотин. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Никотин. (дата звернення 13.12.2018).
6. Аллен Карр. Легкий способ бросить курить. URL: loveread.ec/read_book.php?id=2334&p=1 (дата звернення 27.11.2018).

УДК 006.44:502

Ломизова В. М.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СФЕРЕ СТАНДАРТИЗАЦИИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

В европейских государствах работа по разработке стандарта менеджмента окружающей среды ведется с начала 1990-х гг. Одним из лидеров апробации новых рыночных инструментов менеджмента окружающей среды является Великобритания, где в 1992 г. был принят Стандарт в области систем менеджмента окружающей среды BS 7750. Он содержит рекомендации, полезные для создания эффективной системы менеджмента окружающей среды, для развития инициативного экологического аудита, что должно сказаться на улучшении экологических характеристик деятельности организации в целом. В марте 1992 в Европейском сообществе были выпущены «Требования к экоаудиту». Цель этого документа – создать стимулы к использованию приемов экологического аудита для оценки деятельности предприятий, причем оценки, включает не только проверку выполнения требований природоохранного законодательства, но и задач собственной экологической политики предприятия [1].

Британский стандарт BS 7750. Первое издание этого стандарта в 1992 г. принадлежит Британской организации по стандартизации (отсюда и аббревиатура BS (British Standard) – британский стандарт). Целью была как проверка жизнеспособности изложенного в стандарте подхода, так и начало массового распространения принципов экологического управления, «вооруженных» лучшим опытом пилотных компаний. Стандарт включал в себя следующие элементы: требования к элементам системы экоменеджмента; руководство по внедрению; руководство по оценке СЭМ [2].

Схема EMAS. Аббревиатура EMAS означает «Управление окружающей средой и аудит». Эта схема впервые была опубликована в 1992г. Цель схемы – совершенствование производства для уменьшения воздействия на окружающую среду путем: разработки экологической политики; внедрение системы управления; регулярного оценки эффективности системы; подготовки Экологической декларации. Эти нормы действуют в Евросоюзе и не могут быть полноценно использованы за его пределами. Это вызвано тем,

что по своему статусу схема EMAS является нормой Европейского Союза. Специфика этой схемы заключается в том, что в ней нет процедуры сертификации. Документом, подтверждающим выполнение норматива, является Экологическая декларация, которая выдается самим предприятием после прохождения верификации. Верификация – это процесс, осуществляемый представителями государства, так называемыми верификаторами. По функциям они схожи с аудиторами, а их конечная цель – официальное удостоверение декларации предприятия.

Популярность этого стандарта достаточно невысокая через узкий географический ареал распространения схемы и повсеместное принятие стандарта ISO 14001. На сегодняшний день около 3000 предприятий в Европе внедрили схему EMAS. Той раздел EMAS, касающийся требований к системе управления окружающей средой, является точным изложением требований международного стандарта ISO 14001. Разница заключается только в упомянутой схеме проверки-верификации. Сама верификация – процесс несколько более жесткий, чем обычная сертификация по ISO 14001, поэтому соблюдать требования EMAS сложнее, чем требований упомянутого международного стандарта [1].

На основе EMAS была разработана серия международных стандартов систем менеджмента окружающей среды на предприятиях и в компаниях ISO 14000. Система стандартов ISO 14000 ориентирована не на количественные параметры (объем выбросов, концентрации веществ и т.п.) и не на технологии (требование использовать или не использовать определенные технологии). Основным предметом ISO 14000 является система менеджмента окружающей среды. Типичные положения этих стандартов состоят в том, что в организации должны быть введены и соблюдаться определенные процедуры, должны быть подготовлены определенные документы и назначены ответственные за определенные области экологически значимой деятельности. По мнению ряда экологов-юристов США и специалистов в области экологии Великобритании, принципы EMAS более прогрессивные и создают надежную основу для достижения основной цели введения стандартов в области менеджмента окружающей среды – уменьшение действия производственного сектора на окружающую среду. Разработчики схемы менеджмента окружающей среды и аудита считают, что сертификация предприятия по ISO 14000 может рассматриваться как промежуточный шаг к согласованию его деятельности требованиям EMAS [2].

Стандарты серии ISO 14001. В 1993 г. в результате всемирного успеха ISO 9000 между Европейским комитетом по стандартизации (CEN) и Международной организацией по стандартизации (ISO) был заключен договор, касающийся совместной разработки стандартов экологического менеджмента. Потребность в принятии национальных стандартов серии ДСТУ ISO 14000 не должна вызывать серьезных вопросов: экологическая ситуация в

Украине известна и не нуждается в комментариях. Ведь не секрет, что, например, управление качеством часто было организовано, исходя из принципов и подходов комплексной системы управления качеством предприятия (КС УЯП). Менеджмент производственной безопасности регламентировался массой различных нормативных документов, выполнение которых неуклонно контролировалось соответствующими инстанциями. Вместе управления вопросами, связанными с окружающей средой, осуществлялось ситуативно. В частности, были определены ГК опасных веществ, устанавливались лимиты эмиссий, и работа государственной контрольной машины была направлена на инспекцию и взыскания штрафов в случае выявления отклонений [2].

Принятие Украиной ISO серии 14000 как национальных стандартов (ГОСТ) стало первым шагом на пути систематизации деятельности предприятий в сфере экологии. Украина приняла эти стандарты практически сразу же (через год) после утверждения их в ISO. Собственно Украины в этом аспекте обошла и Россию, и ряд других стран. Однако, как уже было отмечено, реальной базы для того, чтобы эти стандарты заработали в нашей стране, на тот момент не было. Поэтому на самом деле внедрения СЭМ на предприятиях Украины происходит и происходит очень медленно. Если, скажем, в мире в 2002г. были уже десятки тысяч компаний, сертифицированных на соответствие ISO 14001, то в Украине на конец 2002 г. таких компаний было около пяти. Первыми ласточками стали горловский «Стирол», одесский «Лукойл», а впоследствии и запорожский «Укрграфит», и крымская «Массандра». В основном на отечественных предприятиях система разрабатывается сначала на 1-3 подразделения с последующим расширением [3]. К сожалению, текст стандарта содержит ряд неточностей. Характерной ошибкой стал неточный перевод английского термина framework. Авторы ДСТУ перевели это слово как «организационная структура», не соответствует ни духу, ни букве стандарта. На самом деле под framework везде в тексте понимается слово «основа». То есть фраза «необходимо создать организационную структуру управления окружающей средой» неправильная, ее надо читать так: «Нужно создать основу управления окружающей средой». Но в целом это, конечно, несущественно. Главное, что такой стандарт создан и системы, отвечающие ему, успешно внедряются на украинских предприятиях. Хотя в принципе даже без наличия такого стандарта в системе Госпотребстандарта нашлись бы предприятия-лидеры, которые внедряли принципы ISO 14000 в своих производствах. На сегодня получены серьезные результаты, свидетельствующие об экономической эффективности систем менеджмента окружающей среды.

Одним из первых документов, регулирующих деятельность предприятия в области экологического менеджмента в Украине и дают возможность внедрения международных

стандартов менеджмента окружающей среды, основные положения системы обязательной экологической сертификации. Экологическая сертификация в этой системе понимается как деятельность по подтверждению соответствия объекта сертификации природоохранным требованиям, установленным действующим законодательством Украины, государственными стандартами и другими нормативными документами, в том числе международными и национальными стандартами других стран. При оценке систем менеджмента окружающей среды украинских предприятий, очевидно, наиболее приемлемые международные стандарты серии ISO 14000.

Литература

1. Sadler B. Environmental Assessment in a Changing World: Evaluating Practice to improve Performance. Canada, 2006. 232 p.

2. Terner R. Veeman. Benefit – Cost Analysis in Enviromental Decision–Making: Procedures, Perils and Promise. University of Alberta, 2014. 106 p.

3. Дацій О.І. Інноваційна модель розвитку економіки України в умовах глобалізації: монографія / О.І. Дацій, М.В. Гаман, Н.В. Дацій. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 370 с.

УДК 502.17(477.6) 364

Ломізова В. М.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АТО: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Інститут екологічної безпеки є одним із фундаментальних в екологічному праві та законодавстві й базується на конституційних засадах, передбачених ст. 16 Конституції України, де забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги та території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу розглядається як обов’язок держави. До об’єктів екологічної безпеки традиційно відносять: людину, її життя і здоров’я; власність; суспільство з його матеріальними і духовними цінностями; державу, функціонування якої покликано забезпечити нормальні умови для життєдіяльності громадян [1].

Але реальність із правовим забезпеченням екологічної безпеки в сучасних умовах на окремих територіях нашої держави є досить драматичною, що обумовлено бойовими діями в зоні проведення АТО, результатами яких є порушення екосистем і природоохоронних територій, руйнування екологічно небезпечних промислових об’єктів, погіршення санітарно-гігієнічних показників питних та господарсько-побутових водних ресурсів, порушення ландшафтного та надрового середовища, загроза радіоактивного забруднення. Як зазначено в

Концепції Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, схваленої розпорядженням КМ України від 31 серпня 2016 р., загострення проблем, яке відбулося внаслідок військової агресії, викликано такими негативними явищами, як: руйнування житлового фонду, соціальної інфраструктури та систем життєзабезпечення; втрата населенням нерухомого та іншого майна тощо, а також різке погіршення стану навколишнього природного середовища, ускладнення екологічної ситуації в східних регіонах України [1]. Військова агресія на території розвинутих гірничобудівних районів Донбасу відкрила «ракову пухлину» існуючих екологічних проблем, які до цього існували століттями у «замороженому» стані. Через бойові дії припинили роботу понад половини постів контролю якості атмосферного повітря Донецького та Луганського обласних гідрометеорологічних центрів, які опинилися на окупованій території та в зоні бойових дій. Не працюють також пости контролю якості поверхневих вод Сіверська-Донецького басейнового управління водних ресурсів на тимчасово окупованих і на частині звільнених територій. Фактично в регіоні зруйнована і не діє система екологічного моніторингу тоді, коли вона найбільш необхідна. Таким чином, руйнування інфраструктури та інженерних мереж, поширення хімічного та радіаційного забруднення, засмічення ґрунтів і водних об'єктів, пошкодження об'єктів каналізації водовідведення, припинення водовідливу та затоплення шахт нині становлять загрозу для населення всього східного регіону України. Вкрай руйнівними також є безпосередній вплив бойових дій на природно-заповідні території та їх екосистеми. З урахуванням наведеного, можливо зробити невтішний висновок про те, що система екологічної безпеки в умовах Російської агресії в східних регіонах України повністю зруйнована та знищена. За цих умов на відповідній території екологічні чинники, що містяться в Конституції України, законах та кодексах України екологічного спрямування «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд», «Про екологічну мережу», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», «Про аквакультуру», Земельному, Водному, Лісовому кодексах, Кодексі про надра України, інших законодавчих та нормативно-правових актах не лише порушені і не спроможні виконувати свої регулятивну та охоронну функції – вони припинили своє існування як форма цивілізаційного імперативу у взаємовідносинах «людина-суспільство-довкілля» на відповідній території. Перед Україною стоїть важливе завдання зі стабілізації та повернення до існуючих екологічних стандартів в межах цієї території. Чинниками ефективності правової політики держави щодо вирішення екологічних проблем Донбасу повинні стати

проведення екологічного аудиту з метою визначення масштабів завданих збитків навколишньому природному середовищу; визначення стандартів, пріоритетів, мети, якими керуються органи державної влади, політичні та громадські об'єднання, інші суб'єкти; створення єдиного центру моніторингу забруднення довкілля в зоні АТО та тимчасово окупованих територій; визначення способів організації державного санепідем нагляду за водопостачанням населення; формування дієвого механізму правового регулювання використання природних ресурсів у зоні АТО та засобів оперативного реагування у випадку надзвичайних екологічних ситуацій; об'єднання зусиль, координація роботи громадськості, науковців, екологів, державних установ, міжнародних організацій задля запобігання екологічній катастрофі на Донбасі; організація міжнародної технічної співпраці для стратегічного екологічного оцінювання наслідків війни та розроблення і фінансування програм щодо вирішення екологічних проблем Донбасу; підвищення рівня правової культури громадян та професійної культури правоохоронців і посадових осіб, діяльність яких стосується екологічних прав громадян [2, с. 283-284]. Необхідне створення методики документування та оцінки збитків, заподіяних довкіллю в результаті бойових дій – забруднення ґрунту та води; зміна біогеохімічного балансу територій; руйнування гідротехнічних, електричних та газових споруд; знищення лісів, рослинних ресурсів та господарських угідь; знищення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі. Ґрунтуючись на конституційних засадах права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля, необхідно передбачити розробку та впровадження якісних та кількісних показників безпечності довкілля у зоні проведення АТО. Дієвим у майбутньому повинно стати створення на звільненій території тимчасових регіональних управлінь з відновлення довкілля, побудованих за принципом комплексного спрямування (безвідносно до окремих природних об'єктів та ресурсів), з урахуванням регіональних і місцевих особливостей та закономірностей екосистем. Також необхідно передбачати проведення системного моніторингу стану довкілля, обов'язково оприлюднення рівня екологічної небезпеки, механізм локалізації кожної з існуючих проблем та розробку детального плану їх ліквідації.

Таким чином, перше, що необхідно зробити для відновлення території в межах якої проводиться АТО, необхідно забезпечити об'єднання гілок органів виконавчої влади з громадськими організаціями для відновлення знищеної інфраструктури, економічного та екологічного відновлення, становлення громадської безпеки з метою розробки правових засад, об'єднаних в один нормативно-правовий акт (стратегія розвитку), які б регулювали правову сторону подолання негативних екологічних наслідків та відновлення навколишнього природного середовища в регіоні проведення АТО.

Література

1. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: http://zakon.rada.gov.ua/
2. Личенко І. О. Проблеми екологічної безпеки тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та організаційно-правові засади їхнього вирішення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Юридичні науки, 2016. № 845. С. 279-284.
3. Андронов В. А., Горінова В. В. Рівень організації державного екологічного моніторингу в зоні проведення бойових дій (Донецька та Луганська області). Екологічна безпека: сучасні проблеми та пропозиції: матер. Всеукр. науково-практ. конф. Х.: Вид-во «Інтерсервіс», 2017. Том 1. С. 95-99.
4. Дослідження впливу військових дій на довкілля на сході України / Кравченко О., Василюк О., Войцехівська А., Норенко К. Аналітично-інформаційний журнал «Схід», 2015. № 2. С. 118-123.
5. Побережна Л. Я., Станецький А. І. Оцінка потенційних екологічних ризиків внаслідок проведення антитерористичної операції. Техногенно-екологічна безпека, 2017. № 2. С. 45-52.
6. Проблеми права екологічної безпеки: навч. посібник. Під заг. ред. М. В. Краснової та Р. С. Кіріна; відп. ред. В. І. Андрейцев. Дніпро: НГУ, 2016. 576 с.

УДК 502:628

Протченко А. С.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ УТИЛІЗАЦІЇ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Актуальною проблемою сучасного розвитку суспільства є проблема утворення, оброблення та утилізації відходів. Утворення відходів зростає, тоді як значна частка цих відходів видаляється на полігонах та звалищах, які розміщені, спроектовані та експлуатуються неналежним чином, наслідком чого є негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людини. [1].

Метою роботи є вивчення структури утворення та накопичення відходів в Херсонській області, їх збирання, утилізація та видалення.

Станом на 1 січня 2017 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств Херсонської області накопичилось 1175,0 тис.т відходів. На підприємствах області протягом 2016 р. утворилось 388,7 тис.т відходів. Утворені відходи в основному мали рослинне походження. Обсяги цих відходів становили 74,4% від загальної кількості відходів. Протягом 2016р. в області було утилізовано 23,5 тис.т відходів I–IV класів

небезпеки, що на 64,4% менше, ніж у 2015р. Частка відходів, які були утилізовані, у загальному обсязі утворених склала 6,0%. На кінець 2016р. в області налічувалось 130 місць та об'єктів видалення відходів. Їх проектний та залишковий об'єм становить, відповідно, 5435,8 тис.м^3 та 3245,9 тис.м^3, а площа – 2085,9 тис.м^3 та 1340,0 тис.м^3 відповідно. Проблема поводження з відходами стосується усіх галузей економіки та сфери споживання.

З метою забезпечення безпечного зберігання та максимальної утилізації відходів виробництва в області проводиться постійна робота по інформуванню у сфері поводження з відходами та шляхів їх утилізації. Для зменшення обсягів відходів, що захоронюються на сміттєзвалищах та їх негативного впливу на довкілля було розроблено роздільне збирання побутових[2].

Вирішення завдань щодо утилізації відходів, слід впроваджувати з врахуванням регіональної економічної, соціальної та екологічної ситуації. Некероване накопичення відходів і недбале поводження з ними призводить до негативних не тільки екологічних, але й економічних наслідків. Наслідки цих дій виявляються у високій ресурсоємності та значному екологічному ризику промислового виробництва.

Література

1. Братчиков В. Г. Развитие системы управления промышленными отходами на уровне предприятия и региона. Киев: Знання, 1999. 25с.

2. Регіональна доповідь про стан навколишнього середовища в Херсонській області області у 2016 році. – Херсон: Департамент екології та природних ресурсів, 2017. С.23–33.

УДК 303.7:502.51(282)(477.62)

Протченко А. С.

ГІДРОБІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАНУ РІЧКИ МОКРІ ЯЛИ

Біологічна оцінка якості води природних водойм проводиться за допомогою методів біомоніторингу та біоіндикації. Біологічні методи оцінки враховують видовий склад, кількісний розвиток видів-індикаторів та їх зв'язок з антропогенним навантаженням. Гідробіологічні показники є найважливішим елементом системи контролю забруднення водного середовища. Контроль навколишнього природного середовища з їх допомогою є високо пріоритетним. Гідробіологічні показники дають можливість оцінити якість води за тваринними організмами і рослинністю водойм. Зміна видового складу водних екосистем може відбуватися при слабкому забрудненні водних об'єктів, яке важко визначити інструментальними методами, тому гідробіологічні показники є більш чутливими [1].

Порівнявши якісний склад і кількісну структуру спільнот донних організмів, можна робити висновки про стан забрудненості річки. Якщо у воді багато чутливих до забруднення

організмів і вони різноманітні – річка чиста, і – навпаки, присутність великої кількості толерантних організмів свідчить про несприятливий екологічний стан. Макрозообентос – найбільш розповсюджений об'єкт для вивчення прісних вод. Група організмів має ряд переваг в порівнянні з іншими біоіндикаційними групами.

Мета роботи: встановити клас якості води та видовий склад річки Мокрі Яли. Дослідження з оцінки якості води та стійкості донного ґрунту до забруднення було проведено у період з травня по вересень 2018 року в водотоках басейна річки Мокрі Яли на території села Старомлинівка. Для визначення якості води методом біоіндикації було проведене відбір бентосу. Серед всього різноманіття макробентосу порівняно невелика частка має індикаторні властивості та може бути використана для визначення якості води. Серед бентосних організмів частка знаходиться на поверхні грунту (епібіонти), частина – у товщі ґрунту. Епібіонти можуть періодично спливати і переміщатися в товщі води. До найрозповсюджених представників належать великі, помітні оком двостулкові та головоногі молюски, личинки комах веснянок, одноденок, бабок, мотилі, черви, зокрема кільчасті, вищі ракоподібні. Відбір проб проводився на двох точках річки, які знаходяться в зоні, які найбільш схильні до антропогенного впливу. Для відбору проб донного покриву малих річок використано скребок. Скребком обловлювалися як мілководні ділянки річки, так і глибоководні. Проведено промивання зібраної проби бентосу для відокремлення організмів від ґрунту та проведено їх ідентифікацію. Первині дані та результати гідробіологічної оцінки стану басейна річки наведено у таблиці.

Таблиця

Оцінка якості води річки Мокрі Яли за допомогою гідробіологічних індексів

Індекси	Сапротоксобність		Вудівіса		Гуднайта-Уітлея	
Період відбору проб	Значення індексу	Зона сапротоксобності	Значення індексу	Клас якості води	Значення індексу	Клас якості води
Весна	13	β-мезосапробна	4-5	Помірний, IV	0,8	Сумнівний стан
Літо	14	β-мезосапробна	4-5	Помірний, IV	0,1	Добрий стан
Сезон	14	β-мезосапробна	4-5	Помірний, IV	0,2	Добрий стан

Статистичну обробку проведено за індексом сапротоксобності, індексом Вудівіса та індексом Гуднайта-Уітлея. Методи засновані на тому, що різні групи водних безхребетних приурочені до водойм з певним ступенем забрудненості, і полягають в обчисленні індексу сапробності за наявністю у водоймі тих чи інших індикаторних таксонів макрозообентосу.

Методика підходить для будь-яких типів прісних водойм і не вимагає визначення безхребетних з точністю до виду [2].

В роботі проведено оцінку якості води за складом зібраної фауни згідно розрахунків біотичного індексу, який має числове значення і виражає видове різноманіття. Екологічний стан річки оцінено згідно біотичного індексу по кількісному співвідношенню груп зообентосу і чисельності кожної. Встановлено, що макрозообентос річки Мокрі Яли представлений 6 групами організмів. Аналіз екологічного стану водного басейну методом біоіндикації показав, що обстежена річка відноситься до категорії помірно забрудненої водойми, 3 клас якості (β-мезосапробні). Цей клас характеризує наявність амоніаку і продуктів його окиснення. Видова різноманітність β-мезосапробної зони велика, проте біомаса організмів достатньо невелика.

Література

1. Попченко В.И. Мониторинг макрозообентоса. Руководство по гидробиологическому мониторингу пресноводных экосистем. Санкт-Петербург, 2015. С. 80-120.

2. Руководство по методам гидробиологического анализа поверхностных вод и донных отложений / Под ред. В. А. Абакумова. Л., 1983. 240 с.

УДК 504.61: 355.01

Смолка В. Г.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩА

Війна – складне суспільно-політичне явище, пов’язане з розв’язанням суперечностей між державами, народами, національними й соціальними групами з переходом до вжитку засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами [1].

Війна це завжди хаос і смерть. Людина живе в постійному страху, голод, нестачу води. У воєнний час порушуються права і свободи людини особливо найголовніше – право на життя. Війна – це найстрашніша діяльність людини. З найдавніших часів війни негативно впливали на навколишній світ і на нас самих. В міру розвитку людського суспільства і технічного прогресу війни ставали усе більш запеклими, і все більше впливали на природу. Спочатку втрати природи в силу малих можливостей людини були невеликі, але поступово вони стали спочатку помітними, а потім і катастрофічними. Отже, військова діяльність була й залишається джерелом небезпеки для природи.

Сучасна війна й підготовка до неї стають дедалі дорожчими. Розробка, виготовлення й випробування нових видів зброї лягає непосильним тягарем на економіку країн світу. На

військові потреби у світі щорічно витрачається 2-3 % енергетичних ресурсів, 3-4 % запасів нафти. До 3 % території розвинених країн відводиться під військові бази, склади, полігони тощо, причому це переважно родючі землі або лісові масиви. На планеті військові займають близько 42 млн. га суші. Витрати на військові потреби у світі в 2,5 рази перевищують витрати на охорону здоров'я і в 1,5 рази – на освіту [2].

Окрім негативного впливу на економічний стан країни, війна призводить до погіршення соціальних умов життя та загрожує оточуючому середовищу.

Ведення будь-яких військових дій призводить до руйнування навколишнього середовища.

Небезпека військової діяльності проявляється у наступному:

1. Використання вибухових речовин.

Снаряди, що падають на землю під великим кутом, глибоко проникають в ґрунт. Велике розсіювання снарядів приводить до стрільби не по цілях, а по площах. Бомби теж мають велике розсіювання і проникають глибоко в ґрунт, навіть глибше, ніж снаряди такої ж ваги. При цьому заряд бомб набагато більше, ніж в артснарядах. Крім руйнування ґрунтів і знищення тварин безпосередньо вибухами й осколками снарядів, нові боєприпаси викликають лісові і степові пожежі [3].

2. Пошкодження промислових об'єктів.

Удари по підприємствах нафтопромислового, хімічного і вугільного комплексів супроводжуються залповими викидами сотень тонн сильнодіючих отруйних речовин в атмосферу. Забруднення атмосфери поширюється на величезні території та викликає тривале забруднення ґрунту, сільськогосподарських і лісових угідь.

3. Виробництво зброї.

При виробництві хімічної й особливо атомної зброї виходить безліч шкідливих і небезпечних речовин, що важко утилізувати і зберігати**,** та й то вони нерідко просто викидаються. Якщо врахувати, що багато хімічних речовин не розпадаються сотнями років, а радіоактивні – сотні тисяч, мільйони і навіть мільярди років – то стає зрозумілим, що військова промисловість закладає міну уповільненої дії під генофонд людства [4]. Також виробництво зброї дуже складна справа і вимагає безліч усіляких видів сировини.

4. Знищення природних об'єктів.

Люди використовують природні об'єкти – у першу чергу ліси – як зброю. Дерева використовують не для поразки живої сили, а для затримки його в зоні поразки. **Також** природні об'єкти використовують для поразки супротивника. Найпростіші і розповсюджені способи – це отруєння джерел води і пожежі [5]. Також нагальними проблемами є використання військовими лісів і сільськогосподарських угідь.

5. Величезні поховання, що залишаються на місцях великих битв.

При розкладанні величезного числа трупів утворюються отрути, що з дощами чи ґрунтовими водами попадають у водойми, отруюючи їх. Ці ж отрути гублять тварин і на місці поховання. Вони тим більше небезпечні, що їхня дія може початися як відразу, так і через багато років [6].

6. Втрата біорізноманіття та псування заповідних територій.

Воєнні дії значно збільшили ризик зникнення численних різновидів тварин і рослинного світу.

7. Накопичення військової техніки.

Різноманітне використання важкої гусеничної техніки десятків тисяч машин стирають в пил землю, а їхні шуми і відходи забруднюють місцевість на багато кілометрів навколо.

Зважаючи на перераховані небезпечні фактори, можна стверджувати, що військова діяльність має великий шкідливий вплив для населення, тваринного і рослинного світу та в цілому на навколишнє природне середовище. Війна завжди була для людей одним із найбільших лих на протязі всієї історії. Вона знищувала значні людські і матеріальні ресурси, приводила за собою інші лиха, гальмувала розвиток людства. З кожним роком сила зброї ставала все сильнішою і сильнішою, а наслідки її використання все жахливішими. Зараз, на рубежі тисячоліть, людство має ядерну зброю, яка може знищити все живе на планеті. Екологічні катастрофи воєнного характеру мають негативні наслідки не тільки для країни, на яку напали, а також для країн, що не беруть участі у конфлікті, і нарешті, для самого агресора. Адже, небезпечні викиди в атмосферу вітром може розноситись на великі території, дощі викликають тривале забруднення грунту, сільськогосподарських і лісових угідь. Забруднення вод, що впадають інші моря, океани, може призвести до їхнього загального забруднення.

Література

1. Війна: поняття, причини, класифікація і види. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Війна (дата звернення 16.12.2018).

2. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екології: підручник для студ. вищих навчальних закладів. 3-є вид. Київ: Либідь, 2006. 408 с.

3. Екологічні проблеми природокористування та охорона навколишнього середовища. URL: http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/370/1/tech2015_tezy_1_153-155.pdf (дата звернення 16.12.2018).

4. Екологічні наслідки війни на сході України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Екологічні_наслідки_війни_на_сході_України (дата звернення 16.12.2018).

5. Екологічні наслідки військових дій. URL: http://eco.com.ua/content/ekologichni-naslidki-viiskovikh-dii (дата звернення 16.12.2018).
6. Екологічні наслідки військових дій. URL: https://works.doklad.ru/view/QpO-zPjCt_k.html (дата звернення 16.12.2018).

УДК 502.174:620.9

Фокін В. А.

ВПЛИВ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Економіці України притаманна висока питома вага ресурсномістких та енергоємних технологій. Низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значної деградації довкілля України, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у дуже великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва.

Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, а це загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією народу України [1].

Головними причинами, що призвели до загрожуючого стану довкілля, є:

– застаріла технологія виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, що перевищують у два – три рази відповідні показники розвинутих країн;

– високий рівень концентрації промислових об'єктів;

– несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;

– відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів;

– відсутність належного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;

– відсутність належного контролю за охороною довкілля [2].

Металургійна промисловість, що включає чорну та кольорову металургію, коксове та прокатне виробництво, а також суміжні допоміжні об'єкти і процеси, є однією з найбільш забруднюючих галузей промисловості, викиди якої від стаціонарних джерел забруднення досягають 38 відсотків загальної кількості забруднюючих речовин.

Вплив підприємств нафтохімічного комплексу на стан навколишнього природного середовища характеризується викидами в атмосферу вуглеводнів, сірчаної кислоти, сірковуглецю, ртуті, фтористих та інших шкідливих сполук.

У ряді регіонів України висока концентрація хімічних та нафтохімічних виробництв призвела до занадто високого рівня забруднення джерел водопостачання.

Хімічна промисловість – одна з основних галузей, де утворюються у великих обсягах відходи, значна кількість яких – токсичні.

Підприємства нафтогазового комплексу за рівнем шкідливого впливу на довкілля вважаються об'єктами підвищеного екологічного ризику. Вони є потенційними джерелами забруднення довкілля, що може статися у разі порушення технологічних режимів роботи устаткування чи аварійної ситуації. Деякі об'єкти забруднюють довкілля і за нормальних умов роботи, що зумовлено існуючими технологічними процесами.

Серед промислових об'єктів одним з основних забруднювачів атмосферного повітря є підприємства теплоенергетики (близько 30 відсотків усіх шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел).

Значним забруднювачем довкілля є транспортна галузь, зокрема рухомі її засоби (автомобілі, тепловози, морські та річкові судна), що використовують як пальне різні види нафтопродуктів. Значної шкоди довкіллю завдають відпрацьовані гази автомобілів, пально-мастильні матеріали, зливні води після миття автомобілів та їх агрегатів, пари різних шкідливих речовин, кислот, матеріалів, які використовуються в технологічних процесах ремонту автомобілів [3].

Основні забруднюючі речовини – це відпрацьовані гази тепловозів, нафтопродукти, фенол, аерозолі, сміття.

У недостатньому екологічному контролі за масовим використанням деяких інших відходів (фосфогіпсу, вапняково-сірчаних шламів тощо). Це – додаткове джерело забруднення природного середовища.

Основними причинами забруднення поверхневих вод України є [4]:

– скид неочищених та не досить очищених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти та через систему міської каналізації;

– надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин у процесі поверхневого стоку води з забудованих територій та сільгоспугідь;

– ерозія ґрунтів на водозабірній площі.

З галузей промисловості найбільше забруднюють атмосферу енергетика (32 відсотки), металургія (27 відсотків), вугільна промисловість (23 відсотки).

Україна займає восьме місце в світі як емітер CO_2 в енергетичній галузі, її частка становить 2,35 відсотка загальносвітових викидів цієї речовини енергетикою [5].

Література

1. Білявський Г. О. Основи екології: підручник. 2-ге вид. Київ: Либідь, 2005. 408 с.

2. Андрейцев Ю. І. Екологічна експертиза, право та практика. Київ: КНУ, 2005. 223 с.

3. Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 9. Ст. 194.

4. Національна доповідь України про збереження біологічного різноманіття / Давидок В. П. – Київ: Хімджест, 2003.

5. Воронов А. К. Навколишнє середовище та розвиток. Москва, 1995.

УДК 504.5:628.4.047(477.41)

Цибіна У. В.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

26 квітня 1986 року на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС стався вибух, який повністю зруйнував реактор. Так звана активна стадія аварії тривала 10 діб. Весь цей час відбувалися надзвичайно інтенсивні викиди радіоактивних елементів. Перші дні гарячий струмінь піднімався над розвалом реактора на висоту понад кілометр, пізніше – на кілька сотень метрів.

Забруднення території після аварії на ЧАЕС залежало від погодних умов. За офіційними даними забрудненню піддалося понад 200 000 кв. км. Приблизно 70% – на території Білорусі, Росії та України. Після аварії утворилася радіоактивна хмара, яка накрила не лише сучасну Україну, Білорусь та Росію, які знаходилися поблизу ЧАЕС, але й і Східну Фракію, Македонію, Сербію, Хорватію, Болгарію, Грецію, Румунію, Литву, Естонію, Латвію, Фінляндію, Данію, Норвегію, Швецію, Австрію, Угорщину, Чехію, Словаччину, Нідерланди, Бельгію, Словенію, Польщу, Швейцарію, Німеччину, Італію, Ірландію, Францію (разом з Корсикою), Велику Британію та острів Мен [1].

Аналізуючи вибух на Чорнобильській АЕС, причини якого на перший погляд були нез’ясовні, фахівці висували безліч версій. Підсумувавши результати розслідування, вчені зупинилися на кількох варіантах:

1. Утворення ударної хвилі в результаті хімічної реакції і, як наслідок, прориву трубопроводу.

2. Стрибок потужності всередині реактора.

3. Низький рівень безпеки на підприємстві.

4. Аварійний розгін – після натискання кнопки «АЗ-5» [2].

Некомпетентність персоналу, якому в той день доручили проведення технічного експерименту, також немаловажна причина, яку прийнято вважати офіційною. Експеримент по відключенню контрольних пристроїв та зниженню потужності реактора до недопустимого рівня став неконтрольованим. Всі спроби нормалізувати показники були здійснені невчасно. Як з'ясувалося потім, цей експеримент не був погоджений у встановленому порядку та підготований у неналежний спосіб [3].

Наслідки Чорнобильської аварії набули величезних «розмірів» для нашої держави та усього світу. У даній темі важливо розглянути вплив радіації на живі організми, вплив радіоактивного забруднення на ґрунт, водні об'єкти та повітря. Вона розповсюдилась по схемі: Ґрунт-Рослина-Тварина/Людина [3]. Найбільшому радіаційному впливу піддалися природні й аграрні екологічні системи в 30-кілометровій зоні ЧАЕС. Чорнобильська аварія відбулася наприкінці квітня – у період прискореного росту рослин і мешканців ґрунту, а цей період є для них найбільш радіочутливим. Максимальний радіаційний вплив на об'єкти живої природи припав на перші 10-20 днів з моменту аварії. Друга фаза включала літо і ранню осінь 1986 року, протягом яких потужність дози на поверхні ґрунту знизилася до 20-25% первісної величини [4].

Також радіація має сильний вплив на популяцію тварин. Звичайно, деякі серйозні мутації були помічені відразу після аварії. Сучасні тварини, зазвичай добре себе почувають, хоча їх внутрішні рівні випромінювання вище, ніж у більшості. Вони не страждають значними генетичними мутаціями, хоча деякі види мають проблеми. Наприклад, гризуни мають коротші терміни життя та менші посліди; деякі жуки мають коротші роги; ластівки мають менше мізків; і деякі тварини виявляють альбінізм [5].

Що стосується впливу радіації на здоров'я людини, то цей фактор не піддається точній оцінці. Навіть 32 роки потому, число жертв аварії усе ще залишається предметом дискусій. Радіація спричиняє різного роду несприятливі зміни в організмі людини. До найближчих наслідків відносять гостру променеву хворобу (ГПХ) і хронічну променеву хворобу (ХПХ), до віддалених – злоякісні пухлини, зниження тривалості життя, атеросклероз і інші явища, що є ознаками старіння організму. Зокрема радіація має пагубний вплив на дітородну функцію [6]. Також важливо відмітити, що радіація впливає на серцево-судинну систему, (характеризуються змінами зовнішнього шару судинної стінки за рахунок переродження колагену). Спостерігаються зміни міокарда після локального опромінення в дозах 5-10 Гр.,

центральну нервову систему при дозах від 10 Гр. Дія випромінювання на зір виражається в кон'юнктивітах (від 5 Гр) і катаракті, що виникає при дозах більше 6 Гр [7].

Через радіацію постраждала територія, що знаходиться в безпосередній близькості від 4-го блоку. Від потужного опромінення загинула частина хвойного лісу. Померла хвоя була рудого кольору, а сам ліс таїв в собі смертельну небезпеку для всіх, хто в ньому знаходився. Після осипання хвої з голих гілок проглядали рідкісні зелене листя берези – це говорило про більшу стійкість листяних дерев до радіації. У лісах, що залишилися, передбачається заміна хвойних дерев на листяні. Зник з лиця землі цілий сукупність хвойного лісу, а зараз там – буйне різнотрав'я випадкової рослинності. Вода так само постраждала від радіоактивного забруднення, як і земля, тому це послугувало спричиненню швидкому поширенню радіоактивності і зараженню великих територій [8].

Отже, аналізуючи наслідки аварії найбільшої в історії ядерної енергетики, я щиро сподіваюсь, що одержана інформація про відповідні реакції живої природи дасть можливість людству оцінити необхідність розробки норм, що обмежують радіаційний вплив на живі організми, і сформулювати принципи, на яких вони повинні бути засновані.

Література

1. 32 роки по тому. URL: https://24tv.ua/special/30rokiv/ (дата звернення 17.12.2018).
2. Анализ причин и реалистический сценарий Чернобыльской аварии. URL: http://stylezhinki.ru/suspilstvo/9335-vibuh-chornobilskij-aes-prichini-i-naslidki-vibuh.html. (дата звернення 17.12.2018).
3. Незабутнє: Минуло 32 роки від Чорнобильської трагедії. URL: https://uamodna.com/articles/chornobyljsjka-katastrofa-vchora-sjogodni-zavtra/. (дата звернення 17.12.2018).
4. Наслідки чорнобильської аварії. URL: http://www.chornobyl.net/uk/які-наслідки-чорнобильської-аварії/. (дата звернення 17.12.2018).
5. Животные – мутанты Чернобыля. URL: https://chernobyl-zone.info/mutanty-zhivotnye-chernobylya-foto.html. (дата звернення 22.12.2018).
6. Радиация: дозы, эффекты, риск: Пер. с англ. Москва: Мир, 1988. 79 с.
7. Ярмоненко С. П. Радиобиология человека и животных. Москва: Высш.шк., 1988. 375 с.
8. Экологические последствия аварии на ЧАЭС. URL: http://www.f-mx.ru/bezopasnost_zhiznedeyatelnosti/ekologicheskie_posledstviya_avarii_na.html. (дата звернення 22.12.2018).

УДК 502.14(477) Чухлєбова А. В.

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Як свідчить досвід передових країн світу, проводити ефективну екологічну політику в державі досить важко, навіть за умов процвітаючої економіки. Тим складнішою виглядала проблема охорони довкілля в Україні, новій державі, яка переживає глибоку системну кризу. Тим не менш екологічна реформа в Україні розпочалася майже одночасно з проголошенням незалежності. В основу формування державної екологічної політики було покладено базовий принцип, згідно з яким екологічна безпека держави стає важливим елементом і складовою національної безпеки.

Основою подальшого сталого розвитку країни є гарантування екологічної безпеки ядерних об’єктів і радіаційного захисту населення й довкілля, зведення до мінімуму негативного впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; поліпшення екологічного стану річок України, зокрема басейну Дніпра, та якості питної води; стабілізація й поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону; будівництво нових і реконструкція діючих комунальних очисних каналізаційних споруд; запобігання забрудненню Чорного й Азовського морів і поліпшення їхнього екологічного стану; формування збалансованої системи природокористування та екологізація промисловості, енергетики, будівництва, сільського господарства, транспорту; збереження біологічної та ландшафтної різноманітності, розвиток заповідної справи [1].

У найближчий перспективі в Україні передбачається прискорене виведення економіки на траєкторію стійкого зростання через глибокі структурні зміни та поглиблення курсу ринкових реформ, активну й послідовну соціальну політику. В цій формулі не лише переконаність у можливості позитивних зрушень, реальних і відчутних змін уже в найближчій перспективі, а й сподівання на зміцнення нашої держави, її прилучення до надбань сучасного європейського і світового цивілізаційного розвитку. Україна має все необхідне для того, щоб такі сподівання стали реальністю [2].

На даний момент активно обговорюється абсолютно новий проект стратегії ведення природоохоронної політики від Міністерства екології. Ця стратегія розрахована до 2030 року. Саме в зазначеному році парникові викиди мають скоротитися на шістдесят відсотків (в порівнянні з 1990 роком). Розробники документа переслідують головну мету – зменшити обсяги шкідливих речовин, які викидають в навколишнє середовище стаціонарні та мобільні забруднювачі, на п’ятнадцять та тридцять відсотків відповідно. Передбачається, що нововведення призведуть до популяризації серед українських водіїв електрокарів. З усіх

нових автомобілів, які в наступних роках будуть продаватися в країні, десять відсотків виявляться машинами нового покоління, які живляться від розетки [3].

Також у міністерстві планують приділити окрему увагу заповідним територіям країни, які повинні розширитися в три рази. Не варто забувати про податкові збори за здійснення викидів – вони теж будуть збільшені. В нашій державі встановлені занадто низькі штрафи за недотримання вимог природоохоронного законодавства. Підприємства не хочуть модернізувати свої виробництва, їм легше платити низькі податки або навіть штрафи. Міністр екології Остап Семерак попереджає, що податкова ставка буде підвищуватись поетапно, але істотно. Після нововведень будь-який комбінат зрозуміє, що модернізувати виробництво набагато вигідніше, ніж платити величезні податкові збори. Країна може знизити податкове навантаження для підприємств з умовою, що ті почнуть перехід до нових, безпечних для природного середовища технологій виробництва.

Міністр екології О. Семерак додає, що стежити за екологічною обстановкою в країні повинна й місцева влада. Служителі народу не поспішають виконувати свої прямі обов'язки. Так, наприклад, на Донецьку область в 2016 році було виділено 1 млрд. грн. Призначення – фінансування природоохоронної діяльності. Але місцева влада витратила всього триста-чотириста мільйонів гривень. Подібна ситуація спостерігається по всій країні [4].

Катастрофічно складається ситуація і в сфері утилізації сміття. Державою здійснено запит для представників влади в регіонах щодо інформації про звалища. У відповідь були відправлені дані всього лише про шість тисяч таких об'єктів. Насправді ж по всій країні налічується понад тридцять тисяч звалищ. Щоб дізнатись реальну ситуацію зі сміттєвими териконами, відповідні органи створили електронний сервіс «Екомапа», який збирав інформацію про звалища від звичайних українців. Так влада дізналась про існування численних зборищ сміття, невідомих раніше, але позбулася тільки від 40% із них. Деякі області й зовсім не надали таку інформацію, наприклад, Одеська та Херсонська [4].

В Україні з метою оптимізації системи державного управління здійснюється децентралізація влади. При цьому, частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління. Децентралізація державних органів відповідальних за здійснення екологічної політики, відбулася ще 6 років тому під виглядом так званої Адміністративної реформи Януковича (Закон України від 16.10.2012 № 5456-VI. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні»). Сьогодні ми бачимо наслідки тієї непродуманої реформи. По суті відбувся розвал єдиної системи охорони природи. Міністерство екології та природних ресурсів було позбавлене своїх територіальних відділень, які перейшли у підпорядкування обласним адміністраціям.

Дивує, що нинішнє керівництво Мінприроди не поворухнулось задля відновлення координації в системі здійснення єдиної загальнодержавної екологічної політики [5].

Екологічна криза в Україні продовжує розростатися й поглиблюватись, охоплюючи дедалі більші території. Як і раніше, бракує асигнувань на серйозні природоохоронні заходи в усіх сферах виробництва, фактично відсутній контроль за діяльністю, що завдає шкоди природі, через застарілість обладнання й технологій на виробництвах зростають кількість і сила техногенних аварій, ефективність очисних споруд дуже низька або їх узагалі немає, не створено ефективної системи державного контролю за станом довкілля й управління всією природоохоронною діяльністю, а також банку еколого-територіальних даних. Рівень екологічної освіти населення вкрай низький.

На екологічний стан України найближчим часом негативно впливатимуть також зміни структури палива, приватизація землі та підприємств. Очікуються труднощі під час впровадження ефективних ресурсозберігаючих і природоохоронних технологій. Проте є й позитивні фактори: нагромаджено багато об'єктивних даних про екологічний стан геосистем України; визначено основні причини й динаміку розвитку екологічної кризи; на основі цих знань розроблено програму заходів для розв'язання екологічних проблем.

Не принижуючи значущості оперативної локалізації екологічних катастроф і повного ліквідування їх наслідків, держава повинна зосередити більше уваги на профілактиці забруднень як результату життєдіяльності людства. Державна політика у сфері екологічної безпеки складається з відповідних елементів і передбачає використання комплексу методів і засобів регуляторного впливу. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою слід спрямувати на створення більш сприятливих умов для подальшого покращання екологічної безпеки.

Література

1. Заржицький О. В. Концепція регіональної екологічної політики України: якою їй бути. *Право України*. 2001. № 7.

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

3. Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики до 2020 р.:Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 26. Ст. 218. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

4. Волошин С., Веклич О., Жарова Л. Формування та реалізація національної екологічної політики України (монографія). Університетська книга. 2012. 336 с.

5. Мельниченко О. А. Елементи державної екологічної політики. Державне будівництво. 2016. № 2. С. 1-11.

УДК 504.3

Шапаренко Т. І.

ДЖЕРЕЛА, ШЛЯХИ ТА НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Джерела забруднення атмосфери вчені за походженням поділяють на два типи: антропогенні (викликані людиною і його діяльністю) і природні. До природних джерел відносять: виверження вулканів; виділення метану в процесі розкладання органічних останків; лісові і торф'яні пожежі, що виникли без участі людини; пилові і пісочний бурі; природна радіація; поширення пилку рослин; процеси вивітрювання (вітрової ерозії ґрунту і гірських порід). Набагато більше згубного впливу надають антропогенні джерела забруднення: випробування ядерної зброї; переробка ядерного палива; викиди отруйних газів з промислових підприємств; діяльність теплових електростанцій; розкладання відходів на звалищах; котельні; відходи сільського господарства; пожежі, що виникли з вини людини; політ реактивних літаків у верхніх шарах атмосфери; вихлопні гази автотранспорту.

В результаті згубної діяльності людей у верхні шари атмосфери викидається величезна кількість отруйних речовин, попелу і кіптяви. Через це озоновий шар постійно виснажується, в ньому з'являються «дірки». Через них сонячна радіація пропускається набагато більше, ніж в попередні століття. Відбувається підвищення температури планети, починається танення льодовиків на полюсах, а після – підвищення рівня світового океану. Крім того, підвищена температура загрожує зникненням місць проживання багатьох тварин, яке призведе до поступового вимирання. Також роблять оцінку рівня забруднення атмосфери [1].

Викид отруйних речовин особливо сильний в великих містах і центрах промисловості. Людина в середньому за добу вдихає до 20 тисяч літрів повітря. Однак разом з необхідним організму чистим киснем ми проносимо через легені отруйні пари, частинки кіптяви і попелу. Вони осідають в наших легенях, отруюючи організм. Довгий вплив смогу призводить до загального поганого самопочуття, пізніше – до головного болю і нудоти, дратуються слизові оболонки, розвиваються хвороби легень і серцево-судинної системи. Якщо не вжити жодних заходів, речовини, які осідають в організмі, приведуть до летального результату.

Руйнування озонового шару призводить до сильного опромінення всієї планети. Ультрафіолетові промені сильніше починають діяти на організм тварин і людини. Згубний

вплив радіації викликає загальне ослаблення імунітету, розвиток страшних хвороб: раку шкіри і слизових оболонок, катаракти [2].

Проблема забруднення повітряної оболонки нашої планети – справа кожної людини без винятку. Для зменшення згубного впливу промислової діяльності людини залучаються вчені.

Для того, щоб промислові підприємства викидали в атмосферу менше отруйних речовин, існує декілька способів:

Абсорбційний (насичений): передбачає установку фільтрів з активованого вугілля, вапняку і його лужних розчинів, аміаку. Ці речовини відмінно вбирають в себе шкідливі гази. До плюсів цього способу відносять гарну якість очищення і простоту. Однак пристрої з фільтрами займають досить багато місця, а також треба періодично міняти очисну рідину.

Окислювальний спосіб гарний тим, що випалює з повітря горючі шкідливі домішки. До мінусу такого методу відносять виділення вуглекислого газу.

Каталітичний спосіб – це, коли отруйні пари і гази пропускають через тверді каталізатори, що прискорюють процес відділення шкідливих речовин і домішок. Спосіб хоч і дієвий, але вимагає величезних коштів і витрачає багато енергії.

Механічний спосіб застосовують вже досить не часто. Газ заганяють в спеціальні турбіни, де гвинтами, що створюють вихори, збираються отруйні частинки. Крім високих витрат енергії і необхідності постійного обслуговування апарату (видалення з гвинтів зібраних частинок) цей спосіб малоефективний, слабо очищує повітря.

Електровогневий спосіб – найновіший і найефективніший з усіх існуючих способів очищення газів. Необхідний для очищення газ заганяється в судини, а після – пропускається крізь наелектризоване полум’я. На жаль цей метод дуже важко здійснити і тому застосовується рідко. Іноді краще поєднувати відразу кілька способів очищення повітря від отруйних речовин [3].

Щоб убезпечити атмосферу від викидів вихлопних газів з промислових і вихлопних труб, в них встановлюються фільтри, спеціальні добавки, в які не входить свинець, каталітичні нейтралізатори. Дуже важливо стежити за якістю палива, що заливається: дешеве масло і бензин виділяють занадто багато шкідливих речовин. Стали випускатись нові моделі автомобілів, що викидають в атмосферу значно менше отруйних газів. У багатьох країнах громадський транспорт став повністю працювати від електрики або на біопаливі. В деякі транспортні засоби встановлюють газобалонне обладнання. Ведуться розробки двигунів, які не потребують перемикання на інші режими.

Організація великих міст також вимагає змін. Заводи, підприємства, автотраси і аеропорти необхідно відокремлювати від житлових районів щільною зеленою стіною з дерев

і чагарників, які виступають у ролі природного фільтру і генератору кисню. Бажано, будувати промислові об'єкти за межами міста.

Необхідно також реформувати переробку сміття, що дозволить зменшити розміри звалищ, що випускають при розкладанні метан та інші речовини, які руйнують озоновий шар. Можна ввести повторне використання матеріалів, використовувати інші способи утилізації сміття, крім спалювання.

У сільському господарстві рекомендується запропонувати поступову відмову від хімікатів, які отруйні як для ґрунту, так і для повітря. Гній та інші органічні залишки можна використовувати в якості натуральних добрив, безпечних для природи.

Збереження лісів – одне з найважливіших завдань сучасності. Саме дерева поступово знижують дію парникового ефекту, фільтрують повітря і виділяють кисень.

З боку держави необхідно видати ряд законів, які передбачають введення відповідальності за забруднення повітря. Створення спеціальної служби, яка в складі комісії буде оглядати промислові підприємства, стежити за організацією міст.

Болота, взагалі, вважаються кращими фільтрами нашої планети. Шкідливі речовини осідаючи в них переробляються в нешкідливі.

Необхідно поширювати знання про забруднення атмосфери серед всього населення, формуючи екологічну свідомість. Тоді люди і почнуть дотримуватися заходів, що зменшать кількість викидів отруйних речовин в повітряний простір.

Проблема забруднення атмосфери на сьогоднішній день найбільш актуальна. Необхідно швидше вирішувати її, інакше бездіяльність призведе до жахливих наслідків.

Література:

1. Одум Ю. Основы экологии. Москва: издательство «Мир», 1975. 740 с.
2. Кучерявий В. П. Екологія. Львів: видавництво «Світ». 2001. 499 с.
3. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 319 с.

УДК 502.74: 502.75

Яровий С. С.

ОПИС ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО СТЕПОВОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА»

Найбільш науково обґрунтованим є визначення видового складу флор природних регіонів у системах геоморфологічного, фізико-географічного, ботаніко-географічного районування. Важливе практичне значення має інвентаризація видового складу територіальних одиниць (адміністративне районування). Інвентаризація флори територій

природно-заповідного фонду має важливе значення для подальшої організації збереження видового різноманіття.

До складу Українського природного степового заповідника (УСПЗ) входять 5 відділень: Хомутовський степ, Кам'яні Могили, Крейдова флора, Михайлівська цілина та Кальміуське, які розташовані в Донецькій, Запорізькій, Луганській та Сумській області. Метою роботи є опис фіторізноманіття відділень УСПЗ, виявлення рідкісних та червонокнижних видів тварин та рослин.

Рослинність заповідника «Хомутовський степ» налічує 604 види судинних рослин, зростає три види тюльпанів: Шренка, змієлистний та дібровний. Значна кількість ендеміків, у тому числі вузьколокальних (ковила шорстка, незвичайна та азовська, шипшина хомутовська, зміївка азовська, зірочки азовські, ластовень азовський).

Рослинність заповідника «Кам'яні Могили» характеризується як петрофітний варіант різнотравно–типчаково–ковилових степів. Поверхня скель вкрита накипними лишайниками. У тріщинах та заглибленнях, де є хоч трохи мілкозему, селяться печіночники і мохи. У тріщинах скель, невеличких гротах ростуть вісім видів папоротей: пухирник ламкий, багатоніжка звичайна, аспленії північний і волосовидний, щитники чоловічий та остистий, аспленій Гейфлера та вудсія альпійська. У тріщинах та щілинах селяться авринія скельна, костриці, цибулі: оманна та жовтувата, бедринець крейдяний, ушанка гранітна та вузьколокальні ендеміки – деревій голий і волошка несправжньоблідолускова, а також чагарники: таволга звіробоєлиста, шипшина карликувата, кизильник чорноплідний

Рослинність заповідника «Крейдова флора» представлена: кострицею борознистою, пирієм повзучим, тонконогом гребінчастим, ковилою Лессінга та волосистою, шалфеями пониклим та сухостеповим, стоколосом прибережним. Агломеративні угрупування характеризуються великою кількістю кретофільних видів, що занесені до Червоної книги України: дворядник крейдяний, полин солянковидна, молочай крейдолюбний, дрік донський, гісоп крейдяний, сонцецвіт крейдолюбний, ранник крейдяний, смілка крейдяна, чебрець крейдяний

Рослинність заповідника «Михайлівська цілина» налічує 531 вид судинних рослин. Територія представляє собою пологохвилясту лесову рівнину, розчленовану неглибокими пологосхиловими балками та чисельними суфузійними западинами. Переважають чорноземи типові потужні середньогумусові.

Рослинність Кальміуського відділення УСПЗ – лучно-степова та справжньостепова з великою групою петрофільно-степових видів, ґрунти переважно чорноземи звичайні малопотужні на алювії граніту та чорноземи звичайні малопотужні на карбонатному лесовидному суглинку; геологічна будова пов'язана з породами кристалічного фундаменту,

що виходять на поверхню не тільки по річковій долині, але місцями і на вододіли. Склад флори налічує 242 види судинних рослин, які належать до 42 родин. З них чотири види відносяться до папоротеподібних, один – до голонасінних, решта – 221 вид до покритонасінних. Із рослин, що занесені до Червоної книги України, зростають: ковили – волосиста, Лессінга, гранітна, Граффа; пирій ковилолистий, сон богемський, тюльпан гранітний, зморшок степовий, ранник гранітний, грабельки Бекетова.

В УСПЗ флора налічує близько 1064 видів судинних рослин, 145 видів лишайників та 103 види мохоподібних, велика кількість рідкісних видів з них: 11 занесено до Європейського Червоного списку, 58 до Червоної книги України та 48 ендемічних видів. Серед тварин 45 видів занесено до Червоної книги України, 12 видів до Європейського червоного списку.

На основі літературних та власних досліджень представлено фрагмент результатів інвентаризації видового різноманіття. Наведено аналіз видів, які занесені до Червоної книги України та інших міжнародних охоронних списків.

Література

1. Літопис природи. Український природний степовий заповідник НАН України. 2013.

2. Літопис природи. Український природний степовий заповідник НАН України. 2014.

3. Літопис природи. Український природний степовий заповідник НАН України. Відділення «Кам’яні могили». 2015.

4. Літопис природи. Український природний степовий заповідник НАН України. Відділення «Кам’яні могили», 2016.

5. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

СЕКЦІЯ
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 658. 14
Алахвердова М. М.

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Від ефективності інвестиційної стратегії залежать стан виробництва, положення і рівень технічної оснащеності основних фондів організації, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем, тому тема дослідження є актуальною.

Мистецтво вибору стратегії полягає у правильній оцінці ключових напрямів технологічного перевороту у визначенні перспективних ринкових ніш і концентрації засобів для їх прискореного освоєння, а також у державній підтримці інвестиційного бізнесу. Тому важливим завданням для підприємства є розробка та своєчасна зміна типу інвестиційної стратегії, послідовна її реалізація.

Під інвестиційною стратегією розуміють формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності і вибір найефективніших шляхів їх досягнення.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» – «...інвестиціями є усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект…» [1].

Основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії підприємства, яка досягається шляхом реалізації таких завдань:

1) досягнення високих темпів економічного розвитку підприємства;
2) максимізація доходів (прибутків) від інвестиційної діяльності;
3) мінімізація інвестиційних ризиків;
4) забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Формування інвестиційної стратегії є доволі тривалим і творчим процесом. Воно базується на прогнозуванні окремих умов здійснення інвестиційної діяльності (інвестиційного клімату) і кон’юнктури інвестиційного ринку в цілому та в розрізі окремих його сегментів. Складність цього процесу полягає в тому, що здійснюється постійний пошук і оцінка альтернативних варіантів інвестиційних рішень, найповніше відповідаючи іміджу компанії. Певна складеність є і в тому, що стратегія не є незмінною, потребує постійного корегування з врахуванням зміни зовнішніх умов та нових можливостей росту компанії.

Передумовою формування інвестиційної стратегії є загальна стратегія економічного розвитку компанії. Відносно неї інвестиційна стратегія має підпорядкований характер і повинна узгоджуватися з нею по цілях та етапах реалізації. Інвестиційна стратегія в цьому випадку розглядається як головний фактор забезпечення ефективного розвитку компанії у відповідності із обраною нею загальною економічною стратегією.

Оцінка розробленої інвестиційної стратегії відбувається за наступними критеріями:

– узгодженість інвестиційної стратегії з загальною стратегією економічного розвитку компанії;

– внутрішня збалансованість інвестиційної стратегії – тобто узгодженість між собою окремих стратегічних цілей і напрямків діяльності, а також послідовність їх виконання;

– узгодженість інвестиційної стратегії із зовнішнім середовищем – відповідність прогнозованим змінам економічного розвитку і інвестиційного клімату країни та кон'юнктурі інвестиційного ринку;

– реалізуємість інвестиційної стратегії з врахуванням наявного ресурсного потенціалу – можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, кваліфікація персоналу та технічна озброєність підприємства;

– прийнятність рівню ризику, пов'язаного з реалізацією стратегії;

– результативність інвестиційної стратегії.

В умовах нестабільної економіки розв'язання стратегічних завдань підприємства потребує постійної уваги при реалізації основних функцій інвестиційного процесу, зокрема таких як:

– розробка та своєчасне корегування стратегічних напрямів інвестиційної діяльності;

– формування системи цілей інвестиційної діяльності й основних її напрямів на довгостроковий період із визначенням пріоритетних завдань, які необхідно розв'язати в найближчій перспективі;

– прогнозування загальної потреби в інвестиційних ресурсах для реалізації розробленої стратегії на окремих етапах її здійснення, а також визначення можливостей формування власних інвестиційних ресурсів;

– відбір найефективніших інвестиційних програм та проектів.

Розробка стратегічних напрямків інвестиційної діяльності базується на системі цілей цієї діяльності. В процесі розробки послідовно вирішуються наступні завдання:

– визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах перспективного періоду;

– визначення галузевої спрямованості інвестиційної діяльності;

– визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності.

Розробка стратегічних напрямків інвестиційної діяльності базується на системі цілей цієї діяльності. В процесі розробки послідовно вирішуються наступні завдання:

– визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах перспективного періоду;

– визначення галузевої спрямованості інвестиційної діяльності;

– визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності.

Отже, динамічний інвестиційний процес веде до підвищення конкурентоспроможності, забезпечують підприємству його результативній економіці стійкі позиції на зовнішніх ринках протягом тривалого періоду.

Практичний досвід свідчить, що підприємство не в змозі розвивати ефективну господарську діяльність без залучення й ефективного використання інвестицій.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12
2. Економіка підприємств / І. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан. Львів, 2005.
3. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. Київ, 2008, 116 с.

УДК:005.95/.96:331.109

Архипова Г. О.

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження полягає у тому, що проходячи через процес формування, будь-який колектив набуває відмінні, лише йому одному властиві риси. Оскільки в сумісній діяльності колективу приймають участь люди, різні за своїм професійним спрямуванням, життєвим досвідом, національними та особистісними рисам, ці відмінності обов’язково відображаються на характері спілкування, оцінках та думках, викликаючи протидію, яка супроводжується емоційним збудженням. В окремих мікрогрупах ці протиріччя настільки загострюються, що можуть навіть переростати у конфлікт.

Метою дослідження є розкриття визначення основних напрямків ефективного управління конфліктами в системі менеджменту персоналу підприємства.

Якщо організація розраховує вижити під час кардинальних змін і бурхливих подій, то їй необхідно пристосувати свою діяльність до змін і конфліктів у навколишнім середовищі. А для цього необхідно прогнозувати конфлікти, формуючи корпоративну культуру в організації.

Багато вчених розглядали проблеми виникнення конфліктів. Так, Т. Парсонс, Е. Дюркгейм, Е. Мейо наголошують на стійкості й стабільності суспільства, вважаючи конфлікт тільки певним відхиленням, «хворобою» людських стосунків. Натомість К. Маркс, М. Вебер, В. Парето, Р. Дарендорф розглядають конфлікт як необхідний чинник у поясненні соціальних процесів і змін. Проте й досі це питання залишається відкритим.

Конфлікти повинні бути в полі зору будь-якого керівника, тому що 50% конфліктів мають мало відношення до проблем і протиріч, але саме вони збільшують, «навантажують» і протидіють позитивному вирішенню протиріч і вирішенню проблем.

Саме конфлікти дозволяють перевірити на міцність управлінську команду і принципи корпоративної культури в організації, цінності колективу і керівника, показують «щире обличчя» кожної людини чи соціальної групи. Стратегічно виграє та організація, де до конфліктів відносяться спокійно і професійно. Більш того, якщо організація, реалізує інноваційні програми, то управлінський персонал, у першу чергу, повинний бути навчений технологіям управління і вирішення конфліктів.

Загальною формою прояву конфліктів можна вважати дезорганізацію даної цільової групи. При дезорганізація групові норми, шаблони колективних дій тією чи іншою мірою приходять у невідповідність з новими потребами [1].

Актуалізується проблема взаємин поколінь у колективі й оцінки досвіду старших співробітників. Відбувається зміна неформальних лідерів, а в критичній ситуації – і формальних носіїв вищої для організації адміністративної влади. Типовим конфліктом, пов'язаним з необхідними змінами є конфлікт між консерваторами і новаторами. Він закономірний, тому що нове ініціюється завжди окремими членами організації, будь то лідер чи рядовий.

Способи управління конфліктною ситуацією можна розділити на дві категорій: структурні і міжособистісні. Керівникам не слід вважати причиною конфліктних ситуацій просте розходження в характерах.

Конфлікт означає незгоду сторін, при якому одна сторона намагається домогтися прийняття своїх поглядів і перешкодити іншій стороні зробити те ж саме [2]. Потрібно управляти розвитком і розв’язанням конфліктів, належним чином діагностуючи динаміку розвитку конфлікту і виробляючи стратегію дій у конфліктній взаємодії.

Потенційні причини конфлікту – спільно використовувані ресурси, взаємозалежність завдань, розходження з метою, розходження в сприйняттях і цінностях, розходження в стилі поводження і біографіях людей, а також погана комунікація [3]. Дотримання певних рекомендацій допоможе конфліктуючим сторонам запобігти конфліктні ситуації, а якщо вони відбулися, то знайти оптимальний вихід з конфлікту.

Література

1. Гришина Н. В. Психологія конфлікту. Київ: Либідь, 2000. 258 с.
2. Кравченко О. П. Погляд конфліктолога на онтосинтез конфлікту. Соціологічні дослідження. 2004. № 9. С. 103-112.
3. Казаков В. Соціальний конфлікт: проблема визначення. Соціол.: теорія, методи, маркетинг. 2004. № 3. С. 156-166.

УДК 005.21

Горшков С. О.

НАЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Важнейшим компонентом менеджмента предприятия должен быть стратегический менеджмент, который обеспечивает проектирование и внедрение стратегических изменений в разные сферы и уровни деятельности предприятия, осуществляет разработку стратегического плана и бюджета. Он берет на себя полную ответственность за реализацию и контроль их выполнения, поддерживает двухстороннюю связь с бизнес-процессами оперативного и пожизненного менеджмента, втянутыми в сферу стратегических нововведений. Стратегический менеджмент обосновывает выбор концепции управления бизнесом, ориентируясь на идеи и методы стратегического планирования, управления возможностями, управления проблемами. Стратегический менеджмент создает концептуальные модели бизнеса на ближайшую (до 3 лет) и отдаленную (от 5 до 7 лет) перспективы.

В сферу действия стратегического менеджмента попадают персонал предприятия, клиенты и партнеры по бизнесу. Работники предприятия, непосредственно занятые улучшением стратегии бизнеса, несут особую ответственность за будущее предприятия, за успех реализации программы стратегического развития, эффективное использование собственных и привлекаемых ресурсов.

Стратегия предприятия определяется его стратегической позицией по шести главным направлениям развития: стратегическая конкурентная позиция рассчитана на оптимизацию прибыльности фирмы в ближайшей перспективе (1 год). Производственная позиция выражает отношение к проблемам себестоимости продукции и трудоемкости производства. Производственная и конкурентная позиции вместе характеризуют возможности и обязательства по гарантиям прибыльности от реализации изделий и услуг предприятия на уже освоенных рынках. Инновационная позиция определяет тематику НИОКР и проектов внедрения по новой продукции, новым технологиям, нововведениям в маркетинге и менеджменте на всем инновационном поле предприятия во всем объеме его стратегических

зон хозяйствования. Предпринимательская позиция устанавливает на длительный срок условия достижения прибыльности, экономической и финансовой стабильности за счет балансирования стратегических зон хозяйствования, оптимального использования активов, эффективного планирования стратегических ресурсов, учета интересов клиентов, стратегических партнеров и групп влияния. Административная позиция говорит о готовности, активности и открытости всего персонала и высшего руководства предприятия к стратегическим изменениям и эффективному обеспечению конкурентной, производственной, конкурентной + производственной, инновационной и предпринимательской составляющих стратегии развития бизнеса предприятия и повышения его конкурентоспособности.

Стратегический менеджмент действует в двух направлениях. На первом направлении он ставит перед собой задачи организации производства экономического роста предприятия, развития его способности к мобилизации и эксплуатации материальных и нематериальных активов в интересах конкуренции за будущее. В современных условиях эти задачи приобрели решающее значение. На втором направлении стратегический менеджмент имеет дело с традиционными задачами – вложением капитала, управлением физическими (материальными) активами, снижением стоимости, ценовой конкуренцией, ускорением производства, ростом производительности.

Цели и ответственность. Стратегический менеджмент предприятия должен создавать и проводить в жизнь перспективные планы развития бизнеса предприятия. Его составляющими должны стать стратегическое планирование, управление возможностями, управление проблемами. Его главными целями должны стать повышение конкурентоспособности, рост бизнеса, обеспечение лидирующей роли предприятия в отрасли, капитализация лидерства. Стратегический менеджмент всегда должен действовать с высоким уровнем обязательств, брать на себя всю полноту ответственности за итоговый результат.

Сферы деятельности. Стратегический менеджмент предприятия должен быть сконцентрирован на: продуктах и услугах; клиентах и партнерах; рынках и конкурентах; анализе, прогнозе и решениях; потребностях и возможностях; гарантиях и рисках; доходных активах; потенциале и радикальных изменениях; инфраструктуре и организационной структуре; персонале, готовности и обучении; управлении и информации. Стратегический менеджмент должен нести всю полноту ответственности за: устойчивый рост экономической и социальной стабильности предприятия, его конкурентоспособность и инновационное развитие; достижение гармонии социальных интересов, накопление человеческого капитала, формирование и проведение в жизнь корпоративной идеологии улучшения и развития,

повышение инновационной культуры. Вложение капитала, управление активами, снижение стоимости, ценовую конкуренцию, ускорение производства, рост производительности.

Перепроектирование (реинжиниринг) менеджмента. Стратегический менеджмент предприятия нуждается в перепроектировании. Перепроектировать надо именно менеджмент, а не предприятие. Должен решаться вопрос «Как следует делать?», а не «Что делать?». Этот вопрос должен быть решен системно на высоком профессиональном уровне. В ходе реинжиниринга стратегическая концепция развития бизнеса предприятия должна быть доведена до уровня технического и рабочего проектов. Должны быть переосмыслены и радикально улучшены деловые процессы и организационная структура предприятия. Спроектированный менеджмент должен обеспечить достижение важных конкурентных преимуществ, увеличить «в разы» эффективность бизнеса предприятия.

Охват проблем бизнеса. Стратегический менеджмент предприятия должен опираться на модель бизнеса. Такая модель должна быть разработана. В ней должны быть представлены все ключевые процессы и функции, при помощи которых предприятие зарабатывает деньги. Модель должна выражать проблемы бизнеса предприятия в их полном объеме и реальной сложности, служить средством анализа этих проблем, обеспечивать оценивание возможного и сравнение достижимого с тем, что уже имеется в настоящий момент или воспринимается как лучшая практика.

Процессное управление. Главным принципом стратегического менеджмента предприятия должно стать управление, построенное на бизнес-процессах. Конкурентоспособность предприятия должна измеряться в критических параметрах этих процессов. При процессном управлении ключевые показатели эффективности предприятия кардинально улучшаются. Переход к процессному управлению связан с созданием обновленной организационной структуры, освоением и внедрением новых моделей и технологий менеджмента, созданных за последние десятилетия мировой наукой, проверенных успешной практикой ведущих фирм, основанных на высоких достижениях информатизации бизнеса.

Информационные технологии. Эффективный стратегический менеджмент может быть построен только на основе информационных технологий. Сегодняшний менеджмент предприятия рассматривает информационные технологии через призму автоматизации существующих процессов и видит их миссию в выполнении обслуживающих функций. Стратегический менеджмент понимает миссию информационных технологий иначе. Он считает, что главной задачей информационных технологий является формирование конкурентоспособного бизнеса. В стратегическом менеджменте информационно-

технологические ресурсы предприятия должны использоваться для создания, поддержания и углубления устойчивого конкурентного превосходства предприятия.

Стратегический менеджмент и менеджмент качества. Реинжиниринг менеджмента предприятия должен создать прочную экономическую базу системы менеджмента качества предприятия, способствовать ускорению ее развития до уровня ISO 9000:2000, сделать эту систему по-настоящему востребованной, сфокусированной на фактических проблемах бизнеса и конкурентоспособности.

Литература

1. Тайм-менеджмент: Планування и контроль часу / П. Берд; Пер. с англ. К. Ткаченко. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2004. 288 с.
2. Быкова А. А.Організаційні структури управління. Москва: ОЛМА-ПРЕСС Инвест: ИЭС, 2003. 160 с.
3. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: Пособие по кадровой работе. Москва: Юристъ, 2011. 496 с.
4. Менеджмент: уч. пособ. / Н. В. Дикань, И. И. Борисенко. Київ: Знания, 2008. 389 с.

УДК 005.334

Жигальцова М. А.

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО ІНСТРУМЕНТИ

Актуальність дослідження полягає у тому, що ризик – це явище, з яким стикається кожен економічний суб’єкт. Управління ризиками – це процес прийняття і виконання управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності виникнення несприятливого результату і мінімізацію можливих втрат проекту, викликаних його реалізацією.

Сучасна економічна наука визначає ризик як ймовірну подію, в результаті настання якого можуть відбутися тільки нейтральні або негативні наслідки. Якщо подія припускає наявність як позитивних, так і негативних результатів, і в окремих виданнях іменується спекулятивним ризиком, то воно досліджено експерти не сумлінно. Ці події мають дуальну природу і завжди можуть бути розділені на «шанс» (певна подія, здатна принести корисність, вигоду, прибуток) і «ризик» (певна подія, здатна принести шкоду, збиток). Дуальні події можуть бути супутніми (реалізація шансу може спричинити за собою ризик або навпаки), взаємовиключними (гра в орлянку) або незалежними (реалізація шансу і ризику не залежить один від одного, а визначається обставинами і невизначеністю). Саме тому, з метою створення стрункої системи поглядів на ризик-менеджмент, слід визнати всі ризики чистими, а дуальні події визначені як «спекулятивні» піддавати повторному аналізу).

Мета ризик-менеджменту в сфері економіки – підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів за допомогою захисту від реалізації чистих ризиків.

У ризик-менеджменті прийнято виділяти кілька ключових етапів:

1. виявлення ризику і оцінка ймовірності його реалізації і масштабу наслідків, визначення максимально можливого збитку;
2. вибір методів та інструментів управління виявленим ризиком;
3. розробка ризик-стратегії з метою зниження ймовірності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків;
4. реалізація ризик-стратегії;
5. оцінка досягнутих результатів і коригування ризик-стратегії.

Аналіз ризику є частиною системного підходу до прийняття рішень, виконання встановлених процедур і практичних заходів для попередження і / або зменшення небезпеки для життя людини, професійних захворювань або травм, збитку майну, званого – управлінням ризиком. При цьому аналіз ризику визначається як систематичне використання наявної інформації для виявлення небезпек і оцінки ризику для окремих осіб або груп, майна або навколишнього середовища.

Аналіз ризику полягає у виявленні (ідентифікації) небезпек і оцінці ризику.

Ефективність оцінки ризику істотно залежить від:

– точності методик;

– застосування методик на практиці, в тому числі, наявних баз даних, системи отримання інформації та ін.;

– кваліфікації та компетентності персоналу здійснює аналіз ризиків;

– організації проведення аналізу ризику, що включає питання вибору об'єктів для аналізу, виділення необхідних фінансових ресурсів, залучення найбільш кваліфікованих фахівців для виконання оцінки ризиків.

Процес проведення аналізу ризику повинен містити наступну послідовність:

– планування та організація робіт;

– ідентифікація небезпек;

– оцінка ризику;

– розробка рекомендацій з управління ризиком.

Ключовим етапом ризик-менеджменту вважається етап вибору методів та інструментів управління ризиком.

Базовими методами ризик-менеджменту є відмова від ризику, зниження, передача і прийняття.

Ризик-інструментарій значно ширше. Він включає політичні, організаційні, правові, економічні, соціальні інструменти, причому ризик-менеджмент як система допускає можливість одночасного застосування декількох методів та інструментів ризик-управління.

Найбільш часто вживаним інструментом ризик-менеджменту є страхування. Страхування передбачає передачу відповідальності за відшкодування можливої шкоди сторонньої організації (страхової компанії). Прикладами інших інструментів можуть бути:

- відмова від надмірно ризикованої діяльності (метод відмови),
- профілактика або диверсифікація (метод зниження),
- аутсорсинг витратних ризикових функцій (метод передачі),
- формування резервів або запасів (метод прийняття).

Література

1. Управління ризиками фірми: програми інтерактивного ризк-менеджменту / В. М. Вяткін, В. А. Газма, Ю. Ю. Катеринославський, П. Н. Іванушко. Москва: Фінанси і статистика, 2006. 400 с.

2. Уткін Е. А. Управління ризиками підприємства / Е. А. Уткін., Д. А. Фролов. М.: ТЕІС, 2003. 247 с.

3. Шапкін В. А., Шапкін О. С. Теорія ризику і моделювання ризикових ситуацій. М.: Дашков К, 2007. 880 с.

УДК:005.95/96:658

Карачевцева А. М.

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В условиях рыночных отношений ключевым фактором развития предприятия являются его работники. В последнее время рядом с глобальной перестройкой управления ресурсами (материальными и финансовыми) актуальна необходимость пересмотра отношения к проблеме управления как персонала, так и человеческих ресурсов. В связи с появлением все новых концептуальных подходов и философию управления персоналом прикладные технологии должны модернизироваться, руководители обязаны распространять и практиковать новые HR-практики. Совершенствование качественного персонала выступает самым главным условием ускорения интенсификации и эффективности производства и преодолением ресурсной ограниченности. В связи с этим в экономической теории и хозяйственной практике возникает интерес к качественному развитию и улучшением использования трудового потенциала страны и отдельных регионов. Необходимость улучшения использования трудового потенциала обусловлена сменой спроса и предложения

на рынке труда региона и существенными изменениями демографической ситуации. Наличие высококвалифицированных кадров зависит от качества и уровня образования.которое может снизить или повысить качественный потенциал трудовых ресурсов.

Содействовать росту трудовой активности и обеспечивать его эффективную деятельность будет система мотиваций, которая будет включать в себя материальные и моральные составляющие. Основными причинами низкого уровня мотивирования является отсутствие кадровой политики и неэффективная система мотиваций работников. С целью устранения недостатков необходимо создание системы мотиваций, при которой должно учитываться количество и качество труда, который применил каждый работник для исполнения того или иного задания, базироваться на принципах разнообразия разных методов мотивации и гибкости. Не стоит забывать, что экономические условия требуют развитие и внедрение кмотивация индивидуального подхода, который зависит не только от должности, обязанностей, полномочий работника, но и от уровня его направленности, личных качеств, отношения к профессии и трудовой деятельности.

Подходы к управлению персоналом очень влияют на функционирование системы менеджмента, в них должны закрепляться проведение обучения, подготовки, переподготовки и повышение квалификации кадров, адаптация сотрудников, содействовать реализации деловой карьеры, совершение оценки кандидатов на вакантные должности, служебно-профессиональное продвижение, профессиональная ориентация и ротация, периодическая оценка кадров, выявление брака умений и т.д. Необходимость будет в постоянном обновлении, совершенствовании и адаптации к разным условиям. То есть в развитии персонала предприятий, при концентрации внимания на управлении для достижения целей с учетом недостачи опыта в определении критических умений и навыков, когда ни одно современное предприятие не может функционировать без менеджмента, который обеспечивает реальную эффективность знаний и высококвалифицированных кадров. Предприятие, которое эффективно использует всю информацию, поступающую из внешней среды, корректирует и обрабатывает, распространяет в рамках внутренней организационной структуры, трансформирует в знания, а потом доносит, расширяет, – это предприятие выдерживает конкуренцию, обеспечивает развитие и успех на уровне престижа, оригинальных ноу-хау, имеет возможность расширять потенциал знаний ради улучшения условий труда работников, что повышает производительность организации в целом.

В предпринимательской среде помочь совершенствовать собственную деятельность, мотивировать сотрудников, раскрывать потенциал, находить новые пути развития может коучинг, который существует ради обучения, тренировок, помощи и готовности дать готовое

решение или правильный совет, который может понадобиться сотруднику. Зарубежный опыт свидетельствует об эффективности использовании коучинга в управлении персоналом.

На сегодняшний день заработная плата-вершина айсберга системы стимулирования персонала компаний. Она имеет существенное значение, поскольку выступает главной целью деятельности существенного количества работника в разных сферах производства и услуг. Традиционно принято считать. Что мотивирующий характер заработной платы усиливается при значительных повышениях ее размеров. Расширяет познания особенностей механизма материального стимулирования идея М. Я. Когана про трансформацию стимула, согласно которой чем выше уровень организационной степени, на которой находится стимул, тем ниже уровень его ощущения работником.

Для достижения динамичного развития большое значение имеет должное использование человеческого капитала. Отсюда проявляются проблемы профессионально-квалификационного уровня работников, состояния социально-трудовых отношений, эффективности трудовой деятельности.повышение уровня мотивации. Особого значения имеет факт возможности трудового потенциала как отдельных работников, так и трудовых коллективов в целом. Здесь важным есть координация усилий в науке, образовании и предпринимательской деятельности.

Для эффективного управления персоналом и организацией в целом нужно правильно управлять стрессоустойчивостью менеджера, направлять стрессы в нужное русло. Управление стрессами (Стресс-менеджмент) направлен на персонал организации в целях адаптации личности к положительной или отрицательной стрессовой ситуации, устранение источников стресса и владение методами их нейтрализации всем персоналом таким способом как, например, физическая нагрузка. Залог успеха в стресс-менеджменте – желание и возможности руководителей рассмотреть данную проблему.

Итак, управление персоналом является самым сложным и ответственным видом деятельности, который требует особенной системы профессиональной подготовки руководителей-менеджеров, поскольку появляются новые цели, меняется характер деловых отношений и формируется парадигма управления. К проблемам управления персоналом нужно подходить с особенными, индивидуальными методами и концепциями. Используя массу корректирующих, исправляющих, наставляющих, обучающих мероприятий.

Література

1. Кудрявцева Н. Особенности мотивации трудов педагогических работников в современных условиях – 2003. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2006.
2. Джон Уитмор – Коучинг высокой эффективности, 2005.
3. Валентин Лученко– Стресс-менеджмент. URL: http://luchenko.com.
4. Бузан Б. П. Менеджмент в Украине: современность и перспективы, 2001.

УДК 005.1(477) Коваленко О. А.

МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЇВ

Мета даної роботи у визначені основних проблем сучасного українського менеджменту, проблематика розуміння самого поняття менеджмент у реаліях.

Актуальність дослідження полягає у тому, що на даному етапі розвитку українського підприємництва, на даний момент так і не сформовано української моделі менеджменту, а запозичені моделі менеджменту інших країн серйозно деформуються у гіршу сторону, гіперболізуючи одні аспекти і забуваючи про інші. Тому дана тема потребує ознайомлення від основ до методів вирішення поставлених проблем.

Менеджмент – це сукупність методів, принципів, засобів, форм управління виробництва, створених заради досягнення більшої ефективності виробництва, зменшення його ризиків та отримання максимального прибутку, а також це вміння досягати мети за допомогою використання мотивів, праці і інтелекту інших працівників організації [1].

Пітер Друкер писав: «Без організацій не було б і менеджменту. Але без менеджменту ми мали б не організацію, а всього лише натовп. Організація сама по себі є органом товариства і існує тільки для того, щоб робити певний внесок в це суспільство, в господарство і в окрему людини. Однак органи ніколи не визначаються за тими функціями, які виконують, не кажучи вже за якістю своєї роботи. Для всіх них важливий внесок. І саме менеджмент дозволяє організації робити цей внесок» [2].

При розгляді моделей менеджменту зазвичайвиділяють два їхвиди:

Японську– з переважно колективною формою організації праці, довгостроковим наймом, принципами старшинства та патерналізмом.

Американську – конкурентна, менш демократична, у плані прийняття управлінських рішень, більш індивідуалізована [3].

Українська модель менеджменту отримує свій початок у 60-70-х роках XX ст. після того, як виробники і науковці захопились створенням та запровадженням на всіх рівнях господарювання автоматизованих систем управління.

У Києві почали розвиватись три наукових напрями:

1. Очолений Глушковим. Напрями з розробки та впровадження математичних методів у практику прогнозування і моделювання виробничих систем.
2. Очолений Рибальським. Розвиток методів планування і диспетчеризації на основі оптимальних мережевих моделей.
3. Очолений Добровим. Розвиваток концепції програмно-цільового управління.

Досить великий вклад у сучасний менеджмент приніс «український соціалістичний менеджмент», який діяв протягом більш як півстоліття в нашій економіці, був невід'ємною частиною теорії і практики управління, що склалися в СРСР. Оскільки він ґрунтується на їх постулатах (віра в абсолютну керованість; спонтанна нормотворчість; відомчість; зрівнялівка; імітація роботи; тіньове управління; калька російського чиновництва; довічне наймання номенклатури; ризикофобія), більшість з низ залишили свій відбиток і у сучасній моделі українського менеджменту.

Відтак, в українському менеджменті сформувалось багато проблем:

- Латентність великої потреби в менеджерах.
- Відсутність довгостроково гопланування у правління.
- Невміння імпортуватинові технологічні прийоми.
- Брак «клем» для підключення інтелектуального потенціалу (не зацікавленість менеджменту у використанні духовного і інтелектуального потенціалу працівників).
- Віддтік інтелектуальної еліти за кордон.
- Зверхність у відносинах між менеджером та робітниками.
- Брак корпоративної культури.

Через відсутність чітко сформульованої основи української моделі менеджменту в Україні розвилось три напрями.

1. Менеджмент радянський моделі – підприємства з виробництва традиційних товарів, суть і форми управління не змінилися з радянських часів.

2. Менеджмент здорового глузду – використовується в нових організаціях, де управлінці не мають професійної освіти, а в діяльності керуються здоровим глуздом.

3. Використання західних моделей менеджменту – зазвичай фірми створенні сумісно з зарубіжними інвесторами, персонал проходить професійну підготовку у тій країні, де знаходяться засновники компанії [4].

Для вирішення даної проблеми потрібно:

1. Провести серйозну, фундаментальну роботу що до розробки української моделі менеджменту, систематизовану, науково обґрунтовану, перевірену практично і адаптовану до українських реалії.

2. Введення даної інформації у програму навчання вітчизняних спеціалістів.

3. Інформаційна компанія, щодо ознайомлення сучасних підприємців з цією розробкою, для підвищення ефективності роботи підприємств.

Література

1. Леонтьева Л. С. Теория менеджмента: учебник для бакалавров / Л. С. Леонтьева [и др.]; под ред. Л. С. Леонтьевой. М.: Издательство Юрайт, 2015. 287 с.

2. Питер Фердинанд Друкер. Менеджмент / Питер Фердинанд Друкер, Джозеф Макьярелло. Москва: 2010, 2010. 704 с.
3. Дяченко Т. О. Основи менеджменту: навч. посіб.: рекоменд. М-вомосвіти і науки України для студ. вищ. навч. закл. / Т. О. Дяченко; М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т. Київ: Кондор, 2010. 176 с.
4. Основи менеджменту: навч. посіб. з дисципліни / І. О. Щебликіна, Д. В. Грибова; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь: Вид.буд. Мелітоп. міськ. друк., 2015. 479 с.

УДК 330.322
Константінова А. О.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮДІЯЛЬНІСТЮ

Актуальність дослідження полягає у тому, що питання про залучення інвестицій в економіку стоїть досить гостро, оскільки вони безпосередньо пов’язані з темпами економічного зростання. Особливу значущість для України має підвищення ефективності інвестиційної діяльності. Це ключове питання, необхідність рішення якого найближчим часом обумовлена істотним підвищенням ролі інвестицій в підйомі національної економіки; необхідністю корінних змін в інвестиційній сфері.

Інвестиційна діяльність – це комплекс заходів і практичних дій юридичних та фізичних осіб (українських або іноземних), а також держави щодо здійснення інвестицій у будь-якій формі з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Сучасна законодавча система нашої країни визначає статус інвесторів – суб’єктів інвестиційної діяльності, які приймають та реалізують рішення про вкладання власних і запозичених майнових та інтелектуальних цінностей в об’єкти інвестування.

Об’єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні засоби та оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Головна мета інвестиційної діяльності – забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії підприємства. У процесі реалізації основної мети механізм інвестиційного менеджменту має бути спрямований на вирішення таких найважливіших завдань або цілей, а зокрема забезпечення:

– високих темпів економічного розвитку підприємства, його конкурентоспроможності за рахунок ефективної інвестиційної діяльності;

– максимальної дохідності (чи прибутковості) або досягнення соціального ефекту від інвестиційної діяльності підприємства;

– мінімізації ризиків при впровадженні інвестицій і здійснення інвестиційної діяльності;

– оптимальної ліквідності інвестицій і можливостей швидкого реінвестування капіталу за зміни зовнішніх і внутрішніх умов щодо здійснення інвестиційної діяльності;

– достатнього обсягу інвестиційних ресурсів та оптимізації (форми та методів усіх можливих джерел) і погодженості їх структури з прогнозом;

– фінансової стійкості та платоспроможності підприємства у процесі інвестиційної діяльності (прогнози щодо впливу інвестиційної діяльності на рівень своєї фінансової стійкості та платоспроможності);

– пошук ефективних шляхів прискорення реалізації діючої інвестиційної програми підприємства та інвестиційних проектів.

Усі розглянуті завдання інвестиційної діяльності взаємозалежні, взаємодоповнюючі, і тому їх слід розглядати та враховувати сукупно з особливостями кожної окремо. Об’єкт дослідження – це процеси управління інвестиціями, які містять у собі об’єкт, суб’єкт і функції управління.

Управління інвестиціями на рівні підприємства з урахуванням розглянутої системи завдань включають виконання таких функцій, як:

1. Аналіз та прогнозування розвитку інвестиційного ринку
2. Розробка стратегічних напрямів інвестиційної діяльності підприємства
3. Розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів (фінансових і реальних інвестицій) підприємства
4. Оцінка інвестиційної привабливості ІП та відбір найбільш ефективних
5. Оцінка інвестиційних якостей окремих фінансових інструментів (ФІ) та відбір найбільш ефективних з них
6. Формування інвестиційного портфеля та його оцінка за критеріями дохідності, ризику та ліквідності
7. Поточне планування та оперативне управління реалізацією окремих інвестиційних програм і проектів (система планів і бюджетів)
8. Організація моніторингу реалізації окремих інвестиційних програм і проектів на основі системи показників та виявлення чинників щодо відхилення цих показників
9. Підготовка рішень про своєчасне припинення (вихід) впровадження неефективних ІП (продаж окремих фінансових інструментів) та реінвестування капітал.

Інвестиційний процес грає роль у формуванні структури виробництва, у зв'язку з цим основні зміни, які повинні статися у вітчизняній економіці при переході до ринкових стосунків, в першу чергу торкаються процесу ухвалення інвестиційних рішень. На зміну народногосподарському підходу, характерному для планової економіки, приходить механізм ухвалення рішень на рівні підприємств, як повноцінних суб'єктів ринкових стосунків, що самостійно проводять свою інвестиційну політику і несуть за її результати фінансову відповідальність.

Література

1. Інвестування: навчальний посібник / [В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда]; під заг. ред. В. М. Гриньової. 2-ге вид., допрац. і доп. Харків: ВД «ІЖЕК». 2004. – 404 с.
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. Т. В. Майорова. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник / Т. В. Майорова. Київ: «Центр навчальної літератури», 2017. 472 с.
4. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. Київ: Лібра, 1998. 392 с.

УДК 005.95

Новиков И. А.

ИДЕАЛЬНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ

Управлять фирмой это целое искусство, а быть идеальным руководителем еще сложнее. Каким должен быть идеальный руководитель фирмы, как умело справляться с возложенной ответственностью и найти уважение в глазах подчиненных, при этом достигать высоких результатов в деятельности?

Давайте для начала разберемся, кто такой идеальный руководитель и в чем заключается его главная задача. Идеальный руководитель – это, прежде всего, лидер, ведущий за собой сотрудников и всю фирму. Конечно, это нелегко вести фирму и работников к нужной цели, а именно благополучие и процветание, поэтому часто руководители «сдают позиции» и фирмы испытывают упадок, поэтому руководителю, как лидеру, нужно выполнять ряд задач для успешного ведения дела.

Главная задача успешного руководителя – положительно влиять на успех каждого подчиненного и на всю фирму в целом. Согласитесь, чем успешнее руководство, тем больше процветает фирма и ее сотрудники. А если руководство неумело управляет своим предприятием, то никакой, даже самый гениальный работник не вытянет фирму из кризиса.

Главная функция любого руководства – ставить цели перед сотрудниками. А если говорить об идеальном руководителя, то цели должны быть положительные и осуществлении, иначе успеха не видать.

Например, Вы как руководитель поставили положительную цель, поднять процент продаж, но, к сожалению, не подумали о ее выполнении, и естественно продажи не стали повышаться. Поэтому руководитель должен, прежде всего, думать реально и ставить выполнимые задачи, иногда даже подсказывая сотрудникам, как выполнить то, или иное требование.

Своего рода идеальный руководитель, это учитель для своих подчиненных, а как всякий учитель, руководитель должен обладать опытом и знаниями, как провернуть то или иное дело, заключить соглашение, повысить прибыль компании. Руководитель без опыта и знаний, все равно, что машина без колес – вроде и есть, но толку от нее ноль. Поэтому, прежде всего, идеальный руководитель должен быть эрудированным человеком, а уже после этого – все остальное.

Как и всякий учитель, руководитель должен быть идеальным в глазах подчиненных.

Добиться этого сложно, ведь каждый руководитель имеет право, как поощрять своих сотрудников, так и наказывать их. Поэтому идеальный руководитель – справедливый человек, который адекватно относиться к своим подчиненным и умеет не только делать им штрафы, но и давать им премии. Не стоит мелочиться, и за каждый проступок снимать зарплату, иногда можно и предупредить сотрудников об их ошибку и указать путь решения. Так Вы добьетесь большего уважения. Будьте человечнее, в конце концов.

Однако все зарплаты, премии, мало что значит, если в фирме неблагоприятный климат. Во многом именно от климата внутри фирмы и зависит успех. Идеальный руководитель должен создавать внутри фирмы условия подходящие для работы и благоприятную атмосферу среди всех сотрудников. Руководитель должен прислушиваться к своим подчиненным, узнавать как у них дела, не только на работе, но и дома, заботиться о каждом работнике, ведь именно на них держится компания.

Однако избегайте слишком сближаться с сотрудниками в «панибратских» отношений, это может негативно повлиять на дело.

Руководитель может выбрать для себя несколько моделей поведения с сотрудниками, такие как невмешательство, когда руководитель до определенного момента «не влезает» в дела фирмы или наоборот, когда руководитель контролирует каждый процесс в фирме. И в том и в другом случае, подходы не совсем верны, ведь не вмешиваясь, руководитель рискует проглядеть ошибки сотрудников, или слишком контролируя их, не дает им право на

творческие и самостоятельные действия. Идеальный руководитель тот, который работает наравне с сотрудниками, не ставя себя выше их, но направляя и поддерживая их инициативу.

Примерно так выглядит портрет идеального руководителя. Конечно, в нем должно быть и много других качеств, таких как инициативность, умение принимать решения самостоятельно, умение брать на себя ответственность, трудолюбие и много других положительных качеств. Однако главное, чем должен обладать идеальный руководитель – это умение создавать гармонию и рабочую атмосферу внутри коллектива. А это – целое искусство.

Литература

1. Амеліна І В. Міжнародні економічні відносини [текст]: навч. посіб. / Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. Київ: «Центр учбовоїлітератури», 2013.
2. Міжнародні економічні відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_економічні_відносини
3. Голікова А. П. Міжнароднієкономічнівідносини: підручник / за ред.. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015.

УДК 005.1

Сакоян О. Т.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ТА ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Для забезпечення ефективності менеджменту необхідно враховувати всі його чинники. Але це можна зробити тільки тоді, коли ці фактори систематизовано та виділено основні і визначальні.

З позицій наукових підходів до менеджменту можна виділити наступні фактори: мистецтво, досвід і науковість менеджменту. Ці фактори характеризують різноманітність наукових підходів до менеджменту та їх зміст.

Розрізняють фактори внутрішньої ефективності менеджменту і зовнішні фактори. Для забезпечення внутрішньої ефективності менеджменту необхідно враховувати три групи факторів: використання ресурсів, отримання результату, відповідного руху до мети, фактор часу.

Використання ресурсів проявляється в їх структурі, якості і можливості збалансованого поповнення і накопичення. Для забезпечення ефективності менеджменту необхідна економія ресурсів.

В оцінці управління найбільшу складність представляє розуміння його результату. Можна оцінити ресурси, легко виміряти час, важко виділити результат.

Результат управлінської діяльності матеріалізується і виявляє себе в кінцевому результаті функціонування організації – продукт, послугу, прибутку. Проте можна і необхідно для розуміння ефективності менеджменту говорити і про безпосередньому результаті менеджменту та його відповідності мети.

Безпосередній результат менеджменту виявляє себе у характеристиках управлінського рішення, в оцінці того, якою мірою рішення погоджує діяльність людей і направляє се на досягнення мети. Виходячи з цього, ефективність менеджменту визначається факторами цілепокладання (якість цілі, стратегії, якості управлінського рішення, задовольняється потреби.

Якщо згадати, що управління узгоджує спільну діяльність людей у відповідності з загальною метою, то в якості безпосереднього результату управління можна розглядати ступінь узгодженості дій, яка включає не тільки організацію спільної діяльності, але й соціально-психологічну атмосферу, професіоналізм, економію часу. Ці фактори можна оцінити за допомогою тестування і розглядати як безпосередній результат управлінської діяльності.

Безпосередній результат управління може характеризувати комплекс показників: темпи приросту продуктивності, якість, ритмічність роботи, інноваційність, цілеспрямованість (стратегічність), професіоналізм. Адже якщо управління являє собою узгодження діяльності з загальної мети, то що може характеризувати його безпосередній результат, а не показники узгодженості роботи? При цьому виникає проблема виміру цих показників. Але це одвічна проблема, яка вирішується по мірі виникнення потреби в показниках для управління процесами. Колись людство виробляло продукт, не думаючи про продуктивності і ефективності. В цьому не було необхідності. Але по мірі розвитку виробництва виникла необхідність і такі показники з'явилися. Сьогодні неможливо уявити собі управління виробництвом без цих показників.

Фактор часу знаходить своє вираження у своєчасності рішень, економії часу на їх розробку, використання прогресивних технологій, потенціал і продуктивності персоналу.

Кожен з цих факторів можна конкретизувати і далі. Але перераховані фактори є основними і визначальними в ефективності менеджменту.

З іншого боку, існують зовнішні фактори, що впливають на ефективність. До них відносяться інвестиційний клімат, методологія, що визначає науковий підхід до управління, обґрунтування інвестицій з позицій стратегії і тенденцій розвитку, інформаційна підтримка, соціальна інфраструктура. Узагальнені результати досліджень показують, що ці фактори нерівнозначні. Економічна ситуація та інвестиційний клімат займають головне місце в забезпеченні ефективності менеджменту. Однак використання можливостей економічної

ситуації залежить від методології менеджменту, точніше, реалізації науково-аналітичного підходу до побудови ефективності.

Професор Е. М. Короткої запропонував наступну систему принципів (правил) досягнення ефективності менеджменту [9]:

1) **принципи пріоритетів у менеджменті.** Головними з них є пріоритети людського фактору, мотивування діяльності, професіоналізму;

2) **принципи орієнтування управлінської діяльності:** розробка мети, місії та стратегії менеджменту, забезпечення якості, створення умов творчості (система «думай»);

3) **принципи критичних факторів:** фактори часу, розвиток інформаційних технологій, корпоративність як форма ефективного співробітництва і партнерства.

Управління ефективністю є основним завданням, яке менеджмент організації повинен вирішувати постійно і системно. Тільки такий підхід дозволяє отримувати результати, що відповідають цільовим настановам організації. Основою для порівняння результатів з метою є система оцінки ефективності, що відповідає моделі менеджменту організації та яка враховує критерії та оцінки ефективності менеджменту.

Література

1. Глухов В.В. Менеджмент / В.В. Глухов. 2008. 608 с.
2. Бутко М.П., Бутко І.М. Міжнародний менеджмент. 2018. 412 с.

УДК 005.7

Травкін Є. Р.

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ

Актуальністю даної теми є те, що сучасні умови розвитку суспільства, його нові потреби висувають жорсткі вимоги до компетентності і майстерності менеджера. Керівник не повинен бути «універсальним солдатом», який намагається охопити всю діяльність організації, в якій він працює. У теорії і практиці управління справедливо відзначається, що делегування повноважень не тільки звільняє керівника від допоміжних робіт, але і привчає підлеглих мислити самостійно, сприяє їх творчому підходу до справи, сприяє розвитку і саморозвитку колег, партнерів по роботі і клієнтів при збереженні високого рівня ефективності діяльності.

Теоретичні та практичні аспекти делегування повноважень знайшли відображення у працях таких науковців: Б.А. Райзберг, М. А. Урбан, Л.Зайверт, П. Берд, В.Р. Веснин.

Метою статі є осмислення делегування повноважень в професійній діяльності керівників організацій.

Делегування повноважень – це процес передачі керівником частини своєї роботи і необхідних для її виконання повноважень підлеглому, який приймає на себе відповідальність за її виконання [4].

Під делегуванням у загальному сенсі розуміється передача підлеглому завдання або діяльності із сфери дії керівника і необхідних повноважень і відповідальності, зі збереженням за керівником управлінської відповідальності щодо здійснення керівництва, яке не може бути делеговане.Завдяки делегуванню повноважень підвищується ефективність роботи не тільки кожного працівника зокрема, а й підприємства в цілому [1].

Процес делегування починається з:

– класифікації поставлених проблем;
– складання переліку повноважень, які можуть бути реально делеговані;
– складання переліку вигод і ризику делегування;
– складання переліку здібностей і моральних якостей підлеглих.

Не слід делегувати повноваження, що стосуються прийняття рішень в критичних ситуаціях, що володіють великим ризиком, загального керівництва, питань організації і політики підрозділу, а також розгляду конфіденційних питань про покарання і заохочення працівників [4].

Як правило, делегуються такі повноваження:

– рішення часткових, вузькоспеціальних проблем, в яких виконавці розбираються явно краще керівника;
– здійснення підготовчої роботи (наприклад, узагальнення матеріалу, формулювання первинних висновків, написання різних проектів), яка носить переважно рутинний характер, але тим не менш дає можливість продемонструвати свої здібності;
– присутність на різних заходах інформаційного характеру, виступ з повідомленнями [3].

Передача повноважень може бути здійснена, якщо менеджер добре знає співробітника якому делегує повноваження. Також для цього потрібно, щоб менеджер сам формував свою команду, знайти саме того співробітника для даної роботи. Якщо не використовувати делегування повноважень працівники завжди будуть безініціативними, будуть обмежувати свої функції і при надзвичайній ситуації будуть одразу йти до керівництва, а не намагатися вирішити проблему самотужки

Отже процес делегування обов’язків є досить складним процесом. Для керівників це можливість звільнити свій час для більш важливих задач, розвантажити свій робочий час, знайти можливих працівників для підвищення. А для підлеглих це можливість проявити свої

здібності, справити враження на керівництво, для подальшого просування по службовим сходам, отримати нові знання та здібності.

Література

1. Берд П. Тайм-менеджмент: Планування и контроль часу / П. Берд; Пер. с англ. К. Ткаченко. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. 288 с.

2. Быкова А. А. Організаційні структури управління. М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест: ИЭС, 2003. 160 с.

3. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: Пособие по кадровой работе. Москва: Юристъ, 2011. 496 с.

4. Дикань Н. В. Менеджмент: уч. пособ. / Н. В. Дикань, И. И. Борисенко. Київ: Знания, 2008. 389 с.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 336.7(477):339.7
Бараниченко І. В.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

Складні політичні та економічні процеси, що останніми роками відбуваються в Україні, безумовно, негативно впливають на фінансовий стан держави. Під загрозою опинилися можливості економічного розвитку країни та її фінансова незалежність, тому виникає гостра потреба в проведенні постійного моніторингу державної фінансової системи, оцінці її сучасного стану та в пошуку ефективних заходів щодо розвитку міжнародних фінансових відносин України.

На нестабільність у фінансовому секторі України впливають такі чинники, як політична та економічна ситуація в країні; проведення операції ООС; недосконалість процесів реформування; невідповідність фінансової системи вимогам економіки країни.

Банківська система України становить органічну частину загальноекономічного комплексу й безпосередньо взаємодіє з економікою країни в цілому, відіграє значну роль в економічних процесах, що виявляється у створенні оптимального середовища для мобілізації та вільного «переливання» капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва. Ефективність банківської системи країни багато в чому залежить від процесу її реструктуризації, здійснення належної державної політики у сфері банківської діяльності [1].

Останнім часом діяльність банківської системи України характеризується збитковістю, нестабільністю та втратою довіри населення. Дефіцит державного бюджету, залучення й використання позик для його покриття, нестабільна ситуація в країні призвели до збільшення державного боргу. Упродовж 2017 р. державний та гарантований державою борг України збільшився, порівняно з попереднім роком, майже на 11% і станом на 31.12.2017 р. склав 2141,7 млрд грн. [2]. Великі розміри внутрішнього й зовнішнього боргу, а також відповідне зростання витрат на його обслуговування зумовлюють необхідність пошуку способів удосконалення механізму управління. Досвід багатьох країн переконує: чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений борг, тим активніше входить його обслуговування у взаємодію з функціонуванням економіки та її фінансової системи. Розв’язання проблеми обслуговування державного боргу один із ключових факторів економічної стабільності в країні.

Державного бюджету Україні не вистачає для покриття всіх витрат держави, тому не існує іншого варіанта, ніж звертання за допомогою до іноземних партнерів та міжнародних фінансових інститутів. Міжнародні інститути дієвий регулятор міжнародних відносин, зокрема в економічній сфері. Сьогодні практично всі держави світу – від найпотужніших до країн із невисоким економічним рівнем – мають відносини із співробітництва з мережею міжнародних фінансових інститутів.

Україна, на сучасному етапі, інтегрує у світову економіку й прогресивно почала будувати стосунки з міжнародними організаціями, у тому числі з фінансовими з метою отримання підтримки щодо залучення та використання кредитних ресурсів для стабілізації й укріплення економіки та створення певних умов для процесів реформування.

У 1992 р., Україні стала членом Міжнародного валютного фонду (МВФ) і одночасно увійшла в структуру Світового банку. За наявними даними внаслідок співробітництва з МВФ у межах кредитних програм протягом 1994 – 2002 рр. Україна отримала 4289,1 млн. дол. США, протягом 2008 – 2013 рр. – 14430 млн. дол. США. У квітні 2014 р. МВФ була затверджена програма standby, за якою Україна протягом наступних двох років повинна була отримати 17,1 млн. дол. США. Найбільшою перевагою кредитування цієї організації є те, що кошти надаються на більш тривалий строк та не під великі відсотки. Крім того, від співробітництва України з МВФ залежить перспектива відносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями [3].

Співробітництво України з ЄБРР. Україна стала членом ЄБРР у серпні 1992 р. після підписання Президентом України Указу «Про членство України в Європейському банку реконструкції і розвитку» № 379/92 від 14 липня 1992 р.

Процес співпраці України з Європейським банком реконструкцій і розвитку характеризується позитивною динамікою щодо кількості проектів та обсягів фінансування. Портфель проектів ЄБРР переважно сконцентровано у приватному секторі – 69 % (667,7 млн євро) від усього обсягу фінансування – порівняно з 31 % у державному секторі (300,8 млн євро). Такий «портфельний коефіцієнт» повністю відповідає статутному нормативу ЄБРР, за яким цей коефіцієнт після п’яти років операцій ЄБРР у країні має бути не менш ніж 60 % (приватний сектор) та 40 % (державний). Водночас слід зазначити, щонайближчим часом «портфельний коефіцієнт» може дещо змінитися на користь державного сектору після ухвалення ряду проектів у муніципальному секторі та у транспортній галузі.[4]

З 2014 року, Україна стала членом Європейського союзу, а це означає, що почала співпрацювати із європейськими фінансовими інститутами. З кожним роком обсяг фінансової допомоги з ЄС збільшується. Співробітництво України з ЄС включає в себе не лише фінансову сферу, а й реалізація проектів у сфері радіаційної безпеки, юстиції, свободи

та безпеки. Євросоюзрозглядає Україну як пріоритетну державу у рамках Європейської політики сусідства, започаткованої у 2004 році. В основу ЄПС покладено принципи поглиблення політичної співпраці та економічної інтеграції між ЄС та країнами-партнерами. Ця політика поширена на країни Східної Європи, Південного Кавказу та Східного і Південного Середземномор'я, таким чином уніфікуючи підходи ЄС до розвитку відносин з країнами цих регіонів. Враховуючи відсутність у ЄПС перспектив набуття членства в ЄС, Україна на політично мурівні заявила про невідповідність цієї політики своїм євроінтеграційним прагненням [5].

На сьогодні на стадії реалізації перебуває 12 проектів, метою яких є модернізація інфраструктури, зокрема проекти з реабілітації гідроелектростанцій, передачі електроенергії, розвитку міської інфраструктури, покращення автомобільних доріг та безпеки руху, підвищення енергоефективності, в т.ч. у секторі централізованого теплопостачання, розвитку міської інфраструктури, модернізації системи соціальної підтримки населення України, поліпшення охорони здоров`я [6].

Література

1. Ксьондз С. М. Сучасний стан банківської системи України:дис. канд. ек. наук / Ксьондз С. М. Хмельницький, 2015. 6

2. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування:дис. канд. ек. наук / Шелест О. Л. – Київ, 2017.

3. Ринейська Л. С. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР: дис. канд. ек. наук / Ринейська Л. С. Полтава, 2017.

4. Співробітництво України з міжнародними фінансовими установами. URL: http://buklib.net/books/28600/

5. Відносини Україна-ЄС. URL: http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/relations

6. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інститутами. URL: http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects

УДК 658.15-049.5

Дятлова В. С.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

В умовах мінливого зовнішнього середовища та нестабільного розвитку національної економічної системи вітчизняні промислові підприємства постійно стикаються з великою кількістю загроз для свого функціонування. Пріоритетним завданням для кожного суб'єкта

господарювання стає побудова ефективної системи економічної безпеки підприємства, яка зможе забезпечити сталий розвиток та захистить від можливих негативних факторів або мінімізує їх вплив на діяльність підприємства. У зв'язку з цим питання, що стосуються концептуальних засад економічної безпеки промислових підприємств та бізнесу є надзвичайно актуальними за сучасних умов господарювання.

Забезпечення діяльності безпеки господарської діяльності підприємства – захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях відносин, забезпеченість ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання. Метою системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним цілей бізнесу. Досягнення поставленої мети можливе лише на основі вирішення комплексу завдань, серед яких є:

1. Виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз підприємству;
2. Знаходження способів їх запобігання, ослаблення або ліквідації наслідків їх дії.
3. Знаходження сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;
4. Організація взаємодії з правоохоронними і контрольними органами в цілях запобігання і припинення правопорушень, направлених проти інтересів підприємства.
5. Створення власної служби безпеки підприємства і ін. [1].

Зростаюча динамічність ринку і посилення конкуренції вимагають швидких і точних дій управлінського персоналу, що веде до підвищення вимог, пропонованих до кількості і якості інформації. Задоволення цих вимог шляхом використання застарілих засобів, таких як просте збільшення кількості даних в інформаційних звітах, небажано. Якість інформації погіршується через її великий обсяг і суперечливість. У зв'язку з цим бажано мати можливість генерації в реальному часі звітів, створюваних на основі гнучких критеріїв вибірки. Змінився сам процес керування обробкою інформації. Службовці функціональних відділів несуть велику відповідальність за впровадження програмного забезпечення нарівні зі службовцями технічних відділів і сторонніх консультантів. Змини в програмному забезпеченні завжди висувають додаткові вимоги до підприємств.

Сьогодні очевидно, що розвиток підприємства по газопостачанню та газифікації ПАТ «Маріупольгаз» не можливо без удосконалення засобів організації виробництва і фінансово-економічної безпеки підприємства, без створення конкурентоздатних послуг і зниження інженерної й управлінської праці. З метою підвищення техніко-економічного рівня на підприємстві ПАТ «Маріупольгаз» розроблена інвестиційна програма розвитку виробництва на п'ять років 2016-2020рр. Кожен рік на виконання програми спрямовуються більш 2 млн.грн., у тому числі на придбання нової техніки приблизно 760 тис. грн. [2].

Підвищення технічного рівня виробництва напевно благо сприяє економії витрат за рахунок: зниження норм витрат на матеріали та збільшення продуктивності праці, але і припускає інтенсивний розвиток нових видів іншої діяльності, які дають більше 50% доходу підприємства, є високорентабельними, кредитують ліцензійну діяльність ПАТ «Маріупольгаз» на даному етапі.

Планами розвитку виробничо-технічної бази підприємства передбачається будівництво автозаправних станцій (зріджений та стислий природний газ). Практика свідчить – цей вид діяльності підприємства досить високорентабельний. Інвестиції у розвиток мережі заправних станцій підвищать прибутковість ПАТ «Маріупольгаз» в дуже короткий час, тому що є великий попит на цей вид послуг. В якості покращення фінансової діяльності ПАТ «Маріупольгаз» пропонуємо введення інноваційної діяльності, яка буде формувати окремий вид грошових потоків підприємства. Отримання чистих інвестицій забезпечить надходження коштів необхідних для поповнення поза оборотних операційних активів підприємства та росту економічної бази прибутку.

Однією з важливіших задач для будь якого підприємства є максимально оптимізувати виконання робіт скорочення строків, зниження собівартості. Для вдосконалення організації виробництва і праці, вирішенні питань оплати праці слід дотримуватися певних засад:

- застосовувати звичайно у розумних межах, там, де дозволяє або вимагає організація виробництва і праці колективні форми оплати та стимулювання праці (бригадна, акордна форми);
- зміни графіків робіт (особливо в осінньо-зимовий період);
- застосовувати доплати та надбавки в стимулюванні праці (сумісництво професій, розширення зон обслуговування та ін.)

Тому у сучасних умовах господарювання розробка таких заходів це необхідна умова конкурентоспроможної роботи підприємства, направлена на підвищення прибутковості підприємства ПАТ «Маріупольгаз». Управління економічною безпекою підприємства, як суб’єкта господарської діяльності, обґрунтована визначенням ролі та місця підприємства в системі суспільно-виробничих відносин. Завданнями економічної безпеки крім сприяння отриманню підприємством прибутку є ще й протидія недобросовісній конкуренції, рейдерству, організація захисту інтересів засновників підприємства, його акціонерів. Крім того, економічна безпека підприємства як суб’єкта господарської діяльності показує наскільки безпечними є господарські взаємовідносини з даним підприємством зовнішніх контрагентів. Тому досягнення економічної безпеки на цьому рівні характеризуватиметься високими показниками ліквідності та платоспроможності підприємства, його фінансової стійкості та ефективності діяльності.

Література

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства та підприємництва.: / Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта, В.А. Паляниця та ін. – Тернопіль: Терно граф, 2008. 424 с
2. Офіційний веб-сайт ПАТ «Маріупольгаз». URL: http://margaz.com.ua

УДК 00.95:331.101.3

Жигальцова М. А.

СОВРЕМЕННЫЕ СПОСОБЫ МОТИВАЦИИ ПЕРСОНАЛА В ОРГАНИЗАЦИЯХ

Чтобы компания имела успех, необходимо уделять много внимания своим работникам, постоянно поощряя их. В прошлом были очень популярны доски почета, корпоративы, сегодня же они уже практически не действуют и необходимы другие способы. Большое внимание в науке управления персоналом уделяется именно методам мотивации персонала. Для того, чтобы руководить работниками без конфликтов и проблем, необходимо знать, что такое мотивация и все ее основные методы. Сегодня самые распространенные методы мотивации работников – это корпоративы и премии. Но мало кто из руководителей задумывается о том, что насильственное времяпрепровождение сотрудников не поможет, если в офисе всегда царит гнетущая атмосфера. Руководители, которые имеют более богатую фантазию, находят новые методы мотивации и стимулирования труда. Обычно, есть специалисты, которых просто недооценили, не похвалили за хорошо выполненную работу, или которым не поручили интересное задание. Даже самый настоящий карьерист под своей маской строгости и ответственности жаждет услышать слова благодарности или просто мечтает получить внеочередной отпуск. Есть наиболее известные теории мотивации, которые и легли в основу образования разных видов мотивации сотрудников.

Как считает Ф. Герцберг, самыми лучшими методами мотивации на предприятии являются внешние условия труда (например, деньги) и содержание труда (например, удовлетворение работой). По мнению Ф. Тейлора, работниками движут лишь инстинкты, стремление к удовлетворению потребностей физиологического уровня. Для более качественного управления должны присутствовать такие факторы: почасовая оплата; принуждение; определенные нормы выполненной работы; определенные правила, которые описывают порядок поставленных задач. Исходя из теории Д. Макклелланда, существуют три формы человеческих мотивов: стремление к принадлежности, стремление к власти, стремление к достижению успеха. Лидеры стремятся к власти. Те руководители, которые привыкли работать в одиночестве, стремятся к успеху. По теории А. Маслоу работники на предприятии удовлетворяют свои потребности от низших к высшим [1].

Есть множество других теорий, но у всех есть одно общее понятие: есть определенные методы стимулирования сотрудников на предприятии. Основные методы мотивации персонала в организации более качественного труда делятся на материальные и нематериальные [2].

Материальная мотивация делится на 2 группы:

1. Система штрафов. В организации лучшего рабочего процесса используются методы штрафов. То есть, если сотрудник плохо работает, показывает плохие результаты или совершает грубые ошибки, его штрафуют, чем и мотивируют работать лучше;

2. Система поощрений. Противоположный способ, то есть для стимулирования сотрудникам выплачивается премия за какие-либо достижения, хорошо выполненную работу. Так, каждый работник знает, если он будет выполнять свои обязанности лучше, будет стремиться к большему, он получит премию.

Нематериальная мотивация имеет намного больше видов:

1. Похвала руководителя. На самом деле этот способ стимулирования очень эффективен, хоть многие и считают иначе. Публичная и личная похвала начальства побуждает двигаться дальше, стремиться к большему. Именно из-за этого на многих предприятиях до сих пор используются доски почета, как физические, так и виртуальные;

2. Карьерный рост. Каждый работник знает, если он будет выполнять свою работу более качественно и быстро, его повысят, что значительно поднимет его социальный статус и гарантирует дальнейшее развитие в профессиональной сфере;

3. Обучение за счет фирмы. Отличный способ мотивации, если компания предложит своим сотрудникам пройти курсы для повышения квалификации за счет компании;

4. Хорошая атмосфера в коллективе. Работники намного лучше и качественнее выполняют свою работу, если они находятся в теплом, дружном коллективе. И наоборот, если атмосфера далека от спокойной, это не может настроить на рабочее настроение;

5. Имидж компании. Многие стремятся работать в организации, которую все знают и ее услуги или товары пользуются большим спросом, ведь это престижно. Здесь следует учитывать престиж компании не только на рынке, но и как работодателя;

6. Спортивные и культурные мероприятия. Выезды на природу, совместные походы на концерты, театр, занятия спортом – все это отличная мотивация и делает атмосферу в коллективе более теплой и приятной. Сотрудники должны хорошо отдыхать, только тогда они смогут хорошо работать.

Каждый руководитель сам выбирает подходящие для себя материальные и нематериальные современные методы мотивации персонала организации, которые будут соответствовать его бизнесу, помогут добиться максимальной отдачи у сотрудников.

Благодаря методам достигаются цели. Методы мотивации персонала должны оказывать на сотрудников такое влияние, чтобы их поведение отвечало требованиям бизнеса. Современные методы достаточно разнообразны, но их можно условно поделить на группы:

– индивидуальные направлены на мотивацию узких кругов сотрудников с одинаковыми мотивами и потребностями;

– диагностические используются для оценки определенного сотрудника, и показывают способы для его мотивации;

– организационные используют для создания стимулирующей системы в организации, как, например, разработка и внедрение системы грейдов [3].

Современные методы мотивации труда персонала имеют также и свои сложности. Каждый руководитель задумывается, как правильно стимулировать сотрудников, но при этом без больших затрат, но с высокими результатами. К тому же необходимо создавать такую систему мотивации, которая бы легко приспосабливалась ко всем меняющимся условиям. Также, необходимо четко определить оптимальное сочетание методов стимулирования, которые бы не требовали больших затрат со стороны руководства.

Как уже было сказано выше, не обязательно в организации более качественной работы использовать материальные формы и методы мотивации персонала. Есть много простых и интересных способов, которые не требуют больших денежных затрат. К ним можно отнести: шутливое наказание худших сотрудников, развлечения, спонтанные подарки, внимание членам семьи сотрудников, замена премии более бюджетными вариантами, премии тем, кто имеет хорошее здоровье, свободное посещение работы, большой выбор призов за хорошую работу.

Конечно, хорошая зарплата – лучшиймотиватор, поэтому всем руководителям следует помнить одну вещь: к ним приходят за хорошими деньгами и карьерным ростом, а уходят – из-за гнетущей атмосферы и неадекватного руководства. Основные методы нематериальной мотивации – лучшие варианты для более качественной работы без больших денежных затрат.

Литература

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: підручник / А. М. Колот, С. О. Цимбалюк. Київ: КНЕУ, 2012. 397 с.

2. Куліпанов К.А. Мотивація і оцінка персоналу: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2009. 138 с.

3. Калініченко Л. Л. Комплекснийпідхід до мотивації персоналу. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Економіка. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2014. Т. 19. Вип. 2/5. С. 135-138.

УДК:334:01
Канна Д. О.

МИКРОСРЕДА ПРЕДПРИЯТИЯ

Основные усилия по сбору информации и маркетинговым исследованиям направлены на изучение среды маркетинга. Предприятие может рассчитывать на успех своих товаров на рынке только тогда, когда они соответствуют маркетинговой среде.

Маркетинговая среда формируется из множества действующих на предприятие субъектов и факторов, которые влияют на поддержание выгодных отношений с покупателями. Маркетинговая среда содержит как возможности, так и угрозы для деятельности предприятия. Необходимо постоянно следить за изменениями в маркетинговой среде и приспосабливаться к ним.

Микросреду образуют факторы, тесно связанные с предприятием и непосредственно воздействующие на ее отношения с клиентами.

Состав микросреды маркетинга:

1. Фирма и ее подразделения.
2. Поставщики.
3. Клиенты.
4. Маркетинговые посредники.
5. Конкуренты.
6. Общественность.

Начнем с **внутренней среды организации**. Она должна представлять интересы всех сотрудников фирмы и состоит главным образом из участников процессов, происходящий внутри предприятия и факторов внутренней среды (объемы продаж, наличие финансов на счете фирмы, организационная культура предприятия ит. д.)

Так же, серьезным фактором влияющим на маркетинговую деятельность фирмы являются события в среде **поставщиков**. Повышение цен на сырье, неблаговременные поставки предметов снабжения в конечном счете влияют на стоимость продукции или услуг фирмы в конце производства.

Покупатели так же очень важны для анализа *микросреды маркетинга*. Ведь в условиях свободного рынка покупатели формируют спрос на продукцию. И любые колебания спроса могут резко изменить политику фирмы.

Не стоит преуменьшать роль **маркетинговых посредников** в жизнедеятельности фирмы. Маркетинговыми посредниками являются предприятия о организации, которые

помогают данной фирме в продвижении, распространении и сбыте готовой продукции среди потребителей и таким образом влияют на величину получаемых доходов (Торговые посредник (дилеры), фирмы и агентства по оказанию маркетинговых услуг, финансово-кредитные учреждения и т.д.)

Для того чтобы понять как предприятию можно продать больше своей продукции менеджер должен проанализировать среду**конкурентов.** Главной является конкуренция марок-конкурентов, потому что именно они активно соперничают в возможности сбыта готовой продукции и ограничивают получение доходов предприятием.

Любую группу людей, проявляющую интерес к продукции данной организации и, оказывающей влияние конечный доход фирмы от реализации продукции или услуг, называют **общественностью или контактной аудиторией.** Они делятся на благотворные, искомые нежелательные. Если предприятие находит желаемую аудиторию (при помощи средств массовой информации или группы депутатов) конечный доход фирмы может увеличиться в несколько раз.

Внутренняя среда может стать источником проблем, если она не отвечает условиям комплексного использования концепции маркетинга.

На предприятии возникла необходимость обновления товарного ассортимента. Продукция модели Б – убыточна. На совещании идет обсуждение вопроса: продолжать производить или снять с производства модель Б. Вот мнения руководителей служб предприятия, высказанные на совещании.

Отдел продаж: «Эти товары нам нужны, ибо они есть у конкурентов».

Производственный отдел: «Они нужны для загрузки мощностей».

Склад: «Не нужны, занимают дефицитную складскую площадь».

Отдел рекламы: «Лучше рекламировать только ходовые товары».

Финансовый отдел: «Эти товары продаются фактически в убыток».

Этот пример показывает, что службы предприятия не объединены общей стратегией, не заинтересованы в реализации общих целей маркетинга и пытаются рассматривать проблему с позиций исполнения своих специфических служебных функций.

Литература

1. «Микросреда маркетинга» научный портал FutureAccess
2. Орлов А.И. Менеджмент: Учебник. М.: «Изумруд», 2003
3. Мищенко Елена Сергеевна: Учебник «Организационные структуры управления (современное состояние и эволюция)»

УДК 338.488.2:640.4 Константинова А. А.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА

Строительство гостиниц диктуется постоянным и растущим спросом на туристические услуги, соответственно, сама культура гостиничного бизнеса растет (за последние десятилетия появилось множество институтов, международных и межнациональных конференций, съездов), а также увеличилась мобильность населения. Наряду с ростом этих показателей появился еще один, другой, не менее важный – показатель качества. Разумеется, обусловлено это фактом быстрой и мобильной передачи опыта, требуется постоянно расти – это касается не только обслуживания, но и строительства гостиниц.

Внешняя среда – это источник очень важных воздействий на организацию. Значительная часть проблем, возникающих на пути организации к достижению стоящих перед ней целей, возникает из внешней среды. От того, насколько адаптивно поведение организации, то есть от того насколько организация может приспособиться к внешним факторам, зависит ее выживания [1]. К внешней среде проектируемой гостиницы относятся:

- законодательство и государственные институты;
- потребители (клиенты);
- профсоюзы;
- конкурирующие организации;
- поставщики проектируемой гостиницы;
- рынок труда.

Наиболее важным фактором в функционировании гостиницы является то, что специфика различных форм отдыха формирует у проживающих в каждом конкретном типе гостиницы потребность организации совершенно особого, только данной форме отдыха присущего вида обслуживания, который ни в каком другом типе гостиницы не требуется, а в данном – составляет типологическую основу, индивидуальную специфику гостиницы [2]. Основным продуктом проектируемой гостиницы будет являться услуга по предоставлению временного проживания. В составе проектируемой гостиницы предполагается ряд служб, которые выполняют свои непосредственные обязанности. Основные службы проектируемой гостиницы:

- служба управления номерным фондом;
- административная служба;
- служба общественного питания;

– инженерные (технические) службы;

– вспомогательные и дополнительные службы.

Миссию проектируемой гостиницы можно сформулировать так: предоставление уютных номеров для временного проживания, с высоким качеством обслуживания.доступных широкому кругу потребителей с различным достатком с целью получения прибыли. Общая цель организации образует фундамент для разработки стратегии развития и установления ключевых целей по таким важнейшим функциональным системам гостиницы как маркетинг, предоставление услуг, инновации, персонал, финансы, менеджмент [3]. Каждая из этих подсистем реализует свои цели, логически вытекающие из миссии как общей цели проектируемой гостиницы, что демонстрирует таблица 1.

Таблица 1

ЦЕЛИ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ СИСТЕМ ПРОЕКТИРУЕМОЙ ГОСТИНИЦЫ

Функциональная служба	Ключевая цель
Маркетинг	Выйти на первое место по предоставлению услуг временного проживания на рынке
Предоставление услуг	Достичь наивысшего качества предлагаемых услуг при минимальных затратах
Финансы	Сохранять и поддерживать на необходимом уровне все виды финансовых ресурсов
Персонал	Обеспечить условия, необходимые для развития творческого потенциала работников и повышение уровня удовлетворенности и заинтересованности в работе
Менеджмент	Определить критические области управленческого воздействия и приоритетные задачи, обеспечивающие получение запланированных результатов
Функциональная служба	Ключевая цель

На первом этапе создания гостиницы необходимо использовать стратегию концентрированного роста, то есть стратегию развития предлагаемых услуг. Данная стратегия предполагает решение задач роста за счет предоставления услуг на выбранном сегменте рынка. В соответствии с первым блоком структура проектируемой гостиницы: по масштабу связей – национальная; по приоритетной сфере деятельности – сервисная; стратегия развития – предпринимательская.

Признаки структуры управления: тип экономики – рыночная; по характеру государственного регулирования экономики – социально-регулируемая. Организационная система управления проектируемой гостиницы – общество с ограниченной ответственностью. В соответствии со вторым блоком можно определить следующие виды структуры управления:

– по характеру взаимосвязи экономических процессов – ориентация на результат;

– по содержанию экономических процессов – сервисная.

Проектирование – это процесс создания структуры предприятия, которое дает возможность людям эффективно работать вместе для достижения общих целей.Проектирование позволило просчитать все аспекты на пути создания организации.

Литература

1. Кабушкин Н. И. Менеджмент гостиниц и ресторанов: Учебник / Н. И. Кабушкин, Г.А. Бондаренко – 3-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Новое знание, 2012. 386с.

2. Мазаракі А.А. Проектуваннязакладів ресторанного господарства: навч. посібник / А.А. Мазаракі, Г.Є. Мошек та ін. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 307 с.

3. Смолін І.В. Стратегічнепланування розвиткуорганізацій / І. В Смолін. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2014. 326 с.

УДК 336.71:005

Краснікова О. В.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Банківський сектор є одним із головних у структурі національного господарства України та основним джерелом інвестування фінансових ресурсів в її економіку, а головне завдання цієї галузі – забезпечення внутрішньогалузевого, міжгалузевого, внутрішньорегіонального та міжрегіонального перерозподілу тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку. Саме за рахунок вищеперерахованого можливим є підвищення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення її довгострокового зростання. Сучасні реалії ринку ставлять перед банківським сектором вимоги щодо стійкості, конкурентоспроможності, спроможності інтегруватися в світовий простір, що вимагає вдосконалення системи управління та регулювання банківської діяльності в Україні.

Банківська конкуренція є основною рушійною силою ринку банківських продуктів і визначається як суперництво між учасниками ринку банківських послуг, а він в свою чергу характеризується високим рівнем конкуренції [1]. Особливостями банківської конкуренції є наступне:

– об'єктом конкуренції є не товари, а банківські ресурси, які сформовано банком для здійснення операцій;

– банк на ринку послуг може виступати, як продавець, тай як покупець;

– виробництво і реалізація банківських та фінансових послуг, що надаються банками, можуть бути зосереджені в одному банку без залучення зовнішніх каналів збуту;

– діяльність банків та їх установ суворо регулюється НБУ;

– конкурентна боротьба відбувається не лише між банківськими установами, а й між банківськими та небанківськими фінансовими установами.

Конкурентоспроможність банку є ключовим показником у визначенні рівня його ефективності. Конкурентоспроможність банку відображає успішність його функціонування в процесі набуття, утримання та розширення ринкових позицій, що передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідальність власних послуг запитам споживачів та протистояти негативному впливу зовнішнього середовищ [2].

Головними параметрами конкурентоспроможності банку слід вважати наступні: імідж банку; величина статутного капіталу та активів; стійка клієнтура; спектр та якість послуг; наявність філіальної мережі, її розташування і перспективи її розширення; дієва реклама; кваліфікація працівників; грамотний менеджмент; накопичений досвід роботи; фінансовий стан банку; розмір статутного та акціонерного капіталу; рівень автоматизації; вартість послуг; біографічні дані директорів і керівного персоналу.

Оцінюючи рівень конкурентоспроможності банку виникає складність у виборі застосування методів та прийомів дослідження. Найбільш поширеними у світовій практиці методами оцінки конкурентоспроможності банку є RATE, CAMELS, Sheshukoff Bank, метод «інформаційного спостереження», метод банковскогоскорингу [3]. Методика RATE за своєю суттю являє собою рейтингову оцінку банків, що дозволяє ранжувати їх та виявити найбільш конкурентоспроможний банк. Методика CAMELS являє собою стандартизовані вимоги до банків та є доволі ефективним методом, та все ж має яскраво виражені недоліки в методичних аспектах, а саме низький рівень формалізації, сильну залежність від об’єктивності і компетенції аналітиків та інше. Метод «інформаційного спостереження» є також рейтингуванням банків, тобто це система оцінки їх діяльності, яка заснована на агрегованих показниках і характеристиках. Метод банківського скорингу передбачає побудову скорингових систем базуючись на фінансово-економічних показниках господарської діяльності банків.

Українські вчені пропонують ряд різних методик оцінки конкурентоспроможності банківської системи, основними з яких є методики інтегральної оцінки конкурентоспроможності банку, зокрема методика Коломієць І.В. базується на аналізі активів, капіталу та фінансовому результаті банків. Її характерними рисами є простота, доступність інформації для розрахунків та оперативність. В процесі оцінки рівня конкурентоспроможності банку є особливо важливим визначення факторів впливу та ступеня їх впливу на конкурентоспроможність банку. Зокрема у роботі Коломієць І.В. запропоновано оцінку рівня конкурентоспроможності виходячи з впливу наступних

факторів: рівень надійності банку; розмір активів банку; розмір капіталу; фінансовий результат діяльності банку [4]. Цей метод є достатньо результативним та може активно застосовуватися в банківській практиці.

Кожен з зазначених методів має, як свої переваги, так і недоліки. Саме тому, для найбільш точних результатів доцільно також застосовувати декілька методик оцінки конкурентоспроможності банку.

Комерційних банків в Україні, станом на 01.01.2018 р., налічувалося 82, що на 14 одиниць менше ніж роком раніше (96 банків станом на 01.01.2017). Загальні активи всіх банків складали 1 трильйон 336 мільярдів гривень, що на 6,37% більше попереднього року. Банківська система України вже четвертий рік поспіль є збитковою. У 2017 році, сукупно усі банки в Україні зазнали збитків на 24,3 мільярда гривень, що, втім, є в 6,5 раза менше ніж роком раніше (159,3 млрд. грн. збитків у 2016 році) [5].

Рейтинг найнадійніших банків України в 2018 році складено на базі офіційної статистики українських банків, наданої НБУ [6]. При складанні рейтингу найбільших українських банків враховувалася здатність банку без затримки повернути депозити, якщо у нього з'являться фінансові проблеми або проблеми з погашення кредитів і зростанні заборгованості клієнтів, а також рівень підтримки акціонерів і держави. Жоден банк, який належить державі або міжнародним фінансовим холдингам, не був визнаний неплатоспроможним.Рейтинг найнадійніших конкурентоспроможних банків України в 2018 р. виглядає наступним чином: 1.Райффайзен банк Аваль (RaiffeisenBank, Австрія). 2. КредіАгріколь Банк (CreditAgricole, Франція). 3. Укрсиббанк (BNP ParibasGroup, Франція). 4. Ощадбанк (державний). 5. Укрексімбанк (державний). 6. Кредобанк (PKO BankPolska, Польща). 7. Сітібанк Україна (Citigroup, США). 8. ПроКредит Банк (ProCreditBank, Німеччина). 9. Укргазбанк (державний). 10. Альфа-Банк (ABH Holdings, Люксембург). 11. Укрсоцбанк (ABH Holdings, Люксембург). 12. ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина). 13. Правексбанк (IntesaSanpaolo, Італія). 14. ІНГ Банк Україна (ING Groep, Нідерланди). 15. ПУМБ (СКМ Фінанс, Україна).

Задля мінімізації кризових ситуацій в банківській сфері України державі необхідно прийняти низку певних заходів, які б забезпечили достатній рівень ліквідності банківської системи та допомогли уникнути дисбалансів банківського сектора. Першочергово необхідні заходи із внесення законодавчих змін щодо посилення операційної незалежності НБУ, приведення ринкового курсу гривні до офіційного та утримання в подальшому незначного розриву між ними.

Література

1. Ткачук В. О. Маркетинг в банке. Тернополь: «Синтез-Полиграф», 2006. 225 с.

2. Мірошниченко О. В. Методи оцінки конкурентоспроможності банку / О. В. Мірошниченко. 2009. № 28. С. 42–47.
3. Пацера М. Міжнародна банківська конкуренція: погляд науковців. Вісник Національного банку України. 2013. № 7. С. 31–33.
4. Коломиец И. В. Моделиоценкиконкурентноспособности банка. Управління розвитком. 2012. № 19 (140). С. 52-54.
5. Рейтинг банків. Фінансові показники. URL: http://minfin. com.ua/ banks/rating/
6. Національний банк України. URL: https://www.bank.gov.ua

УДК: 005.95:331.101.3
Мороз К. Р.

МОТИВАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Мета полягає у дослідженні та пошуку альтернативних мотиваційних засобів для безперебійного функціонування підприємства.

Мотивація – це процес спонукання людей до праці, який передбачає використаннямотивів поведінки людини для досягнення особистих цілей або цілей організації.

Основні задачі мотивації:

- формування у кожного співпрацівника розуміння сутності і значення мотивації;
- навчання персоналу організації психологічним основам внутрішньо організаційного спілкування;
- формування у керівників демократичних підходів до управління персоналом з використанням сучасних методів мотивації.[1]

Для вирішення цих задач необхідний аналіз процесу формування мотивації в організаціях, змін, які проходять в їх діяльності при переході до ринкових відносин.

Розглядаючи мотивацію, як процес, можна виділити в ній декілька послідовних етапів.

- Перший етап – виникнення потреб. Людина відчуває що їй чогось не вистачає.
- Другий етап – людиною здійснюється пошук шляхів задоволення потреб.
- Третій етап – характеризується визначенням цілей (напрямків) діяльності для задоволення потреб.
- Четвертий етап – реалізація дій, які задовольняють потреби.
- П'ятий етап – пов'язується із здобуттям винагородження за реалізацію окремої роботи, яку людина виконала і може задовольнити свою потребу.
- Шостий етап – задоволення потреби. При цьому людина не зупиняє своєї діяльності до виникнення нової потреби.[1]

Тип мотивації – це переважна спрямованість діяльності індивіда на задоволення визначених потреб. Цих типів може бути багато залежно від мети дослідження. Найпоширеніші такі три типи мотивації:

I – працівники орієнтовані переважно на змістовність і суспільну значущість праці;

II – працівники орієнтовані переважно на оплату праці й інші нетрудові цінності;

III – у працівників значущість різних цінностей збалансована.[2]

Основна маса працівників в Україні (не менше 80 %) належить до другого типу мотивації: мотиваційне ядро базується на високій (у їхньому розумінні) заробітній платі.[2]

Мотивація виступає як сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, впливають на її поведінку, надають її діяльності цілеспрямованості (досягнення особистих цілей і цілей підприємства). Існує три види мотивації трудової діяльності: матеріальна, моральна, адміністративна.

Матеріальна мотивація реалізується через систему оплати праці, участі працівників у прибутках. Крім матеріального стимулювання цей вид мотивації передбачає і застосування матеріальних санкцій (при зниженні якості продукції, допущенні браку).

Моральна мотивація передбачає використання системи оцінювання заслуг, ділових якостей працівників, виховання у них почуття гордості за свою фірму, відданості їй, відчуття необхідності, їхньої потрібності на підприємстві.

Адміністративна мотивація основується на дисципліні праці, відповідальності працівника, використанні різних форм дисциплінарного покарання (зауваження, догана, звільнення з роботи) і дисциплінарні заохочення.

На практиці застосовуються такі методи мотивації трудової діяльності:

Прямі економічні: діючі на підприємстві форми та системи оплати праці; преміювання працівників за раціоналізацію та винахідництво; преміювання працівників за високі результати праці; оплата навчання; виплати за відсутність невиходів на роботу.

Непрямі економічні: доплати за стаж роботи; оплата додаткових відпусток, передбачених чинним законодавством; оплата путівок працівникам на лікування ті відпочинок; пільгове харчування, користування житлом і транспортом; встановлення надбавок до пенсій, одноразова допомога при виході на пенсію.

Негрошові (соціальні): раціональний режим праці, гнучкі графіки роботи; забезпечення високого рівня охорони праці; підвищення змістовності, привабливості праці; підвищення по службі; участь в управлінні виробництвом та в розподілі прибутків.[3]

Система мотивації на рівні підприємства має ґрунтуватися на певних вимогах:

- надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;
- відповідність рівня оплати праці з її результатами та визнання внеску кожного працівника в загальний обсяг виробництва;
- забезпечення належних умов безпеки праці, охорони здоров'я та зростання добробуту всіх працівників;
- створення умов і забезпечення можливостей для зростання фахової майстерності, підвищення кваліфікації та перекваліфікації;
- створення у колективі сприятливого психологічного клімату, атмосфери довіри й адекватних двосторонніх відносин між керівниками і працівниками.

Дуже важливу роль у мотивації праці відіграє винагорода. Винагорода – все те, що людина вважає цінним для себе. У зв'язку з тим, що розуміння цінності в людей неоднакове, різною є оцінка та винагороди, а тому матеріальні потреби домінують дуже поширено. [4]

Висновок.Система мотивації характеризує сукупність взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства (організації). Система мотивації на рівні підприємства має базуватися на певних вимогах, а саме:

- надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;
- узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх. Це передбачає справедливий розподіл доходів залежно від ступеня підвищення продуктивності праці;
- створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;
- підтримування в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками.

Література

1. Рульєв В.А., Гуткевич С.О. Менеджмент: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 312 с.

2. Шморгун Л.Г. Менеджмент Організацій: навчальний посібник. Київ: Знання, 2010. 452 с. (Вища освіта XXI століття).

3. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства. Київ: ЦП «Компринт», 2014.

4. Горбонос Ф.В., Черенко Г.В., Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О. Економіка підприємств

УДК 330.111.4
Папаяні В. Д.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стратегія національної безпеки України визначає високий рівень тінізації економіки актуальною загрозою національній безпеці держави та необхідність системної протидії їй на основі формування переваг легальної економічної діяльності [1]. Тінізація економіки є чинником, який негативно впливає на ефективність економічної системи, забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення.

Оцінювати тіньову економіку та її вплив на господарський комплекс держави слід лише з урахуванням структурних особливостей цього явища, адже до тіньової економіки прийнято відносити цілу низку різновидів неофіційної діяльності, кожен з яких чинить власний вплив на суб'єктів господарювання. Зокрема, слід виділяти: не декларовану економічну діяльність; нелегальну господарську діяльність (або «сіру економіку»); кримінальну економічну діяльність (або «чорну економіку»).

Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні є досить нестійким, так за останні вісім років він був найвищим у 2014 р., що пов'язано з низкою негативних чинників через національну політичну кризу та економічну нестабільність, а його найнижчій рівень спостерігався у 2017 р. За розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у 2017 році рівень тіньової економіки склав 31% від офіційного ВВП, що на 4 відсоткових пунктів менше порівняно з показником 2016 року. За попередніми розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України рівень тіньової економіки у І кварталі 2018 року склав 33% від офіційного ВВП, що на 4 в.п. менше за показник 2017 року [2, 3].

На думку експертів детінізація економіки України протягом 2018 р. є наслідком збереження головних ознак відносної макрофінансової стабільності в умовах реалізації політики, спрямованої на розширення внутрішнього попиту, а також диверсифікації ринків збуту продукції українських виробників; збереження високого рівня ділової активності бізнесу в умовах покращення очікувань та рівня сприйняття українських реформ у світі, а також зниження інвестиційних ризиків на тлі відносної макрофінансової стабілізації та продовження процесів реформування економіки. Водночас динаміка детінізації стримується нерозв'язаними проблемами, які негативно позначаються на розвитку економіки країни в цілому. Це, зокрема стосується збереження значних викликів стабільності фінансової системи України та наявності непідконтрольних владі територій, утворених у ході військової агресії на її території.

Динаміка рівня тіньової економіки в розрізі видів економічної діяльності (ВЕД) у 2017р. була різноспрямованою. Тенденція до зменшення рівня тіньового сегменту за підсумком І кв. 2018 р. збереглася у переробній та добувній промисловості, в оптовій та роздрібній торгівлі, у будівництві та сільському, лісовому і рибному господарстві. У решти спостерігалося збільшення рівня тіньової економіки, це стосується транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, а також фінансової та страхової діяльності. Порядок розміщення ВЕД за величиною частки тіньового сегменту, порівняно з І кв. 2017 р., суттєвих змін не зазнала, при цьому перелік найбільш тінізованих ВЕД очолила фінансова та страхова діяльність (54% від обсягу валової доданої вартості у ВЕД), а традиційно низьким рівень тіньової економіки залишається у сільському, лісовому та рибному господарстві (9%).

За підсумками заходів державного фінансового контролю у І кварталі 2018 р. встановлено, що найбільш масштабними та розповсюдженими фінансовими порушеннями, які призвели до втрат ресурсів, були: ненарахування і неперерахування надходжень до фондів бюджету, списання коштів на видатки/витрати без отримання товарів, робіт чи послуг, незаконні витрати внаслідок оплати завищеної вартості виконаних робіт та/або наданих послуг, зайві виплати внаслідок завищення кількості чи вартості придбаних товарів, недостачі коштів та матеріальних цінностей, проведення незаконних (зайвих) виплат по заробітній платі, ліквідація (знищення, розбирання) майна, проведена всупереч законодавству, мінімізація податкових зобов'язань, нецільові витрати, тощо.

Основними чинниками тінізації економіки України є: політична невизначеність населення та недовіра до дій влади, високий рівень бюрократизму, недостатність інституційного забезпечення економічної політики, неефективність управління державною власністю і захисту прав власників, недоліки податкової політики та недосконаліть бюджетної політики, незбалансованість державної регуляторної політики, деформація структури зайнятості населення, рейдерство, слабкість і недосконаліть судової влади, непродуктивний відтік капіталів і інші. Очевидно, що посилення проблем, пов'язаних з тінізацією економіки та поширення корупції в країні може призвести до істотного економічного спаду, структурних деформацій та диспропорцій в державі, тому потребують запровадження невідкладні заходи щодо фінансово-економічної детінізації та подолання негативних наслідків через зменшення ризиків та деструктивних тенденцій. Процес детінізації економіки в Україні набуде належної інтенсивності лише у разі створення державою стабільних сприятливих умов для нарощення суб'єктами господарювання економічної активності в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та підприємницького клімату в країні.

Необхідною умовою розв'язання проблеми зниження рівня тінізації економіки в Україні є встановлення стратегічних пріоритетів її детінізації. Враховуючи можливі ризики з боку тінізації національної економіки, стратегічними пріоритетами її детінізації слід вважати: детінізацію фінансових потоків і земельних відносин, легалізацію ринку праці, все це вимагає активного впливу держави.

Основні напрями детінізації економіки України: легалізація споживчих витрат; суспільна легітимізація первинного капіталу; удосконалення антикорупційного закону з урахуванням рекомендацій ФАТФ та ООН щодо запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб; прийняття поправок до Закону «Про судоустрій і статус суддів»; реформування правоохоронної системи та інституційного базису боротьби з організованою злочинністю, яке неможливе без відмови від депутатської недоторканості, принаймні у частині кримінального права; детінізація функціонування ринку землі та вдосконалення процесу регулювання ринку нерухомості шляхом підвищення ефективності практики аукціонної торгівлі з відкритим та прозорим доступом усіх громадян України; розробка Державної концепції запобігання контрабандним потокам та зловживанням у митній сфері; запровадження практики тестування пропонованих законодавчих та нормативно-розпорядчих ініціатив на предмет ймовірності збільшення рівня тінізації економіки та поширення корупції.

До пріоритетних напрямів, за якими необхідно формувати виважену і послідовну державну політику детінізації, необхідно віднести: деполітизацію економіки; встановлення сприятливого економіко-правового середовища підприємницької діяльності; обмеження монополізації та забезпечення рівного і прозорого доступу усіх суб'єктів господарювання до господарських ресурсів та ринків; розвиток механізмів державно-приватного партнерства при реалізації крупних національних проектів та у сфері інвестування розвитку.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 трав. 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. URL: http://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070
2. Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2018 року / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag= TendentsiiTinovoiEkonomiki
4. Державна фіскальна служба України. URL: http://sfs.gov.ua

УДК 658.114(477) Румеліотіс А. В.

ПІДПРИЄМСТВО В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЇВ

Мета даної роботи у визначені основних проблем и перспектив розвитку сучасного українського підприємства, проблематика розуміння самого поняття підприємство у українських реаліях.

Актуальність дослідження полягає у тому, що на даному етапі розвитку українського підприємництва, на даний момент проходять значні реформи та зміни для українського бізнеса. Тому дана тема потребує ознайомлення від основ до методів вирішення поставлених проблем.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик, діяльність щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та зайняття торгівлею з метою одержання прибутку [1].

Створення умов становлення та розвитку національного підприємництва, у першу чергу дрібного, малого та середнього бізнесу, є головним напрямом політики ринкової трансформації економіки України. Світовий досвід і практика господарювання доводять, що саме існування і взаємодія великих, середніх, малих і дрібних підприємств, становлять характерну рису ринкової економіки. Як особливий сектор ринкової економіки дрібне, мале та середнє підприємництво здійснює швидку окупність витрат, широку свободу ринкового вибору, забезпечує насичення ринку товарами, послугами та додатковими робочими місцями, сприяє послабленню монополізму в економіці тощо.

Світовий досвід і практика господарювання доводять, що саме існування і взаємодія великих, середніх і малих підприємств. Більшість країн Європейського союзу визнають важливість розробки спеціальної політики щодо підтримки МСП з метою економічного зростання даних суб’єктів, розвитку їх міжнародної конкурентоспроможності, залучення іноземних інвестицій тощо. Малий бізнес в ЄС становить левову частину соціально-економічного розвитку Європи, а саме більш ніж 20 млн підприємств на які 77 припадає 57 % загального обороту, 53% доданої вартості та близько 70% зайнятих [2].

Україна зайняла в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу лише 76 місце серед 190 країн світу. Дослідження оцінює регуляторний клімат в країні, або як впроваджуються в країна зміни для покращення умов підприємницької діяльності. Для порівняння Молдова займає 44 місце, Білорусь 38, Росія 35, Польща 27 місце, а Грузія 9 місце. Цей рейтинг свідчить про не досить розвинених умовах ведення бізнесу в країні, та про те ще реформи, які призвані сприяють розвитку підприємства ще не дають значимих результаті в країні.

Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018, Україна посіла 81-е місце серед 138 країн світу. Негативними факторами для ведення бізнесу згідно із дослідженнями глобальної конкурентоспроможності у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників [3].

Аналіз стану підприємницької діяльності в Україні показує, що сектор малого і середнього бізнесу потребує ефективної фінансової підтримки як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Відтак, в українському підприємстві сформувалось багато проблем:

- недосконалі законодавчі та нормативні бази, регулюючи підприємства;
- недосконала податкова політика та система (хоча є дужі хороші зміни згідно реформ);
- рівень кваліфікації підприємців в Україні є невисоким;
- державне регулювання підприємництва є занадто обтяжливим;
- діяльність значного прошарку суб'єктів господарювання характеризується низькою соціальною відповідальністю; нерідкими є факти ухилення від оподаткування, проведення тіньових операцій та виведення капіталу за межі країни;
- високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами.

Основними напрямами потрібних реформ в країні по розвитку підприємництва в сучасних умовах України є:

1. Подальше удосконалення законодавчої та нормативної бази щодо створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва.

2. Удосконалення кредитної політики, а саме: організація державних кредитних установ з метою пільгового кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, особливо початківців малого бізнесу.

3. Удосконалення податкової політики: спрощення податкової системи (електронний варіант звітів, прозорі схеми оподаткування, удосконалення ЄН.), систематична боротьба с корупції в податковій.

4. Подальше посилення державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва Створення та забезпечення діяльності мережі бізнес-центрів

5. Посилення відповідальності органів виконавчої влади, державних службовців за виконання відповідних законів щодо розвитку підприємницької діяльності.

В Українського бізнесу є дужі великі перспективи розвитку та перетворень. Угода про вільну торгівлю з країнами Євросоюзу відкриває для українського бізнесу нові можливості для виходу на ринок ЄС. Український бізнес по трохи нарощує експорт в країни ЄС.

Приєднання України до участі в програмі Європейського Союзу «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME)». Бюджет програми складає 900 млн грн, який використовується у вигляді грантів, і на фінансування проектів з розвитку малого та середнього бізнесу.

Участь в програмі дає можливість нашим підприємцям знаходити бізнес-партнерів в країнах Європи, отримувати консультації, брати участь в тренінгах, переймати європейський досвід. А також брати участь в програмах Європейської мережі підприємців

Якщо ми хочемо, щобпідприємництво в країнірозвивалося і процвітало, владі та народу необходимо в першу чергусвідомоставитися до законів і реформ, якізараз проводятся вУкраїні.

Література

1. Хозяйственний кодекс України. Статья 42

2. Головня Ю.І. Детермінанти розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні. Економічний простір. 2014. № 90. С. 88-96

3. Doing business-2018. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу. Економічний дискусійний клуб. URL: http://edclub.com.ua/analityka/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu

4. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018. URL: http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2

УДК 330.012.23:005.332.4

Сорока Ю. Є.

КОНКУРЕНЦІЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У повсякденному житті ми все частіше зустрічаємо слова: «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентна боротьба», «конкурентний ринок». Цим термінам інколи надаються різні значення, але всі вони можуть бути зведені до двох понять – «конкурентна боротьба» й «конкурентний ринок». Перше стосується способів поведінки окремих фірм на ринку, друге – ринкових структур і охоплює всі аспекти ринку будь-яких товарів, які впливають на поведінку й діяльність фірм.

Конкурентність ринку визначається тими межами, в рамках яких окремі фірми здатні впливати на ринок, тобто на умови реалізації своєї продукції, насамперед на ціни. Чим менше окремі фірми впливають на ринок, де вони реалізують свою продукцію тим більш конкурентним вважається ринок. Найвищий ступінь конкурентності ринку досягається тоді, коли окрема фірма на нього не впливає зовсім. Це можливо лише в разі, коли на ринку товарів діє так багато фірм, що кожна з них зокрема ніяк не може вплинути на ціну товару, й сприймає її як таку, що визначається ринковим попитом і пропозицією. Такий ринок називається цілком конкурентним. А фірми, що діють в умовах цілком конкурентного ринку, не ведуть між собою конкурентної боротьби. Якщо ж окремі фірми мають можливість впливати на умови реалізації своєї продукції (в першу чергу на ціни), то вони ведуть між собою конкурентну боротьбу, але ринок, де ця можливість реалізується, цілком конкурентним уже не вважається.

Суть конкуренції проявляється і в тому, що вона, з одного боку, створює такі умови, за яких покупець на ринку має безліч можливостей для придбання товарів, а продавець – для їх реалізації. З іншого боку, в обміні беруть участь дві сторони, кожна з яких ставить свій інтерес вище інтересу партнера. В результаті і продавець, і покупець при укладенні угоди повинні йти на взаємний компроміс при визначенні ціни, інакше угода не відбудеться, а кожен з них понесе збитки.

В силу своєї суперечливої природи конкуренція несе в собі одночасно як позитивні так і негативні наслідки й дії. З одного боку, вона виступає як зовнішня примусова сила, що спонукає її учасників у процесі дбання про свої власні мікрогосподарські інтереси сприяти суспільному прогресу. Проте, як будь-який суспільний процес, конкуренція має й негативні наслідки. Тому переоцінювати її можливості в реальній підприємницькій діяльності не слід. Більш того, враховуючи, що негативні наслідки конкуренції органічно властиві ринковому механізму, заснованому на приватній власності (стихія, анархія), необхідно в конкурентній стратегії постійно передбачати локалізацію цих наслідків.

Конкуренція – досить складний і багатогранний процес. Щоб забезпечити успіх у ньому, фірма (підприємець) повинна дотримуватись певної стратегії дій фірми, спрямованих на досягнення її кінцевої мети. Основу цієї системи дій складає полістратегічний пошук. Що це означає? Кожна фірма прагне, як правило, монополізувати ринок для максималізації прибутку. Проте досягнути цього, особливо в сучасних умовах, практично неможливо. Тому фірма повинна передбачати у своїй діяльності одночасно принаймні дві стратегічні настанови – настанову на монополізацію ринку й настанову на інтеграцію своєї діяльності в єдиний процес функціонування ринку. Дії згідно з першою настановою скеровані на зменшення числа конкурентів ринку, друга настанова передбачає стабілізацію власного

становища на ринку шляхом зменшення ступеня ризику за рахунок співробітництва (інтеграції) з іншими фірмами в найрізноманітніших формах.

Тому можна зробити висновок,що на даний час вітчизняний ринок фактично монополізований і довго ще буде залишатися таким.За цих умов властивості конкуренції повністю проявитися не можуть.Проте, при здійсненні в Україні реформ, націлених на справжнє становлення ринкової економіки, особливості конкуренції безсумнівно почнуть діяти і їх необхідно буде враховувати підприємцям у практичній господарській діяльності.

Література

1. Борисенко З. Умови економічної конкуренції в Україні //Економіка України. 2002. № 10. С. 4-10

2. Гончарук Т. І. Конкуренція: сучасна економічна характеристика та особливості. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 2. С. 130-145.

3. Задорожна Н. Поняття конкурентних переваг. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 1. С. 100-103.

4. Основи економічної теорії: навч. посібник/ Авт. кол.: В'ячеслав Алєксєєв, Ольга Андрусь, Марина Вербицька та ін.; За заг. ред. Петра Круша, Валентини Депутат, Світлани Тульчинської,. Київ: Каравела, 2007. 447 с.

5. Пуцентейло П.Р. Конкуренція як економічна категорія. Економіка АПК. 2007. № 4. С. 122-126

6. Юданов А. Конкуренція: теорія та практика: навчально-практичний посібник. 2-е вид. випр. і доп.. Москва: ООО «Гном-прес», 1998. 381 с.

УДК-336.02

Хайт Е. К.

ФИНАНСЫ И НАЛОГИ

Финансы, в буквальном смысле, означают финансовые отношения, связанные с образованием, распределением и перераспределением денежных средств. Финансовые отношения – совокупность экономических отношений, возникающих между государством, местными органами власти, хозяйствующими субъектами, а также отдельными гражданами, сопровождаемые денежными средствами. Существование финансов обусловлено наличием товарно-денежных отношений и государства как властной структуры, обеспечивающей регулирование экономических процессов и отношений в общественном производстве с помощью денежных средств. Финансы – это система экономических отношений по образованию, распределению и использованию фондов денежных средств в процессе распределения [1].

Финансовая система- это форма организации финансовых отношений в рамках национальной экономики [2].Налог – это обязательные платежи физических и юридических лиц государства в бюджеты различных уровней, в соответствии ставке, и которая установлена в законодательном порядке на данный момент. Функция налога – это проявление его социально-экономической сущности в действии. Функции свидетельствуют, каким образом реализуется общественное назначение данной экономической категории [3].

Сущность финансов проявляется в их функциях, то есть в той «работе», которую они выполняют:

1. Распределительная функция проявляется в обеспечении хозяйствующих субъектов необходимыми финансовыми ресурсами; при распределении и перераспределении национального дохода формируются доходы в материальной и нематериальной сферахпроизводства.

2. Стабилизационная состоит в том, что государство с помощью системы финансовых рычагов (налогов, государственных расходов, трансфертов и т.д.) может оказывать воздействие на развитие предприятий и целых отраслей в нужном обществу направлении.

3. Контрольная функция заключается в том, что с помощью финансовых рычагов государство осуществляет контроль за деятельностью хозяйствующих субъектов (контролирует их финансовую состоятельность).

4. Аккумулирующая функция состоит в создании материальной основы функционирования государства, как органа власти[4].

Основные функции налогов:

- фискальная функция, которая заключается в обеспечении государства ресурсами, необходимыми для осуществления его деятельности (источник доходов государства);
- регулирующая функция, благодаря которой налоги либо стимулируют, либо сдерживают ту или иную хозяйственную деятельность (регулятор экономической системы).

В результате можно говорить о следующих видах финансов:

- государственные финансы – это финансы государства, или финансовые доходы и расходы государства. Финансы государства существуют в виде доходов и расходов государственных органов управления и власти, других бюджетных учреждений: государственных школ, вузов, больниц, театров и др. Государственные финансы находят свое выражение преимущественно в формировании и исполнении государственного бюджета;
- корпоративные финансы – это финансы коммерческих организаций, то есть организаций, которые нацелены в первую очередь на извлечение прибыли из своей

деятельности. Основным источником доходов таких организации является выручка от реализации производимых ею товаров;

- общественные финансы – это финансы общественных организаций, например, благотворительных фондов, политических партий, а также иных общественных организаций. Доходы этих организаций складываются преимущественно из членских взносов, вкладов, даров и т. п. Общественные организации не занимаются производством товаров или рыночных услуг. Их экономическая роль очень мала, а потому они обычно не являются самостоятельным объектом изучения в курсе финансов;
- личные финансы – это финансы населения. Люди обычно живут семьями, а потому личные финансы еще называют «финансами домохозяйств» [5].

Література

1. Ковалев В.В. Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: Учебное пособие / В. В. Ковалев, В. В. Ковалев. М.: Проспект, 2013.
2. Кокорева, М.С. Корпоративные финансовые решения. Эмпирический анализ российских компаний (корпоративные финансовые решения на развивающихся рынках капитала): Монография / И.В. Ивашковская, М.С. Кокорева, А.Н. Степанова, С.А. Григорьева. М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013.
3. Базилевич, О.И. Налоги и налогообложение. Практикум: Учебное пособие / О.И. Базилевич, А.З. Дадашев. М.: Вузовский учебник, ИНФРА-М, 2013.
4. Дадашев, А.З. Налоги и налогообложение в Российской Федерации: Учебное пособие / А.З. Дадашев. М.: Вузовский учебник, НИЦ ИНФРА-М, 2013.
5. Барышникова, Н.С. Финансы организаций (предприятий): учебное пособие. СПб.: Просп. Науки, 2012.

УДК 658.8

Цуприк І. А.

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА

Як свідчить світовий досвід економічної діяльності, жодне підприємство, плануючи свою діяльність на довготривалу перспективу, не може розраховувати на стабільність ринкової ситуації, а тому змушене постійно пристосовуватися до постійних змін зовнішнього середовища, пристосовувати внутрішні можливості до зовнішніх умов. У свою чергу вищеописані обставини обґрунтовують зростаючу потребу в достовірній і, головне, своєчасній інформації про розвиток бізнес-оточення підприємства, ефективним засобом отримання якої є, власне, маркетингові дослідження.

Маркетинг на сучасному етапі – це багатоаспектне поняття, багатопланове явище. Маркетинг розглядається як концепція, ринкова філософія бізнесу, самостійний вид підприємницької діяльності, одна з систем управління підприємством. Під цим терміном також розуміють – творчу управлінську діяльність, тісно пов'язану з іншими видами діяльності фірми з випуску товарів та послуг і спрямовану на задоволення потреб на основі постійного аналізу ринку з метою одержання максимального прибутку для підприємства. [1]

Для здійснення ефективної підприємницької діяльності необхідний постійний та систематичний аналіз ринку, вивчення майбутнього попиту споживачів і їх потреб. [2, с. 89]. Підприємець, як організатор виробничого процесу, повинен не лише глибоко розуміти інтереси споживача, а й вміти передбачати, як саме реалізація нових ідей у виробництві буде сприйнята ринком, адже "уміння з'єднати в одному процесі такі компоненти – впровадження новинки й відповідну реакцію ринку – запорука майбутнього успіху підприємця"

Поняття «маркетингові дослідження» науковці завжди трактують по-різному. Так, Г. Черчилль стверджує, що маркетингові дослідження є функцією зв'язку із споживачем [3], А. Старостіна розкриває їх як інструмент розробки рекомендацій для підприємства [4]. Б. Райзберг визначає маркетингові дослідження, як процес вивчення та прогноз ринку.

Проведення маркетингових досліджень для підприємства забезпечують його внутрішні структури – функціонуючий відділ маркетингу проводить дослідження ринку, результати якого зможуть використати більшість середніх та великих бізнес-одиниць. Проте можливості таких досліджень на рівні підприємства обмежені порівняно із тими організаціями, які спеціалізуються на вивченні сфери маркетингу та можуть надати більш точну інформацію про зовнішнє середовище. Бізнес-одиниця компанії (БО) – певна сфера (напрям, зона) бізнес-діяльності компанії, яка відокремлюється у рамках компанії за ознаками наявності «своєї» групи споживачів та відповідного управління ринковою діяльністю [5].

Формування українського ринку маркетингових досліджень від початку незалежності держави здійснювалося таким чином [6]:

- дублювання західної практики: міжнародні компанії, які прийшли на новий ринок і не мали кваліфікованих кадрів, створили їх, навчаючись на власному досвіді. Згодом окремі спеціалісти створили свої компанії на базі іноземної практики;
- формування винятково іноземних філій: фірми замовники, які надають перевагу іноземному продукту, створили іноземні філії на українському ринку, при чому вони завоювали значну його частину через високу якість робіт і гнучку цінову політику.

Маркетинг сьогодні. Вік інформації та інформатизації призвів до того, що споживач став іншим. Зросла "ринкова грамотність" споживача і в той час знизилась ефективність традиційних видів маркетингових комунікацій. Зараз тільки 20 – 40% споживачів

звертаються до реклами, щоб обрати товар. Виробникам стає все складніше досягти чіткої диференціації їхнього продукту, тому на перший план виходить емоційна привабливість. Кампанії з просування все частіше акцентують увагу не на споживацьких властивостях товарів, а на емоційному впливові на аудиторію. В останні роки при зростанні витрат на маркетинг спостерігалося падіння ефективності маркетингових програм. Все більшого значення набула швидкість виходу нового продукту на ринок, а не дійсна потреба споживачів в ньому. Спостерігається також тенденція до зниження ефективності реклами. Одним із чинників цього став її настирливий характер. За оцінками фахівців, лише 10% людей позитивно ставляться до рекламних повідомлень. Зростає важливість точного знання свого споживача з використання методів зворотного зв'язку

В розвитку маркетингу підприємства в Україні існує ряд проблем:

1. Незначна кількість персоналу маркетингових служб. В Україні чисельність маркетингових підрозділів становить не більше 1% від загального складу апарату управління підприємств, в той час як у провідних зарубіжних фірмах – майже 20%.

2. Гостра нестача професійних маркетологів. Це наслідок того, що тривалий час в Україні маркетологів готували лише два вузи. Сьогодні кількість випускників з цієї спеціальності значно зросла, і завданням є підвищення якості їх підготовки.

3. Маркетингові служби працюють ізольовано від інших підрозділів підприємства. Працівники інших підрозділів негативно ставляться до намагань маркетингових служб стати провідними на підприємстві (згідно з теорією), хоч ще не довели ефективність своєї роботи. Ось і виникають виробничі конфлікти.

4. Слабка маркетингова підготовка керівників підприємств. Як показують обстеження успішно діючих виробничих підприємств різних країн, першим заступником директора (заступником Голови правління, віце-президентом) найчастіше є менеджер з маркетингу. Він ефективніше від інших спрямовує діяльність всіх підрозділів підприємства на задоволення потреб споживачів. Серед керівного складу вітчизняних підприємств дуже мало не лише фахівців з маркетингу, а й таких, хто прослухав систематичний курс з цієї дисципліни.

5. Слабкі теоретична та методична розробка маркетингових проблем, узагальнення вітчизняного досвіду. В науковій та навчальній літературі переважають посилання на зарубіжні теоретичні розробки та практику.

Маркетингові дослідження для українських підприємств мають стати невід'ємним інструментом розвитку та орієнтиром на перспективні сфери діяльності. Використовуючи всі наявні на сьогодні інструменти маркетингових досліджень, вітчизняні підприємства зможуть забезпечити себе інформацією про ринок як самостійно (що є менш ефективно), так і залучаючи зовнішні спеціалізовані агенції, які фактично і формують український ринок

маркетингових досліджень. Маркетингові дослідження є надзвичайно важливою передумовою розробки ефективної виробничої програми. Для українських підприємств мають стати невід'ємним інструментом розвитку та орієнтиром на перспективні сфери діяльності, оскільки надають підприємству шанс за умов жорсткої конкурентної боротьби найбільш раціонально реалізувати власний виробничий потенціал та досягти кінцевої мети: забезпечення прибутковості підприємства та його розвитку. На основі одержаної в результаті маркетингових досліджень інформації можна виявити високоприбуткові напрямки виробництва та галузі економіки, в які доцільно спрямувати фінансові інвестиції, визначити види продукції, на які варто орієнтуватися при розробці плану виробництва.

Література

1. Скібіцька Л. І., Скібіцький О. М. Менеджмент підприємницької діяльності. Книга 1. Організація бізнесу. Навч. посібник. КИЇВ: Кондор, 2009. 896 с

2. Основи здійснення маркетингових досліджень та аналіз їх економічної ефективності при плануванні виробничої програми на підприємстві / В. В. Огліх, С. П. Криворучко. Вісник ДНУ. Економіка. Вип. 2. 2008. №10/1. С. 89–95.

3. Черчилль Г. А. Маркетингові дослідження / Г. А. Черчилль, Т.Дж. Браун; пер. с англ. 5е вид. Санкт-Петербург, 2007. 699 с.

4. Старостіна А.О. Маркетинговыеисследования: монографія / Старостіна А.О. Київ, 2001. С. 198.

5. Петруня Ю. Є. Маркетинг: навчальний посібник / Ю. Є. Петруня, В. Ю. Петруня. 3-тє вид., переробл. і доповн. – Дніпропетровськ: Університет митної справи та фінансів, 2016. 362с.

6. Решетілова Т.Б. Маркетингові дослідження: підруч. / Т. Б. Решетілова, С. М. Довгань. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 357 с.

УДК 005.6

Шулькевич А. В.

ПРАВИЛА УПРАВЛЕНИЯ ВРЕМЕНЕМ

Тайм-менеджмент (организация времени, управление временем) – это технология упорядочения времени, направленная на повышение эффективности его использования.

Тайм-менеджмент поможет ускорить достижение поставленных целей, развить навыки многозадачности, планирование, активизировать внутренний потенциал, освободить время для дел, на которые «никогда не было времени».

В структуре тайм-менеджмента можно выделить следующие процессы:

- Планирование;

- Анализ;
- Моделирование стратегий с учётом проведённого анализа;
- Постановка цели или определение ключевого направления развития;
- Определение и формулирование цели (целей);
- Расстановка приоритетов. Разработка плана достижения поставленных целей и выделение приоритетных (первостепенных) задач для выполнения;
- Реализация – конкретные шаги и действия в соответствии с намеченным планом и порядком достижения цели;
- Контроль достижения цели, выполнения планов, подведение итогов по результатам [1].

Существуют простые правила, чтобы научиться управлять временем.

1. Работа в определенные часы. У каждого человека есть свои личные биологические часы (биоритмы). И если понаблюдать некоторое время за своим организмом, то можно определить то время, на которое припадает пик активности. Именно в это время можно и нужно работать с полной эффективностью. Таким образом, можно успеть сделать много запланированных вещей за короткий промежуток времени.

2. Расстановка приоритетов. Важный шаг в тайм-менеджменте – это правильно расставить приоритеты в делах по степени важности. Тут критерии важности могут быть любыми, начиная от важности проекта до финансовой мотивации.

3. Фильтрация информации. Фильтровать информацию нужно для того чтобы не перегружать свой мозг не нужной информацией, а значит и не тратить на нее свое время. Для этого нужно научиться изучать тексты, беглым взглядом выбирая из контекста только то, что действительно необходимо.

4. Автоматизация рутинной работы. Если у Вас есть такая работа, которую Вы должны делать постоянно и именно она занимает много времени, то лучше найти способ, как эту работу автоматизировать. Например, если Вам нужно постоянно проверять свою почту, то лучше всего поставить программку, которая будет напоминать о приходе новых писем на Ваш e-mail.

5. Концентрация на одной задаче. В этом пункте все просто. Если Вы выполняете сразу много дел, то Ваша продуктивность падает. Возьмите себе за правило не приступать к новой задаче, если еще не закончили предыдущую задачу.

6. Сначала самое трудное. Как показывает практика многих, сначала лучше начать выполнять самые сложные дела. Ведь если Вы будете постоянно откладывать трудное дело

на потом, Вы рискуете его никогда не сделать. Плюс весь день у Вас будет чувство незавершенности, которое в свою очередь может мешать выполнить другие дела.

7. У Вас должно быть комфортное рабочее место. Когда Вы работаете дома – у Вас появляется куча возможностей, чтобы отвлечься, особенно это относиться к тем, кто живет не один. Отдельное рабочее место увеличит Вашу продуктивность в разы и поможет Вам хорошо сконцентрироваться на собственном деле.

8. Планируйте дела заранее. Если Вы сначала потратите, как минимум 10% времени на планирование дел до начала их реализации, это сэкономит 90% времени в период реализации Ваших дел. Планировать свои дела, нужно начиная от большего к меньшему, переходить от долгосрочных дел к краткосрочным. А сложную задачу проще разбить на несколько мелких. Постоянно планируйте конкретные задания в тетрадке! Запомните, если на бумаге нет вашей цели – тогда она просто не существует! Возьмите себе за привычку с вечера илиперед тем, как ложиться спать записать свой план заданий на завтра! Как только Вы придете на работу – Вы уже будете четко знать с чего надо начинать[2].

9. Научитесь говорить «НЕТ». Если какие-то дела или люди не входят в план Ваших срочных дел, лучше им сразу сказать «НЕТ». И не нужно думать, что Вас могут не так понять. Поверьте, настоящие друзья всегда поймут.

10. Представьте, что сегодня Ваш последний день. Возможно, Вам покажется это правило нелепым, но все же. Хочу с Вами поделиться своим личным вопросом – я его задаю сама себе перед тем, как лечь спать и как только просыпаюсь! От этого вопроса я каждое утро бодренько просыпаюсь и начинаю с умом управлять своим временем. А вот и мой вопрос: «Если бы я знала, что сегодня последний день моей жизни – что бы я сделала и как себя вела в этот день?». Совет – прямо сейчас возьмите листочек бумаги и сами для себя откровенно ответьте на поставленный вопрос.

11. Чистый стол. Пусть все говорят, что грязный стол это признак творческого беспорядка. Но в данном случае лучше учиться богатых людей. А у них стол всегда чистый и все лежит на своем месте. Такой порядок дает им возможность найти все, что им нужно за короткий промежуток времени [3].

12. Нет спешки в работе. Когда вы начали заниматься своими делами, то лучше не торопиться и делать все равномерно. Иначе спешка приведет к увеличению ошибок, а значит и к затратам времени на их устранение.

13. Возьмите заслуженный выходной день. Как ни странно, но именно отдых прямо пропорционален эффективности в работе. Ведь если человек хорошо отдохнул он и работает

лучше, и все успевает. Поэтому если Вы устали и понимаете, что Вам нужен выходной, лучше его взять.

Литература

1. Управление временем. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Управление_временем
2. Тайм-менеджмент. Основные правила тайм-менеджмента. URL: http://dnevnyk-uspeha.com/psihologiya/taym-menedzhment-osnovnyie-pravila-taym-menedzhmenta.html
3. Основные советы тайм-менеджмента. URL: http://pintosevich.com/taym-menedzhment-osnovnyie-sovetyi-taym-menedzhmenta/

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Дресвяннікова В. Д. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АКСІОЛОГІЇ ПРАВА В УКРАЇНІ…….. 3

Комісарук Я. О. ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ……..... 5

Леонов О. О. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ…….. 8

Михайленко І. Ю. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ……..... 11

Мозалевська В. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ……..... 14

Мордвінов В. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНО–ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ……..... 16

Надежденко В. С. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОСНОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ……... 19

Садиков В. О. ПРОБЛЕМА БУДІВНИЦТВА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ…….. 23

Старостенко А. І. РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ…… 27

Чернявський Д. І. ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ…….. 29

Шамара Р. П. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ……..... 32

СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ,
ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Балджи К. В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ……..... 36

В'юшкова Є. С. ЩОДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПОНЯТТЯ «ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»……... 39

Красінський В. М. ВЗАЄМОДІЯ СЛУЖБ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ…… 42

Романова К. О. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ…….. 45

Серафимов Д. О. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗАКОРДОНОМ……..... 49

Сухарєва Д. А. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ……. 52

Урєкє А. В. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ……..... 54

Фесенко В. А. БЕЗУМОВНИЙ БАЗОВИЙ ДОХІД ГРОМАДЯН ЯК СВІТОВИЙ ТРЕНД ТА РЕАЛІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ…….. 57

СЕКЦІЯ
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ОСВІТІ, НАУЦІ, ЕКОНОМІЦІ І ВИРОБНИЦТВІ

Бабенко В. В. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ……. 61

Воробйов О. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ADOBEPHOTOSHOP ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ……. 63

Коваленко О. А. ПРОГРАМНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА……..... 65

Конева Е. И. ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СИСТЕМ БЕСТ-5…….. 67

Лапаєва А. О. ЧАТ-БОТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ…… 69

Ляшук К. А. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ…… 71

Самарська С. С. РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ «ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ» ТА «РОЗУМНИЙ БУДИНОК» В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ……..... 74

Ферябова А. Є. СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПОШУКОВИХ СИСТЕМ……. 77

Харачура А. О. ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ H5P ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ…… 80

Хоцький А. Є. ПРОГРАММИРОВАНИЕ РАСЧЁТА КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ В СРЕДЕ MICROSOFT VISUAL STUDIO……..…….. 81

Шаповалова Є. С. СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАТИКА…… 83

СЕКЦІЯ
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Альбермах С. С. ЗАРОБІТНА ПЛАТА: ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ……..... 86

Богатирьов Д. Ф. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ……. 87

Гунько К. В. ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ В УКРАИНЕ……..….. 89

Козлова С. О. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУРИНКУ ПРАЦІ….. 91

Колесникова О. А. ІНСТРУМЕНТИ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ……... 93

Кочнєва П. О. РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ……..... 96

Оболенкова Ю. В. РОЗВИТОК ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ……. 98

Пор'яз Т. Є. ПІДПРИЄМСТВО, ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА……. 100

Пуди І. В. РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ……... 103

Тихонська В. І. БІРЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ……. 104

Шабельник М. М. СУТНІСТЬ ГРОШЕЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В РИНКОВИХ УМОВАХ……. 106

Шевченко В. А. СУТНІСТЬ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ…….. 109

Юшина Г. В. НАСЛІДКИ СТИМУЛЮЮЧОЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОРОТКОСТРОКОВОМУ І ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ…….. 110

СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ КРАЇН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Волковицька М. С. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН……..... 114

Гніділна В. С. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ В ГРУПІ КРАЇН БРІКС……..... 115

Голубчикова Д. Р. ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ……. 119

Іванова І. М. ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇН….. 121

Коваленко О. А. РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН……..... 124

Ле Хонг Чау Лонг «ВТЕЧА» КАПІТАЛУ І ОЦІНКА ЇЇ МАСШТАБІВ…… 127

Отченашенко І. А. ЕКСПОРТНА ТА ІМПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ…….. 130

Перонко А. М. СУЧАСНИЙ СТАН БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ…… 133

Склярова Т. С. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ……..... 137

Широченко О. П. ЦІНОУТВОРЕННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ…… 140

Шкурат О. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА МБРР……..... 143

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Абакумова В. С. СТАНДАРТИЗАЦІЯ У НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ…… 147

Ашимова Т. С. ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ……. 149

Біатова А. О. ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ……..... 151

Булавицька А. С. ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ І СИРОВИНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ……. 153

Бунін В. С. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ…… 155

Васильченко Д. В. ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ……..... 158

Дудка Д. І. ЗАБРУДЕННЯ ПОВІТРЯНОГО БАСЕЙНУ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ…..... 161

Дудка Д. І. ВПЛИВ ГЕРБІЦИДІВ НА ПРОРОСТАННЯ «ПОДОЛЯНКА» (ЛЮТЕСЦЕНС)……..... 162

Заверуха М В. УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛАСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ……. 164
Заверуха М. В. ВЛИЯНИЕ ОРУЖИЯ МАССОВОГО ПОРАЖЕНИЯ НА СОСТОЯНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ…… 167
Іванов С. В. ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ…..... 170
Катрич О. Р. СОЦІАЛЬНІ НЕБЕЗПЕКИ ТА ЇХ ЗАГРОЗА СУСПІЛЬСТВУ……..…….. 173
Ковальова Д. В. АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ……..……..... 176
Конопльова В. О. ОЦІНКА ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ……... 179
Конопльова В. О. ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ЗА ФЛУКТУЮЧОЮ АСИМЕТРІЄЮ ЛИСТКА…… 181
Копилова К. О. ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ…….. 183
Кормильцев О. М. СИСТЕМА СТАНДАРТІВ З ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ……... 185
Коцаренко А. А. РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ……. 187
Лазаренко Д. Т. ЕМІСІЙНИЙ БЮДЖЕТ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ……. 190
Лодкин А. В. ВЛИЯНИЕ КУРЕНИЯ НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА……. 191
Ломизова В. М. МЕЖДУНАРОДНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СФЕРЕ СТАНДАРТИЗАЦИИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ……..…….. 195
Ломізова В. М. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АТО: ПРАВОВІ АСПЕКТИ……..... 198
Протченко А. С. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ УТИЛІЗАЦІЇ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ…….. 201
Протченко А. С. ГІДРОБІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАНУ РІЧКИ МОКРІ ЯЛИ…... 202
Смолка В. Г. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩА…… 204
Фокін В. А. ВПЛИВ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН РЕГІОНІВ УКРАЇНИ……..... 207
Цибіна У. В. ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС……... 209
Чухлєбова А. В. КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ……..... 212
Шапаренко Т. І. ДЖЕРЕЛА, ШЛЯХИ ТА НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ……..…….. 215
Яровий С. С. ОПИС ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО СТЕПОВОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА»……...… 217

СЕКЦІЯ
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Алахвердова М. М. ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА…….. 220
Архипова Г. О. УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ…… 222

Горшков С. О. НАЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА……..… 224

Жигальцова М. А. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО ІНСТРУМЕНТИ……..... 227

Карачевцева А. М. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ…… 229

Коваленко О. А. МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЇВ…….. 232

Константінова А. О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮДІЯЛЬНІСТЮ……. 234

Новиков И. А. ИДЕАЛЬНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ…….. 236

Сакоян О. Т. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ТА ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ…….… 238

Травкін Є. Р. ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ……..…….. 240

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бараниченко І. В. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ…….... 243

Дятлова В. С. ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ… 245

Жигальцова М. А. СОВРЕМЕННЫЕ СПОСОБЫ МОТИВАЦИИ ПЕРСОНАЛА В ОРГАНИЗАЦИЯХ……..... 248

Канна Д. О. МИКРОСРЕДА ПРЕДПРИЯТИЯ…… 251

Константинова А. А. ПРОЕКТИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА……..... 253

Краснікова О. В. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ……. 255

Мороз К. Р. МОТИВАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА…… 258

Папаяні В. Д. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ……..... 261

Румеліотіс А. В. ПІДПРИЄМСТВО В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЇВ……. 264

Сорока Ю. Є. КОНКУРЕНЦІЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ……...…. 266

Хайт Е. К. ФИНАНСЫ И НАЛОГИ…….…. 268

Цуприк І. А. РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА……... 270

Шулькевич А. В. ПРАВИЛА УПРАВЛЕНИЯ ВРЕМЕНЕМ……....……. 273

Збірник тез доповідей студентів
економіко-правового факультету

Дебют

У збірнику публікуються тези українською, російською мовами

Комп'ютерна верстка:
Барегамян С.Х., к.ю.н., доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету